

SANA-AITTA

Ordliste til ”Kuosuvaaran takana” og
”Aittiruto” av Alf Nilsen-Børsskog

Utvalgt og utarbeidet av Vappu Inkeri Pyykkö

”Miksi ja mitä? Tästä kahdesta sanasta
tuliki hänen tärkein sana-aitta.”

Alf Nilsen-Børsskog, Kuosuvaaran takana s. 102

KAINUN INSTITUTTI
KVENSK INSTITUTT

Sana-aitan käyttäjälle

Olen ajatellut sana-aittaa täyttäessäni itseäni, ja pyrkinyt keräämään aittaaan sellaista tietoa, josta olisi ollut apua minulle itselleni ja opiskelijoilleni, kun tutustuimme Alf Nilsen-Børsskogin *Kuosuvaaran takana* -kirjaan. Olen neljän eri opiskelijaryhmän kanssa tehnyt nopean retken Kuosuvaaran taakse. Ne pistäytymiset ovat antaneet minulle jonkinlaisen kuvan, minkä tyyppiset asiat ovat suomea vieraana kielenä vasta jonkin verran opiskelleille opiskelijoille hankalia.

Sitten olen ajatellut niitä opettajia, jotka kouluissa, kursseilla tai korkeakoulun tai yliopiston opettajina tutustuttavat oppilaitaan Nilsen-Børsskogin teksteihin. Toivon että tämä sana-aitta on avuksi ja iloksi heille ja heidän opiskelijoilleen.

Vielä olen pyrkinyt tasoittamaan polkuja sille henkilölle, joka ensimmäisenä kääntää *Kuosuvaaran takana* -kirjan jollekin muulle kielelle. Hän on todennäköisesti kääntänyt aikaisemmin äidinkielelleen kirjoja suomesta, jota hän osaa hyvin vieraana kielenä. En tiedä, missä hän asuu, mutta kuvittelen hänet vaikka Müncheniin tai viisi miiliä Pariisin ulkopuolelle. Voi hän tietenkin norjalainenkin olla, tai miksei virolainen. Tällaiselle henkilölle on tarpeen kaikki mahdollinen apu, joka koskee kirjan tapahtumapaikkoja, erilaisia esineitä ja työtapoja, henkilöitä ja heidän suhteitaan.

Pyssyjoki on kolmikielistä aluetta, kveeni – saame – norja. Monet *Kuosuvaaran takana* -kirjan henkilöt osaavat kaikkia kolmea kieltä, joidenkin *Aittiruto*-kirjan henkilöiden äidinkieli on saame. Kveenin kielen opiskelijoista ja muista näiden kirjojen lukijoista monet osaavat saamea. Siksi olen maininnut usein suomenkielisen ja norjankielisen vastineen rinnalla myös saamenkielisen vastineen, jos se näyttää olevan sukua kveenin kielen sanalle. Kuka on ollut äiti, kuka isä, kuka on lapsi, ei ole niin tärkeää. Ne viittaukset auttavat luullakseni kuitenkin tekstin lukemista ja antavat kuvaa siitä, millaista kieltä Nilsen-Børsskog käyttää. Viittaukset norjankielisiin vastineihin antavat samoin kuvaa siitä, minkä verran Nilsen-Børsskog käyttää norjan kanssa yhteisiä sanoja.

Pääasiallinen informaatio sisältyy siteerattuihin tekstinkohtiin. Suomenkieliset selitykset ovat omia assosiaatioitani, ja niihin on syytä suhtautua tietyllä varovaisuudella. Ne perustuvat siihen että olen lukenut *Kuosuvaaran takana* -kirjan viidesti ja *Aittiruto*-kirjan kolmesti. Tekstien lähiluku antaa paljon filologista tietoa, jonka pohjalta voi tulkita tekstejä, muttei aina ja sataprosenttisesti oikein.

Tämä on nopeasti tehty sanalista – siksi se onkin tullut valmiiksi. En ole ryhtynyt tarkistamaan sitä, olenko kirjoittanut kaikki sitaatit oikein – tuskin! – ja siksi kehoitankin niitä, jotka käyttävät tätä aineistoa muuhun kuin apuvälineenä kirjojen lukemiseen, tarkistamaan kaikki käyttämänsä sitaatit alkuteksteistä.

Alattiossa, suomalaisen työn päivänä 1. toukokuuta 2008

Vappu Inkeri Pyykkö

Kiitokset Pyssyjoen kartasta Aaronin Jussan Thärjelle!

Forord

"Sana-aitta" er laget med tanke på brukere som meg selv. Jeg har prøvd å samle inn den type informasjon som jeg og mine studenter hadde trengt da vi først gjorde oss kjent med Alf Nilsen-Børsskogs roman *Kuosuvaaran takana*. For å skaffe meg et bedre bilde av hva som kan være vanskelig for studenter på finsk nybegynnernivå, har jeg tatt med studentgrupper til Kuosuvaara.

Jeg håper at for eksempel lærere som bruker Nilsen-Børsskogs tekster i undervisningssammenheng, vil kunne bruke "Sana-aitta", og oppleve den som både til hjelp og glede for seg selv og sine elever.

Også for den vedkommende som eventuelt kommer til å bli den første som oversetter *Kuosuvaaran takana* til et annet språk vil det være helt nødvendig med all mulig hjelp til å kartlegge handlingsplasser, kulturhistoriske gjenstander, personer og relasjoner som beskrives i bøkene.

Børselv er et trespråklig område, der man snakker kvensk – samisk – norsk. Mange av romanfigurene i *Kuosuvaaran takana* behersker disse tre språkene. I *Aittiruto* fremheves i midlertid også samisk som morsmål. Mange av de som studerer kvensk og mange av de som leser disse romanene kan samisk. Det er grunnen til at jeg nevner det samiske i lag med det kvenske og det norske, hvis det samiske ordet er i slekt med det kvenske.

Hvem som har vært mor, far eller barn er ikke så viktig. Men jeg antar at disse henvisningene kan fungere som et hjelpemiddel i tekstlesning. "Sana-aitta" kan hjelpe til å gi et bilde av språket Nilsen-Børsskog bruker i sine verker, samt henvisninger til de norske varianter som beskriver i hvilken grad Nilsen-Børsskog bruker felles ord med det norske språket.

Den viktigste informasjonen finner man i siterte teksteksempler. De finskspråklige forklaringene er mine egne assosiasjoner, og må betraktes med forbehold. Assosiasjonene er basert på at jeg har lest *Kuosuvaaran takana* fem ganger og *Aittiruto* tre ganger. Nærlesningen av teksten gir mye filologisk informasjon, det kan hjelpe i tolkningen av tekster. Men er ikke alltid hundreprosent korrekt.

"Sana-aitta" er blitt laget på veldig kort tid, jeg kan ikke garantere at alle sitater er riktige. Derfor oppfordrer jeg dere som bruker materialet i andre forbindelser, til å undersøke at sitatene som brukes, tilsvarer den originale teksten!

I Alta, den 1. mai 2008

Vappu Inkeri Pyykkö

Lähteet. Bibliografi.

– Ordlisten handler om følgende bøker, begge to av ALF NILSEN-BØRSSKOG:

Kuosuvaaran takana. Elämän jatko 1. ISBN 82-7601-095-4. Idut 2004. 416 s.

Aittiruto. Elämän jatko 2. ISBN 978-82-7601-109-8. Idut 2007. 520 s.

Sanakirjat ja kartat. Ordbøker og karter. Varia.

Bokmålsordboka. Definisjons- og rettskrivningsordbok. Red. MARIT INGEBJØRG LANDRØ – BOYE WANGENSTEEN. Universitetsforlaget. Oslo. 2. utgave 3. opplag 1997. 621 s.

TURID FARBREGD – HANNELE SEPPINEN, *Finsk–norsk ordbok. Suomi–norja sanakirja.* Unipub forlag, Oslo 2000. ISBN 82-7477-026-9. 358 s.

TURID FARBREGD – AILI KÄMÄRÄINEN, *Finsk lommeordbok.* Annen utgave / Toinen tarkistettu painos. WSOY Juva 1998. ISBN 951-0-203882. 826 s.

ELIAS LÖNNROT, *Suomalais-ruotsalainen sanakirja. Finskt-svenskt lexikon.* I – II. [1880] Toinen, manul menetelmällä jäljennetty painos. Porvoo. Werner Söderström osakeyhtiö. 1930. 1120 + 1083 s. *Lisävihko. Supplementhäfte till Elias Lönnrots Finskt-svenska lexikon.* Toim./Red. A. H. KALLIO. [1886] 1930. 212 s.

Nyky-suomen sanakirja 1–6. Valtion toimeksiannosta teettänyt Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Kolmas painos. WSOY. Porvoo 1961.

PEKKA SAMMALLAHTI, *Sámi-suoma sátnegirji. Saamelais-suomalainen sanakirja.* Jorga-leaddji Oy. Ohcejohka 1989. ISBN 951-8939-03-9. 527 s.

PEKKA SAMMALLAHTI, *Sámi-suoma-sámi sátnegirji. Saamelais-suomalais-saamelainen sanakirja.* Girjegiisá Oy. Ohcejohka (1993) Vaasa 2001. ISBN 951-8939-28-4. 592 s.

BRITA KÅVEN, JOHAN JERNLETEN, INGRID NORDAL, JOHN HENRIK EIRA, AAGE SOLBAKK, *Sámi – dáru sátnegirji. Samisk – norsk ordbok.* Davvi Girji o.s. 2002. ISBN 82-7374-149-4. 633 s.

Norge 1:50 000. Topografisk hovedkartserie M711. Statens kartverk. Keskeiset neljä karttaa / De mest sentrale kartene er disse fire: *Børselv.* Kartblad 2035 I. Bestillingsnr. 1269. *Munkavárri.* Blad 2035 II. Bestillingsnr. 1271. *Ræt’kajákskai’di.* Blad 2135 III. Bestillingsnr. 1345. Utgave 1976. *Vieksa.* Blad 2135 IV. Bestillingsnr. 1347. Katso myös / Se også: *Kjæs.* Kartblad 2136 III. Best.nr. 1353. *Lakselv.* Kartblad 2035 III. Best.nr. 1273. *Billávuotna.* Kartblad 2035 IV. Best.nr. 1275. www.statkart.no

Håndbok i duodji = MÁRET HÆTTA, BJØRN AARSETH, LAILA G. WILKS OG MATHIS J. GAUP, *Håndbok i duodji samisk håndverk.* Forlaget Vett & Viten [www.vettviten.no] 2007. ISBN 978-82-412-0197-4. 192 s. – duodji (saamelaiset) käsityöt, kirjassa on mukana mm. vaatteet, nahkatyöt, laavut ja kammit sekä reet; runsas havainnollinen kuvitus.

Lapin käsitöitä = KAREN JOMPPANEN, *Lapin käsitöitä. Sami kiehtatuojik.* ISBN 951-0-10694-1. WSOY Porvoo 1982. 171 s.

Lyhenteet. Forkortinger.

— > mene toiseen hakusanaan, gå til et annet stikkord!

> < vastakohta, motsetning

| yhdys|sanan osien tai liitepartikkelin merkinä (ne|kin), skiller deler i et sammensatt ord

- - - pitempi jakso tekstistä jätetty pois

... sana tai joitakin sanoja lauseesta jätetty pois

'merkitys,'betydning'

♦ en tiedä mitä sana merkitsee tai miten muoto olisi, jeg vet ikke hva dette er, og lar det være åpen

[ ] selittävä täydennys siteerattuun tekstiin, en forklaring av V.I.P.

adj. adjektiivi, adjektiv

engl. englanniksi, på engelsk

gen. genetiivi, genitiv

imperf. imperfekti, preteritum

inf. infinitiivi, infinitiv

kv. kveeniksi, på kvensk

lat. latinaksi, på latin

mm. muun muassa, bl.a. / blant annet

mon. monikko, flertall

no. norjaksi, på norsk

nom. nominatiivi, nominativ

partit. partitiivi, partitiv

pron. pronomini, pronomen

ru. ruotsiksi, på svensk

sa. saksaksi, på tysk

saam. pohjoissaameksi, på nordsamisk

su. suomeksi, på finsk

subst. substantiivi, substantiv

vrt. vertaa, sammenlign!

yks. yksikkö, entall

A

Aalkhaan; Järven [Käyräjärven] alapäästä heilä oli meininki 'aikomus' käänttyyt Aalkhaan KT 70 —> kruununtien länsipuoli

aamu morgen; Aamuisen mettän vajelttaja astui sisäle, sanoi hyvä aamuu! 'hyvää huomenta' KT 78 —> mooraa

aamu|harthauksen jälkhiin aamu|hartauden jälkeen (hartaus 'andakt') KT 17

aamuinen aamu|ruoka; Aamuisen ihmiset syöthiin KT 286; Vain pieni lapsi jäi parvuskelehan, ko hän ei onnistunnu saamhan mithään aamuista AR 22

aamuinen (adj.) —> aamu

aamu|kankkee aamusta vielä jäykkä (kankkee 'kankea', 'stiv')

aamu|mukka aamuinen 'pistäytyminen' ulkona; Aamula ihmiset heräthiin hiljain 'myöhään' - - - Het käväisthiin aamumukala 'aamu|retkellä [pissimässä]' ulkona AR 73

aamun|koitto morgengry; Syys|yö muuttui harmaajaksi aamun|koitoksi KT 99

aamu|rusko morgenrøde; Itätaivhaala näkyi aamurusko - - - «Mutta aamurusko se tietää vishiin hyvää säätä, vai tietääkö se tuulta?» puhuskeli Hansi KT 389

aamu|skonto (saam. skoaddu 'tiheä sumu, konto, tett tåke') aamu|sumu; aamu|skonttoo 'aamu|sumua' KT 118

aamu|varhainen aamu|virkku, aikaisin herännyt, morgenfugl; Näin puhuskeli aamuvarhainen Aaronin Hansi-poika, Hans P, asiasta toisele KT 99

aamu|vieikkin|aikana (kalan) aamu|syönnin aikaan, kun kala on aamulla syönnillään; AR 515

aapa avoin meri, fritt hav; laaja suo; lakeus, avaruus; «Maailman kaikkeus,» oli pappi sanonu, «on rajaton aapa, jonka keskellä, melkkeinpä sentrumissa, met olema ja niin on kaikki muutki ihmiset» KT 98; aavan uhkaaviin paaroin vierissä 'aaltojen vierissä' valkkeepäisenä KT 403; Keskelä lammuu tunturi|aappaa AR 208

aapa|hyljet AR 463

Aapon Sammun kenttä; saksalaisten vankileiri kruununtien pohjoispuolella AR 12; Lähin talo on Petterin ja Liisan talo AR 14; AR 20

Aarne KT 102; nuori ilvettivä 'leikiä laskeva' poikanen KT 156

Aarne|järvi saam. Ártne|jávri; het pyydethiin vielä fielmasta ja Aarnejärvestä rauttuu ja tammukkaaki, ko heilä oli venet ja järviverkot AR 113

Aarne|kurkkii [kartassa: Ártne|jávri]; het päästhiin Aarnekurkkiin kautta Vieksajoven ranthaan ja kaalastethiin joven tietystä, vanhaasta kaalama|paikasti 'kahluu|paikasta' AR 37

Aarne|puoltša (saam. buolža 'poikittaisharju') AR 56

aarni aarre, skatt; Hoppee|kello 'hopea|kuorinen kello' oli hänen aarni KT 81

aarni|hauda maahankätketyt aarteet, joiden päällä joskus palaa virvatuli; Paljosta muustaki siinä puhuskelthiin - - - Aarnihaudoista, jotka syttyvät palahan Juhanneksen iltana vai oliko se uuden vuoden aattona - - - Tähän saakka ei kukhaan ollu päässy aarnihaudan lähele. Siinä seisoskeli paha porohärkä eli muu hirvittävä elläin vahtina. Ei, aarnihaudan rahhaa 'rahaa' ihminen ei ollu periny 'saanut omakseen' tähän asti '(vielä) tähän mennessä' KT 197

Aaro KT 20; 26-27 kirvesmies, pajamies ja rauttii; Aaron ihmiset valithiin 'valitsivat' paasiksi. Hän näjet oli vanhin Kuosuvaaran taka jäänheistä miehistä KT 72; Hän oli rauhalinen, keskikokoinen ja vähän särmi mies KT 100-102; Aaron lähimmät naapurit: Hookuni, Äärli, Svärre, pitkä Juhan-Mikko, Aaronin Hansi, Maiji, Hilmari, Aarne, Siigvalli, Aleksanteri, Klemetti ja Albärtti, Trygvee, Kirsti, ja vielä muutama muukin, kaikkiaan kolmattakymmentä ihmistä KT 101-102; valittemma 'valitsemme' Aaron lääkiksi - - - Monessa 'muutamassa' minuutissa Aarosta tuli lääki KT 172; [Aaro] hyrräili tuttuu nuottii, jota het olthiin veisailheet jo Aaronin pitämässä kokouksissa muutamana keskinovemberikuun syysnunnunpäivänä KT 376

Aaroni, Aaronin emäntä ja Aaronin tytär KR 307; —> Anna-Kreeta-ämmi; Vierhaat [Aaroni, Aaronin emäntä, Aaronin tytär, Juhan-Petteri ja Juhan-Petterin emäntä] olthiin aivan tyyhin käsin jättänheet tyskäläisten fankileirin, ko het ei olheet halunheet jäää fangin tilhaan '(tilaan) tilanteeseen, asemaan.' Hethän kyllä olthiinki vaphaat ihmiset. Kaikki aijat het olthiin elänheet vaphaina. Eikä het nytkhään olheet halunheet jäää viholisen fangiiksi 'vangeiksi' KR 308; Aaroni-äiji piti sunnuntaikokoukset KT 362-363; AR 13-14

Aaronin putaattimaa KT 70–71; —> kruununtien länsipuoli; Meininkinä miehilä oli ollu mennä Aaronin putaattimaaalle, puolentoista sattaa meetterii alapuolele talloo KT 70

aavan —> aapa

aavistaa ennustaa, tietää, å spå, forutsi; Se [aamusumu tunturinrinteillä] pojat aavistaa hyvää säätä KT 79

ahjo (saam. áššu) hiillos, glør; Puita het lisästethiin puoli kyttevhään ahjoon KT 10; Arinassa kiilui pieni ahjo KT 74; Arinhaan jäi vielä pieni ahjo kytehän 'kytemään', ko ihmiset lähðethiin ulos. Hiiliin 'Hiilten / Hiilien' päälle het raapaisthiin pikkaraisen tuhkaa. - - - hiili|ahjo ei savvustannu 'tuhkalla peitetty hiillos ei muodostanut savua' KT 79; jos siinä [arinassa] tuhan alla olis vähän ahjoo, sais heti valkkeen palahan. Ahjo oli KT 97; Anni siirhäätti ... tuhat ahjon päältä ja pisti syttöpuita arinhaan. Vähän hän joutui puhaltehan ahjoon, ennen ko valkkee 'tuli' syttyi palahan KT 381

ahjo|valkkee hiillos, hiili|valkea; Vaimo istuskeli ja kattoskeli tuota arinassa pallavaa ahjo|valkkeeta KT 75

ahkii- (saam. gieres) ahkio, pulk; Poromies hiihteli edelä kaksi vetohärkkää myötä. Toinen kulki ahkiin pöräsä. Ruvanhakkijat tulthiin käyðen ahkiin jälkkee 'kävellen ahkion [tekemää] jälkeä pitkin' raidon

pörässä KT 388

ahma (lat. gulo gulo) jerv; ahman ja hukan 'suden' tunturin hiihtaja oli saattanu kohdata joka päivä KT 120

ahman|faartti (no. fart 'vauhti') ahman vauhti, pitkiä taipaleita hyvää vauhtia (ahma kulkee saalistusmatkoillaan 30-40 kilometriä päivässä); Monta tiimaa miehet kuljeskelthiin ahmanfaarttii (389) lumivalkkeeta, tuuletonta tunturii pöräkkäin puhumatta sannaakhaan toisile KT 388-389

aija- —> aika

aijaat ajaa, å kjøre (på); Meressä on miinoi, niin ette laiva saattais kyllä aijaat miinan päälleki' (miinan päälle|kin) miinaan|kin' KT 114

aijan|kulluu ajan|kulua, ajanvietettä; aijan|kuluksi

aijan|käännet (ajan) käänne AR 179; talvipäivänseisaus, vintersolverv; «Mutta ko aijankäännet tullee, niin alettais net päivät kyllä taas pidenehän» AR 245; Yhdeskolmatta 'kahdeskymmenes ensimmäinen' desemberi tuli. Tuli aijankäännet luonnossa AR 255; Vieläkhään aijan|käännet ei ollu joutunu 'ehtinyt tulla' miehen [Iisakin] siehluun AR 316

aijan|käänttöö talvi|päivän|seisausta, vinter|solverv AR 159

aijan|viettoo ajan|viettoa

aijemin aiemmin, aikaisemmin, tidligere

aika tid; gen. aijan 'ajan'; muutaman aijan päästä 'jonkin ajan päästä', etter en stund'; aijanko 'ajan|ko'; vähäksi aikkaa; (ei) pidemäksi aikkaa '(ei) pidemmäksi ajaksi'; kerran aikkaa 'kerran, muinoin, kauan sitten'; aijale 'ajalle'; aijasta 'ajasta'; aikkoi sitten 'aikoja sitten'; Näistä onnellisista aijosta ihmiset puhuskelthiin aijan kuluksi KT 19; Hän [Aaro] puhui hyvistä aijoista. Koko aijan 'hele tiden' KT 102; Aikkaa 'Aikoja sitten, jo kauan sitten' het olis pitänheet olla täälä KT 182; Miehet jääthiin ajattelehan vähäksi aika KT 249; jo täälä aijassa (> < kuoleman jälkeen, ikuisuudessa) KT 254; «Mutta koska nyt sekin aiki tulis?» kysyi hän [Iisakki] KT 301; Aika on ollu samanlainen maailman alusta saakka - - - ihminen se muuttuu KT 301

aikkoot aikoa, ajatella tehdä, å akte, ha til hensikt, tenke; mitä se emäntä nyt aikkoo; (mie) aijoin; aikkoo '(hän) aikoo'; «Aijotko sieki kaffikupin? 'Ajattelitko sinä|kin [juoda] kupin kahvia'» KT 78

ailattella ailahdella, vaihdella, heilua, keinua; ailatteli '(hän, se) ailatteli, vaihteli'; Hänen [Iisakin] levveet harttiit ailattelthiin 'leveät hartiat keinahtelivat' vähän toiselta puolelta toisele KT 133; Polvet vain notkattelthiin ja olat ailattelthiin ko mies kaaleli 'kahlaili' syvää lunta päin kottii KT 398; olat ailattellen 'olkapäät keinuen' toiselta puolelta toisele KT 408

Ailikaisen alajärvi (kartassa: saam. Vuolimus|jávri, kv. Alainen|järvi) AR 16

Ailikaisen|joki (saam. Áillegas|johka); Ailikaisenjoki laskee Pyssyjokeen Silfarin pohjoispuolella

Ailikaisen uoma / Ailigaisen uoma (kartta: saam. Áilegas|vuopmi, kv. Ailikaisen|vuoma) kruununtien pohjoispuolella oleva jokilaakso; yksi paikoista, joissa Pyssyjoen pakolaisia oli; Nämät miehet

[kuosuvaarantakalaiset] tiethiin hyvin, ette pakolaista oli jääny Kentän joven päälle, Ailigaisen uomhaan, Tšappirjoven lalvale, ja oli vielä pari poromiehen laavooki, yksi Paivujovessa ja pari Aittirudossa KT 40; ihmiset Maanalustievan takkaa. Monta 'muutama' niistä on tullu Kuosuvaaran taka. Muitaki vishiin on päässy pakhoin 'pakoon' Ailikaisen uomhaan - - - heidän tiedon mukhaan Soffi ja Jussa olthiin karanheet sinnepäin KT 326; AR 15

ailikaisen|uomalaiset AR 21

ainua ainoa, eneste; ruvan saaminen ja sen hakeminen olis heile ainua pärjäämisen keino KT 208

aitta|sija (aitta 'stabbur') aitan paikka (paikka, missä saksalaisten polttama aitta oli ollut) KT 178

Aitti|ruto (saam. Áite|rohtu; saam. áiti 'aitta, varasto, stabbur', saam. rohtu 'ruto, lehto, tiheikkö')

kruununtien eteläpuolella, Pyssyjoen oikealla rannalla; yksi paikoista, joissa Pyssyjoen pakolaisia oli, —> Ailikaisen uoma; Keskiyön aikana miehet kävelthiin Aittirudon suvanon etelänpuolta ylöspäin jokkee.

Aittirudossa het tiethiin assuvan 'tiesivät asuvan' kaksi, kolme poromiehen perettä 'perhettä' KT 336;

Aittiruto merenrantalaisen kielelä ja Áiterohtu tunturilaisen kielelä AR 5; AR 77; Aittirudon fielma AR 78;

Aitti|ruthoon AR 225

aittirutolaiset Aittirudon asukkaat AR 81, kolme laavua: ylin, keskimäinen ja alin laavu

– **ylin laavu**, kauimpana Pyssyjoen itärannasta, Elli ja Piera perheinens AR 7-11; kaarasjokelainen poromies Piera (40 v. syksyllä 1944, hänen isä on Niillas AR 9), Elli-emäntä, Rasmus-poika (jo aikuisten töissä poromiehenä); perheen kuopus (vaakkara|poika) oli kuollut 11-vuotiaana biilionnettomuudessa Laapparjärven etelänpäässä AR 9, 10; talvilaitumet Kaarasjovella, kesälaitumet Spierttaniemessä, kesälaavu Aittirudossa

– **keskimäinen laavu**, poromies Jounin Lassi, nuori emäntä, koirat ja elo; Luovinjuoskista Aittirutoon, koska Luovinjuoski oli aivan liian likellä tietä AR 79-80

– **alin laavu**, lähinnä Pyssyjoen itärantaa oleva laavu, poromies Aslakan poika perheineen; talvipaikka Kaarasjovessa, poltettu AR 80

aivina|heinä AR 78; AR 149

ajattelematon mahdoton (ajatellakaan), utenkelig; Kodin jättäminen olis ollu heille ajattelematon teko KT 12

ajo|poro kjøre|rein; Ajoporoilla het vedätethiin net [lihat] ensin laavole KT 391

Alaattii / Alatti Alattio, Alta; Kunka koko bataljuuni sođan syttyissä oli seisonu Alaattin harjoituskentälä odottelemassa komenttajaa KT 162; Alaattiihan 'Alattioon / Altaan' AR 282; AR 487

Alaattiin|joven lohennydyđöstä AR 103

alaattilainen alattiolainen, altalainen, fra Alta, altaværing

ala|ihminen (sa. Untermensch, no. undermenneske > < yli-ihminen, Übermensch) KT 104; KT 310

Ala|kentät AR 318

ala|kerta (hirsirakennuksen) alin hirsikerta, turvekodan alareunan kiertävät koivurangat; miehet panthiin alakerran «vinkkelhiin» miehet sovittivat alakerran vinkkeliin (suoraan kulmaan) KT 27

ala|kuisessa alenevan kuun aikana olevassa; alakuisessa sees|yössä KT 226

ala|leuvan lihat poron ala|leuka, under|kjeve (av reinsdyr) KT 239

ala|lumma (ala|tasku) alin tasku KT 198 —> lumma

Alamaa (ala- 'nedre', maa 'jord'); Soffi jäi ajattelehan ommaa sisarta, monta vuotta nuorempaa ko hän itte - - - Hän oli [unessa] sisaren kans Jormin|rannala - - - het kaaethiin Jormii - - - sielä Alamaala oli niin soma oleskella - - - Anni-mamma ... lähti taluttelehan heitä Vierimän|kurruu kohdi AR 41-42

alama (me) alamme, aloitamme (alkkaat 'alkaa', 'å begynne')

alapuolela tietä (tien alapuolella) kruununtien merenpuolisella alueella KT 177

alas|lasku laskeutuminen, alasmeno, nedgang

alas|lähtijät ne, jotka lähtevät Kuosurudosta 'alas' Pyssyjoen kylään ruuanhaku- ja tiedusteluretkelle

alas|mennijä Kuosuvaarasta alas Pyssyjoen kylään ruuanhaku- ja tiedusteluretkelle menijä;

Alasmennijöitten joukossa oli viis täyttä miestä ja ... yksi toistakymmenvuotinen pojan napula KT 44; ko ruvanhakkijat lähdehiin ... alas kylhään, alas viholisten tykö KT 313

alas|tullijat (alas|tulijat) Kuosuvaarasta alas Pyssyjoen kylään ruuanhaku- ja tiedusteluretkelle tulija;

Alastullijoitten joukossa oli kaksi Jounii, Äl-Jouni ja toinen Jouni niminen mies, Hansi ja Marthiini ... Iisakki, ja ... Pikkupoika [Are] KT 41; Etumaisena käveli kaksi Jounii, Äl-Jouni ja vielä hänen Kaima-Jouni. Sitten tuli Marthiini, Hansin pikkuveli, ja häntä seurais Pikkupoika ja Iisakki. Pörimäisenä käveli Hansi KT 45

Albärtti; Klemetti ja Albärtti KT 102

Aldar|joki kaksi samannimistä Pyssyjokeen sen oikealta rannalta laskevaa jokea, ylempi Aldarjoki saam. Bajit Aldarjohka, on Kuosujoesta 4-5 kilometriä Pyssyjoen yläjuoksulle päin, alempi Aldarjoki saam. Vuolit Aldarjohka siitä vielä noin 3 kilometriä yläjuoksulle päin; Aldarjoven lakshoon 'laaksoon' ei kukhaan keriny 'ehtinyt' sinä päivänä. Ko Isojoki oli vieläki tulvassa eilisen satheen jälkheen KT 209

aleenttuut alistua, å overgi seg (til sin skjebne) KT 302

Aleksanteri (27 v); Juhani Ville Jouni Aleksanteri; kasteela 'kasteessa' kirkossa hän oli saannu nimeksi Johan Vilhelm John Alexander KT 80-81; KT 85-88; Aleksanteri lauloi kouluaijana opittua laulua «Nå synger vi på vår tur...» KT 102; Aleksanteri sai työksi, eli otti työksi, pittää ihmisten mielialan ylhäälä. Sađuila ja muisteluksila 'kertomuksilla', joita hän kouluaijana oli lujeskellu norjankielisistä kirjoista, mies sai alakuloisemanki ihmisen naurattahan ko hän färilisellä 'värikkäällä' kylän kielelä muisteli 'kerto' niitä - - - Joskus hän laulasti vielä koululaulunki - - - Ushein hän oli kääntäny koululaulun ihmisten omale kieleleki

- - - niin ymmärtämättömän 'käsittämättömän' hyvin KT 259; Vielä 'jopa' Aleksanteriki, ilon poikamies ja akrobaatti, käveli ääneti ja alakuloisena KT 324

aleti alati, aina, alltid; Aleti het olthiin pöläskelheet AR 504

alhaala alhaalla; hänen mieli oli hyvin alhaala 'hänen mielensä oli ihan maassa' KT 24

alhaala|käiminen KT 174

alhaala|kävviät KT 117; KT 174

alhainen sairas heikko, todella sairas vuode|potilas; «Ja mitä, jos joku tulis alhaiseksi sairhaaksi? Mihin met panisimma sairhaan ihmisen? Kuka auttais ja hoitais sitä?» KT 274; juuri alhainen sairas hän oli ollu AR 198

alkkaat alkaa, å begynne; ette heidän pieninä piti alkkaat työtoimhiin KT 18; alkkaat ajattelehan ja tutkihan 'alkaa ajatella ja tutkia' KT 32; alkaat KT 50; Tyskäläinenhan saattais vaikkapa vielä alkkaat ampuhanki 'alkaa ampua|kin, alkaa ampumaan|kin' KT 83: [ei] alusta alkkainkhaan '(alkaen|kaan) ei alun perinkään' AR 19

alle|antaminen luovuttaminen, periksi antaminen, å gi opp; Alleantamisesta ei tulis puhettakhaan AR 210

alli (lat. clangula hiemalis) havelle —> merilinnut

aloittaaat aloittaa, alkaa, å begynne; Mutta ko se tyskäläinenki piti aloittaaat tämmäisen sođan! KT 100

alus alapuoli; Olemahan met ennenki menheet sillan alusta 'sillan alta' vihollisjoukko sillala KT 66

alusta aluksi, først; Sakkeen iilin tähden hän ei alusta erottannu haamui hyvin. Mutta net tyhä likenythiin häntä 'ne tulivat yhä lähemmäs häntä' KT 128; alusti 'aluksi' KT 290

ammustanheet (ottaneet ja) ampuneet; «Olisimma met vielä ammustanheet monta porrooki 'muutaman poronkin,'» sanothiin miehet KT 223

ammuteltais jos het ... otateltais fangiksi eli ammuteltais tyskäläisile 'jos he joutuisivat saksalaisten vangiksi tai nämä ampuisivat heitä' KT 39

amppuja ampuja, skyter

amppuut / ampuut ampua, å skyte; mie ammun; Ei paremin oliskhaan tarvinu amppuut, eikä kukhaan oliskhaan ampunu paremin ko hän KT 86; Tässä ei ole muuta keino ko ampuut, ja hän aikoiki jo alkkaat ampuhan '(ampumaan) ampua' KT 129; Mie [Äl-Jouni] se kyllä ammun ko viholinen tullee maahan - - - Jos amppuu viholisen, se ei ole tappamista KT 201; «Miksi net ei ammuta 'ne eivät ammu' ennää?» KT 320

ampu|raja ampumis|etäisyys; Miehet päästhiin kiini hyvään ampurajhaan 'hyvälle ampuma|etäisyydelle' KT 144

ampuma|raja ampuma|etäisyys; ampumarajhaan 'etäisyydelle, josta voi ampua (ja osua)'

angaili ehkä; allin ääntä kuvaava sana; sielä [merellä] angaili alli KT 188

ankka (no. anker) ankkuri, pienehkö tynnyri; vetomittana 36 litraa; Ankasta oli löytyny suolapallasta.

Jotaki miehet otettiin myötä ja vietiin ankan kaloinens 'kaloineen päivineen' sivvu|puolheen 'syrjemmälle'
KT 178; —> suola|pallas|ankka —> putaatti|ankka

Anna-Kreeta-ämmi, Aaronin emäntä; Kuus miestä valmistui noutahan sairasta Anna-Kreeta-ämmi, joka yksi oli jääny risuvuotheele jonku järven ylipuolele - - - Batnisakun järven ylipuolelta hakkijat löydettiin Anna-Kreeta-ämmin - - - Matka pitkin kivistä Silmäreikä|autsiita oli ollu niin hankala, ette tauti oli taas alkanu kiusaahan häntä. Pimmeessä Pyssyjoven laksossa Anna-Kreeta oli kulutellu aikkaa yksin laulelemalla ... ulkomuistoo koulussa ja kokouksissa oppinutta 'oppimaansa' hengelistä virsiperintö - - - Makkailens 'makaillessaan' ämmi kuuli ihmisten huuttelevan ittensä nimme. - - - «Sehän on minun Hansi-pojan ääni,» sanoi sairas KT 308; Anna-Kreetan ajatuksia maailman menosta KT 377-378; Anna-Kreeta-ämmi sairastui prokkatautiin paluumatkalla Kuosuvaaran takaa Maanalaustievan kammiin KT 411-415; —> Soffi, Aren syntyminen AR 91

annastaat antaa, å gi; Joku tupakaton konnuttellija 'ilveilijä' aikoi annastaat miehele vähän tupakkaa piiphuun KT 20; AR 13

Anni KT 14-16; 39; 44; Aaron emäntä; noppee työssä ja puhheissa. Hän oli voidelu kielen. Sillä se oli niin ko sivakka 'suksi' hyvälä kelilä myötäluokassa 'myötämäessä, alamäessä' KT 72; Anni oli vanhin [kuosuvaarantalalaisista] KT 72; Annin karjan kohtalo KT 92-93; Annila oli aina toisten toimheentulo 'pärjääminen' ja hyvinvointi ensimmäisenä mielessä. Millä laila hän itte pärjjäis, se häneltä täälä jäi ushein ajattelematta KT 100; Annin makkaranteko ja lihan keittäminen KT 152-154; Anni muisteli 'kerto'i omasta lapsuuden aijasta, silloin ko hän oli paimenellu ruokkovanhemitten karjaa Kopanrudon talvipaikassa ja kesäsijassa Paivujoven sisälä KT 154; Annin ja Aaron tutustuminen rippikoulun aikana KT 154, 155; Anni luki vielä itteksens Isä meidänki 'Isä meidän -rukouksen|kin' KT 158; Anni-emäntä sai kokin viran. Heti Anni alkoiki toimiskelehan ja pyöriskelehän 'puuhailla ja hyöriä' KT 172; Anni oli pohjalta saakka 'perin pohjin' hyväntahtoinen ihminen KT 173; Anni ja Aaro KT 204-205; Anni-muori KT 237-238; Hän [Anni] istatti arinan vierheen lauleskelehan lauluu, jonka hän kerran aikkaa oli oppinu koulussa, vaikka hän silloin ei ollukhaan ymmärtänny norjan kieltä. Aikkaa myöden kielitaito oli paranu 'parantunut' sen verran, ette hän nyt pärjjäis 'tulisi toimeen' vaikkapa pääkaupungissaki, norjaa puhhuvitten 'puhuvien' ihmisten keskelä KT 238; Annin makkarantekemäkonsti KT 249-250; «Erinomaisen hyvät makkarat mie laitoin jo Kopanrudon ruokkopiikana,» sanoi Anni vähän ilvettivällä äänelä. «Erinomaisen hyvät makkarat tässä tulhaan tääpänäki.» Oma praameus 'oma|kehu' asui vieläki hänessä KT 250; Annin uni sontaluutaepisodista ja karjan tappamisesta KT 254-255; Anni-muori sai vielä sanomiita 'uutisia' omista ruokkovanhemistaki [Brännästä tulleilta miehiltä] KT 284; Anni-emäntä ja kaikki nämät miksi-kysymykset, jotka häntä kiusailtiin KT 345-348; Sunnuntaina Anni-emäntä oli kulkenu kokouksissa ja kirkossa KT 381; [Anni] istatti pölkyle valkkeen vierheen ... Ajatuksissa hän taas oleskeli pikkutyttärenä

kesäsijassa Paivujoven lalvala (382) ruokkovanhemitten kans. Taas hän eleli onnelisena KT 381-382; AR 197

Anni ja Hansi —> Paivujovenlakson väki; —> Hansi ja Anni

anshaan ansaan (ansa 'felle'); anssoin 'ansojen' aita|puita ja liekki|puita AR 313

anssoot pyydystää ansalla, laittaa ansoja; ettei palvelä olis saattanukhaan anssoot 'ennen lumen tuloa, paljaan maan aikana ei olisi voinutkaan pyytää (tunturirikkoja) ansoilla' KT 36

antaat ylön (no. å kapitulere 'over|gi seg') antautua, luopua AR 169

antheeksi antamus anteeksi|anto, tilgivelse KT 216

antheeksi|anttavainen anteeksi|antavainen; Ystäville hän [Äl-Jouni] oli aina ... antheeksianttavainen. «Ei se mithään,» sanoi hän jos joku oli loukanu häntä KT 66

Antonin|niitty; Antonin niittykammi AR 91

anttaat antaa, å gi; anttain 'antaen'; hänen ajatukset ... käännythiin ... koulu- ja rippikouluaikehaan, joka hänele oli ollu niin anttavan 'antoisan' rikasta aikkaa KT 76; anttaat tiedon siitä KT 83; Sitte Iisakin järki oli antonu selvän realistisen vastauksen KT 129; ei tule puhettakhaan siitä, ette anttaat porot tyskälaisele KT 138

anttaat ilmi antaa ilmi, paljastaa (että he ovat siellä), å anmelde, angi; valkkeeta ei saattanu sytyttää - - - itteensä het ei halunheet anttaat ilmi KT 180

Antti-lukkari (lukkari 'klokker'); Anni oli kuullu vielä tuon Antti-lukkarinki äänen. Silläki mieheli olthiin hyvät laulunrinnat KT 340

Antti-äiji —> Are

apet ape, eläinten ruoka, haude; ihmisten ruuasta AR 370

appi|faari appi|ukko, appi, sviger|far; ääni, jonka Iisakki heti tunsu appifaarin ääneksi KT 229

apriili|kuu (no. april) huhti|kuu; Juuri apriilikuussa emäntä [Soffi] oli täyttäny 42 vuotta AR 18

apu hjelp; Appuu 'apua' ei ollu tiettyvissäkhään 'tiedossa|kaan'. Omhaan aphuun 'omaan apuun' piti luottaa KT 274; Eikä ollu tullu mithään appuukhaan 'apua|kaan' misthään KT 318

apumielissä auttavainen, hjelpsom; Ystäville hän oli aina apu|mielissä ja antheeksi|anttavainen KT 66; elläät, niin ko sisar ja veli, sovinossa ja apumielissä 'sovinnossa ja mielellään toisia auttaen' AR 195

Are KT 41; —> alastullijat; KT 44; Pikkupojan koti oli poltettu; millaista hänen elämä oli ollut ennen KT 53-55; KT 67; Are, pitkälä a:lla KT 112; Iisakki opettaa Area KT 131; KT 158-160; Poika tunsu ittensä sama 'yhtä' onneliseksi ja turvaliseksi, niin ko silloin, ko hän mammansa kans oli kävely käsi kädessä tikattuu tietä poikki talvisen, jään peittämän joven. «Siunatut olkhood nuoit hyvät ihmiset aijassa ja aijan ulkopuolela,» sanoi Are juuri kuuluvalla äänellä. Sanat poika oli oppinu Antti-äijiltä KT 159; Mettässä Are oli fanki. Tunturi taas oli kirkas ja kaunis. Sinne Are haluis 'halusi'. Sinne näytti Iisakkiki

halluuvan KT 306; Iisakin opetus painovoimasta KT 306; Hänen koti oli palanu ja hänen vanhemmat oli tyskäläinen vienny tiesi kunka kauas. «Koska mie saisin nähä net taas? Eli näkisinkö mie heitä ennää tässä maailmassa?» kyseli poika ushein KT 350; Iisakki ja Are tunturilla KT 360-361; Are tuli ensimmäistä kertaa Aittirutoon AR 179-182; Are lähti Klemetin ja veljensä Siigvallin kanssa Aittirudosta "alas"; Hänestä oli alhaala vähän hauskempi olla. Sielähän se saattoi tapattuut jotaki odottamatontaki. Arelle piti joka päivä tuoda jotaki uutta AR 192; [tiedustelutehtävä] Aren työ oli pittää silmälä Kukkujänskänsokkaa AR 216-217; Aren sivakat AR 309; Are ja sanat AR 310; [Iisakki opettaa Arelle kielitietoa ja -taitoa ja antaa neuvoja tekstin kirjoittamisesta] Aren sielu alkoi jannoilehan tiedon pörhään. Poika päätti alkkaat ostelehan kirjoi varsin ko 'heti kun' tämä sota tyhä 'vain' loppuis AR 310-311 **arina** (saam. ára) tulisija, åpent ildsted i gamme; Toiset heistä alethiin hajeskelehan arina|kivvii ja laittahan neljenkulmaista, issoo arinaa keskele kottaa KT 28; arinhaan päin KT 74; —> Jussa, Soffi; Aren syntyminen —> Soffi AR 91; «Mutta jos minusta tulis kielimies?» kysäisi Are itteltäns. "Tuoi tyskänkielinen Amagrammihan se oli niin helppo lukkeet AR 448; Aren opintosuunnitelmia AR 479-480

arki|vaatheet hverdagsklær (> < käimä|vaatheet)

arkkiimphaan arimpaan, mest sensibel (arka 'sensibel'); Se [muisto] osais 'osui' justhiin Pikkupojan arkkiimphaan paikhaan AR 243

armattaat armahtaa, å benåde, miskunne seg; armattannu '(oli) armahtanut'; armatti 'armahti'; Viimen makkarakokki armhaatti 'armahti' heitä KT 249

armon|aika nåde|tid; se on väärin kuluttaat kallista armonaikaa laiskhuutheen KT 18

artilleri (no. artilleri) tykistö; jos sokkaa etukätheen olis pehmitelty artillerilla AR 239

arvoisemat arvokkaammat (arvokas 'verdifull'); ja vielä arvoisematki talon astiit 'astiat' poljethiin rauta|kanturoitten alle KT 106

aset ase, våpen; vääryyttä ja väkivaltaa vasthaan ihmisen tullee sottiit 'tulee sotia', mutta vain henkisillä asheila 'aseilla' KT 201; Luja päättäväisyys oli Annin ainua aset, jolla hän oli sotinu KT 257

assii asia, sak; siitä assiista 'siitä asiasta'

askeloithiin mitattiin askelilla KT 17

Aslakka poromies; Isonjoven yläjuoksulla; Aslakan emäntä Ravna, pojat Pikku-Aslakka ja Jouni KT 389

Aslakka, saarnamies, asui (väliaikaisesti) Keisinuoman turvetkammissa AR 65-68; Keisin Aslakka AR 69

Aslakka, poromies joka kesällä asuskeli Lompolassa Ison Saarijärven [Suolo|jávri] alapäässä ja oli antanu pyssyjokilaisile luvan ottaat niestaporon AR 69; Lompolan poroisäntä AR 69

Aslakka vanhemanpuolen poromies, silmäpuoli; hän oli menossa Lompolaan, mutta pistäytyi Matin ja Siirin laavulle; Anni-emäntä: Aslakan laavo on Njunnaksen rinteellä jossain puita kasvavassa kurussa AR 72-75; Aslakan talvikoti oli jo palanu - - - Kaarasjoven markkinassa miehelä ei ollu ennää mithään AR 75

assuja asuja, asukas; kammin assujat 'kammin asukkaat'

assuut asua, å bo, holde til; assuu '(hän) asuu, on'; Kuosuvaaran takkaa assuvat ihmiset KT 203; assuvitten 'asuvien'; asuhan 'asumaan'

astiit astiat, kopper og kar

asuma|huonet asuin|talo, bolighus (asuma|huonet > < ulko|huonet 'ulko|rakennus'); Hieta 'hiekkä, sand' ei sopinu asuma|huonheeseen 'rakennukseen, jossa asuttiin' KT 27; —> Jussan talo

asuma|paikka asuin|paikka, bo|sted

ateri ateria, måltid

attama vuonon ranta-alueen jääkenttä, fjord|is; pörämies oli ... purjettinnu sen [venheen] ... pienessä talvietelän väryssä, joka oli vienny vielä attamanki, kiini 'aina ... asti' Väkkärän talviselle venet|rannale AR 273; Vuononpörän attama AR 463

auethiin aukenivat, ble åpne; silmät auethiin AR 94

aukkee aukea, avoin, åpen; aukkeen ilman alle 'avo|taivaan alle' KT 16; aukkeen ilman etheen KT 106; ko het selvästi olthiin kuulheet omila, aukkeila korvila, ette mies saattaa veisata 'osaa laulaa virsiä' KT 157; Ko yhthään mahdollista aukkeeta tietä ei ennää nävy 'kun kaikki tiet näyttävät olevan tukossa' KT 342; met tulisimma pärjäämättömään tilhaan - - - Tulis aukkee 'suoranainen' hätä KT 365; Ushein het olthiin joutunheet nukkuhan yön ulkona aukkeen ilman alla 'avonaisen taivaan alla (> < teltassa tai talossa)' kaikenlaisissa säissä KT 397

aukkeimet (auvot) [makkaroiden] avonaiset päät KT 249 —> makkara

aukko aukio, aukea kenttä, åpning, hull, glenne; mettä|auvole - - - kenttäpaikkainen - - - kenttä|auvole - - - aukko AR 78

auringon|ratas auringon|kehrä (aurinko 'sol', ratas 'hjul') AR 44

auringon|savvu auer, utuinen ilma, dis, soldis; sinersi tunturin laki toisen takana ... Viimen vielä niin ko utuisen ilman eli 'tai' auringonsavvun läpi KT 42

aurinko sol; aurinkoo 'aurinkoa'

auskari (no. øsekar) äyskäri; [Veneen] Pöräskotissa näkyi vielä auskariki 'äyskäri|kin' AR 273

ausradierata (sa. aus|radieren 'pyyhkiä perin juurin pois'); ausradierattu 'pantu maan tasalle, siloitettu maan tasalle' KT 52; Sitä ei tyskälainenkhaan saattanu muuttaat. Ausradiereta. Pyyhkiit pois! KT 270

autastaat auttaa, å hjelpe; tule vielä autastahan 'auttamaan (nopeasti, vähän)' mulle tuon venheen vesile KT 357; AR 201

autela autella, å hjelpe (av og til, litt); heilä oli halu autela Annii KT 249

autšii (saam. ávži) autsi, (kapea) rotko, trang dal; Tuorisjoven autšii tuli näkkyvhiin ... tunnettu, pystö|pahtainen kierunan pyytö|paikka 'Tuorisjoen rotko tuli näkyviin ... tuttu kiirunan pyyntipaikka

pystysuorine kallioineen' KT 47

auttaat auttaa, å hjelpe

autti (lat. somateria mollissima) haahka, saam. hávda, no. ærfugl, ru. ejder; —> merilinnut; AR 463

auttiina autiona, øde; Tuntui, ette talo oli ollu ihmisittä 'vailla ihmisiä, ihmisistä tyhjänä', auttiina, jo pidemänki ajan KT 176

auttoriteetti (no. autoritet) auktoriteetti, arvovalta

auttuus autuus, salighet; Kotikastet - - - lapsen auttuus oli ollu kiini juuri kastheesta KT 357

autuvhaaksi autuaaksi, onnelliseksi KT 33

auvon aukon (aukko 'hull, åpning'); miehet kaadethiin [poron] veren nurinkäännethyin, puhdistethuin vathoin '(vatsoihin) maha|laukkuihin', ja sidothiin auvon eli suun kiini, ettei veri läikkyis maahan KT 145; auvot —> makkaran|tekemä|konsti

aviisi (no. avis) sanomalehti; Äl-Jouni oli ennen sottaa lukenu Oslon Arbeiderbladet-nimistä sosialisti|aviissii 'Työkansan lehti -nimistä sosialistilehteä' KT 64; aika oli ollu levoton ... Sen hän [Iisakki] oli lukuuki 'lukenut|kin' Ukens Nytt ('Viikon uutiset') -nimisestä Oslon aviisista KT 164

avun|luppaajat ne jotka lupasivat apua; «Missä net avunluppaajat sitte viivytelthiin 'viivyttelivät'?» KT 274
avvu|jalat avo|jalat, paljaat jalat; avvu|jalkaisin 'avo|jaloin, barbeint'; avvu|jaloin KT 170

B

Baanakka (no. Banak, flyplass i Lakselv) lentokenttä Lemmijoessa; lentotie 'lentoreitti' Baanakhaan KT 41; Baanakassa; Baanakan tienristi on neulan|silmä pörrääntyville tyskälaisile KT 58

baijunätilä (no. bajonett) bajonetilla, kiväärin pistimellä, med bajonett

Bakte|njunis (saam. bákti 'kallioseinä, pahta', njunis 'vaaran nenä, nenäke') Paivujoesta pohjoiseen oleva tunturi AR 62

bartuuna (no. bardun 'tau el. vaier til avstivning') tuki|vajjeri AR 103

bastaa luvattua maata (saam. beassat 'päästä pois'); Tämä oli heidän luvattuu maata. Bastaa! Se oli aivan selvää KT 12

bataljuuni (no. bataljon, ca 600 mann) pataljoona; Altan bataljuunin miehet KT 301; Siihen iti bataljuunin komenttajaki, oslolainen oberstlöytnantti 'yli|luutnantti' KT 320-321

Batnisakun järvi, saam. Badnesat|jávri, Pyssyjoen oikealle rannalle leviävä järvi, vastapäätä Pikku Silmäreikä|autsin jokea; KT 308 —> Anna-Kreeta-ämmi

Batnisakun kurkkii (kurkkii 'kurkkio, vesiputous, foss'); Matka jatkui [Aittirudosta Tikkaljoen törmän

kautta] Batnisakun kurkkiile saakka. «Täähän met yöđymä 'yövymme, jäämme yöksi' ja täähän met jäämmä päiväksi» KT 336

Batnisakun|vaara AR 86

Beronka pappi ja kveenimurteiden tutkija Johan Beronka; Juhan-Mikko ... urrutteli virttä, jonka hän oli oppinu Beronka-nimiseltä pappivainajalta jo rippikoulun aikana KT 12

biili (no. bil) auto

biili|kolonni auto|kolonna

biilin|lyhdyt autojen valot KT 69

Billa|vuono no. Bille|fjord; tyskäläinenki ampui lenttäjiitä sekä Lemmijovesta ette Billavuonostaki päin KT 353

bislaaki (no. bislag) ulko|eteinen, tuuli|kaappi; eteisen vieressä oleva huone; AR 464

blyjyy (no. bly 'lyijy') lyijyä (luoteja); luodī|satheessa ... ko blyjyy lenteli olestamatta 'herkeämättä, koko ajan' ilmassa KT 67

bolsjeviikkiile bolseviikeille KT 104

Brännä no. Indre Brenna; Vierhaat [Lauri ja Joonas] olthiin vaipunheet 'väsyksissä. Brännän mettestä 'metsästä' het olthiin lähtenheet monta päivää ennen 'muutama päivää aikaisemmin, muutama päivä sitten' KT 284

brännälaiset AR 50

Bunyan; John Bunyan, *Pilgrimsvandringen* [1678, suom. *Kristityn vaellus*] - - - Bunyanin kirja kuvvaa kristittyin vajelusta tämän maan päällä AR 67

D

dagsvärkki|työ (no. dags|verk 'päiväpalkalla tehty työ') hätä|apu|työt sotien välisenä halvan aikana, pula-
aikana; halpa hätätyön eli dagsvärkkityön aika oliki tullu heile tyyrhiiksi 'kalliiksi' aijaksi KT 47

damppi (no. damp|skip) höyrylaiva; mutta ko se damppi tuli silloin herrustelthiinki miehet dampissa
menneissä kalanpyynthöön 'menivät miehet herroiksi' KT 19

Dielkko (saam. dielku 'täplä, laikku, blikk, flekk') koirannimi; AR 122

dungeri- (no. dongeri) denim, farkkukangas

dungeri|housut denimkankaiset housut

dungeri|overalsit (no. overall 'haalarit') denimkankaasta tehtyt haalarit; temppais dungeri|overalsit
ylemäksi ja knapitti dungeri|vaatheisen päällys|vaatheen KT 18

Duoddaraš suuri tunturialue Vieksajoen itäpuolella AR 62

E

edellä|mennijä edeltä|kävijä; Vanhoita tienraivaajojia ja edelämennijöitä kuosuvaarantakalaiset
kunnioitettiin KT 95

edes|takaisin frem og tilbake

edes|vastaus edesvastuu, vastuu, ansvar; [Iisakki] tunsi vähän edesvastaustaki vielä tuosta nuorukaisesta
[Aresta] KT 61; heilä oli edesvastaus nuoista ihmisistä, jotka justhiin heile kuudele olthiin luottanheet
tämän kunnialisen 'kunniakkaan' ruvan|noutama|toimen - - - Se velvoitti! KT 66; Iisakki luuli ihmisellä
ollevan edesvastaus kaikesta pahasta mitä oli saannu aikaan, ja kaikesta hyvästä mitä se oli jättäny
tekemättä KT 205; kysymykset sođasta ja edesvastauksesta KT 205; «Eikö niilä ihmisillä [saksalaisilla]
ole edesvastausta omista tevoista?» kysyi Aaro KT 245; Heilä [ruuankantajilla] oli moraalinen edesvastaus
nuoitten ihmisten elossa pysymisestä KT 324

ehheet ehyet (ehyt 'ehjä', 'hel, uklipt'); Sormila mies kuunteli [ampumansa poron] karvaisten korviin syrjii
'korvien reunoja'. Net olthiin ehheet [kyseessä oli peura, kenenkään merkkiin merkitsemätön poro]. Ei
niistä näyttäny löytyvän kenenkhään merkkii KT 86; ehheenä 'ehjänä, hengissä ja vahingoittumattomana'
AR 57

eikhöönhän: Eikhöönhän net aleta kypsyhän 'Eivät|kö|hän ne ala jo kypsyä', net lihat ja makkarat KT 155

eistä ensin, ensinnäkin, først; eistä kylässä ja sitte vielä kaukana tunturilla KT 409

eksyyt eksyä, å gå seg bort

elanto ravinto, levebrød; gen. elanon 'elannon'

elelä elellä, å leve

eli tai, eller; Jos niitten [vihollisten] käshiin ihminen olis joutunu, se olis tienny lähtöö etelhään eli turpheen alle 'pakkoevakuointia Etelä-Norjaan tai kuolemaa' KT 30

Elli —> Aittiruto; Samala aikkaa ko Jussa ja Soffi olthiin lähtenheet tyskän fankileiristä Aapon Sammun kentältä, alkoi Elliki Aittirudossa valmistelehan itteensä pitkäle käimämatkale. Koko kesän emäntä oli ajatellu käväistä hyvviin väärttiin tykönä, Brännässä ja Keisissä AR 52; Ellin reitti Aittirudosta Paivujoen latvalle ja edelleen Keisin|uomaan –siellä hän tapaa saarnamies Aslakan – ja takaisin Paivujoen kautta; sieltä hän ottaa Jussan ja Soffin mukaansa Aittirutoon AR 55-76; Ellin keittotaidon salaisuus, ämmimuorin pärjäämäkonstit; Elli kerää ja kuivaa ruvanhöystettä Aittirudon mettistä AR 99-100

elläin eläin, dyr; elläimet 'eläimet'; elläimiitä 'eläimiä'; mettän elläimitten 'metsän eläinten' KT 48;

Elläimitten 'Eläinten' nahka oli ollu heile raha KT 120

elläät elää, å leve; Elämä niinko israelilaiset Egyptin Koossenissa 'Elämme kuin israelilaiset Egyptin Goosenissa [lihapatojen ääressä]' KT 47; hänessä [Iisakissa] oli sota jäännu elähän 'elämään' KT 50; Elläät piti tässä ja nyt 'nykytilanteessa ja -hetkessä' KT 118; KT 388

elo (saam. eallu) (jonkun omistama) porotokka, reinflock; Tätä [polkua] oli poropaimen siirryskelly eloinens 'eloinensa, porotokkineen' etelhään syksylä ja taas pohjaisheen kevväilä KT 51; Mies [poropaimen] oli joutunu oleskelehan täälä tunturilla. Paimentelehan elloo - - - paimentelehan monen sadan hengen elloo KT 138; Elloin tykö 'porokarjan luokse, porojen luo' AR 499

elämän|ajaksi (koko) elämänsä ajaksi, livslangt; Senki [tunturikukan] toivo oli jäädä paikoile elämänajaksi 'Sen|kin toive oli jäädä paikoilleen koko elin|ajakseen' KT 43 **elämän|aijan** koko elämämme, livslangt; Tässä met asuma elämänaijan KT 104

eläskellä elellä, å leve; Hansi eläskeliki 'eleli|kin' aina elämän iloisella puolela KT 408

elävä|hoppee elo|hopea, kvikksølv; pakkanen oli kiristynny monheen kymmenheen astheeseen, joskus niin, ette elävähoppee oli kylmettynny 'jäätynyt, jähmettynyt' mittarissa KT 198; novemberikuun alku - - - elävähoppee - - - sielä juuri 15 graadin 'asteen' alapuolela KT 319

emmet emme me; Noo, emmet nyt niin unisilmäiset kyllä ennää ole KT 88

emmä emme, vi ikke; «Emmäpä oliki?» 'Emme|kös vain ole|kin?' KT 79

emä emo, dyremor; jokka [porovasikat] pysytelthiin juuri emän kinterheilä 'ihan emon kintereillä,' i hælene, like etter' KT 51

emäntä vaimo, emäntä, bondekone, kone, vertinne; gen. emänän 'emännän'; emänttää 'emäntää'

emäntä|aunas —> ämmä|aunas

Engelandi England, Englanti; Eikä mennä «gegen Engelandiikhaan» 'Englantia kohti|kaan' KT 105

eniten enintään, høyst

enkelitten / enkeliitten 'enkeliien' kuorolaulu KT 198

ennen aikaisemmin, sitten; net, jonka monta vuotta ennen laulain 'laulaen' olthiin menheet sivvu

Pyssyjoven KT 226' tyskäläinen oli käväissy Maanalustievan kuopassa päivää ennen 'edellisenä päivänä' KT 229

ennen ennemminkin, pikemminkin, heller, snarere; vaikka vahtimiehet komennelthiinki heitä etheenpäin

- - - niin lähtö 'vauhti' ei lissääntyny. Ennen se hidastui KT *

ennen|keskipäivä (no. for|middag) aamu|päivä —> jälkhiin|keskipäivä

enniimiten ehkä: niin paljon kuin suinkin, ennen muuta, varsinkin; Pittää saada enniimiten tiettoi toisile KT 107

ennimen enimmän, mestparten; Ennimen ruvan het olthiin saanheet, niin ko kaikki muutki pyssyjokilaiset, maanviljelystä, karjan|hoidosta ja turskan|pyyđöstä KT 132

ennustaat ennustaa, å forutsi

ennustella ennustaa (usein); Aika oli semmoinen, ettei saattanu ennustella mithään etukätheen KT 95

ennää (ei) enää, ikke mer

ensimäistä ensiksi, først, for det første

ensinä|ki varsinkin, etupäässä, særlig, sær; Hän kylväis uskoo, toivoo ja rakhautta – ensinäki rakhautta mies kylväili KT 102

entisilläns entisellään, niin kuin ennenkin, på sitt gamle, liksom før

enturissa (saam. endoris 'hakoteillä, hävöksissä, forvillet, gått bort'); Likkiin läänin|lääki oli enturissa 'Lähin läänin|lääkäri oli teillä tietymättömillä' KT 171

enämen (ko) enemmän (kuin), mer (enn); enämen ko eniten 'enintään' viisi henkkee KT 38; poika pölkäis pimmeetä enämen ko tyskäläistä KT 67

enämppää enempää, mer

eppäilä epäillä, å tvile, mistenke; Sitä het ei eppäilheet KT 12, 18; uskonkipinä syttyi heidän eppäilevhiin syddämhiin KT 213; Näissä asioissa [uskossa ja luottamuksessa] ihminen saattaa horjattaa 'horjahtaa' ja eppäilä, ko vastarintheet kohtaavat hänen AR 25

eppäily epäily, tvil, mistanke; Aaro ei kylväny vihhaa 'vihaa' eikä eppäilystä 'epäilystä, epäilyä' lähimäisheen KT 102; Meilä ei ole eppäilystä, ei pienintäkhään KT 290; Sitte hiipi eppäily miehen mielheen 'mieleen' KT 376

Eriksen kauppamies; AR 50

erittäinki ko varsinkin kun, særlig (fordi)

erikkaantuut erkaantua, erota, å skilles; erkkaanuthiin 'erkaantuivat, menivät eri suuntiin'; Oli jo aika erikkaantuut. Het hyvästelthiin AR 89

Erkki Erkin päivä 18.5.; Jos Erkki tulee turkki päällä, silloin tulee Juhanes (24.6.) paita päällä KT 94; KT 166

Erkki-äiji KT 181; KT 292-293; KT 300; KT 311; AR 12; AR 21-22; AR 40

ero forskjell, skilnad, ulikhet; Aurinko paistoi vanhurskaile samoin ko ei-vanhurskaileki. Se ei tehny erroo 'eroa' ihmisten välile KT 124; ette päästäis erhoon 'eroon' tästä köyhästä kansasta KT 126

erroohan eroamaan (erota 'å gå fra hverandre') KT 113

erottaat erottaa, å skille; Kukapa heistä [Pyssyjoen pikkukoululaisista] olis saattanu erottaat nuoita *spise* ja *spisse* sanoi 'syödä ja teroittaa sanoja' KT 199

esivallat myndigheter, regjering; luotela ... maalishiin esivalthoin 'luottaa maallisiin esivaltoihin, johtajiin' KT 18; kuka saattoi selittää, mikkä esivallat tulthiin ylhäältä ja mikkä ei KT 18; Meidän valitut esivallathan on ulkomaila 'Meidän valittu hallitus|han on ulkomailla' KT 18, esivalttoi 'esivaltoja' vasthaan; esivalttoin 'esivaltojen' totteleminen KT 200

Eskelin päivä (12.6.); «Muistakkaa pojat Eskelin viikon ja Eskelin vihon 'vihan (kun Eskeli vihoittelee, tulee yöpakkasia)'» KT 166

etelhään|mennijät etelään|menijät, etelään evakuoidut; Tullijat [Pyssyjoen kylästä Kuosuvaaran taakse palanneet miehet] ei kuitenkaan tienheet vieläkö nämät etelhäänmennijät olthiin hengissä KT 114

etelhään|lähteminen etelään [pakkoevakuoiduksi] lähteminen; kuolemaa het ei pölänheet niin kauheenkaan paljon. Viholisväkkee het sen sijhaan pöläthiin. Ja etelhäänlähtemistä! Kumpiki oli kuolemaa pahempi KT 213

etelä|ithään (etelä|itään, mot sør|øst) kaakkoon

etelälaiset Etelä-Norjasta kotoisin olevat henkilöt AR 238

etelän|puolilaiset Pyssyjoen vasemman rannan asukkaat; Monta etelänpuolilaista het olthiin kohdanheet Maanalustievan takana KT 252; etelänpuolilaiset, jokilhaat, jotka olthiin karanheet tyskälaisen fankileiriltä Aapon Sammun kentältä eli 'tai' Talvisijan laathaalta AR 20

etelä|videt etelänväry, etelätuuli; Lievä etelävidet jokireikkää alas oli kantanu sen [savunhajun] pitkin jovenlaksoo KT 387

eteni|ki edistyi|kin; Työ eteniki paremin KT 94

etheen|päin eteen|päin, edelleen, jatkakaa matkaa!; «Weiter! Weiter!» Etheenpäin! Etheenpäin! komenteli tyskäläinen. «Ettähän tet mene etheenpäin. Pörhäänpäin tet kuljetta» 'ettehän te etene, tehän peräännytte' KT 63

etiikki (no. etikk) etiikka; Itte hän [Siigvalli] oli lukenu etiikin ja historian oppikirjoistaki näistä kysymyksistä KT 1443

ette että, at

ette ja, og; Se [motorin ääni] koveni ette koveni 'koveni ja koveni, koveni kovenemistaan' KT 12; Yhtä mittaa kulki ette kulki väkkee 'väkeä kulki kulkemistaan yhtä päätä' KT 65

evakueeraahan evakuoimaan (evakuoida 'ä evakuere'); viholinen oli alkanu evakueeraahan väkkee, ja lähättähän sitä etelhän KT 20

evakueerinkin|aiki evakuoinnin aika, evakueringstid

F

faari (no. far / fader 'isä') isä; Sillä hän [Aaro] puheliki, niin ko faari puhuskellee lapsile, joita hänen pitäis rauhoitella ja leppyytellä heidän onnettomina hetkinä KT 101; Iisakin muisthoon tuli hänen oma faari ja kivuloinen muoriki KT 211; silloin ko hänen oma faari oli kuollu KT 121; appi|faari 'appi|ukko'

faartti (no. fart) vauhti; Mies paransi faarttii ette sauttais 'saavuttaisi, saisi kiinni' kaverit KT 143; faarttin het määräthiin itte AR 47

fabrikit (no. fabrikk 'tehdas') tehtaas; AR 115

fakki (saam. fáhkka) äkkiä, yhtäkkiä, plutselig; ko se tyskäläinen tuli niin fakki noutahan väkkee, niin ei ollu hyvä tiettää, mitä olis pitäny tehdä KT 297

fankeus vankeus, fangenskap

fanki (no. fange) vanki; fangila 'vangilla'; fangile 'vangille'; fangiile 'vangeille'; fankkiin 'vankien'; sota|fangit; fanki|joukko; Vierhaat [Aaroni, Aaronin emäntä, Aaronin tytär, Juhan-Petteri ja Juhan-Petterin emäntä] olthiin aivan tyyhin käsin jättänheet tyskäläisten fankileirin, ko het ei olheet halunheet jäää fangin tilhaan '(tilaan) tilanteeseen, asemaan'. Hethän kyllä olthiinki vaphaat ihmiset. Kaikki aijat het olthiin elänheet vaphaina. Eikä het nytkhään olheet halunheet jäää viholisen fangiiksi 'vangeiksi' KR 308; Pyssyjojen sotafangit AR 12-15

fanki|tokka vanki|lauma, -joukko; Fankitokat kävelthiin hithaasti KT 109; Siinähan [kruununtiellä] se näjet kuhisi yhtämittäinen etelhään juttava 'jutava, kulkeva' vihollisjoukko fankitokkainens 'vanki|tokkineen' KT 108; Miesvirta etelhään jatkui. Näkyi sielä fankitokka|ki KT 226

fariini (no. farin 'finkrystallisert, løst sukker'; su. fariinisokeri 'brun sukker, ruskea sokeri') hieno|sokeri; AR 52

fati (no. fat) vati, kulho; Anni kaivoi lihat puu|kaarhoin 'puu|kaukaloihin', ko heilä ei ollu fattii 'vatia, kulhoa' KT 401; fathiin 'vatiin' AR 113

feeberi (no. feber) kuume AR 200

feeberi|tauti kuume|tauti

Feetu miehen etunimi [Annin unessa]; Feettuu 'Feetua' KT 281

fenrikki (no. fenrik) vänrikki; AR 285

fielma (saam. fielbmá pieni, syvä joki; syvä suvanto pikkujoesa; lita, dyp elv); (joki) juoksi monenhaaraisena, fielmankaltaisena, syvvää uomaa KT 35; Siinä oli lohi|joki likelä, fielmassa ja järvissä oli täynä tammukkaa ja rauttuu AR 6

fierata (saam. fierradit) vaivata (kenkäheinää), punoa kenkäheinä|kerää, å sno sennegress til en ring [gámasuoidni – kenkäheinä – sennegress, *Håndbok i duodji* s. 36]; Ja olthiinhan net Aittiruđossa kenkäheinätki leikastaat, kuivattaat, pieksät ja viimiseksi vielä fierataki AR 52-53

fierttu|päivinä AR 127

fierttuu|ki (saam. fiertu 'pouta') poutaa|kin; Jos kuitenkin [ennustuksesta huolimatta] ei satanu olestamatta 'loppumatta', niin hän [Aaro] selitti, ette pitäishän se olla vähän fierttuuki 'poutaa|kin' joskus KT 94

fierva hierua, ranta-alue jolle vesi nousee nousuveden aikana ja jolta se pakenee laskuveden aikana

fierva|hieta hierualta haettu (hieno) hiekka; AR 340

fierva|mattoi hierualta kalansyötiksi kaivettuja matoja; AR 354

fieteri|sänky (no. fjørmadrass 'jousipatja') jousitettu vuode

fimbuli|talvi (no. fimbul|vinter) pitkä, ankara talvi (ennen myyttistä ragnarökkiä), lang, hard vinter (før ragnarøk)

fineeri (no. kryss|finér) vaneri; fangit [maanalustievan|takalaiset] ... viethiin leirhiin Talvisijan laathan ylipuolele. «Siinä oli Ruottin teltoit 'teltoja'. Paljon fineeri|teltoit 'vaneriteltoja,» muistelthiin tullijat 'kertoivat tulijat', karanheet sotafangit KT 311; fineeri|telthoin 'vaneeri|teltoihin' AR 12

Finnmarkku no. Finnmark; Täälä Finnmarkun tunturimaalla KT 22

flöötti|kakko (no. fløte 'kerma') kerma|kakku; Flööttikakkoo heilä ei ollu KT 115

fokka (no. fokk) kolmikulmainen purje, trekant seil mellom masta og bangen; Miehet olthiin ... nosthaattanheet purhjeet, fokan ja sneeseilin (no. snei|seil, latvapurje, huippupurje) AR 273

freistailheet yritelleet; miehet olthiin kyllä lophuun asti freistailheet pärjätä ominens 'omillansa, omineen' KT 109

freistastannu oli tehnyt yrityksen, oli yrittänyt, hadde prøvd AR 249

freistata (ru. fresta 'å prøve, forsøke', 'yrittää, kokeilla') yrittää; Eikä moni poika tohtinukhaan freistata sölkäpainii Äl-Jounin kans KT 64; vaikka hyvä opettaja oliki freistaamalla freistely 'yrittämällä yritellyt' päntätä sitä hänen ymmärtämättömhään pääkallhoon 'pää|kallhoon' KT 159; Iisakki freistais '(freistasi) yritti' ajatella kotiväkkee KT 211

frontti (no. front) rintama; ko se viholinen nyt kerran on pörrääntymässä 'perääntymässä' frontin

pohjaisosilta KT 21; Narvikin frontila KT 42; Jos mie olen tehny jotaki vääää frontila 'rintamalla', niin minun olthiin komenettu 'minut oli komennettu' sinne KT 321

funkis|katto funkistyylinen (tasa)katto; Kota sai ... funkiskaton KT 28

fyry|lyhty (no. fyr) majakka, loisto; Kaukana maailman pilkkapimmeessä yössä alkoi toivon lamppu ja fyrylyhty kiiluhan 'loistella' KT 213

färi väri, farge; färrii 'väriä'; färriin 'värien'; Het nähthiin kaiken mustana, josta kaikki ilon färit olthiin poissa KT 96

färiäinen värikäs, farverik; Niin färiäinen oli miehen [saarnamies Aslakan] oppi|tiima 'oppi|tunti', ette AR 67

färiäinen värikäs, farverik; ko hän [Aleksanteri] färiäällä kylän kielelä muisteli 'kerto' KT 259

färiäinen värjäytyi, ble farvelagt; taivasta, joka moneksi sekunniksi färiäinenyiki 'värjäytyi|kin' veran|punaiseksi (verka 'boi, ullstoff') KT 368

Fööniks-lintu (no. föniks) feeniks-lintu; AR 319

G

Gaalppii saam. Gálbi, Pyssyjoen mutkassa vasemmalla rannalla oleva tunturi, huippu 432 metriä merenpinnan yläpuolella; Lyhykäisen syyspäivän aikana käväisi kaksi miestä, joilla tällä kertaa oli Kraagi myötä, Gaalpin pohjaisenpuolen rintheelä jahðissa. Iltahämyssä het tulthiin takaisin kummalaki puoli peuraa sölässä KT 337; Kulkkijat tulthiin Ison Sitnupään kautta kiini Vaaranpäihin. Vaaran kylkkee miehet seurailthiin kohta Gaalpihan saakka KT 353; AR 7; AR 77

Galku|lahti saam. Gálgoluokta, no. Ytre Kjøerringvik; Kalkuniemen eteläpuolella oleva lahti Porsanginvuonon itärannalla, 5 km luoteeseen Pyssyjoen kirkosta; AR 101

gatin ehkä: jonkinlaisen hylkeen?; —> hyljet AR 244

gelenderi (no. gelender) kaide, rekkverk AR 224

generaali (no. general) kenraali; Hän oli vain Hitlerin generaali KT 43; Hän [Aaro] sanoi: «Ko minusta oletta tehneet lääkin, niin Äl-Jounista pittää tulla generaali.» Generaalii 'kenraalia' miehestä ei tullu, mutta hänet valithiin Kuosuvaaran kartanon isänän toimheen KT 172

giishaan kiisaan, vakkaan (saam. giisá 'kiisa, vakka, kiste, skrin'); poika ... pisti Pieran pyytö|neuvot giishaan AR 251

glasit lasit, brille; Slatta|jili sakoi 'Puuskainen räntäsade sakeni'. Iisakki pisti lumi|glasit silmile KT 128

globoidi jokin pilleri, jota käytetään alentamaan kuumetta; AR 200

graadi (no. grad) aste; elävähoppee 'elohopea' ... sielä juuri 15 graadin alapuolela KT 319

Gross-Deutschland Suur-Saksa KT 22

gryynit (no. gryn 'ryyni') ryynit; gryynii '(ryyniä) ryynejä'; —> risen|gryynii; gryyni|säkki AR 255;
gryynin|tuoajat AR 255

gukshiin (saam. guksi 'pahka|kuppi, kuksa'); Vierhaile emäntä antoi ... liemen kruusi|kuphiin 'mukiin'.
Talonväki otti ... liemen puukuphiin, gukshiin AR 114

gymnastikki|opettaja (no. gymnastikk 'voimistelu') voimistelun|opettaja

H

haamu (saam. hápmi 'muoto, ulkomuoto') haamu, hahmo, ulkonäkö, muoto, skikkelse, utseende, form, spøkelse; Aika oli muuttunu semmoiseksi, ette ihmisen piti pölätä enämen ihmistä ko muuta, näkymätöntä haamuu KT 95; Pimeehän 'pimeään' ovensuuhun iti 'ilmestyi' kaksi miehen haamuu 'hahmoa'. Het ei tuntenheet pimmeessä keitä tullijat olthiin KT 283; kaksi miehen haamuu - - - haamut - - - Olthiinko net ... sitteki 'sitten|kin' manalais|väkkee - - - Sitte haamut taas idethiin minun silmhiin 'tulivat näkyviini' KT 291; AR 121

haarapuu|vaaja (vaaja 'kiinnitys|paalu tai -seiväs'); [turvekodan alakerran kiinnittäminen maahan] Paljon siihen lyötiin haarapuu|vaajaa. Ei sielä niin paljon piikarii 'nauloja' ollu myötä KT 26

haarhoin (haaroihin) haarautumiin (haara 'grein') KT 167 —> harukka|tolppa

haasi|seiväs (heinä)haasio|seiväs (haasio saam. háse, no. hesje) KT 178

haasteli haastoi (haastaa 'esittää haaste, innostaa haastavaan, vaikeaan tehtävään); «No, lähdemä sitte käimhään alhaala,» sanoi Iisakki ja haasteli 'haastoi' heitä lähtehän kylhään, jossa vilisi vihollista KT 37

haava|salvola (no. salve 'voidé'; haava 'sär') haava|salvalla, haava|voiteella AR 251

haijaantunhen hajaantuneen

haiju hajuu, tuoksu, aavistus, vihi, lukt, duft, aning; Viholinen ei pitäny kuulla heitä. Eikä nähdkhään heitä. Ei haijuukhaan saada heistä KT 61; Kaffin hyvä aroma ja sen sota-ajan ihmisille harvinainen haiju KT 115; Märän tunturimaan ja syksysten varppuin hajjuu 'varpujen hajua' levis heidän ympäri KT 209

haiskeskelthiin haisivat (vähän); Märät vaatheet haiskeskelthiin auringossa KT 108

haiskatti haiskahti; Hiljan pimmeellä illala haiskatti vereksen savvun haiju heidän nokhiin KT 387

haisseva haiseva (haista 'ä lukte'); Hän [Pikkupoika] kirois tuota vihristä, haissevaa ulkomaan väkkee KT 54; haisseviita 'haisevia', illeluktende'; Offiseeri ... oli saannu ... haissevan muiston myötä. Sontaisen muiston KT 92; net heile oudolta ja melkkeinpä vielä pahaltaki haissevat sotamiehet KT 395

hajala hajallaan; Peret oli hajala tiesi 'ties' missä KT 266

hajeskella etsiskellä, å lete etter; hajeskelehan tasaisempaa maata 'haeskelemaan, etsiskelemään tasaisempaa maata' KT 16; hajeskelemassa 'haeskelemassa, etsiskelemässä'; [het] hajeskelthiin '(he) haeskelivat, etsiskelivät' soppivaa asumapaikkaa KT 17; ruokkaa hajeskelehan KT 72; hajeskella ruokkaa KT 219; se alkkais jo olehan pakko alkkaat hajeskelehan jotaki muuta ruokkaa KT 364

hajottaat hajottaa, å oppløse, ødelegge; Minkä viheliäisen syyn tähden pittävät maailman valtakunnat hajottaat kaiken sen, mitä edeliset ja aikaisemat sukupolvet on rakentaneet ja saaneet aikhaan KT 347

hakastaat hakata, pilkkoa, å hakke; hakasti 'hakkasi nopeasti, otti ja löi poikki' AR 96; Polttopuita ... het saatais hakastaat päivemälläki AR 220

hakelthiin hakkailivat; Kauvempaa mettästä ... ihmiset hakelthiin ja kannelthiin 'kanniskelivat' karsimattomiita koivunlalvoi 'karsimattomia koivun|latvoja' KT 186

hakkailehan hakkailemaan (hakkaila å hakke, hogge')

hakkeet hakea, etsiä, å lete etter, søke, hente; het ei olheet hakenheetkhaan 'hakeneetkaan, etsineetkään' tiettoo siitä KT 96; tälle pienele, mettästä turvaa hakkevalle laumale KT 98; olis hänen ollu pakko hakkeet satheen|suojan 'etsiä sateensuojaa' jostaki KT 196; kohdi taivhaan sinistä kantta, jossa näkyi vielä monta pilven|palaistaki hakkevan jutama|suuntaa 'muutama pilvenriekale|kin hakemassa kulku|suuntaa' ja kumppanii KT 237

halkaistelthiin halkoivat (halkoa 'å kløyve'); het ... halkaistelthiin ydin|kontti|kappalleita KT 157

hallitti (hallitsi) vallitsi; täälä [tunturilla] hallitti nyt syvä rauha KT 124

hallittija hallitsija, hersker, regent; meidän luvalinen 'laillinen, legal' hallittija KT 18

halluumatta haluamatta

haltti• haltia; (mettän) halttiit ei pölätelheet häntä samala tavalla ko hänen omat ajatukset KT 215; mettän halttiita 'metsän haltioita'

haluis halusi

halvan|aikana aikana, jolloin hinnat olivat halvat ja palkat pienet; sottiin välisenä halvan|aikana KT 47; halpa hätätyön ... aika KT 47

halvoskelheet halkaisseet (pikku hiljaa, vähitellen), hakanneet (halkaista 'å kløyve'); Monta sylttää (syli 'favn') het olthiin ... halvoskelheet talvipuita kuivaahan 'kuivumaan' KT 342

hamara (kirveen tai veitsen) hamara, enden av øksehode, den ikke-skarpe delen av en kniv; Veitten hamaralla mies pieksi 'hakkasi' lumen pois pänkhäiltä '(suksen) päläksiltä' KT 404

hangaari|laiva (no. hangar|skip) lentotuki|alus; AR 88

hanhi (lat. anserinae) gås, gjess —> merilinnut

Hanna ja Johannes ja kadonnut Lassi-poika; AR 119-125

Hannin Niileksen oja KT 70 —> kruununtien länsipuoli

Hansi KT 29; 32-35; 38-39; — > alastullijat; Hansi urruttelee laulua ”Matalan torpan tyttäret” KT 45-46; aamuvarhainen Aaronin Hansi-poika, Hans P. KT 99, 102; Hanssii se tämmäinen koominen homma oli aina naurattanu. «Isot miehet niin ko lapset,» sanoi hän KT 105; Hansin pikkuveli on Marthiini KT 127; Sölkäpaini oli ollu hänen sommiin ’somin, mukavin’ homma kesäisinä sunnuntaipäivinä KT 180; Anna-Kreeta-ämmi KT 308-310; hänen [Anna-Kreeta-muorin] silmäterä - - - Rakhaampi se poika oli hänele, ko hänen toiset lapset KT 310; Hansi haluisi ’halusi|kin’ aina elelä ’elellä’ elämän aurinkoisela puolela, mutta se ei tahtonu kyllä onnistuut häneltäkhään, elämän ilopojaltakhaan, tasan ’aina, tyystin’ Häneleki koitti joskus semmoinen päivä, koska ilo ei ollu katossa KT 326; Yksin mies [Hansi] kantoi kuormat - - - Mies saattoi nauraat toisten kuulten. Mutta itteksens hän senthään saattoi itkeetki, ko aika ja kuorma kartuthiin ’(karttuivat) tulivat’ hänele liian raskhaaksi. Oli hän kerran syksylä itkein ’itkien’ heittäny pelikortitki penshaan tyvele ’pensaan juurelle’, ko net olthiin tulheet liian painaviksi hänen housunlumassa ’housun|taskussaan’. «Menkkää nyt siinne, Hipla|heikit,» oli hän kirattannu KT 327; Hansi ... saaloin ’hengästyneenä’ saapui paikale - - - «Kyllä se [saksalainen] sinun, tuommaisena ymmyräisen, lihavan pojan olis huolinu sylhiin,» äärretelthiin ’kiusoittelivat’ toiset hengästynyttä Hansii KT 352; ... ko krannitytär Juhaneksen yönä tuli sinun kesä|aithaan,» jatkathiin toiset - - - «siitä tyttärestä tullee vielä minun emäntä,» sanoi Hansi KT 352; Hansi lähtis kolmaneksi ’lähtisi kolmanneksi [ruuanhakuun Iisakin ja Äl-Jounin kanssa]. «Hän keveejalkainen ja voimamies,» sanoi Juhan-Petteri KT 385; Hansin hyvästijättöpuhe Kuosuvaaran kammikodille KT 408; AR 212

Hansin ja Annin kesäpaikka AR 57

Hantilon|koppa saam. Hándals|gohppi, no. Handels|buk (saam. gohppi ’lahti, bukt’); KT 353; Porsanginvuononpörästä, Hantilonkopasta AR 214

happela (saam. háhppil) nopealiikkeinen, vikkelä, kjapp, snar; AR 349

harja|uolli vuoliainen, katonharjan vaakasuora tukipuu; AR 348

harju ás, ryg, ra; Harjuinens ja järvinens ’harjuineen ja järvineen’ KT 137

harkkuinen epätasainen, täynnä syvennyksiä (pieniä rotkoja) ja lohkareita; Autçsiin [Silmäreikä|autsiin] pälvi|pohja oli harkkuinen ja isokivinen. Ihmisen tieksi se ei kelvanu, eikä vielä elläimenkhään ’eikä edes eläimen|kään’ KT 291

harmaaja harmaa, grå; Harmaaja|vaatheista ’harmaa|pukuista’ poikkaa ei ollukhaan ollu niin helppo havaita harmaajaa ’harmaata’ tunturii vasten KT 291

harmistumassa harmaantumassa —> hykset

harttiit hartiat, skulder; hartiitten ’hartioiden’; harttiitaki ’hartioita|kin’

harukka|tolppa yläpäästä Y:n-muotoisesti haarautuva tolppa; kahden sellaisen varaan laskettu koivuranka

toimi latriinan istuimena KT 167

harva|hyksinen harva|hapsinen (hykset 'hiukset,'hår')

hasuinen ehkä: epätasainen, kupruileva; Sisälepäin miehet sijoitettiin skelteritien veistetyt puolet.

Hasuinen puu ei kelvanu KT 27; Sivakan pohja oli taittumapaikasta jäänyt sen verran hasuiseksi, ette AR 354

haukka (lat. falco, accipiter) mm. kiiruna|haukka, tunturi|haukka, jalo|haukka, hauk, falk, våk; Ei ollu haukkaakhaan 'haukkaa|kaan' lentelemässä pyytö|matkala AR 39

haukoitus haukotus, gjesp

hauttoilehan (hautoilemaan) hautomaan pitempään mielessään, miettimään; Kauvoiksi hän ei jäänyt hauttoilehan näitä asioita 'hän ei jäänyt hautomaan näitä asioita pitkään' KT 34

hauttoontuut hautua, valmistua hiljaisella tulella; «Eikä mikhään ruokapata pidä kiehuut poristen. Ruoka pittää tyhä hauttoontuut 'vain hautua'» KT 154

havaita huomata, panna merkille, å oppdage, merke; (met) havaitimma '(me) havaitsimme'; Jos se havaittis '(hän) havaitsisi, huomaisi' heidät KT 12; kenenkhään havaittematta 'kenenkään havaitsematta, kenenkään huomaamatta' KT 68

havaittavan havaittavasti, selvästi; Joku jäkäläpaikanen näkyi loistavan vaaleenvihrisenä muutaman tievan kyljessä. Muutoin oli maaperä havaittavan kuivempaa ja kivisempää ko järviin rannoila KT 132

havoittunheen haavoittuneen (haavoittua 'å bli såret'); Millä lailla se sielä oli käyny havoittunheen miehen [Erkki-äijin] kans, se ei ollu heidän tiedossa AR 22

hedelmätön hedelmä|tön, ufruktbar

heilhaattaat heilauttaa; het ... heilhaatettiin laukun sölkhään KT 16; hän ... heilhaatti laukun sölkhään KT 39

Heimat|lanttii (sa. Heimat|land 'kotimaa') kotimaata; AR 16

heinä|saura heinä|suova, pieles, høystakk; Mutta kuka löytätis neulan heinäsauresta? KT 280; Joku heinäsaureki näkyi jänkälä 'jänkällä'. Kesälä sielä oli joku pyssyjokilainen niitely '(niitellyt) niittänyt' elläimille talviruokkaa AR 46; Joku ... hajeskeli ruokkaa, vaikka se oli sama helppoo 'yhtä helppoa' ko löytätät äimän eli knuppineulan heinä|sauresta 'parsinneulan tai nuppineulan heinä|suovasta' AR 254

heittäät heittää, jättää, luopua, lakata, lopettaa, å slutte, holde opp, kaste; Toiset olthiin ... heittäänheet puhumasta 'toiset olivat lakanneet puhumasta' KT 34; kyllä se nyt saapi jo vaikka heittäät 'kyllä nyt voidaan jo vaikka lopettaa' KT 83; het heitettiin 'he heittivät sikseen, lopettivat (työn), päättivät työjakson' KT 83; Motoritien ääni heitti 'moottorien ääni lakkasi' kuulumasta KT 134; Mies oli aikonu heittäät 'viskata, pauskata' senki [rikkoon tuneen pyssyn] methään KT 292; «Meile se ei tarvitte kukhaan opetella 'opettaa' tupakan heittämistä» KT 360; Ihmistien äänit heitettiin kuulumasta AR 210

heitästää viskata, heittää, katsahtaa, å kaste blikk; met heitästimmä ’otimme ja heitimme, viskasimme (nopeasti)’ kymmenen äyrii merheen, ko purjettuulta ei löytyny KT 23; het olthiin ... heitästänheet vain silmää joskus sinnepäin ’he olivat joskus vain katsahtaneet sinne päin’ KT 52

helmassa huomassa, i sitt skjøte; tullevalla aijjala olis heile paljonki hyvää helmassa KT 28; Salliman helmassa ’Sallimuksen (kohtalon) huomassa’ KT 56; unen helmassa KT 94; «Mikä oli tuo tähti, joka tuona vaarallisena, pimmeenä yönä otti minun helmhaan ’(helmaansa) syliinsä’ niin ko joku rakastava mamma,» puheli Iisakki kulkkeissa ’kulkiessaan’ KT 306

helmi|vilja helmi|nauha, perle|bånd; AR 118 —> viljat

hengastama|työ (no. å henge opp) lihan paneminen riippumaan, jotta se säilyy hyvin ja murenee; Iso osa päivästä meni lihan puhdistama- ja hengastamatyöhön KT 151

hengathiin riippuivat; korjussa ’piilopaikoissa’ oli kuitenkin ’ainakin’ haulikoita. Petäjissä net hengathiin sielä jossaki KT 263; net [talvivaatteet] olthiin jäänheet kotitalloin seinänaulhoin (403) eli aitan orsile henkkaahan ’riippumaan’ KT 402-403

henget (henki ’ånd’); Mettän pahat henget KT 30

henkastaat (no. å henge opp) panna riippumaan, ripustaa; sitte hän henkasti nokisen kattilan koukhuun valkkeen ’tulen’ päälle kiehuhan KT 77; Mies ... henkasti kattilan keitto|puuhun kiehuhan KT 321

henkke henkeä; eniten viisi henkke ’enintään viisi henkeä’

Henriku|oivi (saam. oaivi ’pyöreähkö tunturin tai vaaranpää, fjelltopp’) AR 103-104

herkke|mielinen herkkä mieleltään, herkkätunteinen, følsom, sensibel

herkke|tuntheiseksi herkkä|tunteiseksi

hernet herne, ert KT 115

hernet|kaffi paahdetuista herneistä tehty kahvinkorvike KT 22

hernet|velli herne|keitto, erte|suppe; met söimä hernetvellii, jossa oli paljon sijanlihhaa ja fläskii ’sianlihhaa ja läskiä’ AR 92

herrasväki herskap; Ei se väärttikhään ’väärtti|kään [kaarasjokilainen poropaimen]’ näyttäny tykhäävän ’(tykkäävän) pitävän’ herrasväjestä ’herrasväestä [saksalaisista]’ hänkhään ’hän|kään’ KT 138

herrasväjen ryövärit [saksalaiset] KT 92

herreilä hereillä, ei enää unessa, våken

herruis heruisi, riittäisi KT 115

herrustella / herrastella tehdä jotain herrojen tavalla, herroiksi, hienostella; Mitäpä täälä pittää niin herrustella? Herrustelkhoot net, jotka pittäävät itteensä herroina! KT 27; satheen suojaa ei saattanu hakkeet. Eikä heilä olis ollu aikkaakhaan semmoisheen herrastelhuun KT 69; Ei siinä saattanu herrustella valkkeen rannassa, ko ilta alkoi olla jo hyvin pimnee KT 126

hersku (saam. hersko) herkku, godbit, delikatesse KT 173

herskutelheet (saam. hersko 'herkku', herskkostallat 'herkutella'); sillä välillä ko het olthiin herskutelheet 'he olivat herkutelleet' lihapadan ympäri 'äärellä' KT 91

heräis (hän) heräsi

herättää herättää, å vekke; Het ... saatettais ... herättää nukkuvan väjen KT 186; AR 199

Heste|niemi saam. Heasta|njárga, no. Hest|nes, Pyssyjoen kirkosta noin 2-3 kilometriä länteen; Tavalisen juksan eli turskan vaadon, rautaisen vaadokiven, saidan uistimen, onkimongen ja valpeinin methän pruukasimma 'meillä|hän oli tapana' ostaat omalta kauppa|mieheltä Hesteniemestä KT 168; —> pyytöneuvot; Juoksujalkkaa het menthiin Hesteniemen karkkoo KT 272; AR 237

het he 'de'; heidät 'heidät'; het|hän 'he|hän'; hetkhään 'he|kään'; Hetki tiethiin 'He|kin tiesivät' AR 211

heti pian, snart; Tulis heti parempi aika. Tulis heti onnellisempi aika KT 102; niin heti ko aurinko nousis KT 207

hevonen / hevoinen hest; Vain yksi hevოსmies ja hänen hevonen ei olheet kerinheet suoijaan - - - Iisakki oli nyt unessa kuullu hevoisen kauheen hirnunnan sen kuolleissa KT 382; Harmi ['Harmo', kranni-Jussan] hevoinen oli löytäny isänän, jota hän oli hajeskellu kauvoin AR 294; Rusko, Musti, Valko AR 295

hiedāla hiedalla 'hiekalla,'med sand'; hiedāla höystettyy lihhaa KT 107; Kođin kattoo olthiin ihmiset paranelheet, vahvenelheet hiedāla KT 117

hieraisi hieroi (nopeasti, vähän) (hieraista 'å gni seg litt i hendene'); Mies hieraisi kämmeniitä 'kämmeniään' yhtheen KT 13

hieta hiekka, sand; niin ette hiettaa '(hietaa) hiekkaa' ei olis pitäny varista 'tippua' sisäle KT 27; Het laitethiin katole enemän hiettaa KT 166

hieta|laattii hiekka|lattia, gulv av sand

Hieta|tie KT 70 —> kruununtien länsipuoli; AR 247

hihtoisin hiihtäen, på ski AR 214

hiihđata hiihtää, å gå på ski; Muutoin ei näistä ihmisistä kaikin oliskhaan saattanheet hiihđata 'pystyneet hiihtämään' KT 401

hiili hiillos, glør; —> ahjo; hiiliin 'hiilien / hiilten'; Tuhana alla arinassa oliki vieläki vähän hiiltä eilisestä ilta|valkkeesta, sillä valkkee syttyiki helposti 'Tuhana alla arinassa (tulisijassa) oli vieläkin eilisestä iltanuotiosta jäljellä vähän hiiliä (hiillosta), ja siksi tuli syttyikin helposti' KT 99

hiilinen pieni hiili; Joku hiilinen vain punerteli vielä tuhkaiteon 'päällä olevan tuhkan' läpi KT 76

hiitheen hiiteen (hiisi 'paha paikka, horna, helveti'), hiivattiin; «Menkhööt nyt net tyskälaiset vaikka hiitheen.» Näin ajatteli Äl-Jouni KT 59

hiivathuun hiivattiin, hiiteen; ajakhon nyt net [saksalaiset] vaikka hiivathuun KT 197; vrt. Mitä ihmiset

ajatelthiin, oli se, ette tyskäläinen jättäis Pyssyjoven ja menis, vaikka sinne, missä on itkuu ja hammasten kiristystä KT 208

hijan|suu hihan|suu (hiha 'erme')

hijen —> hiki

hiki svette; hijen 'hien'; hijestä 'hiestä' kirvelevät silmät KT 84

hiljain hiljaa, vaiti, tyst, stille; Poropaimenen koira haukatti 'haukahti' vain kerran kaksi ko se havaitti miehet. Sitte se jäi olehan hiljain KT 137

hiljain myöhään, seint; hiljain syksylä

hiljainen myöhäinen, sein; Hiljaishen iltapimmesheen asti KT 83; Hiljaista 'Myöhäistä' oli kuitenkin korjata eli paranella asiaa nyt. Tehty oli tehty! KT 145; oli jo hiljainen syksy 'myöhäis|syksy'. Novemberikuun keskiväli KT 365

hilla (lat. rubus chamaemorus) lakka, suomuurain, moltebær; Hilla oli ennen ollu raha ja raha elämä - - - kauppamies oli ostanu ihmisiltä hillat ja antanu takaisin ruokatavaraa KT 57

hilla|jätkä hilla|suo, lakka|suo, moltemyra

hilla|maa maa, jossa kasvaa hillaa; Järven [ylimäisen Saarijärven] ympäryys oli ollu hedelmällisempää jänkämäata, oikeeta hillamaata KT 132

hillan|kokkooja (hillan|kokoaja) hillan|poimija; AR 37

hillan|lehti|kaffi AR 93

Hilmari KT 102; Klemetti, Siigvalli ja Hilmari. Kolme issoo lohimiestä KT 214; Hilmari ja Aleksanteri KT 313; KT 317 —> Marasto

Hipla|heikit pelikorteista, kortteja hiplataan (hiplata 'å berøre, taste flere ganger') KT 327

hirsi|huonheita hirsi|taloja AR 97

hirsi|tuppiin hirsi|tupien (hirsi|tupa 'tømmer|hus')

hirveen pahuksen, tuo senkin!; «tuo hirveen pikkupoika» KT 55

hirvi|elläin (hirvieläin) hirvas (saam. sárvvís 'hirvas, täysikasvuinen urosporo, fullvoksen hannrein, reinokse'); Hirvielläintä miehet olthiin kattoskelheet. Niitä ei kuitenkaan ollu tarttunu heidän silmhiin. Net olthiin näin hiljaisella 'myöhäisellä' syksylä olheet jutamassa talvilaitumille etelämäksi 'etelämmäksi' Kaarasjoven petäjämettiin 'petäjä|metsien' suojaisille ja hyvile jäkälä|nykimille KT 239

hithaamiita hitaampia; hän ... odotteli hithaamiita KT 39

hithaat|ko hitaat|ko (hidas 'langsom' > < nopea 'raske'); «No, niin hithaatko tet oletta?» KT 411

hituinen hiukkanen, vähän jotakin, litt av noe; toivon ja uskon hituinen sydämässä AR 194

hituistkhaan (ei) hituista|kaan, ei vähää|kään, ikke det minste; Sieltä [rahakukkarosta] ei olis löytyny äyriin hituistakhaan 'ei äyriin hilkkuaakaan', kruunun palaisista puhumattakhaan KT 57; Are ei ollu ymmärtänny

hituistkhaan '(ei hituista|kaan) ei vähääkään' KT 67

hiukka hiukominen, nälkä, sult; Hansila ... oli ... alkanu vähän hiukka, niin ette suolet parvuskelthiin 'Hansille oli alkanut tulla vähän nälkä niin että suolet kurnivat' KT 47; nälkä - - - miehilä saattais olla vähän hiukkaki 'nälkä|kin', ruvan halu KT 116

Hjalmari-paasi, Juhanin Hjalmari AR 101-103

hoittaaat hoitaa, å pleie; Kuka heistä saattais hoittaaat 'pystyisi hoitamaan, osaisi hoitaa' sairhaita KT 365

hoksata huomata, ymmärtää, oivaltaa, å sanse, hätte; Sitä ei kukhaan heistä ollu hoksanu ajatellakhaan KT 84

homet|leivän|pää homeinen leivän|kannikka; homettunnu leivänpää 'homehtunut kannikka, kantapala'

homhiin hommiin (homma 'puuha, toimi', 'jobb, arbeid')

honka kuiva mänty, tørrfuru; [kumpi lämmittää ihmisen nopeammin, honka vai tuohi 'never'] honka oli kerskailu tuohela ette; ennen se mie miehen lämmitän, ennen ko sie kivrin käyrin menet 'ehdit käpristyä, kivityä rullalle' KT 343

Honningvookhiin til Hånningsvåg KT 332

Hookuni KT 101

hoppee|lanka hopea|lanka, sølv|tråd; Loivaa vaaran rinnettä juoksi alas jokinen, eli pieni virttava oja, seki 'se|kin' kirkhaana ja päilyvänä hoppeelankana KT 42

hoppee|vana hopea|vana, -juova, sølv|stripe; Pyssyjoki kierteli kiiltävänä ja kaunhiina hoppeevanana KT 7

hoppee|viljat hopea|vitjat, -ketjut; hän oli otastannu sen [kellon] ylös kellon|lummasta ja heilutellu sitä hoppee|viljoin takkaa KT 81

hoppeen|kirkhaana hopean|hohtoisenä, sølv|klar

hoppu kiire, hast, travelthet; hopussa 'kiireessä'; hopula (hopulla) 'kiireellä', 'i en fart'; Niillä näytti vielä 'jopa' ollevan hoppuki KT 52; Pitäkkää nyt hoppuu! Eli ryssä teidät perrii! 'Pitäkkää nyt kiirettä! Tai ryssä teidät perii (saa saaliikseen)' KT 59

hoppuinen kiireellinen, kiireinen, hätäinen, pressende, hastende; olenko mie sittenki liian hoppuinen ja kärsimätön KT 210

horjattaat horjahtaa, å vakle, snuble; AR 25

Hormapaikan luokka KT 272 —> Pyssyjoven pohjaisenpuoli; AR 237

houraakhaan houraille|kaan; En mie unistele ... enkä taajo enkä houraakhaan KT 309

housun|lummissa (no. bukse|lomme) housun|taskuissa; kädet syvälä housun|lummissa KT 35

huhu rykte; Olihan heile tullu huhhui 'huhuja' siitä, ette norjalainenki olis tulossa KT 260

huilaila valua, å flyte, renne; Hiki alkoi huilailahan miehen kainaloista ja harttiita myöden. Virtana palava

'hiki' huilais kalloo ja vielä muottoiki myöden 'valui pitkin otsaa ja jopa kasvoja|kin' KT 50; Työntekijät pyyhkäistiin ... hijala 'hihalla' tyhä pois palavan, ettei se huilais 'valuisi' heidän silmhiin KT 82

huilata valua, virrata, å flyte, renne; sædet|veden huilaissa sitä myöden [kalliota pitkin] suvanthoon joki|veden lisäksi KT 69

huivin|nuska huivin|nurkka; AR 45

hukan|hihtaja suden|hihtäjä, hiihtämällä sutta takaa-ajava henkilö AR 142

hukka (lat. canis lupus) susi, ulv; kierunan, naalin eli 'tai' hukan pyydessä KT 119; ahman ja hukan tunturin hiihtaja oli saattanu kohdata joka päivä KT 120

Hukka|mukka KT 69 —> kruununtien länsipuoli

Hukka|ruto KT 336

hulppii (saam. holbi) hulpa, hulpio, lapintakin koristeellinen alareuna, koftekant, jare som brukes nederst på koftekant; [Ellin lapintakki] Takin olkaverat (verka 'boi') ja hulppii loistelthiin punaisina aamu|auringon |paistheessa AR 61

humööri|mies (no. humør) huumoris|mies

huokkain huokailen; [Anni] käveli huokkain sisäle KT 253; Kuorma hänen [Iisakin] harttiila oli hirvittävän raskas. Vahva mies hoiperteli huokkain sen painon alla KT 302

huokkaus huokaus, rukous, sukk; Se oli ihmisten kysymys ja sydämen huokkaus KT 96; alkoi kuuluskelehan vain ihmisten tasaista hengitystä ... ja nukkuissa vielä joku huokkauski 'huokaus|kin'. Kesän ja syksyn tapattumat ... panthiin hänen huokaisehan 'huokaisemaan' KT 98; Illala joku risthäätti vielä kädetki ja rukous ja huokkaus kohothiin '(kohosivat) nousivat' taivhaan kaukaista kantta kohdi AR 81

huonet talo, asumus, hus, (bonde)gård; Pakolaisten ensimmäinen tarvet oli huonet KT 19; tyskäläinen on polttanu meidän huohneen KT 61

huonet|puut talonrakennus|puut; Huonetpuutki vanhat ihmiset olthiin suurin osin hakanheet Pyssyjoven mettistä eli Skuvanvaarasta KT 149

huonet|sija talon|paikka; nuoit palanheet 'palaneet' huonet|sijat alhaala kylässä AR 91

huono paha, ond, uhell; ette toinen ihminen haluis 'halusi' toisele niin paljon huonoo KT 55

huono mieli paha mieli, masentunut olo, masentava olo, å være trist, nedstemt, lei; Nälkä heilä oli ja huono mieli KT 89

huonointa pahinta, det verste

hursti|käärö säkkikankaasta sitaistu pussi, kangas|nyytti; Muutamilla [ryssän sotavangeilla] näkyi pieni hurstikääröki solässä eli kädessä. Siinä oli kaikki miehen maallinen 'maallinen' tavara KT 62

hursti|säkki KT 107

huudatti (hän) huudahti, päästi huudon

huuttaat huuttaa, å rope; huuttain 'huutaen, ropende'; huuttava 'huutava'; Hansi-poika ... ajatteli huuttaat nuoile marssijoile, ette KT 226; Hän [Anna-Kreeta-ämmi] koitteli huuttaat, ette täälä mie olen - - - Ämmi huvvais 'huusi' toisen kerran, ja huvvais vielä kolmannenki KT 309

hykset hiukset, hår; Ohimoitten kautta vaimon hykset olthiin jo vähän harmistumassa 'ohimoilta naisen hiukset olivat jo hieman harmaantumassa' KT 74

hyksi|pallo (no. hår|knute) hius|pallo, nuttura; Emänän ... hykset olthiin jajettuina '(jaettuina) jakauksella' keskeltä suorhaan, ja pitkät palmikot sidottuina palhoon '(palloksi) nutturaksi'. Hyksi|neuloila 'hius|neuloilla' iso hyksipalo oli kiinhäätetty 'kiinnitetty' niskakuophaan AR 35

hyksi|tukka hiukset, hår; tihhee hyksitukka 'tiheä, sankka hiuspehko' AR 24

hyljet hylje, sel, gen. hylkheen 'hylkeen'; Ämmi annasti pojale hylkheen|lihhaa. Miehet olthiin kohdanheet gatin (gatti, ehkä: jokin hyljelaji tai esim. nuori hylje) kruununtien päällä Hesteniemen rannalla AR 244; kivi|hyljet; hyljet ja petollinen aamun rauha AR 466-467

hypelheet (he eivät) hypelleet, hyppineet; Nämät ihmiset ei hypelheet tyyhii '(tyhjiä) turhaan, syyttä suotta' KT 94

hypheilä sormilla, hyppysillä, med fingrene; Hän oli tapansa mukhaan hypheilä temmannu kellon ylös housun kello|lummasta KT 80; pieni vaatetnytty 'vaate|nyytti' kainalossa eli 'tai' hypheissä 'hyppysissä' KT 408

hypoteekki|pankko hypotek|bank, hypoteekki|pankki (hypoteekkipankki myöntää pitkäaikaisia lainoja kiinteää omaisuutta tai esim. laivaa vastaan); met olema rakentanheet uuden hirsitalon hypoteekkipankon lainala AR 32

hyrräiliki (hän) hyräili|kin

hyvvyys hyvyys, godhet; hyvvytheen 'hyvvyteen'

hyvä hyvä, oikea, god, riktig; kuka tämänlaisheen kysymyksheen oli saattanu anttaat ... hyvän eli oikeen vastauksen KT 393

hyväinen (lievä manaus, päivittely) Voi hyväinen aika! 'Voi hyvänen aika!' KT 100

hyväksyyt hyväksyä, å godkjenne, akseptere; Hänen oli pakko hyväksyyt asian niin ko se on KT 136

hyvä|mielinen joka on hyvällä mielellä, på bedre humør; Sitte het kaikki käännnythiin vähän hyvämielisempina 'paremmalla mielellä' ithään päin ja menthiin yli tunturin KT 354

hyvä|sää pouta, ei myrsky, vakkert vær; hyvä|sääpäivinä ... kova|sääpäivinä 'myrskyisinä päivinä' KT 8; hyvä|sää|iltana 'poutapäivän iltana'

hyyristelehän ehkä: 'oleilemaan, kärvistelemään' tai: 'kyyristelemään'; jos het jätätis hyyristelehän johonki satheen suojhaan KT 69

hyysikkö (saam. hivsset) hyysikkä, huussi, käymälä, do, utedass KT 167

hädin tuskin hädin tuskin, vaivoin, med nød og neppe

hädissä hädissään, huolissaan, bekymret

hädän|parkaissut hädän|parkaisut, hätä|huudot, nødropene

häikkäissä häikäistä, å blende; kaikenlaista silmää häikkäissevää 'häikäisevää, blendende (vakker)' kukkaa
KT 9

hämmyhän hämärtymään (hämrtyä 'å skumre, mørkne')

hämmähäkki hämähäkki, edderkopp; Mitä enämen hän ajatteli, ... sitä enämen hän sotkeentui aijan
heittämhään hämmähäkin verkhoon 'ajan heittämään hämähäkin|verkkoon' KT 162

hämy hämätä, skumring; Skierril|valkkeen 'vaivaiskoivuista tehdyn tulen' miehet sythätethiin vaikka jo
oliki hämy KT 125

hän no. 'jo, vel'; Sitä hän nyt pääsis 'sitä|hän [pitkin, kautta] nyt pääsis' KT 66

hännile hännille, perimmäisenä tuleville joukoille (häntä 'hale') KT 323

häntä|hakatut hännille piiskatut (häntä 'hale'); alakuloisina, niin ko häntähakatut koirat KT 175

härkä vetohärkä, ajoporo, kjørerein; «Kauvoin tet kyllä viivyttä matkala,» ... «No. Pitkä oli matka ja laiska
oli härkä» KT 242

härkä|peura hannkjønn villrein

härän|liha|velli porohärästä tehty lihakeitto KT 393

häthäisesti hätäisesti, nopeasti, i hui og hast

hätä|hättää häthätää, vaivoin, hädintuskin, med nød og neppe

hätä|työ hätä|apu|työ; halpa hätätyön eli dagsvärkkityön aika oliki tullu heile tyyrhiiksi aijaksi KT 47;
—> dagsvärkkityö

hävinyttä poikkaa kadoksiin joutunut poika, den forlorne sønn (su. virheellinen käännös 'tuhlaaja|poika');
AR 122

häättyy täytyy, (jeg) er nødt til; Minun häättyy nyt pärjätä hengen 'pelastaa henkeni, pärjätä hengissä' tässä
KT 129

hökätti +; kaffinkeittäjä hökätti vielä pari kerttaa KT 112

höyryhän (höyryämään) höyrytä; [mitraljöösin] Piippu alkoi höyryhän KT 320

höyrättäät höyrähtää, jäähtyä sen verran että ruokaa voi syödä; Ateri valmistui. Lihat ja makkarat kokit
kaivastethiin 'ammensivat' puu|kaarhoin 'puu|kaukaloihin' ja annethiin net vielä höyrättäät vähän aikkaa
arinan vieressä KT 250; sillä vällii ko ruoka höyrätti KT 284

höystetty maustettu (höyste / höystö 'tilsetning, grydder'); hiedala höystetty lihaa 'hiekan höystimää
lihaa' KT 107

höystö höyste, mauste, tilsetning, grydder; lannoite, gjødsel; katajan|marjoi 'marjoja' ruvan höystöksi KT

237; Hyvät net olthiinki net Annin tekemät makkarat, vaikka niissä ei ollu minkhäänlaista höystettä eli maustetta, muuta ko kuuta, jauhoo, suolaa, vertä ja monta 'muutama' pippurin silmää vielä lisäksi KT 250; Koivunlehti oli aikkaa jo pudonu maahan ja parhailans lahoomassa 'parastaikaa lahoamassa, maatumassa' maan höystöksi KT 289

höölisti (no. høffig) höylisti, kohteliaasti, muut huomioon ottaen; AR 333; hän [Anni] oli hööli emäntä AR 339

I

idethiinki —> ittää

idä- —> ittää

idän|puolinen (itä, idän 'øst') itäpuolella oleva, det som er østenfor, på østsida; joven idänpuolisesta rannasta het ei tienheet sen enempää KT 96

ihhaila ihaila, å beundre; ihhailehan 'ihaillemaan'; ihhailiki '(hän) ihaili|kin'

ihmet ihme, under; Ihmet ko se [juurinatžu] kesti nuoin isot kalat KT 132

ihminen menneske; «Ja oliko sielä '[Pyssyjoen kylässä] ihmistä 'ihmisiä'?» Ihmisellä het kuitenkin tarkoitettiin norjalaista, kylän ihmistä. Viholinen on viholinen. Hän ei kuulu ihmisten lukhuun eikä joukkaan,» sanoi Äl-Jouni KT 52

ihmis|oppi oppi siitä, miten olla ihmisiksi; «Sillä pojala [raivostuneella saksalaisella kapteenilla] se ei vishiin ollu ihmis|oppii,» muisti Hansi ittensä sanonheen rauhalisesti KT 233

ihmis|raitto (—> raitto) ihmisjono; Tietä myöden kulki lukematon ihmisraitto. Seurassa oli tyskän sotaväkkee ja ryssän sota-fankkii KT 62

ihmis|riepu (saam. riehpu 'stakkars') ihmis|parka, stakkars menneske; «Mitäpä se ihmisriepu olis pitäny tiettää tehddä silloin sodanaikana, ko tavaraa ei ollu olemassakhaan?» KT 93; Se [aurinko] paisteli näile kulunheile ja väsynheile ja sairhaile ihmisrievuileki AR 73

ihmis|tokka ihmis|lauma

ihraantunnu oksidoitunut, saanut kuparivihtrillää pintaansa; AR 383

iila (lappeelleen ladotuista turvelevyistä koostuva) turve|kerros; Iilamatyön het jatkathiin 'he jatkoivat iilaamis|työtä, ja iilaa lissääntyti ette lissääntyti 'turvekerros kasvoi kasvamistaan'. Turvet tuli toisen päälle, ja iila tuli korkkeemaksi ette korkkeemaksi KT 79; Vain pitkä vesta|seinä oli sinä iltapäivänä ennen pimmeetä sannu iilan kathon saakka 'vain pitkä länsi|seinä oli sinä iltapäivänä ennen pimeän tuloa saanut iilan aina kattoon asti' KT 83

iilaaja turve|seinän latoja; Turvet nousi keveemästi toisen päälle, ko vain turpheen|leikkaajat tyhä olis kerinheet leikkaahan niitä ja kanttajat saamhaan niitä iilaajoitten käshiin, niin kyllähän se kammi heti oli valmistunnu KT 94

iilaama|työ turvekodan seinien tekeminen turvelevyjä latomalla KT 82

iilaaminen (no. å ile) turvekodan iilaaminen, turpeitten latominen (lappeelleen) seiniksi KT 72-74; Toiset longotelthiin turvetta. Toiset taas kanneltiin ja ladoskelthiin niitä seinhiin, laatteelensa 'lappeelleen' tietenki, heinänpuoli alaspäin, niin vielä ette turvet sitoi toisen toisheen, niin ko ihmiset tuvanmuurii muurathiin. Anni ... kerkis iilaahan enämen ko toiset KT 72

iilailthiin iilailivat, iilaskelivat; Ihmiset iilailthiin 'ladoskelivat turpeita' siksi ko pimmeet tuli KT 73

iila|mestari mestari turveseinän tekemisessä

iilata —> iilaaminen; silloinkin ihmiset olthiin pystyneet iilaahan turvetkodan johonki soppivhaan saarheen 'silloinkin ihmiset olivat pystyneet nostamaan (pystyttämään) turvekodan johonkin sopivaan saareen' KT 19; Kota sai ... turpheela iilatut, loivat seinät KT 28; Kottaa ei olheet iilanheet ulkopuolelta

iila|seinä turve|seinä

iili äkillinen sade- tai raekuuro, pøsregn, plutselig haglskur; rajet|iili; Iilit vain jatkuthiin. Samoin teki tuuliki. Mutta vähän ennen keskipäivää alkoi tyventelehän 'vähitellen tyyntyä'. Iilin välit tulthiin pidemäksi KT 195

Iisakki KT 12-13; 31; 37; —> alastullijat

– Iisakki ja Are KT 46; legenda pienestä tiaisesta ja vuoresta sekä iänkaikkisuudesta KT 132; Iisakin opetukset jääkaudesta sekä painovoimasta KT 159, 160

– Iisakki ja Äl-Jouni Narvikin tuntureilla KT 46; Äl-Jounin sielulinen lujjuus ei asunu Iisakissa. Kuitenki hänki saattoi olla päättäväinen ja luja. Mutta hänen lujjuus ailatteli. Äl-Jouni oli tyhä ja aina luja KT 67; ihmisen vastuu teoistaan sodan aikana – staatin vastuu KT 205-206; KT 361

– Iisakin unet KT 49-50; KT 128-129; hyvä uni, kesäsunnuntai meren rannalla, lintujen musiikki KT 188

– Iisakki ja tähtitaivas KT +; tähti loistaa ja vilkkuu Iisakille järven syvyydestä KT 267

Iisakki oli uskovainen mies KT 301

– hänen [Iisakin] Iisakki-äijivainaja oli kovasti kielleley heiltä, lapsilta, kaikki kirroomisen KT 129; äijikaima KT 188

– Iisakki oli itteki lukenu ja oppinu paljon, vieläpä monta ulkomaan kieltäki hän saattoi – ja historiaa, vaikka hänkhään norjan koulussa ei ollu oppinu maan kieltä. Itte hän oli opetellu sitäki. - - - Iisakki oli kvääni. Pyssyjokilainen ja kvääni ja norjan kansalainen KT 201

Laulun teko:

– Iisakki aloitti laulun tekemisen Saarijärven alapäässä ja yritti myöhemmin jatkaa sitä (KT 211, 215); laulun sanat olthiin vieläki piilossa KT 322

– hänen [Iisakin] päähän johtui ajatus antheeksi antamuksesta. «Siitä mie saattaisin aloittaa jotaki, vaikkapa laulun eli piian 'tai ehkäpä' virren eli pareman elämän. Ensinäki 'Varsinkin' pareman elämän» KT 216; Taas hän ajatteli ommaa perettä, rakasta emänttää ja kolmee pientä lasta, jotka sota oli hajottannu maailmalle. Iisakki ei tienny mihin KT 405

ikkävvyys ikävyys, suru, kjedsomhet, tristhet, sorg AR 169

iljeny + en iljennyt 'minua inhotti' vai 'en uskaltanut, en tohtinut?'; Ruokkaa miehet olthiin - - - ottanheet - - - Melkkeinpä viholisen nokan alta. «Siitä mie kyllä en olis iljeny ottaat mithään,» sanoi Jouni KT 107

illoilthiin iloitsivat; Elli sai vaphaasti laulela ilot kohdi kirkasta syystaivasta - - - Yksin taivhaan

pikkulintuisten kans, jotka illoilthiin Ellin kans tunturi|tievan rintheilä, viserrellen ilolauluu toisile linnuile
AR 62

illoo iloa (ilo 'glede')

ilman muuten vain, muuten, ellers, forresten, forøvrig; ilmankos, ei ihme jos; maksutta, ilmaiseksi, uten å betale; Tulkkaa nyt syömhään. Ilman teilä on jo nälkä KT 156; «Ilman se huomena taittaaki 'eikös muuten huomenna taidakin olla' pojat olla se lauvantai?» kysäisi Anni. Miehet jääthiin ajattelehan vähäksi aikka. «Na ilman se lauvantai on kyllä juuri huomena» 'No kylläpä muuten onkin' KT 249; ilmanhan 'muutenpa vain' talven varala AR 52; Kauppamies oli kyllä aikonu anttaat suolat ilman 'maksutta' hänele. «Tehemä ylös 'tehdään tilit selväksi' ko sie syksylä tuot mulle lihhaa» AR 52

ilmi|pallava ilmiliekeissä palava; ilmipallava liekki KT 227

ilmoittaa ilmaista, å uttrykke; Monta tiimaa het kuljethiin olestamatta ja vieläpä puhumattaki - - - Ei tarvinu aina ilmoittaa kaikki hyvät ja pahat ajatukset edelä kävviäle 'sille joka kulki [jonkun] edellä' KT 133

iloittehan iloitsemaan

ilta kveld; ilthaan saakka 'iltaan mennessä', 'føre kvelden'; illoila 'iltaisn' KT 341

ilta|hämyssä (hämy 'skumring') iltahämärissä

ilta|kausi koko ilta; pitkän iltakauden 'koko pitkän illan' KT 96

ilta|markkinat; lauvantaisissa ilta|markkinoissa Pyssyjoen rannalla ... Juhaneksen aikana, silloin ko keskiyön aurinko paisteli ... ja lämmitteli markkinaihmissii KT 45

ilta|pimnee illan pimeneminen, pimeä ilta

ilvettiit ilvehtiä, kujeilla, laskea leikkiä, å spøke; Aarne, nuori ilvettivä poikanen KT 156

imaissu (hän oli) imaissut (imaista 'imeä nopeasti, ryystää suihinsa, å suge')

inhiin intikseen, tyystin, kokonaan; AR 384

iso suuri, stor; issoo 'isoa, suurta'; issoin joukko 'suurin joukko'; issoin 'isojen, suurten'; issoimitten 'isoimpien, suurimpien'; isomiita 'suurempia'

Iso|joki saam. Stuurra|jåkka; Idässä päin olis Isonjärven lakso, johon met [kuosuvaarantakalaiset] saattaisimma siirttyyt KT 298; Rastikaisan pohjaisenpuolta matka jatkui ithään päin - - - illala miehet päästhiin Isonjoen lakshoon. Siihen het yödythiin 'yöpyivät' pienheen rutopaikkaisheen Isonjoen vestarannale - - - Varhain toisena aamuna 'seuraavana aamuna' miehet panthiin kävelehän 'lähtivät kävelemään' jovenlaksoo etelhään päin - - - Matka jatkui auttiita, tyyhää jovenlaksoo etelhään KT 386; Poromies, laavo, oikkeeta kaffii KT 387; Isonjovensilta AR 118

isola|varphaala iso|varpaalla (varvas 'tä')

Iso|luokka Pyssyjoen kylän keskustasta pohjoiseen, saam. Stuurra|luohkka, no. Stor|bakken; oli alkanu

lykkäähän syys|skonttoo 'syys|sumua' Isonluokan yli. Heti se oli täyttäny Pyssyjoen kuopan KT 273;

Kentästä päinki [Kottisokan päältä katsottuna] alkoi itelehän savvui yli Isonluokan KT 334

isonastanheet (saam. stuoridit 'isontaa, suurentaa, å gjøre større, utvide, forstørre'); Kesälaavon, neljen ihmisen laavon, het olthiin isonastanheet 'he olivat laittaneet suuremmaksi' ja loudelheet 'loudelleet' vielä villaraanuilaki 'varustaneet vielä villa|raanuilla|kin, lisänneet vielä villaraanujakin loudevaatteiksi' AR 53

isoni suureni, tuli isommaksi

Iso|ruto saam. Stuorra|rohtu, Ullukapperin ja kruununtien välissä oleva metsäalue; AR 118

istattethiin (he) istahtivat; het istattethiin heti siihen maahan leppäättelehän jäseniitä ('lepuuttamaan jäseniä') KT 81; «Emmäkö met istatta Pannetjärven alapäässä?» Pannetjärven alapäähän het istattethiin KT 223

isthailens istualleen, istumaan KT 148

istuut istua, å sitte

ithään —> itä

iti|ki —> ittäät

itte itse, selv; Näin luonto itte puhdisteli itteensä 'itseään' KT 8: itteksens 'itseksseen, itseksensä'; ittelens 'itselleen'; tänne mie en anna surmata 'tappaa' ittenii 'itseä|ni' KT 220

ittenäisyys itsenäisyys, selvstendighet; Norjan ittenäisyys AR 208

ittui ituja (itu 'alku, oire, 'spire, symptom'); jollakulla alkoi ilmestyhän sairhauden ittui eli oirheitaki KT 258

ittäät (saam. idistit 'ilmaantua, ilmestyä, tulla tupsahtaa') ilmestyä, å komme frem; Heti Hansi itiki urrutellen taas siihen 'kohta Hansi (iti|kin) ilmestyi|kin taas hyräillen sinne' KT 35; Muutaman aijan päästä Pikkupoika itiki siihen toisten tykö KT 55; met jo odottelimma teidän tullevan. Kethään ei kuitenkaan itäny KT 12; ko mies [Juhan-Mikko] muisti tämän surkkeen asian, iti 'nousi' kyynel hänen sinishiin silmhiin KT 122; Sieltä [ulkoa] net idethiinki 'ne [miehet] tulivat|kin' KT 173; «Met emmä ymmärä miksi kethään voimakhaamppaa ko tyskäläinen ei idä KT 260

itä øst; ettei hän [saksalainen] taitais lähteet toista kerttaa ithään 'itään' päin KT 84; *Drang nach Osten*, tyskän toivo levitä ithään päin ja saada idän rikkaudet omhiin käshiin, oli pantu toimheen KT 317

itä|etelä kaakko, sørøst; Aurinko oli jo itäeteläiselä taivhaala, ennen ko ihmiset kerithiin lähtehän 'aurinko oli jo kaakkoistaivaalla ennen kuin ihmiset ehtivät lähteä' KT 16

itä|eteläinen kaakkoi-, sør|østlig

Itä-Finnmarkhuun lähtijöitä AR 205-215

iän|kaikkisesti ikuisesti, aina, evig, for alltid

iän|kaikkisuus ikuisuus, evighet; Iisakki puheli vielä Arelle iänkaikkisuudestaki KT 132; Iänkaikkisuuden loppumattomuus 'äärettömyys' KT 132

J

jaakkee kankea, huono, treg; Juhan-Mikko ... kohenteli valkkeeta puukepilä, ko se tänä aamuna oli niin jaakkee palahan KT 113

jahti|maa (no. jakte 'metsästää') metsästys|maa, jaktmarker

jajastaat jakaa, å dele; AR 507

jajela jaella, å dele; AR 518

jajettuina jaettuina (jakaa 'å dele'); AR 35

jakkaat jakaa, å dele AR 193

jakathiin (het) he jatkoivat

jakkaila jaella, å dele ut; Ei olis Hitler tarvinu jakkaila niile [saksalaisille] Narvikin kunnian|merkkii '(kunnia|merkkiä) kunnia|merkkejä' KT 245

jaksaat jaksaa, voida, å orke, klare, greie, må; Ja millä laila hänen emäntä saattais jaksaat? Ja lapset? KT 215

jalas|puut trevirke for sledemeiene —> rekipuut

jalka fot, bein; jalkkaa 'jalkaa'; jalkkoi 'jalkoja'; jaloila 'jaloilla(an)'

jalka|patikka; Olihan koko tyskän bataljuuni kerran ... jättäny ruokapađat ja pannu jalkapatikalle 'lähtenyt kápälämäkeen, paennut paikalta' KT 60; niin jalkapatikalle se äijä olis pistäny KT 107

jalkkava jalkava (suksista, joissa on kunnan kaari pälasten kohdalla (> < pullo|sukset 'liiaksi oienneet sukset; ne luistavat huonosti'); jalkkavilla sivakoila AR 403

jalopeura leijona, løve; AR 236

jannoova janoava

janturi (saam. jándor) vuorokausi, døgn; Kota kyllä olis pysyny lämpimänä valkkeettaki 'ilman tulta|kin' vaikka janturin, mutta piti säästelä tulitikkuikei 'tuli|tikkuja|kin' KT 375; AR 101

januaari|kuu (no. januar) tammikuu; AR 115; Januaarikuun lopussa näkyi aurinko jo Maanalustievan takaki 'taakse|kin' AR 278

jarrunu venähtänyt, vridd; Nilkka oli entisellä - - - Kippuu 'kipua' siinä oli vielä vähän ko lääki puserteli nilkkaa. «Suoni siinä taittaa olla venähtäny 'venähtänyt' eli jarrunu,» selitti lääki KT 258 —> suoni

jatkaat (saam. joatkit) jatkaa, å fortsette; Kahđen het jakathiin virttä KT 15; jatkaat matkaa 'å gå videre'; (met) jatkaama '(me) jatkamme'; jatkattu 'jatkettu'; jatkaat vajelusta 'jatkaa vaellusta,'å vandre videre'; Kaikenlaiset ajatukset - - - net vain jatkaathiin jauhaamista 'ne vain jatkoivat jauhamistaan' KT 161

jatkata jatkaa, å fortsette; het ... annethiin miehen jatkata helleelä äänelä tunnettuu nuottii KT 34; AR 20

jatko fortsettelse; *Elämän jatko* 'Livet går videre'

jatkuut jatkua, å fortsette; jatkuhan 'jatkumaan'; Kuosuvaaran takana elämä jatkui. Sen oli pakko jatkuut KT 305; Näin elämä ei saattais jatkuut niin montakhaan päivää 'kovinkaan monta päivää (enää)' AR 183

jauhaat jauhaa, kiertää, å male, gå rundt; Vastaamatta kysymykset olthiin jäänheet jauhaahan 'olivat jääneet jauhamaan' hänen mielheen KT 163

jauho|matto iso, litteä jauhosäkki; eikä ihminen ennää saannu ostaat halppoi 'halpoja', sadankilon jauhomattoikhaan '(jauhomattoja|kaan) jauho|säkkejä|kään' ryssältä AR 32

jaukkuut (saam. jávkat, jávkkihit, jávkkodit) kadota, häipyä, viipyä, å forsvinne, bli (værende) borte; "Kaikki ihmiset on jaukkuneet, kuka kuhunki" KT 238

johtuut mielheen johtua mieleen, tulla mieleen, juolahtaa mieleen; Nämät kysymykset johđuthiin kyllä toistenki mielhiin, varsin ko ... 'nämä kysymykset juolahtivat kyllä toistenkin mieleen heti kun' KT 97; ihmiset ... puhuskelthiin kaikista maailman asioista, mikkä nyt vain satuthiin johtuut heidän mielheen KT 157

joitten joiden (joka 'som')

jokalainen kaikenlainen, mikä hyvänsä, all slags; jokalaisessa säässä KT 342

jokhainen jokainen, hver og en, alle

joki elv; gen. joven 'joen'; jovessa 'joessa'

jokilhaat Pyssyjoen eteläpuolella asuvat; paasi oli praamailu minnuu ... Minnuu, jota toiset aina sanoskelthiin jokilhaaksi! 'pomo oli kehunut minua ... Minua, jota toiset aina sanoskelivat (sanoivat)

jokilaaksi' KT 33; etelänpuolilaiset, jokilhaat AR 20

jokinen pieni joki; jokinen eli 'tai' pieni oja KT 42

joki|reikä kapea jokilaakso, sola, kuru, saam. roggi 'metsäinen, laaja jokilaakso, elvefar, elvedal, myös ylämaan vastakohtana saam. vuopmi, skogdal; —> Kuosujoki|reikä; het käänythiin jokireikkää vestas 'he kääntyivät länteen päin pitkin jokilaaksoa' KT 68

joki|venet elve|båt; AR 86

jokka jotka (joka 'som'); Ihmisille, jokka on antanheet minule kielen KT 5

joksikin jokseenkin, aika, melko, noksä, temmelig

Jonukka-väärtti AR 214

Joonas +; KT +; Kuuđenaikana Elli pääsi Keisin|uomhaan - - - Pimmeessä emäntäki kohta käipi 'melkein käveli' kammin seinää vasten niin ko Joonas Kuosuruđossa AR 64

Jormi; Jormin|ranta; Soffi jäi ajattelehan ommaa sisarta, monta vuotta nuoremppaa ko hän itte - - - Hän oli [unessa] sisaren kans Jormin|rannala - - - het kaalettiin Jormii - - - sielä Alamaala oli niin soma oleskella - - - Anni-mamma ... lähti taluttelehan heitä Vierimänkurruu kohđi AR 41-42

joro|pörä taka|puoli, bak

joukhainen (lat. cygnus) joutsen, svane; AR 480

joulu|petäjä joulu|mänty, jule|furu [mänty joulu|kuusen sijasta, koska kuusia ei juurikaan kasva

Finnmarkussa, ei ainakaan luonnonvaraisina, joku istutettu voi olla] AR 196

joulupetäjän|korreita joulupetäjän koristuksia, pynt for jule|furu AR 252

joulut (monikollinen sana, samoin kuin karjalankannaksen murteissa, esim. ”hyvvii joului”) joulu, jule;

Joulut olthiin tulossa ’joulu oli tulossa’ AR 196; joulhuinhan ’jouluun|han’ AR 196; Tänä vuonna näytti siltä, ettei joului saattaiskhaan pyhitellä AR 252

Jouni, Äl-Jounin Kaima-Jouni KT 23; —> alastullijat; toinen Jouni; vaimon kuolema ja lapset KT 48-

49; Marthiinin kranni KT 141; Kolme poikkaa oli Kuosuruđossa. «Jouni-kaimala on iso peret,» sanoi

pöyđänpäässä istuva Jouni KT 176; [Jouni] «Emmäkö met pojat käväise vielä Tšappirjoven sisälä.» - - -

(325) Tšappirjoven lalvala ’latvalla’ Jounin kylässä ’kylässä Rudon Jounin luona’ KT 324-325

Jouni —> Ruto

Jounin Lassi, nuori emäntä, koirat ja elo; Luovinjuoskista Aittirutoon, koska Luovinjuoski oli aivan liian

likellä tietä AR 79 —> Aittirutolaiset

joutanu joutanut, ehtinyt; emäntä ei joutanu tutkiskella säätä AR 57

joutilas|tilassa tilanteessa, jossa me olimme joutilaina; Parhaat palat [poroista] met söimmä täälä

joutilastilassa KT 173 —> työttömyys

joutiloithiin (saam. joavdelastit ’olla joutilaana, maleksia, vetelehtiä, joutiloida’); ko het viivytelthiin ja

joutiloithiin siinä KT 260

jouttava joutava, turha, unødvendig, unyttig; Ei kuulunu jouttavaa sanna KT 82

jouttet joutset (joutti ’jousi, fjør’); Hänen [Ellin] jalat notkattelthiin käyđessä ’kävellässä, kulkiessa’ niin ko

jouttet AR 57

jouttuut joutua, olla pakotettu, å måtte, være nødt til; ette het ... olis pitänheet jouttuut asuhan ’asumaan’

KT 394

joutuis (hän, se) joutuisi ’tulisi ajoissa, ehtisi tulla ajoissa’; Pimmee tuli ennen ko het jouđuthiin ’ehtivät’

perile KT 364

joutuisemasti joutuisammasti, nopeammin, raskere

jove- —> joki

joven|lakso joki|laakso, elve|dal; Monta kilometterii pitkä koivumettää kasvava jovenlakso antais heile

[kuosuvaarantakalaisille, jotka lähtevät alas kylään] hyvää suojaa KT 41

Jovenmukan nenä (—> mukka, —> nenä) Tuorisvaaran pohjoisin nenäke, nokka KT 59 —>

Paksas|sokka; Toiset lähđethiin jo laskelehan alas Jovenmukan nenän vestarinnettä. Iisakki ja Are viivyythiin

vielä vähän toisten pöräpuolela Nenän päälä KT 60

Jovenniemen|mella (joki, niemi, mella) nykyisin paikalla on jäljellä vain hautuunmaa; uusi kirkko on

rakennettu noin kilometrin itään vanhasta kirkosta, samalle puolelle tietä kylläkin; Paljon kaunista muistoo

heile oli jäännö Pyssyjoven valkkeesta kirkosta, jonka ihmiset olthiin rakentanheet Jovenniemenmellale vuosisadan alussa KT 277

joven|nuora (saam. nuorri 'saaren ja mantereen välinen salmi'; 'pudas, joen sivu-uoma, nuora') joen sivuhaara, side|elve|løp

judatteli kuljetteli; Pienen pieni eteläitätuulen 'kaakkoistuulen' henki judatteli syysilman pilvipeitto ja jätti aamusinisen taivhaankannen paikoittain jo juuri 'aivan' auki KT 247

judossa jutamassa, kulkemassa; Yötä päivää net [saksalaiset ja heidän sotavankinsa] olthiin judossa kruununtiellä KT 113

Juhan-Mikko KT 37; KT 87; pitkä Juhan-Mikko KT 102; 112-117; Alhaalta lähteissä oli tämä sodan pakottamana joutunu erroohan rakhaasta vaimosta ja kolmesta lapsesta KT 113; Juhan-Mikkeli KT 116; KT 120-122; Juhan-Mikko ... urrutteli virttä, jonka hän oli oppinu Beronka-nimiseltä pappivainajalta jo rippikoulun aikana KT 121; —> Priita-muori; [Juhan-Mikko] oli jäännö perheen isänäksi, silloin ko hänen oma faari oli kuollu KT 121; hänellä oli semmoinen emäntä, joka kyllä tietää, mitä hänen pitäis tehdä KT 122; Juhan-Mikko on Äl-Jounin suokerimies KT 130; Juhan-Mikko jäi Maanalustievan kammiin emänän ja lasten luo KT 182; KT 292; Maanalustievasta pakenemaan päässyt Juhan-Mikko tulee Aittirudon kautta Kuosurutoon KT 297; Juhan-Mikkeli oli juossu methään, ko tyskäläinen oli tullu noutahan heitä AR 21

Juhan-Petteri; Samana pimmeenä iltana ilmestyi vieras Kuosuvaaran taka - - - «Mutta mie en ole yksin. Ulkopuolela - - - on vielä minun emäntä, Aaroni ja hänen tytär. Aaronin emäntä tuli sairhaaksi välilä. Hän on alemppaa jovenlaksossa, järven ylipuolela,» sanoi Juhan-Petteri KT 307; Emmä met nytkhään ole vielä niin kauheen vanhoita, vain sielä seittemänkymmenen ijässä KT 312 —> Anna-Kreetta-muori; Juhan-Petteri ja Maarita-ämmi sekä Aaroni-äiji ja Aaronin emäntä päättivät lähteä saksalaisten vankileiristä Kuosuvaaran taakse AR 13-14

Juhanes juhannus, sankthans —> Erkki; Jos Juhanes tullee paita päälä, silloin paistaa aurinko olestamatta 'herkeämättä, yhtäjaksoisesti' monta viikkoo KT 166

juhlan|tunnet juhlan tunne, juhلاميeli

juhla|pithoon juhla|käyttöön, for fest; sen kaffipalasen piti jättää juhlapithoon. Sunnuntaikaffiksi KT 125

julkisesti julkeasti, suoraan päin naamaa, frekk, uforskammet; poika valetteli 'valehteli' niin julkisesti hänele AR 226

jumalan|palvelus guds|tjeneste; Mies [Aaroni-äiji] aikoi pittää sunnuntai|kokkousset - - - Kymmeneltä alkoi jumalanpalvelus, johon oli kokkoontunnu sekä lästadiolaista ette kirkkokristitty väkkee, ja vieläpä uskotontaki väkkee KT 362

juoskenelheet juoneet; het olthiin juoskenelheet jotaki muuta kaffin sijasta KT 115; aijankuluksi ihmiset

juoskenelthiin 'joivat, särpivät' vettä KT 187

juova (saam. juovva) kivikko, louhikko, juulikko, rakka, kolu, steinur; kivi|juova AR 54

juovainen kivikkoinen (kivikko 'steinmark, ur'); rinnet oli juovainen KT 10; isokiviset, juovaiset ... alaistomat tunturirinteet KT 17; —> Silmäreikä|autšii - - - tämän pystö|rintheisen lakson pohja on niin kivinen - - - Autšin pohja oli juovainen KT 312

juova|tieva kivikkoinen mäki; tiimoittain hän käveli päin korkkeinta vaaran lakkee ja joutui kiertähän pienen juova|tievan KT 85; Miehet nousthiin korkkeen juovatievan keilannäköiselle lajele KT 136

juovikko (saam. juovva) kivikko, juulikko, louhikko, steinur; Kauheesti mies oli vielä karjunu puttoissa 'pudotessaan' terävä|kivisheen juovikhoon KT 163

Jussa, Aren isä; Jussan talon on tyskäläinen polttanu KT 117; Miehet laskethiin kuitenkin alas Käyräjärven luokkaa ja käväisthiin Jussan talola. Het tiethiin 'he tiesivät' entisestä kerrasta, ette talo oli palanu. Muurit siinä nävythiin pystössä. Asumahuonet 'asuin|talo' oli palanu tuhaksi, samoin navetta ja ulkokuonet 'ulko|rakennus' ja vielä latoki KT 178 —> Soffi ja Jussa KT 311; Jussan-Soffin lamphaat KT 336; Tunturinalta het löyðdethiin toisen kerran tänä syksynä Jussan-Soffin lamphaat KT 352; Jussa ja Soffi lähtevät saksalaisten vankileiristä kohti Ailikaisen uomaan ja tulevat Matin ja Siirin luo AR 14-49; Jussaki oli uskovainen ja Lästadiuksen seuraaja AR 23; Jussan ainua perintö oli hänen oman pappansa, Niileksen, rauhalisuus ja kaikkikestävät hermot AR 40; Jussa ja Soffi pittäävät lähteet minun kans Aittiruthoon [Elli] AR 61

justhiin juuri, tarkkaan, aivan, nøyaktig, eksakt; Iisakki ei ennää muistanukhaan justhiin koska 'milloin' se Napoleonin sota oli sođittu KT 221

jutama; ko taivhaala on tuommainen jutama KT 33-34; mies oli ... ihhailu ... sinistä taivasta, jossa juteliki 'jutelikin, kulkikin, liikkuikin' vielä joku ilmatuulen lennättämä pilvi KT 34; (Iisakki) katteli taivasta ... ja näki jutaman. «Etelätuuli tässä taittaa lissäänttyyt, ko nuoin se lennättelle pilven riekalheita pohjaisheen» KT 49; Jutamaa|ki sieltä itätaivhaalta näkyi. Levottomat pilvet lennelthiin tuulen vieminä hyvää lähtöö 'vauhtia' kohđi etelää. Se tiesi pohjaistuulen alkkavan päivän pääle KT 384

jutama-aika aika jolloin porot siirtyvät kesälaitumelta talvilaitumelle (tai päin vastoin); AR 122

jutama|tie kulku|väylä, vaellus|polku; elläimitten ja ihmisten jutamatie KT 51

juti jutamalla; Tyskäläistä tuli tulemalla, juti jutamalla 'juti jutamasta päästyäänkin, kulki aina vaan, pitkinä ... raitoina KT 108

juttaat kulkea, vaelttaa; Het tieddethiin sen, ette poro juttaa etelhään päin syksylä KT 265

juurata (no. jord|mor 'kätilö') poi'ittaa, auttaa synnytyksessä; Hän [naapuri] saattoi juurata lehmän eli lamphaan KT 356

juuri aivan, ihan, kokonaan, tyystin, helt; sydän juuri halkkemassa 'sydän ihan halkeamaisillaan' KT 33;

Kuitenki tänä päivänä oli kuosuvaarantakalaisilla vatta juuri täynnä 'vatsa aivan täynnä' KT 93; Rastikaisa kiilui juuri valkkeena KT 202; Miehen ajattelukyky ei uleltunnu juuri niin pitkälle KT 210; hän [Soffi] tiesi, ette hän on köyhä, juuri köyhä. Ja juuri yksin mettän pimmeessä yössä AR 40

juuri ette juuri juuri ja juuri, med nød og neppe; Näitä [tunturinhuippuja] silmä juuri ette juuri erotti kaukana KT 42

juuri|natšu juuresta tehty (kalan)pyydys KT 36

juur|muori (no. jord|mor) kättilö; [naapuri] saattoi olla juurmuorina KT 357

jyrsiskellä nakerrella (jyrsiä 'ä gnage'); jyrsiskellä kuivaa leivänpäätä 'kannikkaa' KT 97

jähdättäis (se) jäähtyisi

jäkälä (rein)lav

jäkälä|nykimä jäkälää, jota porot syövät, nykivät, jäkälä|laidun; Poron jäkälänykimää sielä [alastomilla tunturinrinteillä] saattaa olla KT 17; Net [porot] olthiin ... olheet jutamassa etelämäksi Kaarasjoven petäjämettiin 'petäjä|metsien' suojaisille ja hyvile jäkälänykimille KT 239

jäkälä|parta|vanhus vanha koivu, jossa kasvaa jäkälää kuin partaa KT 7

jälkhiin jälkeen, perästä, jälkeen päin, etter; vuotta jälkhiin 'seuraavana vuonna'; pitkän sodan|aijan jälkhiin 'pitkän sota-ajan perästä' KT 36; kysyi hän kerran jälkhiin 'joskus myöhemmin' KT 66

jälkhiin|keski|päivä (no. etter|middag) ilta|päivä; jälkhiin keskipäivän vähässä syksyisessä, puoliharmaajassa nävössä 'harmahtavassa valossa' KT 52

jälkhiin keskipäivä|kaffi iltapäivä|kahvi, ettermiddags|kaffe

jälli (no. fiske|hjell 'kalan|kuivatus|teline') —> kala|jälli; Jällissä oli syyrykallaa KT 235

jälmi (no. hjelm) kypärä; hänen jälmi oli kolattannu 'kolahtanut' punkkerin sementtiseinää vasten KT 369

jänis (lat. lepus timidus) hare; Monta jänistä het olthiin pölättänheet päivä|korjusta 'muutaman jäniksen he olivat pelästyttäneet piilopaikasta, jossa ne olivat päivällä. Pari jänistä het olthiin ampunheet ja keittänheet ruvaksi KT 239; jänis, kettu ja ihmiset AR 348-350

jänkkä|luhta suo|heinä, sara, starr; AR 39

jänkkä|purssuu suo|pursua (lat. myrica gale, no. Finnmarks pors 'suo|myrtti, suopursu'); Odottamatta 'yllättäen, vastoin odotuksia' sieltä löytyi Finnmarkun jänkkäpurssuu KT 125

jänkä (saam. jeaggi) puuta kasvava suo, räme, aapa, myr

järven|mukka (järven|mutka) järven lahti KT 125

järvi|lantto järven|lampare; Sielä ... kiilteli auringon paistheessa pikku järvilantto KT 136; järvi|lanttoinen 'pieni järvenlampare' AR 95

jättäät jättää, antaa olla, å stille bort, la bli igjen; Mies [Juhan-Mikko] ajatteli perettä 'perhettään', jonka hänen oli ollu pakko jättäät methään likemäksi kyllää KT 121; ko se [viholinen] vain tyhä menis ja jättäätis

'jättäisi' Pyssyjojen heile KT 208; Jättäät ei sopinu pienintäkhään ruokapalaista KT 239

jätästää jättää (äkisti), å la bli igjen, reise bort fra; Yhdeksäntoistavuotisena hänellä oli ollu pakko jätästää kotimaan AR 235

jätökset tähteet, rest; lämmitethiin ... ruokkaa niitä jätöksistä, mitä oli jääny päivä ennen 'edellisen päivän tähteistä' KT 202; Jätökset saatais jäädä 'tähteet saisivat jäädä' vaikka toisheen 'seuraavaan' päivään KT 250

jäää jäädä, å bli igjen, værende; (het) jääthiin '(he) jäivät'; Muistot jääthiin sinänsä 'saivat jäädä silleen, ei niistä sen enempää' KT 19; jääkkää 'jääkkää' nyt sitte kaikki Jumalan halthuun AR 198

jäähdättää jäähtyä, å bli kald; AR 71

jää|karko jäätynyt ranta-alue; Yli pitkän jääkarkon miehet olthiin lykätänheet venheen vesile AR 273

jää|kausi istid; Ko ihminen kävelee meren ranttaa, niin hän näkkee vieläki, ette maa on kohonu, sitä myöden ko jääpaino '(jään paino) painava jää' on kađonu. Sieltä, kuitenkin Rottiniemestä ja Panniniemestä, näkkee ihminen vieläki ullinrajat hyvin KT 159

jää|kuorma (jääkauden aikainen, painava) jääkerros; Hän katteli vaaran kylkkii, joissa vieläki näkyi selvästi jääkuorman jälkkii KT 212

jääkäri (no. jeger) metsästäjä, jahtimies; jääkäri; Jääkäriitäki oli, vielä paljonki 'jääkäreitä|kin oli / jahtimiehiäkin oli, jopa useitakin' KT 36

Jää|meri Ishavet

jään|silittämä jään, jääkauden silottama; issoi jäänsilittämmii kivvii KT 51

jää|peitto jää|peite, is|dekke

jäättää jättää, å stille bort, la bli igjen

Jördis (no. Hjørdis); Pyssyjokheen oli syntyny tytärilapsi AR 304

K

kaada (ei) kaada

kaalaat kaalaa, kahlata, å vade; Joven het kaalettiin sen kautta, missä het olthiin kaffistelheet. Siinähan se oli se entisten ihmistenki vanha kaalama|sija KT 50; het kaalettais poikki joven 'he kahlaisivat joen yli' KT 83; pojat olthiin kaalanheet joven poikki KT 191; kaalatta vedet kenkkiin 'kahlaatte niin että saatte vettä kenkiin' KT 192; kaalaat syvvää vittii 'uutta lunta' KT 410; kaalaat teile tietä '(kahlata teille tietä) kulkea ensimmäisenä tekemässä tietä teitä varten' KT 410

kaalama|paikka kahluu|paikka, vade|sted; Kaalama|paikat kuitenkin 'ainakin' piti tiettää KT 95; AR 37-38
kaalama|sija kahluu|paikka, vade|sted; het kaalettiin Paksassokan solissevan ojan kaalama|sijasta poikki KT 59

kaalaskella 'kahlailla'; oli kaalaskellu

kaalastaat kahlata, å vade; het jokka olthiin jo hakenheen 'etsineet' matalat paikat, mistä ... saattais 'voisi' kaalastaat poikki joven KT 95

kaalela kahlata, kahlailla, å vade; het olthiin kaalelheet nuoraa KT 192; kaalelthiin 'kahlasivat'; [Rankkasateen jälkeen] Maassa oli vettä, niin ette ihminen sai kaalela 'joutui kahlailemaan' KT 195

kaalo (saam. gällu) viileä, kolea, rå, kald; Aamuilma tuntui vähän kaalolta KT 11

kaalon|lainen aika kylmä, kylmähkö, ganske kald; verestä, kaalonlaista aamuilmaa 'raitista, kylmähköä aamu|ilmaa' KT 77

Kaaras|joki saam. Káráš|johka, no. Karasjok; Kaarasjoven - - - Kaarasjovesta - - - Kaarasjokheen KT 288; Kaarasjovessaki 'joellakin' olis monta väärtti, mutta sinne taas ei kostuis 'pääsisi perille' ko se, joka oli täysin tervet KT 328

kaatelheet kaadelleet (puita) (kaadella 'kaataa pikku hiljaa, vähitellen'; kaataa 'à felle') KT 342

kaattuut kaatua, kuolla, tulla saaliiksi, å falle, bli drept; ja vielä hanhiki 'hanhi|kin' taisi joskus kaattuut, jos ihminen vain pääsi ampumarajhaan KT 53 —> ampuma|raja; kaattuvan 'kaatuvan'

kađonut kadotettu, hukassa oleva, eksynyt, forloren; [Iisakki ja Aleksanteri] Kahđen het nyt olthiin kävelheet läpi iltaista mettää – kaksi kađonutta ihmissieluu kotitiellä KT 206; Kaksi kađonutta ihmissieluu [Iisakki ja Anni] käveli yksinäisenä maailman pikipimmeessä yössä – kotitiellä ja tiellä kothiin KT 267; vanhaa satu, Johannes ja Hanna ja kađonut pikkupoika Lassi AR 119-125

kađosti katosi, forsvant; sitte tyskäläinen kađosti 'katosi' Annin silmistä KT 255

kađustannu tullut katuneeksi, katunut; emäntä ei kađustannukhaan sitä, ette AR 111

kaffe|erstatninki (no. erstatning 'korvike, surrogat') kahvin|korvike

kaffeli (no. gaffel) haarukka; kaffelina 'haarukkana' syöjilä oli vuoltu 'veistetty' puutikku KT 401

kaffi (no. kaffe) kahvi; valet|kaffi 'vale|kahvi'; hernet|kaffi 'herne|kahvi'; usko eli 'tai' luulo tekkee vielä 'jopa'

veenki kaffiksi KT 22; puolanvarpu|kaffi 'puolukanlehti|kahvi'; putaatinkuori|kaffi 'perunankuori|kahvi'
KT 22; miehet keitethiin «kaffii» - - - se maistui kirmeeltä ja palanheelta 'palaneelta' ja siinä oli jonkulainen
mustanlainen, epämiellyttävä färi KT 241; oikeeta kaffii - - - Oikkee kaffi oli makkee - - - Elli leikasti vielä
poronpinttaaki kafhiin AR 69

kaffi|juusto kahvi|juusto, leipäjuuston tyyppinen, mutta kuivempi juusto, jota murustellaan kahviin
pehmenemään ja antamaan makua ja voimaa, kaffe|ost; AR 55

kaffin|keitto|sija KT 315

kaffin|sijaistakhaan kahvin|sijaista|kaan, korviketta|kaan AR 220

kaffin|silmät —> silmä; kaffinkeittäjä ... kaatoi vielä viimi kaffinsilmätki 'kahvin muruset|kin' kattilhaan
KT 286

kaffi|palaisen 'vähäisen, vaatimattoman kahvin'; Kaffi|palaisen het keitästethiin Tuorisjoven laksossa
puolan|varvun lehdistä 'he kiehauttivat Tuorisjoen laaksossa puolukan|lehdistä vähän kahvia' KT 48

kaffistelemassa kahvistelemassa (saam. gáfestallat / káfestallat 'kahvistella, å ta en kaffepause')

kaffi|surrogaatti kahvin korvike KT 115

kahðeksen kahdeksan, åtte

kahðen kahdestaan, (me, te, he) kaksi; Kahðen kokit jääthiin valkkeen vierheen istuskelehan ja
puhuskelehan KT 154; «Lahðemå nyt kattostahan ruokkaa jostaki? - - - «Niin, met kahðenko?» kysyi Ål-
Jouni Iisakilta. «Kahðen vain» KT 384

kaiken|paikan|höylå joka|paikan|höylå, brukbar som potet til alt (höylå 'høvel'); Naapuri oli ja oli ollu
kaikenpaikanhöylå KT 356

kaiketta ilman kaikkea, ilman mitään; Ruvatta ja kaiketta 'ilman ruokaa ja kaikkea muutakin' KT 220;
Niin heidån tuliki, pärjätä kaiketta KT 261

kaikin he kaikki (yhdesså), koko joukolla; Kaikin het kuitenkin toivothiin ... sitä, ettei KT 97; Näin saathiin
kaikin levätä KT 107

kaikka (saam. gåikå) hupsu, höperö, tullete; Mie se ajattelin päivälå kaikenlaista turhata ja tyyhåå ja
pölättelin itteeni. «Kaikka åmmå 'hupsu eukko'!» sanoi hän [Anni itsestään] KT 281; AR 420

kaikkeus maailmankaikkeus, univers; «Onko tämä Kaikkeus tullu 'syntynyt' tyyhåstå, vain 'vai' oliko se
Luojan tekemå ihmet, maailman ensimåinen?» kysyi yksinåinen vahtimies [Marthiini] KT 237

kaikkiin kaikkien

kaima navnebror; —> nimiveli AR 24

kainalo|sauvat krykker; Paljot 'monet' tehthiin matkaa kainalosauvoin avula - - - net miehet, jotka sauvoin
våjesså 'sauvojen varasså' kåvelthiin KT 312

kaino|rihmat (saam. gåidnu 'köysi, rihma, tau'); Hån [Åårli] oli ottanu luovan alta vanhan kuuja|verkon

ja kaino|rihmat - - - Mie siđoin verkon kumphaanki sivlaan [(siula) johdinpato'] kahđen|haaraisen kainon, heitin verkon nivan|niskale KT 344

kaippailheet (he eivät, he olivat) kaipaileet

kaippaus kaippaus, kaipuu, tarve, lengsel, savn, behov; kaippaukset; kaippauksiikhaan (kaipauksia|kaan) 'tarpeitakaan'

kaira (saam. gáira, lat. larus marinus) merilokki, svartbak; Kairoi ihmiset ei olheet ampunheet. Mutta kyllä het munissa 'lokin munia keräämässä' olthiin käväisheet kevväilä KT 54

kaisa (saam. gáisa / gáisi) korkea, usein lumihuippuinen tunturi, tind, høyt fjell; Tunturimaan paljot sokat ja korkkeet kaisat KT 186; Kaksi nuorta miestä ... heilä oli ollu niin kauhee halu käväistä Rastikaisan päällä - - - jos kaisala ei ollu skontolakkii päässä - - - Aaro ei luullu heidän päässevän kaisan lajele. Kaissan kyljissä saattais kyllä olla lunta ja jäätä KT 189

kaivaat kaivaa, å grave; kaivama 'ammennamme, kauhomme' net [lihat ja makkarat] sitte kaarhoin '(kaaroihin) kaukaloihin' ja annama net höyrättäät vielä KT 156; «Met hääđymä 'meidän täytyy' kaivaat uuden latriinan.» Sen het kaivastethiin KT 248

kaivastaat (saam. goaivvastit, goivet) ammentaa, kaivaa, ottaa esiin, å grave, spa, ta frem; kaivastahan maahan; pappi ... oli kaivastannu 'ammentanut' vettä pijola pojan harva|hyksiselle pää|lajele 'pappi oli ammentanut vettä kourallaan pojan harva|hiuksiselle pääläelle' KT 80; ihmisten tavarat kaivastethiin ylös maasta KT 106; Peitto miehelä ei ollu - - - mistäpä sen peiton nyt oliskhaan vielä kaivastannukhaan AR 40

kajhoin (kaja / kajja 'laudoista rakennettu venevaja'); Vanhat liinalankaverkot olthiin hajonheet eli lahonheet kajhoin 'venevajoihin' KT 167-168

kala|jälli (no. hjell 'stillas til fisketørking') kalankuivatusteline; het jatkathiin ... kalajälliin tykö. Jällissä oli puolikuivaa syyry|saittaa. Sammu oli sinä syksynä pyytäny Aren kanssa pallasta ja saittaa. Saidat het olthiin panheet jälhiin kuivahan KT 177

kala|matala fiske|banke

kalan|penikkä kalan|poikanen; Ei näkyny kallaa suvanossa sen enämppää ko kalanpenikkääkhään KT 209

kalan|pyyttäjä kalan|pyytäjä, kalastaja, fisker

kalaton uten fisk, fisketom; järvi sattui olla kalaton KT 359

kalhaata kaada, kaada|han, kaada|pas; Aijotko sieki kaffikupin? ... Noo, kalhaata vain 'kaadahan vaan' vähän, jos kattilhaan on vielä jäännny pikku tilkkanen KT 78; hän otasti kattilan ja kalhaatti siihen vettä KT 99

Kaljalkan|nuora —> nuora; «...Kyllä se veres maksa|runnokka olis maistunu,» puhuskelthiin pakolaiset. Mutta uimala ihminen ei pääsis Torjun kala|matalhaan eikä Kaljalkan|nuoralekhaan AR 246

kalju|pää flint|skalle; issoi jäänsilittämmii kivvii, jotka tuosta tästä nävythiin nostavan silleet kaljupäät ylös maasta KT 51

kallis kallisarvoinen, dyr, kostbar, kjær; miehet jätethiin kalhiit'(kalliit) kallisarvoiset' ruokalaukut hyvhään 'hyvhään' piilopaikhaan KT 325

kallo (saam. gállu) otsa, panne; hiki kallola 'otsansa hiessä' KT 103; Hopusti hän nosthaatti glasit vasta 'taas' takaisin kallole KT 128; hän pyyhkäisi vielä vaatheen hijala 'hihalla' hikkee korkkeelta kallolta KT 146; «Märän tukon 'kostean kääreen' met aina pistimä sinun kallole, ko se oli niin kuuma AR 230

kalsukat (saam. biddu 'kalsu, säpäke, koipi|nahkainen säärystin') leggings AR 141

kalthoon kallelleen, viistoon; miehet olthiinki panheet seinäpuut vähän sisälepäin kalthoon KT 28

kaltteessa kallistuvassa, vinossa (kallistua 'å helle, lute'); Sen [oven] pitiki aueta ulospäin sisälepäin kaltteessa turvet|seinässä KT 97

kalttiista kaltiosta, fra kilde (kaltio 'lähde, kilde'); AR 518

kalu tarvekalu, tavara, alt fra kopper og kar til verktøy; sottiin välisenä halvan|aikana, mutta ko kaikki kalu oli halpa KT 47; Koti oli persoona, eikä mikhään mitätön kalu KT 97

kalvaat kalvaa, å gnage, nage, tære; sydäntä kalvaava rauhattomuus KT 12; kalvaavin 'kalvavin'; Ei kukhaan kuitenkaan saattanu anttaat näihin kalvaavhiin kysymykshiin mithään täydelistä eli tydyttävää vastausta 'kukaan ei kuitenkaan pystynyt antamaan näihin mieltä kalvaviin kysymyksiin täydellistä tai tyydyttävää vastausta' KT 97; Ajatus kalvais '(kalvoi) vaivasi' häntä silloin ja jäi kauvoiksi aikkaa kalvaahan 'kalvamaan' onnetonta perheen|isäntää [Juhan-Mikko] KT 297

kalvailla kalvaa (hieman, jatkuvasti), å gnage; Eikä tyyhän laukun kannikkeet kalvailheet vähänkhään heidän olkapäitä. KT 56; siinä se [syyllisyys] vain nyt kalvaili ja kirveli miehen sieluu KT 210

kalvet kalve, varjo, skygge; kalvheesheen '(kalveeseen) varjoon, i skyggen'; Varemin 'aikaisemmin' aamula oli koti vielä ollu korkkeen tunturin kalvheessa 'varjossa' KT 118; Sitä talloo, joka jäi luokan kalvheesheen 'mäen varjoon, mäen katveeseen', miehet ei nähneet vaaran lajelta KT 333; pitkät kalvheet AR 235; kalvet AR 243

kalvi|koivu (saam. gálva 'kuiva puuaines, varsinkin koivu') kuiva koivu; Mettästä het hajethiin kalvikoivun, hakastethiin 'pilkkoivat' sen pikkupuiksi KT 153

kalvi|tuuli (saam. gállu 'kolea, viileä sää, kjølig vær') kylmä viima; Kylmä kalvituuli oli puhalellu hänen ohukaisten vaatheitten läpi koko aijan KT 295

kamalan|lainen kamala, hirveä, kauhea, skrekkelig

kamfer|trooppiikhaan (no. dråppe 'tippa'); Ei saannu kamfertrooppiikhaan 'kamferi|tippoja|kaan' AR 106

kammi turve|kammi, gamme —> iila-; kamhiin 'kammiin' AR 23

kammin|laittajat kammin|rakentajat

kammoon (kammoan) pelkään, kavahdan, varon; Mikä voima siinä miehessä [Iisakissa] on, ette mie [Äl-Jouni] kammoon häntä KT 136

kammoottava kammottava, fryktelig

kammootti kammotti, kauhistutti KT 406

kamuflaasji|vaatheet (no. kamuflasje 'maastoutuminen, maastoon sulauttaminen') maasto|puku AR 216

kangas|toolit (no. vev|stol) kangaspuut; Siinä olthiin palanheet ... kangastoolit, luomatoolit 'luoma|puut' ja kaitheet 'kaiteet', loimet ja kutheet [loimi, kuđet] - - - kaikenpaikanhöylääki 'joka|paikan|höylää|kin' myöden AR 321

kankkee kankea, jäykkä, stiv; Ruumis tuntui kankkeelta 'kankealta' KT 99; kankkeet 'kankeat', 'stive'; [raitis aamuilma] antoi voimaa ja elämää heidän aamu|kankkeile ruumhiile KT 77

kannastethiin (ottivat ja) kantoivat; Uunin|ki het kannastethiin ulos KT 292

kannela kannella, kanniskella (kantaa 'å bære'); Mutta kovin vaaralista se oli kannela pyssyy KT 337

kannikheet olka|hihnat, reim over skuldrene; Eikä tyyhän laukun kannikheet kalvailheet vähänkhään heidän olkapäitä KT 56; peukalot pistettyinä laukun kannikheitten 'kannikkeiden' alle KT 87; vettäin 'vetäen' raskasta laukkuu pörässä toisesta kannikheesta, joka katkeiski 'katkesi|kin' KT 89

kanonilla (no. kanon 'tykki') (kanuunalla) tykillä KT 113; kauvempaa kumisi kanoniin 'tykkien' kauhistuttavaa ukonjyrinää KT 320

kansa kansa, väki, nasjon, folk; Ko kaksi suurta ideologiaa sattuu samhaan aikhaan, siitä saattaaki syttyyt 'syttyä' kanssoin 'kansojen, kansain' välinen riita KT 121; kauheeta kanssaa 'väkeä, folk' se on [saksalaiset] KT 255; Sotatanterheila on miljuuna nuorta kanssaa 'väkeä, ihmistä' uhranu hengen KT 347

kansan|kavalttaja (Hitleristä) kansansa pettäjä AR 223

kansan|sosialistinen kansallis|sosialistinen, nasjonalsosialistisk; Nämät nuoret risti|retkeilijä|pojat 'ristiretkeläispojat', - - - joitten kurkusta kohois 'kohosi' tyskän kansansosialistista sotalauluu KT 317

kantama|aika poron vasomis|aika (kanttaat 'vasoa', 'å kalve'); Kevvällä poron kantamaaikana KT 51

kantama|kippee kipeänä poikimisen takia; jos hänellä [Annilla] ei sattunu olla lehmä eli lammas kantama|kippeenä KT 339

kantama|laila (saam. láchkai 'laila') niin, sillä laila, sillä tavalla, että niitä on hyvä kantaa; miehet panthiin [poron] lihat taljoin 'taljojen' sisäle ja laitethiin kaikki kantamalaila KT 146

kantoinens ja juurinens kantoineen, juurineen päivineen, med stubbe og røtter KT 8

kanttajat kantajat, bærerne

kanttaat kantaa, å bære; synnyttää, saada jälkeläisiä (saam. guoddit 'å kalve, lamme, få føll, verpe'): vasoa (poro), vasikoida (lehmä), varsoa (tamma), vuonia (uuhi), munia (lintu); ko het taas lähđethiin, tuli toisten vuoro kanttaat lihalaukkuu KT 146; «Olishan se ollu parempi kanttaat yksin tämän kuorman!»

[syllisyyden] KT 221; Kanttaat häntä met emmä olis jaksanheet KT 312; Vaajenhan se alkkaa kantelehan (kannella '(pikkuhiljaa) vasoa') toukokuun alkupuolella AR 494

kantura kengänkanta, korko; Muutamilla kulkkijoilla oli rauttaa kanturoissa ja vielä nokissaki 'kengänkärjissä|kin', sillä ette kenkkii piti säästelä KT 45; net ... paukutelthiin rautakanturoita sillan plankkupohjaan, niin ette nelje viisi tuumaa vahva sillan pohja tärisi KT 68; ko historian armoton käsky komensi heitä menehän etheenpäin pörrääntyvän vihollisen kengän kanturoissa 'aivan perääntyvien vihollisten kannoilla' KT 214

kapituleeranu (no. å kapitulere) antautunut AR 169

kappalet kappale, pala, stykke; kappalet [lihaa] mieheen KT 265

Kapperi saam. Gáhpir, 224 metriä korkea tunturi, 2 km Pyssyjoen kirkosta pohjois|luoteeseen; Pyssyjoen rannalla, Valkamantörmälä, - - -, Juhaneksen aikana, silloin ko aurinko paisteli Kapperin yli ja lämmitteli markina|ihipmissii KT 45

karanheet karanneet 'paenneet'; Ko oli jo hiljainen 'myöhäinen' ilta ... panthiin nämät methään karanheet ihmiset nukuskelehan AR 21

kardinaali|synti perustavaa laatua oleva synti, peri|synti, arve|synd KT 327; KT 328

karhu (lat. ursus major) bjørn

Karhu|kuoppa [kruununtien länsipuoli]; Alapuolele tietä heilä oli pakko olestaat tuon alituisen kulvun tähden. Koko päivä meni odottamisheen siinä pienessä maankuopassa, Karhukuopassa KT 177 (KT 7 karhun|pesä|kuoppa)

karhuun karuun (karu 'karrig')

karin|sekaiselle hieta|rannale soransekaiselle hiekka|rannalle (kari 'sora, grus') AR 143

karitta karitsa, lam; Het otastethiin vähän kuivaa karittan kylki|lihhaa|ki KT 108

karistaat juosta, rynnätä; Hurraten se [ryssä] karisti tyskäläisten kimphuun KT 59

karja fe, krøtter; Emäntä itki karjan, Sumarin ja Raidikin ja Tähdikin ja kaunhiin mustan kellolamphaan ja pienen uufis|karittan, jolla oli niin pehmeä villa [Sumari, Raidikki ja Tähdikki ovat lehmännimiä; uufis|karitta ehkä: karitsa josta tulee isona uuhi; uuhi 'søye, hunn|sau'] AR 90

karkaissu 'karaissut, kovettanut' (karkaisu 'herding') —> kivettänny

karkkaaja karkuri, pakolainen, flyktning; miehen [Hansin] oli ollut pakko lähteet methään, karkkaajan pölkö sydämässä KT 233; karkkaajat AR 15

karkkais (jos) karkaisi; vielä karkkaavaki ihminen 'jopa pakomat kallakin oleva ihminen' AR 26

karkkoo '(karkkoa) karkeaa' (saam. gárggu); somerikko, sorapohja, strandbredd, grunne med grusstein; Juoksujalkkaa het menthiin Hesteniemen karkkoo KT 272; aivan karkole (sanonta) 'ihan pihalle' AR 510

karkuri pakolainen, flyktning; Karkurina omassa maassa KT 208

karsimattomiita karsimattomia (karsia 'ottaa oksat pois, å avkviste'); ihmiset hakelthiin ja kanniskelthiin
karsimattomiita koivunlalvoi 'koivun|latvoja, jotka he jättivät karsimatta' KT 186

kartano piha, talo, gård; kartanhoon 'kartanoon'; Kuosuvaaran kartano KT 169

kartano|huonet talo, kartano, gård

karvas (ru. karbas 'pienehkö vene') karvas-tyyppinen vene; Heti oli täytyy iso kolmisoutuinen karvas 'Iso kolmisoutuinen karvas-tyyppinen vene oli tullut heti täyteen' KT 23; puolikolmattasoutoinen karvas AR 272

kashoon kasaan; Ruokkaa ei ollu karttunu kashoon KT 92

kassuut kasvaa, å vokse; Lakson pohjala kasuis 'kasvoi' ja kassuu 'kasvaa' vieläki kaikenlaista pohjaismaitten kukkaa ja marjaa KT 7; kassuu 'kasva!'; [syyllisyys] kasui päivä päivästä KT 205; jos se vain pääsis kassuuhun KT 212; lapset olthiin kasunheet 'lapset olivat kasvaneet'; Sitte Anni siirtyi taas Kopanruthoon, missä hän aikoinans 'aikoinaan' oli asunu ja kasunu täydeksi 'kasvanut, varttunut aikuiseksi' KT 155

kassuut ylös (no. å vokse opp) varttua; Siinä [talossa] Pikkupoika oli kasunu ylös KT 53

kasteltaiski 'kastelisivat|kin'

kastheela kasteessa, ved dop

kastunhankhaan kastumaan|kaan, kastua|kaan; Niin nopeesti se kaikki meni, ettei hänen villakangashousut kerinheet kastunhankhaan läpi KT 398

kastuttannu kastellut; Sađet oli kastuttannu maan KT 170

kasuis (kasvoi) ruoka vain pyöri suussa, menemättä alas; Ruoka ei ennää maistunu hänele. Se kasuis emänän suuhun ja hän nieleskeli ja nieleskeli, mutte aivan vähäinen oli se ruokapalanen, jonka hän sai alas AR 123; AR 510

kasvoi kasvoja (kasvot 'ansikte') KT 241

kataja (lat. juniperus communis; kataja on sitkeä pensas, joka taipuu muttei taitu) einer; Katajaa nämät miehet ja vaimot olthiin – ja terästä KT 218; Sunnuntaihin 'sunnuntaita varten, sunnuntaiksi' se|hän piti|ki tupa olla puhđas ja katajalta haisseva - - - Anni-mamma oli levhäättänny' (nopeasti) levittänyt' katajan|neuloiki 'katajan|neulasia|kin, pieniä katajanoksia' laattiile AR 42

katajan|marja eine|bær; Anni kokkoili katajan|marjoi ruvan höystöksi ja vei net korjhuun KT 237

katastroofhiin (no. katastrofe) katastroofiin, täydelliseen tuhoon KT 407

kateetari (no. kateter) kateederi, opettajan pöytä koululuokassa; kateettarihin 'kateederiin'

katheuksen kateuden (kateus 'misunnelse'); uuden silkkihuivin, jonka riessaimet olthiin heiluskelleet tuulessa sunnuntaikirkkomatkalla ja saanheet vielä kranniämmiinki katheuksen palahan täydelä voimala KT 120

katkaistetuksi katkaistuksi; saada katkaistetuksi tiet, telefoonilinjat ja sillat ryssän viivyttämiseksi KT 60

katkkeis katkeaisi, tulisi tauko; ruvankanttajat ... jäätiin ... odottelehan väliaikkaa, ette kolonni katkkeis.

Katkoo ei kuitenkaan näyttäny tullevan. Miesvirta etelhään jatkui KT 226

katko katkos, väli, tauko —> katkkeis; Unessa Iisakki oli nähny katkoi 'katkelmia, pätkiä'

venet|matkastaki KT 162

katois (hän, se) katosi, hävisi; Miksi sie katoisit 'katosit' äsköin 'äsken' tuola Tuorisvaaran lajela? KT 60

kattela katsella, å se på; kattlehan 'katselemaan'; mutta kuitenkin piti mies kattela 'ainakin miehen oli pakko katsella', mitä kävelee KT 314

kattoiliki (katoili|kin) hävisi (välillä); Kuosuvaaran korkkeesheen lakheen alkoi päivemällä aurinko vähän loistelehanki, vaikka se joskus välilä vielä kattoiliki kokonhans pilvipeiton taka. Muutaman viikon päästä kattois 'katoaisi' vielä 'jopa' aurinkoki kokonhans KT 273

kattoin kattojen (katto 'tak'); kattoin alla 'katon alla, sisällä' KT 30

kattoin katsoen; ulkopuolelta kattoin 'päältäpäin katsoen' KT 278

kattois katoaisi (kadota 'å forsvinne'); tunturin rintheilä näkyi vielä vähän aamuskonttoo 'aamu|sumua', mutta kyllä sekin kattois 'katoaisi' päivän päälle 'päivällä' KT 118

kattoja katsoja, tilskuer, seer

katto|kivi liuske|kivi, skifer; Alaattiin 'Alattion / Altan' harmaaja kattokivi oli korreentannu 'koristanut, tehnyt koreammaksi, komistanut' miehen [Jussan] maalatun kodin AR 41

kattoo (hän) katoaa, eksyy, forsvinner; sie kattoo 'sinä katoat'

kattoo katsoa, å se på; pitäisimmäkö met kattoo 'katsoa, pitää' tätä rangaistukseksi KT 82; Sokaan päällä kattovitten 'katselevien' miesten viha alkoi nousehan KT 103; kattohan 'katsomaan'; Hän [Hansi] kattoi '(katsoi) piti, arvioi' koko tätä hommaa koomiliseksi KT 169; Anni ... kattoi hänheen 'katsoi häntä, katseli häntä' kyynelheitten läpi KT 204; Kukapa ei olisi ollu huolissa, ko nälkä kattoo 'katsoo' ihmistä suoraa silmhiin 'suoraan silmiin' KT 342

kattoskella katsoskella, å se på; Kattoskelehanko 'Katselemaan|ko' KT 9; Olis se kyllä soma kattoskella ja tutkiskella tätä järvee vähän tarkemin KT 130; Nälkä alkoi kattoskelehan heitä suoraa silmhiin KT 288

kattostaat katsahtaa, vilkaista, å kaste et blick på; kattostamassa; kattostahan; kattosti '(hän) katsahti'; Varan vuoksi senthään piti kattostaat 'kaiken varalta piti kuitenkin vilkaista' KT 70; Hän oli ... kattostannu '(hän on, oli) vilkaissut, katsonut', paljonko se kello oikhein saattais olla KT 80; Aaro ... aikoi kattostaat Marthiinin jalkkaa, mutta ko mies oli kauheesti väsyny, niin jäi se jalan kattostaminen toistaiseksi. «Ko mie nyt tässä levättän 'levähdän' vähän, se 'niin' silloin met kattostamma» KT 246

katuhan katumaan (katua 'å angre') KT 297

kauhela lähđölä hirveällä vauhdilla KT 85

kauhistuttaviita kauhistuttavia (kauhistuttava 'kauhea', 'forskrekkelig')

kaunheus kauneus, skjønnet

kaunhiin kaunein, den peneste; maailman paras ja kaunhiin emäntä AR 235

kauppa|mies kauppias, kjøp|mann

kausta|puut —> rekipuut

kauvas kauas, langt (bort); kauvemaksi 'kauemmaksi', 'lengre bort'

kauvaskhoon 'kuinka|han kauas?' KT 298

kauvemppa kauempana, kauempaa, lengre bort

kauvoiksi kauaksi aikaa, pitkäksi aikaa, kauan, lenge

kauvoin kauan, pitkäksi aikaa, pitkään, lenge; Mitä kauvoimin 'pitempään' hän valvoi, sitä pidemäksi tuli 'kävi' aika KT 162

kauvoinkhoon kauan|ko|han, hvor lenge (dette måtte være); Kauvoinkhoon tämä aika tulis vielä jatkuhan KT 96

kavala viekas, listig; Mutta riekkoo miehet ei saanheet koskhaan: Se oli ollu heitä kavalampi 'viekkampi kuin he' KT 331

kedēn keden (kesi 'nahan ohut pintakerros, kalvo, kelmu, ketto'); Liha saattais kelvataki 'voisi kelvata|kin, ko siitä leikkais keden pois KT 71

keerni kerni|lumi, kovarakeinen hankiais|lumi, skare, kornet snø; AR 289; AR 348

keerni|keli skare; keväinen keernikeli 'kevät|hankiaiset' AR 484

kehdata kehdata, viitsiä, å orke, gidde; siirttyyt niin kauvas methään, ettei herrasväki kehtais lähteet hakehan heitä KT 213

kehitelthiin kehivät auki, käärivät auki (rautalankaa rullasta) AR 102

kehno heikko, svak; Tämä näytti olle van raskheemppaa ko hän, kehno vaimi-ihminen, olis jaksanu kanttaat KT 255

Keino|luppo (saam. geaidnu 'tie', geaidno- 'tie-, tien-'); Keinoluppo, ihmisten ja mettänelläimitten vanha tie yli Tuorisvaaran KT 48; 52; 56; Keinolupon päälle kaverukset olestuthiin syömhään KT 111; «Keinolupon päälle met kokkoonumma, ennen ko lähdemä tunturille,» sanoi hän [Iisakki] vielä. «Siinä on sakkee rutopaikka ja tieva KT 243; Keinolupon etelänpuolen mettäkuopassa het nukattethiin - - - Keinolupon idänpäästä het käännnythiin etelhään ylös Tuorisjokireikkää, sieltä taas pohjaisheen korkkeelta Kottisokan vestarinnettä. Kulkkijat tulthiin Ison Sitnupään kautta kiini Vaaranpäihin. Vaaran kylkkee miehet seurailthiin kohta Gaalpihan saakka, ja taas kääntyi heidän tie kohdi etelää - - - het muutethiin suunnan Kottisokkaa kohdi. Koko tämä tunturimaa näytti olle van tyyhää KT 352-353; Keinolupon kautta ihmiset olis tulheet alas kylhään. Mutta ko Anna-Kreeta-ämmi oli sairastunnu matkala, oli heilä pakko tulla toista ja pidemppää tietä Luovinjuoskinkurun kautta. Tuorisjoven laksossa kelkka ei olis kuitenkhaan kulkenu

KT 414; Tunturinalle - - - Maakunnan järven pohjaisenpäässä tuli taas lepo - - - Maanalustievan kota KT 415

Keisi no. Kjæs KT 154; —> Brännä; Keisin uoma|mettä AR 63

Keisin|klubi (saam. Keaisa|klubbu, no. Kjæs|klubben) Porsanginvuonon rannalla, Muotke|johkan / Kjæs|elvan suun pohjoispuolella oleva tunturisokka; AR 62

keitto|astia kattila, pata, kjele; keitto|astiin 'keitto|astian'

keitto|puu keitinselkä (nuotion yllä); Mies ... henkasti 'ripusti' kattilan keittopuuhun kiehuhan KT 321

keittäjä|laila niin että ne [makkarat] olivat valmiita keitettäväksi KT 152

keittäät keittää, å koke; Nyt piti vielä keittäät iltakaffin KT 84

keituri (no. geit) vuohi; kiima|keituri 'kiimassa oleva vuohi' KT 264; keiturinmaidosta laitettuu kaffijuustoo AR 55; keiturille ja sen kitsile 'vuohelle ja sen karitsalle' AR 78; keiturin|juustoo 'vuohenjuustoa' AR 111

keitästäät / keittästäät ottaa ja keittää, kiehauttaa, å koke; Miehet laitethiin valkkeen 'tulen, nuotion' ja keitästethiin «kaffii» KT 22; keitästäät «kaffin» KT 47; het olthiin keitästänheet 'he olivat keittäneet'; Keitästäkkää, pojat, kaffii KT 137; Vanhassa kaffinkeittopaikassa miehet keitästethiin vielä kaffipalassenki 'vähän kahvia' KT 245; isäntä aikoi vielä keittästäät lihhaa vierhaile KT 387

keksiit keksiä, å finne opp, finne på

keksu|poksi (no. boks 'laatikko') keksi|laatikko AR 177

kello|lumma kello|tasku —> lumma

kelpais kelpasi

kelppaava kelpaava, kelvollinen, passende, dyktig, dugelig

kengän|nokka kengän|kärki

kenkä|heinät —> fierata AR 52-53

kenttä nurmikko, aho, niitty; Unessa mies näki emänän kävelevän niitetty kenttä myöden KT 211

Kenttä saam. Gieddi, no. Leirpollen KT 154; silloin ko mie [Anni] kävelin Kentän mettissä lammastokan kans KT 155

kenttälaiset AR 50

Kentän joven päällä, yksi paikoista, joissa Pyssyjoen pakolaisia oli; —> Ailikaisen uoma

Kentän kouluhuone ja opettaja KT 198-199

kenttä|paikka kenttä (saam. gieddi, šillju), nurmikko, aho KT 18; kenttäpaikkanen KT 18

keppoiset / kepposet keuhkot, lungene; samala tulvi kothaan hyvältä tuntuva, verestä, kaalonlaista aamu|ilmaa, jota nuoit herreilä olleet ihmiset mielelä vedäskelthiin kepposhiin 'samalla tulvi kotoon hyvältä tuntuva, raitista, kylmänlaista aamuilmaa, jota nuo hereillä olevat ihmiset mielihyvin vetelivät

keuhkoihinsa' KT 77; hän ... veti ... ilmaa syväle kiini keppoisten pienimphiinki suonhiin 'aina keuhkojen pienimpiin suoniinkin asti' ja tyyhensi 'tyhjensi' taas ilman KT 88; keppoishiin ... kepposista KT 170

kerjyläinen kerjäläinen, tigger; AR 34

kerkkiit (saam. geargat) keritä, ehtiä, saada tehdyksi ajoissa, tulla valmiiksi, valmistua, å ha tid, rekke, bli ferdig, få ferdig; jokka ensin olthiin kerinheet 'ehtineet' siihen KT 10; kerkis '(hän) kerkisi, ehti'; Eikö het olis pitänheet jo ... kerkkiit tulehan '(keritä tulemaan) ehtiä tulla' KT 85; Jos met piđämä kerkkiit täöpänä iilaamasta, niin ei ole muuta ko alkkaat KT 94; jos hän kerkkiis '(kerkiäisi) ehtisi' lähtehän KT 97; Ko Äärli oli keriny muistelemasta 'kun Äärli oli päättänyt kertomuksensa' KT 202; ennen ko toiset ... kerithiin ilmoittahankhaan niitä KT 208; «Mies tuli niin ko uusi,» sanoi Marthiini, ko het kerithiin 'kun he olivat (tästä puuhasta) valmiita' KT 340; ko lyhyt syyspäivä oli keriny jo pimenehän ennen ko het kerithiin syömästä, miehet jääthiin illaksi ja yöksi siihen KT 391

kerni|lumi skare, kornet snø; AR 309; AR 348

kerran joskus, jonain päivänä; Kerran mie vielä kysynki Iisakilta millä laila hän tuli toimheen sielä luod̄i|satheessa KT 67

kerran aikkaa ennen muinoin, før i tida, i gamle dager

kerskatuita (kerskattuja) kehuttuja, ylistettyjä; näitä ylen kerskatuita maita KT 120

kerttaa ennenkhään koskaan aikaisemminkaan; yksi kerttaa 'yksi kerrallaan' KT 374; kymmeniitä kerttoi 'kymmeniä kertoja' KT 395

keski|pistet keski|piste, midtpunkt; heidän mielenkiinnon keskipistet KT 52

keskipäivä|ateri päivällinen, middag

keskipäivä|ruoka päivällinen, middag; gen. -ruvan; «Koska se keskipäiväruoka on täöpänä?» ... «No, sanoma siinä neljeltä» KT 186

keski|uolli joven keski|uolli AR 161

kessää —> kesä

kestää kestää, sietää, å holde ut, tåle; Net [silmit] ei tahtonheet kestää tätä Jumalan auringon kirkhautta KT 120; Mie häädyn kestää ja käänttyyt KT 214; Sota tuopi vihan kanssoin 'kansojen' välile. Toinen kansa ei ennää ymmärä eli kestä 'siedä' toista KT 221; Sen [sateen] miehet kyllä kestettäis 'kestäisivät'. Mutta sitä, ettei tullu tiettoi 'tietoja' misthään, sitä het ei kestanheet niin hyvin KT 274; vatta ei ennää tahtonu kestää tätä alituista lihan syömistä KT 364

kesä sommer; oli talhoon tullu iloinen joulujuhla, vieläpä keskelä kessääki 'jopa keskellä kesää|kin' KT 57

kesä|aithaan aittaa, jota käytettiin kesällä nukkumapaikkana; ko krannitytär tuli Juhaneksen yönä sinun kesä|aithaan KT 352

kesäinen (kesällinen) kesällä tehty; Vasta nyt hän sai kuulla kesäisestä sopimuksesta KT 90

ketara|puut —> rekipuut

kettu (lat. canis vulpes) rev

ketun|pyydössä ketun|pyynnissä (ketun|pyynti 'revjakt'); naakkiin - - - samala laila ko entisiinä rauhanaikoina ketunpyydössä, niin ko tyskäläisilä olis ollu ketun|korvat päässä KT 68

kevenellä kevennellä, tehdä kevyemmäksi; ei sopinu kevenellä laukkuu KT 180

keventtää keventää, tehdä kevyemmäksi; «Semmoinen matka tekkee aina hyvää ihmiselle. Kuitenki 'ainakin' se keventtää 'keventää' ihmisen mielen. Minun mielihän keveni paljon sillä matkala» KT 326

kevittää keventää, tehdä kevyemmäksi; Puhuminen asiasta kevitti hänen ... ommaatuntoo 'kevensi hänen omaa|tuntoaan' KT 304

kevvee kepeä, kevyt, lett

kevvemästi kevyemmin, lettere

kevväin kevät, vår; kevväimen 'kevään'; kevväila 'keväällä, om våren'

-ki -kin 'myös, også'; se|ki'se|kin,'det også'

kiehuut kiehua, å koke; kiehuut poristen KT 154

kielas (saam. gielas) pitkä ja kapea selänne, lang, smal og høy åsrygg; Monta ryssän fankkii sen sijhaan tyskäläinen ampui Mettä|järven kielakselle KT 285

kielelinen kielitaitoinen, språkmektig; [Matin ja Siirin] Laavosta kuului merenrantalaisen kieltä ja poropaimenen kieltä [kveeniä ja pohjoissaamea]. Ei kukhaan olis saattanu kielttää sitä, ette kieleliset nämät ihmiset tosin 'todellakin' olthiinki AR 51

kieli språk; omala kielelä KT 129; Ko poropaimen saattoi norjaa ja omma kieltä [pohjois-saamen kaarasjoen murretta] ja lisäksi puhui vielä pyssyjokilaistenki kieltä, niin tunturilla pyssyjokilaistelthiin, ja puhuskelthiin vähän paimenen kieltäki. Het olthiin kieltten tunttijoita KT 138; Koulussahan opettaja puhui siitä [jääkaudesta], vaikka mie kyllä en ymmärtännykhään niin paljoo. Opettajahan puhui vielä norjaa, Trøndelagin dialekti, niin mie en tosin 'todellakaan' ymmärtänny KT 159; Kielenki het olthiin säilyttänheet AR 26; Varovaisesti Elli likeni Matin ja Siirin laavoo - - - Merenrantalaisten tuttuu kieltä sieltä kuului emännän korvhiin. Elli - - - puhuskeli kolmee kieltä, niin ko Norjan paras filologi, hän ymmärsi kaikki Norjan kielet AR 58

kieltyyt kieltäytyä; Jos ihminen kieltäyi 'kieltäytyi' lähtemästä sothaan KT 205; net, jotka kielttyvät 'kieltäytyvät' lähtemästä KT 286

kielttää kieltää, å forby, nekte; kielttää ei sopinu eikä saattanukhaan KT 158; Olisin pitäny' minun olisi pitäny' kovasti kielttää heidät lähtemästä 'kieltää heitä lähtemästä KT 191

kierskelehän kieriskelemään, pyöriskelemään

kierttää kiertää, å dreie, skru, omgå; joka eli 'tai' mikä liikkui, sen piti kierttää. Mennä ympäri KT 111

kieruna (saam. giron) kiiruna, tuntuririekko, fjellrype; kieruna|maa 'riekonpyynti|paikka'; kierunan, naalin eli hukan ppyđössä KT 119; vielä joku outariekko ja kierunaki KT 132; tässä Tuorisvaaran kieruna|rintheelä KT 237; Joku kieruna pyrätti äristen lenthoon heidän pölättämänä sen päivä|unesta KT 353; kieruna|tokat KT 393

kiikaroittija (no. kikkert 'kiikari') kiikaroitsija, kiikarilla katsoja

kiikaroitteminen kiikaroiminen, kiikarilla katsominen

kiikkuut (saam. gakcut) kiivetä, kivuta, kavuta, nousta (johonkin), å klatre opp; miehet ... kiikuthiin ylös pystön, savisen joventörmän KT 69; Huohottain hän oli kiikkunu ylös luokan KT 179; Rastikaisa on korkkee. Mies se pittää olla, joka kiikkuu sinne KT 189

kiikusella kiivetä, kavuta, kivuta, å klatre opp; met lähdemä kiikuskelehan ylös vaaran|rinnettä KT 83

kiilo kiilto, loiste, glans; pieni ilon kiilo silmissä KT 256

kiiltävä kiiltävä, blank, glinsende

kiiluilla loistella; tyskäläisten biilin|lyhdyt juuri kiiluilthiin pilkkapimmeessä sadet|yössä KT 69

kiiluut kiilua, loistaa, å lyse; Kaikki oli vain mustaa. Taivas sen sijhaan oli muuta. Pimmeenäki aamuna sieltä saattoi kiiluut tähtee; lukematon joukko sieltä näkyi nytki räpyttellevän 'tuikkivan' hänen silmhiin KT 170

kiini aina (johonkin asti), perille, enda til; pakolaiset päästhiin kiini lakson pohjale KT 10; kiini kylhään asti 'aina kylään asti' KT 38; kiini kylhään saakka KT 51; kiini Tuorisvaaran korkkeimalle lajele 'aina Tuorisvaaran korkeimmalle laelle (huipulle) asti' KT 52; Ihmiset ahkeroithiin kuitenkin kiini siksi ko 'aina siihen asti kun' aurinko nousi korkkeimillens KT 79

kiintteinä (kiinteinä) kireinä; poskilihat kiintteinä ja hamphaita pureskellen KT 134

kiipaisi kipaisi, kiipesi (nopeasti); se [tie] kiipaisi vaaran yli KT 38; pojat ... kiipaisthiin 'nousivat (nopeasti)' pystön, kivikköisen tunturinrintheen KT 190

kiiret kiire, hast; Siitä oli syntyny kova kiiret KT 370; «Saattoi se kyllä tyskäläinen ammuskella ilmhaanki 'ilmaan|kin', ette fangit marsittais joutuisemmasti 'nopeammin.'» Viholisellahan oli aina kiiret AR 75

kiirettiit kiirehtiä, å skynde seg; AR 188

kiitelä kiitellä, å takke (flere ganger); Vähästä het olthiin kiittelheet KT 11; ketä tässä nyt olis pitäny kiitelä KT 73; pitäis se piian 'ehkä' ennen kiitelä ruvankanttajoita ko häntä [Annia]. Niilehän '(niille|hän) heille|hän' se kuului kiitos KT 250

kitsi keiturinkaritsa, vuohenkaritsa AR 78

kiittäät kiittää, å takke; hän häättyy kiittäät itteensä 'hän joutuu kiittämään, hän saa kiittää itseään [omaa tyhmyyttään]' KT 50; Nuoit jumalattomat ihmiset ei kyllä kiitetäkhään 'eivät kyllä kiitä|kään' KT 73; Met saamma kiittäät hyväntahtoista, ystävällistä ja inhimilistä väärtti|joukkoo KT 318

Kiksi|niemi saam. Giksenjárga, no. Børselvnæs; Laivat kerithiin kattooohan 'ehtivät kadota' heidän silmistä Kiksiniemen vaaran taka 'taakse' KT 353

killee kilakka, kirkas; huuttain kovala, killeelä, läpileikkavalla 'läpi|tunkevalla' äänelä komento- ja kirous|sannoi ryssile ja vielä omileki 'omille|kin' KT 68

kilppaa kilpaa, kilvan, om kapp

kimalttava (kuuluvasta, korkeasta komentoäänestä); Joku tyskäläinen huuto kuului sieltä. Sen kimmeen 'kimeän', kimalttavan äänen nämä miehet olthiin oppinheet tuntehan jo sotavuosina KT 225 —> killee

kinterheilä kintereillä, kannoilla, i hælene, like etter

kintuila (kintuilla) kintereillä, kannoilla, heti perässä; Iisakki vain käveli vaaraa poika hänen kintuila KT 212

kipen kipinä, kipuna, kypene, kyven, helt litt av noe; pieni harthauden kipen mielessä KT 16; [usko] kyti pienenä kipenheenä 'kipeneenä', siemenen suurukaisena KT 25; kipenheet 'kipinät'; kipenheitä 'kipinöitä'; Pieninki kipen 'kipinä' saattais sytyttää kauheen liekin KT 221; Pieni ilon kipen syttyi ämmin sydämheen KT 309; Toivon kipen oli taas syttyny heidän sieluin 'sielujensa' pohjalle KT 380

kippee kipeä, sairas, sjuk, vond; Lieneekö hän tullu kippeeksi? KT 12; Ämmi oli hyvin kippee, ja kivut tunnuthiin tyhä 'vain, yhä vain' lissäänttyvän KT 309

kipu smerte; kivut 'smertene'; Hansin ääni - - «Hansi se on,» sanoi sairas [Anni-Kreeta-muori] äänheen. «Se on selvä. En mie unistele enkä kestäväntömitten kippuin 'kipujen' takia taajo enkä houraakhaan KT 309

kiraista tulla kiroilleeksi, käyttää kirosanoja; Miksi net ...» hän kohta kiraissee, mutta muisti kyllä, ettei pitäis kirota KT 100

kiratti kärehti, napsahti (palaessaan); mies ... heitti täin arinhaan. Valkkeessa kiratti kerran KT 343

kirisi ratisi, ritisi; kuurainen marjavarpu kirisi miesten jalkkoin alla, ko het kävelthiin KT 268; jalan alla kova, kirisseva 'narskuva, natiseva' lumitie KT 402

kirjhaittaat kirjoittaa (nopeasti, tuosta vaan), å skrive; Mies kirjhaitti 'otti ja kirjoitti' vain kirjaan ihmisten velat KT 57; Olihan se opettaja kirjhaattanu faarin eðestä preevinki KT 199

kirjoitelthiin kirjoittelivat; näile ihmisille, jotka ittensä tietämättä kirjoitelthiin historiaa KT 124

kirkko kirke; Pyssyjoen kirkon polttaminen KT 332-333

kirkko|huone kirkko|rakennus; Viholinen oli alkanu saastuttahan vielä 'jopa' pyssyjokilaisten pyhhää, valkkeeta kirkkokuonettaki 'kirkko|rakennusta|kin' KT 272

kirkon|maa kirkko|maa, hautausmaa, kirke|gård

kirmheeltä (kirmeältä), «kaffin» mausta, ehkä; paha, kitkerä; Se oli kuumaa, se maistui kirmheeltä ja palanheelta '(palaneelta) poltetulta' KT 241

kirota käyttää kirosanoja, å banne, bruke bannord

kirous|sanat kiro|sanat, bann|ord; Kiroussanoilla hän [Äl-Jouni] olis loukanu tuota luotettavvaa miestä [Iisakkia]. - - - «Semmoiset sanat ei tultais minun syntisestä suusta Iisakin kuulten» KT 130

kirroila kiroilla, å bruke bannord; kirroilehan 'kiroilemaan'

kirrooja kiroilija, en som banner

kirroominen kiroileminen, kiroilu, bruk av bannord; hänen [Iisakin] Iisakki-äijivainaja oli kovasti kielelly heiltä, lapsilta kaikki kirroomisen KT 129

kirsi|maa kirsi, routa|maa, iki|roudan|maa (routa 'tele'); Tyhä vainajat ja tuhotut ajoneuvot ja tankit olthiin jäänheet Litzajoven rannan kirsimaahan ikuisiksi aijoiksi KT 109; kirttä AR 278

Kirsti KT 102

kirventelehän kirvelemään (kirvellä 'å svi')

Kistrand Porsangin vuonon länsipuolella; —> Pyssyjoven polttaminen; —> lääninpappi; Kistrannissa; Kistranhiin; lääki KT 357

kittuva (kituva) kivulloinen, vaivainen, heikko; Oli tässä [Maanalustievan kammissa] kyllä yksi kahdenkymmenenvuotinen krannipoikaki, partapoika, joka pimmeessä oli kittuvalla äänellä valetellu 'kituliaalla äänellä valehdellut' suomen kieltä puhhuvalle tyskäläisele ette vanha hän kyllä oli KT 229

kiussaahan kiusaamaan (kiusata 'å plage, erte'); nämät kiussaavat unet KT 165

kiussaila kiusailla, å erte; Oli soma kiussaila nuoita tietämättömiitä KT 249; kiussailu '(hän, se ei) kiusaillut'

kivettänny tehnyt kovaksi kuin kivi, kovettanut, paaduttanut, forherdet; Hän [Pikkupoika] oli kivettänny oman sydmen, eli oikeemmin tuo talon polttaminen oli karkaissu pojan herken lapsen|sydämen KT 55

kivi|huone lihansäilytysuone, kellari KT 395

kivi|karko (saam. gárgu) kivinen ranta, somerikko, sorainen ranta, grusbanke, steingrunne, strandbredd

kivi|kova stein|hard

kivi|rinne kivinen, kallioinen rinne

kivi|ura kummeli, kivilatomus; Mutta ura näkyi tievan lajela. Se oli merkkinä siitä, ette tästä meni vanha käimä|tie. Kivi|ura oli tunturitten fyry|lyhty (no. fyr 'majakka') KT 58

kivrin käyrin tuohen käpristymisestä rullalle (kävertyä, kivityä, käpristyä 'å krøke seg') KT 343 —> honka

kivvee kiveä 'kivi|kova,'hard som stein'; Sylilapsena jo poika oli ollu kivvee 'luja, kova kuin kivi' KT 80

Klaarikka Katekismus eli Uskonopinselitykset selkeästi esitettyinä; «Ei sinun pidä varastaa!» - - -

Ei täälä ollu niin helppo muistaa kaikki *Kymmenen käsky*. Heilä näjet ei ollu sattunu tulla otetuksi *Klaarikkaakbaan* myötä tänne tunturitten taka KT 79; Kaikki heilä oli jäänny oppimatta: Raamatun

historia, Klaarikka, norjan kieli, äidinkieli ja vieläpä räkinkiki 'laskeminen|kin' KT 198

klasi (no. glas 'lasi') ikkuna, vindu; klasi|reikä 'ikkuna-aukko' AR 243

Klemetti nuori mies, lohenpyytäjä KT 78; Klemetti ja Albärtti KT 102; Klemetti ja Siigvalli menivät juoksujalkaa yli tunturin [kolmas käynti Pyssyjoen kylässä] KT 269-270; Pojat menttiin kattostahan Klemetin talloo KT 273; Siigvalli ja Klemetti tiedustelu|hommissa ja käymässä Aittirudossa AR 191

kliippa (no. kles|klype) pyykki|poika; het hengastethiin vaatheet kuivaahan. Kliippoi pojat teheskelthiin 'laittelivat' koivun|oksista. Puunkappalheen toisen pään het vain halkaistelthiin vähän, ja kliippa oli valmis KT 340

klooraantunnu (no. å klarne 'selvitä') selvinnyt (kahvista), klarnet KT 115

klooratakhaan selvittää|kään AR 144

kläppi lapsi, barn; AR 247

knapitti 'napitti'; knapitettu 'napitettu'; Viljoin 'ketjujen' toisessa päässä oli hänellä kultakello knapitetun västin oikeenpuolisessa alalummassa 'napitettujen liivien oikeanpuolisessa ala|taskussa' KT 198

knappi (no. knapp) nappi; Joku neulaisi 'ompeli nopeasti' knapin kulunheesheen paithaan KT 403

ko spørrepartikkel; Mutta otit ko 'otit|ko' sie net poron korvat myötä KT 90

ko kun, når; mutta ko 'mutta kun'; silloin ko

ko 'kuin, som'; ennen ko 'ennen kuin'; niin kauvas ko 'niin kauas kuin'

kođin —> koti

kođin|väki koti|väki; hetki 'he|kin' olthiin jättäneet kođin ja kođin|väjen KT 284

kohđata kohdata, tavata, å treffe, møtte; ahman ja hukan tunturin hiihtaja oli saattanu kohđata joka päivä KT 120

kohđi kahđalensa seppo selälleen, aivan auki, helt åpen; Odottamatta aukeni kođan koivu|puu|ovi kohđi kahđalensa KT 77

kohđi kohti (+ partit.) luo, luokse, päin, mot; Pyssyjoki kierteli kiiltävänä ja kaunhiina hoppeevanana tänä auringonpaistheisena syyspäivänä kohđi pohjaista 'Pyssyjoki kierteli kiiltävänä ja kauniina hopea|vanana tänä auringonpaisteisena syyspäivänä pohjoista kohti' KT 7; Mies kääntyi ja lähti kävelehän kohđi kottaa ja kottii ('kottaa ja kotia päin') KT 87

kohđi|pystö kohti|suora, pystysuora, lodd|rett; rinnet oli juovainen 'kivikkoinen', ja välilä saattoi olla kohđipystö pahtaki 'pysty|suora kallio|kin' KT 10; Hän näki tyskän offiseerin hyppäävän alas kohđipystöstä, viidenkymmenen metterin korkkeesta pahđasta KT 163

kohois kohosi; ko mieliala kohois korkkeele 'kun mieliala kohosi korkealle' KT 33

kohta / kohtapa melkein, lähes, nesten, nesten ikke; sakkeenlaista risukoo, jonka läpi ihminen kohta ei päässy muuten ko pujettelemalla 'jokseenkin tiheää risukkoa, jonka läpi ihmisen oli melkein mahdotonta

päästä muuten kuin pujottelemalla' KT 10; Ko iltapuolheen oli tullu kohtapa 'melkeinpä' jo pimmee KT 56; ihmiset kattoskelthiin tuota lihaläjää, minkä heidän kohta vielä nukkuissa tuo mies oli tuonnu heile kaukaiselta tunturilta KT 89; kohta se [risuilla kamufloitu kammi] ei nävykhään tänne KT 187; Miehet täytethiin laukut kohta kannen alle KT 235; Koti jäi kohta auttiiksi 'lähes autioksi, tyhjäksi' KT 247; Pimmeessä met viimen kävimä 'kävelimme' kohta kottaa vasten 'lähes pahki kotaan' ko kota oli niin hyvin risuila kamufleerattu KT 285; Vahingotta mies kuitenkin pääsi kohtapa kiini toisele rannale 'melkein toiselle rannalle asti' KT 398

Koin|tähti Aamu|tähti, Venus, morgen|stjerne; Pohjais|idän 'koillisen' taivhaala hän näki vielä ison Kointähdenki räphäättävän silmä 'vilkuttavan silmänsä' KT 171; Iso tähtiki itäpohjaistaivhaala 'tähti|kin koillisella taivaalla', jota entisen aijan ihmiset olthiin sanonheet Kointähdeksi eli Koiton|tähdeksi 'Aamu|tähdeksi', oli nyt kađonu KT 396

koiras|poro poro|uros, hannkjønnrein; KT 391

koitela koettaa, yrittää, å prøve (å gjøre); Ihmiset koitelthiin saada iilatuksi niin paljon ko vähänkhään oli mahđolista, ennen ko het heitethiin ja otethiin illan 'ihmiset yrittivät saada iilatuksi niin paljon kuin suinkin mahdollista ennen kuin he lakkasivat [iilaamasta] ja päättivät työpäivän' KT 83; Kuitenki 'ainakin' oli pakko koitela pittää näitä mettäkumppaniita hyvässä toivossa AR 108

koittaaat tulla (valoisa) aamu; siksi ko uusi toivon päivä taas koittais KT 98 —> koitto

koittaaat (koittaa) koettaa, yrittää, å prøve; «Koittaaat se kuitenkin pitäis hakkeet 'etsiä' ruokkaa, vaikka sieltä tulis ketä» KT 225; [jalka] oli rođattannu 'rusahtanut' hänen koittaaissa 'yrittäessään' temmata sen irti KT 246; koittaaat saada jotaki kovotuksi 'kootuksi' KT 342

koittelu / koitelu (hän, se on, oli) koettanut, yrittänyt, koetellut; Iisakki jäi olehan unen ja valvheila olemisen rajamaalla. Kauvemaksi 'Kauemmas [uneen]' mies ei päässy, vaikka kunka hän olis koittelu, tosinki koittelu 'vaikka hän kuinka olisi yritellyt, todella|kin yritellyt' KT 161; Marthiini paikoittain oli hyppele 'hypellyt' yhdellä jalalla, paikoittain taas koitelu ominensaki kävelä 'koettanut kävellä omin|kin jaloin' KT 246

koitto aamun|koitto, gry, demring; koitto oli jo alkamassa itähän 'tulemaan' vähän itä|taivhaale KT 130; Pohjais|itä|taivhaalta 'koilliselta taivaalta' alkoi koitto KT 185

koittolainen vähäinen aamunkajo, aamunkoiton aavistus; Pohjais|idässä kiilui jo koittolainen KT 146

koittui koitui, tuli, ble; vaanat 'niukat' ruokavarat vähethiin päivä päivältä. Siitä koittui heile elämän pahhin 'pahin' puoli KT 358

koittuu koittaa, tulee; Aamula koittuu taas uusi ja parempi päivä KT 286

koivu|kaarhaan koivusta tehtyyn kaukaloon; kirvheelä veistethyyn koivukaarhaan KT 152 —> puu|kaarhoin

koivukko koivikko, bjørkelund

koivun|lalva koivun|latva (lalva 'latva, tretopp'); koivun|lalvoi 'koivun|latvoja'

koivun|tyvviin (koivun|tyvien); tyvi 'kanto, juuri'; ehkä myös 'runko'; paksujen koivuntyvviin katkominen ...

KT 21

koivun|urppaa ehkä: koivun|urpuja (vai: silmuja?); AR 327

koivupuul|luova koivusta tehty luova, säilytyskoju KT 90

koivu|rungan ehkä: koivua kasvavan kapean laakson; Skierrisen kivi- ja pounu|rannan kautta

het jatkathiin ja menthiin läpi vanhan joven kaivaman koivurungan, ja päästiin niin ko päästhiinki

Kurkkiin|suvanon alapuolele entisheen, tunnethuun kaalama|paikhaan KT 68

koivu|valkkee koivu|valkea, nuotio jossa palaa koivupuuta (valkkee 'bål, ild')

kojama (saam. goadjin) kojamo, (uros)lohi; Pahtasuvanon alapuolta 'Pahtasuvannon alta, alapuolelta'

miehet löydettiin ison kojaman joven hoikasta nuorasta - - - Iso kojama oli hiljain 'myöhään' syksylä nousu jokheen ja oli vieläki kirkas ja hyvä KT 209

kojetteli (koetteli) yritteli; Voimala Iisakki kojetteli saada sormet tottelehan KT 129

kojetti (hän) koetti, yritti; hän kojetti jättää ajatukset syyllisyydestä KT 211

kojettu koettu (kokkeet 'kokea')

kokkeet kokea, joutua kokemaan, å oppleve; kokkeet tämänlaisen ... aijan AR 48

kokko (lat. aquila) kotka, ørn; [lihan] het ... viethiin luovan alle, jossa sen piti säilyyt mettän eläviltä ja

linnuilta - - - Korppi ja kokko oltais muutoin hakanheet ja pilanheet kaikki ihmisten ruokavarat KT 151;

AR 138

kokkoontuut kokoontua, kertyä, å (for)samle seg, samle seg opp; Järven mukassa on monta syvvää

kuoppaa, joihin rautu saattaa kokkoontuut joskus kutema-aikana KT 125; Yksi nuori mies ... poltti täit.

«Lämmitelkkää nyt sielä valkkeessa, etettä 'ettette' tarvitte kokhoonttuut minun kainaloihin» KT 330;

Kaikki tavara oli ollu kortila - - - Mistäpä se sitte ihmisille oliskhaan pitäny kokkoontuut 'kertyä' tavaraa

AR 43

kokkoot koota, å samle; Monesti saattoi mies ... kuorustaat 'riisua' paidan päältä ja kokkoot täit pois KT

330; Ei löytyny mithään kokkoomista '(kokoamista) koottavaa' KT 342

Kokko|sokan|suvanto AR 123

koko edes; «Semmoisheen kysymykseen mie en viiti koko vastatakhaan 'en viitsi edes vastata(kaan)' KT

171; «Tyskäläinen ei tulis tänne. Ei se koko tohtiskhaan 'edes uskaltaisikaan' tulla» KT 241

koko|gryyni|velli lihakeitto, jossa on lampaanlihaa ja kokonaisia ohraryynejä (kokonaiset ryynit > <

rikotut ryynit) KT 415

kokonhans kokonaan, tyystin, helt

kokon|merkit AR 277; —> kokko

kokousten kävviä lestadiolaisten kokouksissa käyvä ihminen; Viimeksi veisasti vielä joku kokousten kävviä virrenki KT 157

Kolmihaarainen kuru (kartta: saam. Golmma|hárat|johka, kv. Kolmihaarainen kurunjoki —> Puoltši); AR 85; AR 88

kolo kolkko, kauhistuttava, stygg, forferdelig; AR 481

kolominen salvaminen, loveaminen, puiden veistäminen hirsien tapaan rakennuspuiksi; Kirvesmiehille alkoi kauhee puunhakko, paksuin koivuntyvviin katkominen, ... ja kolominen, ettei puut lahottais 'Kirvesmiehille alkoi kauhea puunhakkuu, paksujen koivun|tyvien katkominen, ... ja salvaminen, jotteivat puut lahoaisi' KT 21; monta pitkää, kolottuu koivurankkaa KT 26

kolonni (no. kolonne) kolonna, rivistö; Nyt kolonni kolonnin pörhään juti kohđi tyskálaisten isänmaata! KT 22; ruvankanttajat ... jääthiin ... odottelehan väliaikkaa, ette kolonni katkkeis 'katkeaisi' KT 226

komenella (eivät) komentele; Äl-Jouni ajatteli, ettei net kaatunheet nyt kuitenkin 'ainakaan' komenella meitä KT 226

komenttoo komentoa, käskyä; hänen sormet olthiin kuitenkin kylmästä kauheesti kangistuksissa, eikä net tahtonheet totela hänen komenttoo KT 129

komenttaat komentaa, å kommandere; hän oli antanu komenttaat ittensä lähtehän sotaretkele 'hän oli antanut komentaa itsensä lähtemään sotaretkelle' KT 43

komfortti (no. komfort) mukavuus

komfyyri (no. komfyr) hella; uuni, komfyyri, oli melkkeinpä sulanu köökin loukhoon 'keittiön nurkkaan' AR 221; komfyyrin paisti|uunissa AR 224

kommee komea, flott, imponerende, mektig, majestetisk

kommenteeraten kommentoiden (no. å kommentere 'kommentoida')

kommi (saam. gumma) kulho, kum; Tuossa kommissa on rassuuta 'rasvaa' jos halluut 'haluat' KT 390

kommuuni (no. kommune) kunta; kommuunin|nauta AR 52

komo kohollaan oleva kivi tai jää; Äl-Jouni vielä kaappais isoila kourila yhden [raudun] vähän alemppaa. Hän oli ... nähny kalan komon alla KT 131; suojan mie löysin jonku kiven komon alta KT 202; kolme miestä istuskeli valkkeen rannassa Pahtasuvanon alapäässä pienen komopahđan alla KT 214; turvet|komo KT 212; komo|kivi AR 226

komppani (no. kompani) komppania; «Kompani *helt om holdt*» (holdt sa. Halt! 'Seis!') AR 282

konnuttellija ilveilijä, huumorismies, leikinlaskija, en spøkefull person; Joku tupakaton 'jolla [myöskään, hänelläkään] ei ollut tupakkaa' konnuttellija aikoi annastat miehele vähän tupakkaa piiphuun KT 20; Yksi veljeksistä, joka oli pikku konnuttellija sanoi - - - toiset naurattethiin hänen sanoi 'sanojaan' AR 255

konnuudella konnuudella, viekkauudella ja vääryydellä; Ei Iisakki ajatellu tehdä tätä jotaki [yllätystä] milhään konnuudella KT 133

konsti (no. konst) keino; Muutakhaan konsti '(konstii) keinoa' pyssyjokilaisila ei ollu löytyny elämänsäilyttämiseen [kuin vaihtaa hillat tavaraan] KT 57

konttain kontaten, konttaamalla; Kiini|ottamisen uhalaki 'kiinni|joutumisen uhalla|kin' kaksi miestä lähti konttain sinne. Viimi matkan het vielä tehthiin matkaa vattalans 'jopa vatsallaan (ryömien)' KT 233

kontti ydinluu, margebein; —> ydin|kontti; Tässä tullee vielä kontti ja liemikuppi KT 390

konflytti (no. konvolutt) kirjekuori; emäntä ... oli ojentanu miehele militäärhistä tulheen, ruskeen konflytin 'puolustusvoimilta tulleen ruskean kirjekuoren' KT 164

konvoiji (no. konvoi 'det at handelsskip i følge blir eskortert av krigsskip') saattue; Sielä [Jäämerellä] on piian havaittu kuorma- ja sotalaivakonvoijin 'ehkä huomattu ... saattue, tehty havainto ... saattueesta' KT 134

koomilisuus koomillisuus, koomisuus KT 169

Koosseni Goosen; keitästämmä vain lihavan lihapađan. Elämä 'elämme' niinko israelilaiset Egyptin Koossenissa! KT 47

Kopan|ruto —> ruto; hän [Anni] oli paimenellu ruokkovanhemitten karjaa Kopanrudon talvipaikassa ja Paivujoven sisälä KT 154; Kopanruthoon KT 155; Kopan|rudossa KT 281; AR 195

kopara (saam. guobir 'klov') sorkka tai kavio, poron kopara; Hän oli ... pannu 'lähtenyt' toisten miesten pörhään juosten mitä jo koparoista 'kintuista' vähänkhään oli lähteny KT 179

korisseva koriseva, kuriseva; löyttää jotaki, millä täyttäis tyyhän, korissevan vattan KT 59

koristelehan siivoilemaan KT 150

koristen kuristen; vatta koristen

korjaakkaa korjatkaa, ottakaa talteen; Korjaakkaa pojat tyhä korvat 'ottakaa, pojat, vain talteen korvat [poroilta, jotka olette ottaneet niestaporoiksi]' KT 36

korjais korjasi, sai sadoksi; Ihminen kylväis 'kylvi' vihhaa ja korjais vihhaa KT 95-96

korjata panna talteen, panna korjuuseen, piilottaa, å gjemme; (hän) haki methään korjatun pyssyn ja kiikarin KT 85; Ko heilä ennen oli ollu pyssy myötä, het olthiin korjanheet sen methään ylipuolele tietä KT 337

korjussa (korjuussa) tallessa, piilossa, varastossa; Kokki ... haki monta 'muutaman' poron kieltä korjusta 'tallesta' luovan päältä 'säilytyslavalta' KT 173; Anni kokkoili katajan|marjoi ... ja vei net korjhuun 'talteen, varastoon' KT 237; Korjussa 'piilossa' oli kuitenkin 'ainakin' haulikoita. Petäjissä net hengathiin 'riippuivat' sielä jossaki KT 263; Korjustans punainen kettu kuuli jäniksen likenevän AR 349

korkkee korkea, (äänestä) kova, høy; korkkeela 'korkealla'; Kuosuvaaran korkkeimalle lajele 'korkeimmalle laelle' (laki 'huippu', 'topp') KT 9; korkkeimillens 'korkeimmilleen, lakipisteeseensä' KT 79; täälä näin

korkkeelä pohjaisessa 'ylhäällä pohjoisessa' KT 237; Niin korkkeela 'kovalla' äänellä ko mies mitenkään saattoi, hän huusi toisile: «TYYSKÄLAISET» KT 370

korkkee|kattoinen jonka katto on korkealla; Korkkeekattoinen kirkko tämä luonto onki.

Korkkeekattoisempi ko ihmisten pystyttämä kirkko koskhaan saattais tulla KT 43

korkkee|paino høy|trykk 'korkea|paine'; sielun korkkeepaino ja kalvaava omantunnon vaiva KT 268

korkkeus korkeus, høyde; korkkeudesta

korkukaisina korkuisina; oikkeeta myrskyilmaa, ko paarot menhään 'aallot (menevät) vyöryvät' kymmenen meetterin korkukaisina KT 404

korporaali (no. korporal) korpraali; AR 489

korppi (lat. corvus corax, ru. korp) ravn; Kaukana näkyi korppi lentelevän ... Se oli hakemassa raattoi 'etsimässä raatoja' KT 134

kortila (osto)kortilla, jolla sai säännöstelyn alaista tavaraa; Kaikki oli ollu kortila KT 20; Kengät olthiin olheet vain kortila sodanaikana, niin ko kaikki muuki tavara 'kenkiä sai vain ostokorteilla niin kuin sota-aikana kaikkea muutakin tavaraa' KT 45; kortilakhaan '(ei) kortilla|kaan'

korttelin verran (saam. goartil 'kortteli, vaaksa, kvart alen, avstånd mellom strakt tømme og pekefinger som lengdemål') vaaksan verran; edelisenä yönä oli taas satanu kortelin uutta lunta tunturille KT 410

korva øre; [poron] korvat ovat tärkeät omistajan korvamerkkien takia tai niiden puuttumisen, jolloin on kyseessä peura, øremerkede reinsørene; Lihat pitäis panna luovhaan. Ja korvat korhjuun 'talteen'! Saapi anttaat net poromies Aslakalle ko rauha tullee. 30 kruunuu tahtoo hän porosta KT 242

korva|kalvo täry|kalvo, tromme|hinne

korva|puolela puolella korvalla; Siksi ämmi jäiki kuuntelehan toisten puhetta vain korvapuolela KT 378

korvat pystössä —> pystö

korvhaan|pistävä korviin sattuva; korvhaanpistävää ulvontaa [pommituksen ja laukausten ääniä] KT 12

korviin ympäri ympäri korvia

korvittomat (korvattomat) kuurot; Esivallat olthiin korvittomat hänen [Anna-Kreetan] vaivoile. Jumala se piian 'ehkä' kuulis KT 377

koska milloin, jolloin, kun, når, da

koskakhon (koska|ko|han) milloin|ko|han, når tid det måtte være; koskakhon net tyskälaiset jätettäis 'jättäisivät' Pyssyjoen KT 219

koska|ki aina|kin; niinko varkhaat koskaki KT 17

Koskamo saarnamies Olli Koskamo; AR 246

koskeet koskea, koskettaa, å røre, berøre; jos ihminen kädellä tahi olala 'kädellään tai olkapäällään' sattui koskeet niihin [puunoksiin] 'sattui koskettamaan' KT 247

koskelo (lat. mergus) useita lajeja koskeloita, myös sotkat ovat samaa sukua; fisk|ender, dykk|ender; —> merilinnut

koskattaat / koskhaattaat koskettaa, å røre; koskhaatti '(hän) kosketti' sormenpäilä maata KT 88; Jos joku ... sattui koskattaat okshaan, sai hän kylmää sadetvettä niskhaan KT 203

kossila (kosia 'å fri') kosima|puuhissa AR 129; kossi|matkala AR 130; kossima|matka 'kosio|matka' AR 176; Toinen vissiin kossila 'kosio|reissulla' ja kaveri kossi|miehenä 'puhe|miehenä' AR 206

kostaat kostaa, å hevne seg på noen; sydämessä Pikkupoika lupais 'lupasi' kostaat tyskälaisele tuon talon polttamisen KT 55

koste (saam. goatnil) akan|virta, bakevje; kostheet AR 161

kostua kastua, å bli våt, bli fuktig; vaatheet olthiin kostunheet 'olivat kastuneet' KT 10

kostua (saam. goastat) päästä perille (huonoista olosuhteista huolimatta), å komme seg fram, nå fram; Hän [nilkkansa loukannut Marthiini] ei ollu ennää kostunu 'pystynyt kulkemaan' omin voimin. Häntä olthiin toiset joutunheet taluttelehan yli tunturin KT 246; netki [Maanalustievan kuopassa elävät vanhat ihmiset] aijothiin siirttyyt, mutta hän [Iisakki] ei uskonu siitä kyllä tulevan mithään ... ko net ihmiset ei olis kostunheet lähtehän 'kyenneet lähtemään' kauvemaksi KT 252; ko hän [Anni-Kreetta-ämmi] oli välilä tullu niin sairhaaksi, ettei hän ennää kostunu kävelä omin voimin KT 312

kota (saam. goahti) gamme; kothaan 'kotaan'; Mies . . . lähti kävelehän kohdi kottaa ja kottii 'kotaa ja kotia kohti' KT 87

kota|koulu Pyssyjoen lastenkoulu KT 79; Kentässä het olthiin käynheet kotakouluu ennen sottaa, muutamat jo Ensimmäisen maailmansodan aikana KT 219; Se heidän koulu ei ollu kyllä ollukhaan niin rappee 'runsa'. Nuorimat heistä olthiin käynheet kaksi, kolme vuotta kotakouluu, 12 viikkoo vuodessa. - - - Mutta olis heilä saannu olla opettaja, joka olis saattanu Heidän Kielen KT 218; «Auta lähimäistä! Rakasta lähimäistä!» Näin hän [Iisakki] oli oppinu kotakoulussa vain oliko se rippikoulussa sottiin välisenä lyhykäisenä rauhanaikana KT 405; Tällä matkala Aittiruodon emäntä [Elli] oli oppinu enämän ko Kaarasjoen kotakoulussa. Silloin hän ei ollu puhelu ko saamen kieltä AR 66

kotalainen kotanen, pienehkö kota, ganske liten, beskjedent gamme

kota|sija laavu|paikka; Miehet sivvutethiin Hukka|mukan ja Palaisen kota|sijan kentän KT 69

Kota|suvanto Samassa alkoiki kyllä nousehan savvu 'savua' jokivarrelta. «Se savvu noussee Kotasuvanon pohjaisenpuolelta» KT 227

kota|väjele kota|väki 'kodassa asuvat ihmiset'; hän oli löytäny ruokkaa nälkkyvälle kotaväjele, joka nyt oli hänen talonväki, hänen oman, maailmale haijaantunheen perheen sijala 'maailmalle hajaantunheen perheensä sijasta' KT 87

koti hjem; kodin 'kodin'; kottii 'kotia'; koti oli saanu nimen niin ko ihminenki - - - Koti oli persoona, eikä

mikhään mitätön kalu KT 97; lähteet kottoo 'kotoa lähteminen, å dra hjemmefra'

koti|kastet koti|kaste, hjemme|dop; [Naapuri] saattoi suorittaa kotikastheen, jos joku haluis kastaat lapsen ennen ko kylässä oli kirkkopyhä KT 357

koti|kota hjemgamme; olthiin kuosuvaarantakalaiset paranelheet koti|kottaa - - - lissää pystö|puita - - - paksumat iilat KT 342

koti|pounu koti|keko (muurahaiskeosta) KT 235

kottaa kotaa —> kota

kottii kotia —> koti

Kotti|rudon|oja —> Kottiruto AR 225

Kotti|ruto kartassa Godde|rohto / Tunturin|ruto: [Maanalustievan kuoppa – Paivumukka] Miehet kaalettiin 'kahlasivat' Tuorisjoen poikki entisestä kaalamapaikasta ja kiikuthiin 'nousivat' Kottirudon ojan päälle. Siihen het jääthiin päiväksi lanttojärvisen rannale KT 230; [Kottirudon ojan päällä, järvilantosen rannalla] Jos mithään vaaralista itäis 'jotain vaarallista ilmestyisi siihen' heidän likele, vahti pitäis aijoissa 'ajoissa' jo anttaat merkin heile, ette het päästäis Kottirudon sisäle ja Sitnulakson kautta Kottisokhaan. Sinne se ei tulis tyskäläinen heidän pörhään KT 230; Taas miehet laskethiin alas Kottirudon ojareikkää, niin ko ennenki, ko het talven aikana olthiin tulemassa riekonpyyðöstä KT 231; AR 89; AR 225

Kotti|sokka saam. Stuurra Godde|çohkka (goddi 'peura, villrein', çohkka 'laki, huippu, topp'), no. Villreintoppen (507 m), Tuorisjoen oikealla puolella, noin 6 km Pyssyjoen kirkosta kaakkoon; KT 332; Pohjaisheen kalttevaa Kottisokan rinnettä miehet laskeskelthiin kiini Kottiruthoon ja sieltä Tuorisjoen lakson sisäle, kaalastelthiin matalan joven ja vasemanpuolen ranttaa het kävelthiin pimmeetä mettää vanhaasheen polkhuun saakka. Siitä het käännnythiin kylhään päin. Miehet kierrethiin Kukkujänkänsokan kaukkaa etelänpuolelta sokkaa, jossa oli kaksi tyskäläisten puoleksi pahtoin välhiin 'jyrkkien kallioiden väliin' muurattuu kivipunkkerii KT 335

Kotti|vaara (kartta: Gottet|várri); vanhaa Kottivaara, villiporoin laidun AR 7; AR 117

kottoo kotoa —> koti

koulu|huone koulu|talo; Kentän kouluhuone ja opettaja KT 198-199

koulu|laulu skolesang; Aijan kuluksi mettän assujat laulethiin jonku koululaulunki KT 157

koura käsi, nyrkki, neve, hånd; Hänelä olthiin vankat 'vahvat' työmiehen kourat KT 13

kourallinen kourallinen, håndfull; Kyllä se mie pistän sitä [kahvia] kattilhaan vaikkapa pari, kolmeki kouralista KT 125

kouru|sölkä selkä, joka on kourullaan; kyyristi joki voimakkaan kourusölän KT 8

koutui tulla pintaan, pysyä pinnalla; meri kiehui ko kala koutui 'kalaa nousi pintaan' KT 23; Venet koutui 'pysyi pinnalla, kellui' AR 273

kova ankara, streng, hard; näinä kovina päivinä; kovissa kolmissakymmenissä 'kovalla kolmekymmentäluvulla, 30-luvun pula-aikana' KT 357; Kovemissa nelissäkymmenissä '[Vielä] kovemmalla 1940-luvulla' KT 358

kova|säinen myrskyisä, myrskylle altis; kova|säisile 'myrskyisille'; Kovasäishiin niemennokhiin 'myrskyisiin niemenkärkiin' KT 104

kova sää myrsky, raju|ilma, storm, uvær; «Sehän se [Aaro] tuliki niin ko kova sää minun [Annin] nuorheen tyttären|sydämheen 'nuoren tytön sydämeen' KT 155; kovan sään aikana 'myrskyn kestäessä'

kovossa koossa, koolla, samlet (kovossa > < hajalla); Koko bataljuuni oli seisonu kovossa haminassa 'koolla satamassa', ennen ko käsky oli annettu siirtymisestä vähän hajale vieripuolheen 'hajaantumaan sytjemmälle' KT 162

kovota koota, å samle; Ennen päivän työ alkkuu, ihminen tarvitti vielä leväättäät ja kovota lissää voimaa KT 89; tavarat, joita ihmiset köyhyyden läpi olthiin saanheet kovotuksi 'kootuksi' KT 104; mitä ihmiset ... olthiin kovonheet 'olivat koonneet' KT 104; kovota talven hillat AR 52

kovvempi kovempi; Vielä kivveeki kovvempi 'vielä kiveäkin kovempi' KT 55

kovvii kovia —> kova

Kraagi (no. Krag-Jørgensen -gevær) norjalainen armeijan kivääri; Monta Kraakkii 'Muutama Krag-kivääri' KT 36; Kraagila kyllä saattais amppuut villiporon eli peuran, jos vain pääsis ampumarajhaan KT 36; Kraagin luodī oli menny vaseman lavan läpi KT 86; Kahđela miehelä oli Kraagi valakassa KT 122

krambuodī (no. krambu 'landhandel') kauppa; krambuodīn oli viholinen poltastannu AR 110

kranaattiin kranaattien KT 320

kranni (no. granne 'nabo') naapuri; krannii '(krannia) naapuria'; krannitta 'ilman krannia'

krannikset naapurukset, naapurit KT 357

kranni|laavo naapuri|laavu AR 81

kranni|poika naapurin|poika

kranni|puura varastorakennus, jossa naapurit asuivat; AR 257

kranni|talo naapuri|talo, nabo|hus

kranni|tytär naapurin|tyttö

kranttu kronkeli, valikoiva siinä mitä suostuu syömään, mitä ei

krantustella olla kranttu, kronglata ruuan kanssa; Ei sopinu krantustella tänä syksynä. Se joka oli kranttu, sai olla ruvatta KT 271

krapista / rapista å rasle; Saattoi se olla vaikka lintu, joka rapisten lennästi 'lensi (nopeasti)' methään - - - mikä kuului krapissevan 'rapisevan' puihin AR 20; krapisten AR 21

kreasuutta (no. kreosot 'væske av løvtretjære som brukes til impregnering og desinfisering') kreasootti;

[kreosootia käytetään desinfiointiin ja puun lahosuojaukseen; se sisältää mm. kreosoleja, jotka ovat ihoa syövyttäviä, myrkyllisiä aineita; kun perääntyvät saksalaiset pilasivat tahallaan leipävaraston kreosootilla, tarkoitus oli, ettei kukaan voisi syödä niitä myrkytettyjä leipiä]; Tyskän sotamiehen syyryy kreasuutta|tumppu 'kreasuutalla pilattua saksan sotamiehen hapanlimppua' heilä [Siigvallilla ja Klemetillä] oli matka|niestana laukussa AR 192; «Tyskän pilattuu leippää ihmiset on löytäneet Patokodanmukasta, mutta niissä on niin paljon kreasuutaa, ettei net kyllä kelvattais ihmisen ruvaksi AR 197; AR 207; Tyskän sotamiehen kreasuutala voideltuu leippää AR 220

kreasuutta|makkuukhaan kreosootin makua|kaan (maku 'smak'); Tässä leivässä se ei ollu kreasuutta|makhuukhaan AR 225

kreasuutta|tolppa kreosootilla kyllästetty puhelinpylväs AR 101

kreasuutta|tumppu AR 206

kroppi (no. kropp) ruumis; Hyvin sie [Kuusuvaaran turvetkammi] olet lämmitelly 'lämmittänyt' minun kylmää kroppii KT 408

krouvi / krovvi (no. grov 'karkea') karkea; faarin krouvissa työkurassa pännä 'kynä' ei ollu tahtonu pyssyyt niin hyvin KT 199; krovvi leipä AR 28

kruunun|tie valtatie 98 Ifjordista ja Kunesista Pyssyjokeen ja Pyssyjoesta Lemmijokeen, Lakselviin; kruununtieltä sen sijaan kanto tuuli biilin ja motorisykkelin surinaa miesten kuuntelevhiin korvhiin KT 59; siellä kruununtielä oli väkkee jutamassa Lemmijokkeen päin KT 110; Kuukausittain tyskäläinen oli siirtely 'siirrellyt' sotaväkkee ja -tavaraa pitkin näitä Pohjais-Norjan juuri valmistunheita kruununteitä (s. 317) Kirkkoniemen ja Kaarasjoven kautta Suomheen KT 316-317; kruununtie ylhäältä katsottuna maisemassa, Ellin ja Soffin käynti Ullukapperin laella katsomassa, mitä kruununtielle liikkui AR 117-119

kruununtien itäpuoli; mm. Jussan talo, Petterin talo; [Jussan talolta] Miehet jatkettiin kulkkuu ithään päin, het menthiin Petterin talon sivvu, kaalastettiin Paivurungan ja nousthiin Pikkuluokkaa ylös.

Luokan päältä miehet käännettiin enämen pohjaista kohdi, Laatjänkän rantaa het kuljettiin siksi ko tulthiin Ruostetkuopan kohdale. Siitä het laskettiin luokan alle. Sinne oli Petteri kaivanu maahan putaatti|ankan - - - Ruostetmukkaa het nousthiin taas takaisin jänkän ranthaan. Vanhaata polkkuu het seurattiin Pitšipahdan laathan kautta ja menthiin kruununtien yli Patokodanmukhaan saakka. Siitä löytyi tyskäläisten leivänsäilytyspaikka KT 178; Parisattaa meetterii tien ylipuolela miehet havaittiin montakymmentä tyskän leippää. Net het otettiin niestaksi. Vanhaata hevos- ja käimätietä kaverukset kuljeskeltiin Tuorisjoven kaalamapaikhaan ja seurattiin tietä Lauriin. Laurin joven sisälä oli lammastokka - - - Are huvvais 'huusi' Kellolamphaan nimen - - - miehet tunnettiin net Jussan-Soffin lamphaiksi KT 336

– Paivu|runka

– Pikku|luokka

- Laat|jätkän ranta
- Ruostet|kuoppa
- Ruostet|mukka
- Pitšipahđan laatas
- Patokodan|mukka

kruununtien länsipuoli, mm. Paussocka; vähän piilopaikkoi - - - Paussocka [—> Paussocka] - - -
 likemäksi ette likemäksi kyllää. Miehet sivvutethiin Hukkamukan ja Palaisen kotasijan kentän, hypäthiin
 yli rapakkoisen [s. 70] ojankuopan ja siitä het kuorathiin ihmisen vanhaata käimätietä Laathan, siksi ko
 het päästhiin Hietatien päälle. - - - miehet laskethiin alas Hietatien, hypäthiin Hannin Niileksen ojan
 poikki, - - - ja käännythiin kävelehän Käyräjärven eteläpuolista luhta- eli kenkäheinäranttaa Käyräjärven
 luokan alustaa merheen päin [—> Käyräjärvi] - - - Järven alapäästä heilä oli meininki käänttyyt Aalkhaan
 - - - Aaronin putaattimaa, puolentoista sattaa meetterii alapuolele talloo KT 69-70; Ruto, Jounin kylä;
 Pausjätkkä; Willen talo; kenttä; venethamina; Piipahta; Syyrykopian niemi; Niemisokka; Simonin tupa;
 Karhukuoppa KT 176-177; Maraston käimätietä het tulthiin kruununtien ylipuolele ja päästhiin ilman
 muuta yli tien. Rapakkoisen Laatjätkän järven pohjaisenpäättä het seurailthiin käimätietä ja laskethiin
 Hannin Niileksen ojareikkää petäjättömhään Outhaan. Kylän vestapuolta, Aalkkan kautta, miehet
 kävelthiin kiini joveranrahaan, Anttonin suvanon alapäähän KT 231; Tie oli tyyhä. Laatjätkän itäranttaa
 miehet kävelthiin ja tulthiin Pitšipahđan kautta luokan päälle. Juhan-Petterin talo näkyi ehheenä - - -
 miehet käännythiin Hukkaruthoon päin. Hukkaruđon Antin talloo ei näkyny. Odottamatta joutumatta
 odottamaan' miehet päästhiin taas tien yli KT 336

- Paus|socka
- Hukka|mukka
- Palaisen kotasijan kenttä
- Laatas (Laathan)
- Hieta|tie
- Hannin Niileksen oja
- Käyrä|järvi
- Käyrä|järven luokka
- Aalkka
- Aaronin putaattimaa
- Ruto
- Jounin kylä
- Paus|jätkkä

- Willen talo
- kenttä
- venet|hamina
- Piipahta
- Syyrykopan niemi
- Niemi|sokka
- Simonin tupa
- Karhu|kuoppa
- Maraston käimä|tie
- Laat|jänkän järvi
- petäjätön Outa
- Anttonin suvanto
- Pitši|pahta
- Juhan-Petterin talo
- Hukka|ruto
- Hukkaruodon Antin talo

kruununtien ylitys; Vasta Liikajoven etelänpuolta kalankantajat liukattethiin yli tien kahden kolonnin välillä 'kahden kolonnan välistä' - - - miehet kävelthiin Riukkuin kautta Keinolupon päälle KT 235; Äl-Jouni käveli kahden kumppanin, kranni-Iisakin ja Hansin kans, läpi Hukkaruodon. Kruununtien poikki het päästhiin ilman muuta ... Patokođanmukka oli ensimmäinen paikka, missä het aijothiin käväistä KT 235

- Liikajoki
- Riukkuin?
- Keinoluppo
- Hukka|ruto
- Patokođan|mukka

kruusi|kuppi (no. krus 'muki'); Vierhaile emäntä antoi lihat fathiin ja liemen kruusikuphiin. Talonväki otti lihan kätheen ja liemen puukuphiin, gukshiin AR 114

krystallin selvä (no. krystall|klar) kristallinkirkas, aivan selvä; Se asia oli Iisakille krystallin selvä. «Hallitus vasttais 'vastaisi' omista tevoista, Iisakki omista» KT 206

kuhmu pullistuma, kul, bule; hyvinki nyrkin suurukainen kuhmu kupheessa 'kyljessä' KT 414

kuhnimassa viivytelemässä; Mitä tyskälaiset olthiin tekemässä ja kuhnimassa sielä, sitä miehet ei nähneet pimmeessä KT 235

kuhunki: kuka kuhunki 'kuka minnekin'; Silloin ... olthiin toisetki kađonheet heti johonki, kuka kuhunki

KT 149

kuitenki aina|kin, oli miten oli, siitä huolimatta, i all fall, likevel; Se kysymys jäi vastaamatta. Kuitenki vielä KT 53; Pimmeetä poika pölkäis paljon - - - Kuitenki hän pakotti ittensä '(pakotti itsensä) pakottaui' jäämhään tunturinrintheele AR 227

kuiva|puu|valkkee kuivista puista tehty tuli; Kuivapuuvalkkee paloi sähisten ja suhisten ja vikisten arinalla KT 29

kuivaahan kuivamaan, kuivumaan

kuivaamattomat kuivumattomat, ehtymättömät; «Luojan lähteet on isot. Loppumattomat!» - - -
«Kuivaamattomat!» KT 90

kuivaatettu kuivattu, tørket; kuivaatettuu lamphaan|kylkkee KT 70

kuivata kuivua, å tørke, bli tørr; Puuthan tarvithiin kuivata 'puiden|han piti kuivua' KT 26; se [aurinko] kuivaatti miesten märät vaatheet KT 108

kuivaattaat kuivata, å tørke; Liehmuu etelänväry ja syysauringon loistava, lämmittävä silmä, autethiin vielä kuivaattaat näitten kulkkijoitten traasu|vaatheita 'rääsyisiä vaatteita' KT 340

kuivhaan kuivumaan; het pesthiin ja valmistelthiin [poron] lihat, nyljethiin jalat ja panthiin koivet kuivhaan KT 151

kuka kuuhun|ki kuka minne|kin

kukka kutka, hvilke; olthiin het jo sopinheet siitäki, ette kukka miehet lähdeittäis 'he olivat jo sopinet siitäkin, kutka miehet lähtisivät' KT 38; Astukkaa sisäle, kukka lienettä 'keitä sitten mahdatte ollakin' KT 111

kukkaro tupakkakukkaro, tupakkamassi

Kukkujänkän|sokka (kartta; saam. Gukku|jeaggi, kv. Kukku|jänkkä; saam. Gukku|várri, kv. Kukku|vaara); Kukkujänkänsockka on vähäinen mäki, jonka halki Kruununtie kulkee ja jolta näkee hyvin Pyssyjoen kylälle; KT 39; Olihan sielä [Pyssyjoen kylässä] kyliksi vahtimiestä, Kukkujänkänsockassa kuitenkin, kiikari kädessä vaanimassa mitä missäki liikattais 'liikahtaisi' KT 98; ylös Kukku|jänkän öystä|rantaa 'itä|rantaa, itä|reunaa' KT 317

kulkeet / kulkkeet kulkea, å gå; kulkkeet mettissä KT 56; Kulkkeissa 'kulkiessa, kun kuljettiin' alas joki|reikkää KT 67; jokka ei ennää itte olheet jaksanheet kulkeet KT 109; Tyyhähän 'tyhjä|hän' tämä mettä on. Keitä nyt sielä pitäis kulkkeet keskelä yötä KT 309; Vaaralista oli kulkeet kylässä KT 314

kulkheila kulkemassa; viholisen sotajoukko sielä on kulkheila KT 59

kulkkija kulkija, vandrer

kulkkuu (partit.) kulkua 'matkaa'

kulluissa kuluessa; aijan kulluissa 'ajan mittaan, med tiden'; vuosisattoin kulluissa 'vuosisatojen kuluessa,' i

løpet av århundrede'

kulta|viljat kultaiset vitjat, kultaketjut; kellon kiiltävät kultaviljat kaunhiissa kaaressa yli ymmyräisen 'pyöreän' mahan KT 198

kulttuurin kanttajat (no. å være bærer av en tradisjon) kulttuurin kantajat, ironisesti saksalaisista eurooppalaisen kulttuurin kantavina voimina —> rauhan kulttuuri AR 74; AR 83

kuluttaat / kuluuttaat kuluttaa, å slite, bruke; se on väärin kuluttaat kallista armonaikkaa laiskhuutheen KT 18; Yksin hän sai kuluuttaat aikkaa KT 165

kulvun kulun, kulkemisen; Hajonutta perettäki hän muisti. Se teki hänen kulvun vähän alakuloisemaksi KT 133; Miehet olthiin puunrajan ylipuolela - - - Se teki kulvun helpomaksi KT 239

kummainen (kummainen) millainen, minkälainen, hva slags; Oli hyvä tiettäät, kummainen joki oli KT 95; Nyt piti nähdä kummaista sielä [Pyssyjoen kylässä] oli KT 52; kummaista mettää sielä kasuis 'millaista metsää siellä kasvoi' KT 96

kummitus spøkelse; hänen [Annin] ruokkokaari ... oli nähny kummituksen merenrannala KT 154

kumppaaki kumpaa|kin, molempia, begge to

kumppustaat kompastua, langeta, å snuble, falle; Satheela saattoi ihminen väärin astuissa kumppustaat silmä lensä vesilanthoon eli rapajänkän silmhäänki KT 30; [Jouni] oli jo juuri kumppustamassa tuhkaisheen ahjo|arinhaan KT 147; Vanhan latriinan kuopan miehet peitettiin hiedäla ja turpheelä 'hiekkalla ja turpeella', ettei kukhaan kumppustais siihen pimmeelä 'pimeässä' KT 249

kuninkhaan|lakki (ru. kungs|huva) verkko|maha, reticulum, nett|mage

kunka kauvas kuinka kauas, hvor langt

kunnia ære; kunnian kenttä AR 235

kunnialinen kunniakas, æreforpliktet; tämän kunnialisen ruvan|noutama|toimen 'tämän kunniatehtävän, ruuan etsimisen' KT 66

kunnian|tunnet kunnian|tunto, hederlighet, æresforpliktelse; Kunniantunnet ja vieläpä kunnian|himoki 'ambisjon' asui hänen [Äl-Jounin] sielun pohjala KT 66

kuohuhan kuohumaan (kuohua 'å snuble, falle')

kuohukko kuohut, kuohuva (vesi, veri); liukas, märkä kala puikatti käden läpi takaisin kurkkiin kuohukkoon 'kuohuvaan putoukseen' KT 65; [Pyssyjoen polttaminen] Viha ei ollu kaukana heistä [kuosuvaarantakalaisista]. Nyt virtais 'virtasi' veri kuohukkona 'kohisten (kuin koski)' heidän suonissa KT 251

kuohuttaat päästää (kuohumaan) kiehumaan yli; Siiri siilisti liemen ja jätti sitte ruokapaðan kiehuskelehan. Hän siirrästi sen vielä vähän vieripuolheen, ettei se kuohuis '(kuohuisi) kiehuisi yli'. Ei sopinu kuohuttaat hyvä rassuuta valkkeesheen 'hyvää rasvaa tuleen' AR 113

kuomu ehkä: jotakin likaa ja sotkua; laattiilla oli kauheesti kuomuu ja roskaa AR 221

kuoppa grop, hull; laakso, dal; Pyssyjoen kuoppa KT 274; Ojan kuoppaa miehet olthiin kävelheet ja sillä kaðonheet pojan silmistä KT 291; Oven tuskälaiset olthiin repäisheet irti ja heittäneet maan kuophaan KT 292

kuoppaakhoon kuopat|koon, haudatkoon

kuorata (saam. guorrat) noudattaa, seurata (tietä, jälkiä); Siitä se [polku] kuorais Tuorisvaaran rinnettä alas Tunturin|alle ja kyytitti kulkijan kiini kylhään saakka 'siitä polku kulki Tuorisvaaran rinnettä alas Tunturinjuurelle ja kyyditsi kulkijan aina kylään asti' KT 51; Tätä tietä kuorathiin nämätkin kuusi kulkkevaa matkamiestä KT 52; siitä het kuorathiin ihmisten vanhaata käimä|tietä kautta Laathan KT 70; toisten jalanjälkiä kuoraten KT 399

kuorma taakka, paino, lass; Vasta aamula ... päästhiin jahtimiehet perile kuorminens 'kuormineen' KT 241; Mutta leppoo 'lepoa' mies [Iisakki] ei saannu - - - Iänkaikkinen se oli, se kuorma, jonka Sallima oli laskenu hänen harttiile KT 316

kuormaa panee kuormaksi; kestää hänen pittää, kestää kaiken sen, mitä elämä kuormaa hänen voimattomille olile '(olkapäilleen) hartioilleen' KT 257

kuorrustaat kuorustaa, riisua, å kle av; Monesti saattoi mies kulkkeissa yksin mettässä, kuorrustaat paidan päältä ja kokkoot 'koota' tait pois KT 330

kuorsastaat kuorsata, å snorke; Se joka sölälens 'seljällään' nukkui, saattoi kuorsastaat KT 214

kuorssaaminen kuorsaaminen, snorking

kuossassa (saam. guossái, guossis) (kestittävänä) vieraana; Jos lohenpyyttäjällä oli aikkaa, käväisi hän kyllä mielelä 'mielellään' väärttin kuossassaki ja sai juuskokaffii ja ruokkaa AR 6

kuossutella (saam. guossohit 'kestitä, tarjota'); muori oli vielä kuossutellu päälis|piimää ja verestä lehmänvoileippää vesimärile poijile KT 192

Kuosujoki|reikä Kuosujoen|laakso; Pöräkkäin ruvanhakkijat kävelthiin ylös tunturin kylkkee, pientä Kuosujokireikkää melkeinpä vestas päin 'lähes länteen'. Jokireiässä oli vähän suojaaki KT 41

Kuosu|ruto saam. Goaso|rohtu; Kuosuruto on Kuosuvaaran kaakkoiskulmassa, vajaan 400 metrin korkeudessa; Kuosurudosta on linnuntietä Pyssyjoen kirkolle noin 25 km, maastossa liikkuen hyvinkin 10-15 km lisää; matkaan menee nuorelta, reippaalta mieheltä päivä; KT 16-17; KT 312

Kuosu|vaara saam. Goasu|várri; laaja, noin 10 km pitkä vaara Pyssyjoen vasemmalla rannalla; se on 400 metristä 600 metrin korkeudella merenpinnasta; Vesta|kuosuvaara (no. vest 'länsi'); net ihmiset, jotka assuvat etelänpuolela jokkee - - - paljon niistä on menny pakhoon kiini 'aina' Kuosuvaaran taka, nuoin kolmekymmentä henkkee AR 22

kuosuvaarantakalaiset asuthiin nyt Maanalustievan kuopassa AR 197

Kuosuvaaran|tavus KT 312

kuotta (saam. guoddá) pään|alunen, tyyny, pute; Riisumatta vaatheita hän sovitteli pään|aluslaisen 'tyynyntapaisen, sen mitä hän nyt käyttikin tyynyn sijasta' hyvin sijale, lasi pään kuottale, ja samassa hän oli unen maailmassa KT 76; Soffi käännysti toisele kyljele, paraanteli päänaluksen, kaulahuivin, jonka hän oli tällästänny kuottaksi 'laittanut tyynyntapaiseksi' siihen marjavarpu|pounun päälle AR 39

kupata (saam. čuoggut) nokkia, å hakke, pikke; kertomalla legendan pienestä tiaisesta, vuoresta ja siitä aijasta, jonka maailman pienin tiainen tarvittis koko vaaran kupaamisheen - - - ko tiainen on kupanu koko vaaran KT 132

kupheessa kupeessa (kuve 'kylki, side') KT 414

kurkhaattamassa kurkistamassa, katsomassa; pitäis tässä käväistä kurkhaattamassa, vieläkö sielä näkyis tyskälaisväkkee AR 218

kurkkii (saam. gorži) kurkkio, vesiputous, foss; kurkkiin kuohukkoon —> kuohukko; kurkhiisheen päin 'putouksen suuntaan' KT 68; Joku käväisi hädissä 'hädässä, hätätilanteessa' kattostamassa Raakkaskurkkiitaki, mutta sillä kerttaa kurkkii oli niin ko lakaistu KT 359; lakshoon, jonka pohjala kesälä virttaili pauhaava jokinen kurkkiinens ja nivoinens 'putouksineen ja virtapaikkoineen' AR 208

Kurkkiin alla hyvä kalanpyyntipaikka KT 23; Raakkas|kurkkiin alta KT 36; Kurkkiin|suvanon alapuolele entisheen tunnethuun kaalama|paikhaan KT 68; AR 123; Kurkkiin|väli AR 123

kurkkoitteli kurkisteli, pilkisteli; aurinko, joka nyt vain kurkkoitteli vielä pilviin välillä 'enää pilkisteli pilvien raosta' KT 133

kurppa (saam. gurpi) pienehkö kantamus, mytty, nytytti KT 178

kuru (saam. gurra) smal dal, kløft; latriinan pitkä, hoikka kuoppa KT 167

kuru|reikä kapea laakso; «Tuolta sinne piian 'ehkä' pääsis, tuota kurureikkää» KT 144

kuska (no. kusk) kuski, hevuskuski; «Aber schnell, Mensch!» - - - Näitä sanoi ihmiset vihathiin sielun pohjalta saakka. - - - Tuoi huuto oli niin ko ruoskan ääni, ko ruoska paukattaa 'paukahtaa' kuskan kädessä KT 226

kuttoot kutoa, binde (garn); verkkoo ei ollu miehelä vara kuttoot KT 131

kutu|lohtaki kutu|lohta|kin (kutu- 'gyte-', lohi 'laks'); miehet olthiin havainheet kallaa - - - kutulohtaki sielä oli näkynty KT 337

kutu|rauttuu kutu|rautua (kutu- 'gyte-'); Koko [ylisen Saarijärven] alapää näytti ollethan täynä kuturauttuu KT 131

kuu rasva, fett; vertä, makkarasuolta ja kuuta, hyvää munhaiskuuta 'munuaisrasvaa' KT 148; [poron] kuut 'rasvat (vatsanpeitteen rasvakerros ja selkärangan sisäpuolella oleva rasva)' KT 239; Laittunheethan net Maanalustievan ihmiset tosin olthiinki. Kuu ei painanu heitä eikä heissä ollu liikapainookhaan AR 297

kuu mäne

kuu syntyy tulee uusi kuu; Jos kuu syntyy etelässä, niin tulee hyvä sää. Jos kuu taas syntyy pohjaisessa, niin silloin tulee huono sää KT 94

kuudain kuu, kuutamo, mäne; kuudain [oli paistanut] illasta aamhuun KT 54; Heidän näkönä 'valonaan' oli vielä 'enää' vain kuudain AR 111

kuudamaton / kuutamaton, jolloin kuu ei paista; pimmeetä, kuudamatonta yötä myöden AR 15

kuuden kuudestaan; Ja mitä met kuuden 'vi seksmannsgruppe' olisimma pitänheet tehdä tuommaiselle isole, sottaa kokenheelle vihollisjoukole 'vihollisjoukolle, jolla on sota|kokemusta' KT 66

kuudesta kuudesta (kuusi 'seks')

kuuhunki: kuka kuuhunki 'kuka mihin|kin' KT 74

kuuja järvilohi, taimen, ørret; AR 27.

kuuja|verkko —> pyytö|neuvot; Yksi heistä tukaisi vanhan kuujaverkon laukun kannen alle KT 235; KT 262

kuukausittain|ki kuukausi|kaupalla|kin, kuukausi|määriä|kin

kuulatti —> kuuluut

kuuliainen totteleva(inen), lydig; Pojat olthiin kuuliaiset KT 94

kuulla å høre; kuulheet '(eivät) kuulleet'; «Muitten kuulten 'muitten kuullen, jos muita olisi kuulemassa' mie en kyllä kysyis» KT 67

kuulo kuulopuheet, huhut (> < varma tieto); Täyttä totta se oli, se mitä het olthiin kuulheet tyskälaisesta - - - Kaikki se pannee maan tasale. Polttaa ja hajottaa. Mutta nyt se ei enää ollu vain kuuloo. Nyt ihmiset tiethiin 'tiesivät' KT + ; Kuuloo se on KT 311 —> makka; Ihmiset olthiin ennen jo kuulheet tyskäläisen tarkasta työmallista. Mutta het ei olheet aina uskonheet (106) kuulhoin 'kuulopuheisiin' AR 105-106

kuulustannu kuulunut —> kuunneleskelthiin

kuuluut kuulua, sattua kuulumaan, å høres, lyde; Vasta puoli yhdentoista aikana kuulatti 'kuului' joku naurattavan 'naurahtavan' ulkona KT 191; mettästä kuulatti taittuvan puunoksan risahtava ääni KT 216

kuuma: sitä kuuma 'saman tien, samalla, yksin tein' AR 272

kuunnela å lytte; kuunnella korvia 'lukea tunnustelemalla poron korvamerkkejä'; Sormila mies kuunteli karvaisten korviin syrjii. Net olthiin ehheet ['ehjät, ehyet', ts. kyseessä oli peura eli merkitsemätön villiporo]. Ei niistä näyttäny löyntyvän kenenkhään merkkiä KT 86; Kaikki tämä oli niin kaunista kuulla ja kuunnela KT 188

kuunneleskella kuulostella, kuunnella (kerta toisensa perästä, vähän väliä); Het kävelthiin ja hajeskelthiin 'etsiskelivät' ja kuunneleskelthiin ja kattoleskelthiin 'katsoskelivat' AR 16; Tiimoi het ... kuunneleskelthiin 'kuulostelivat kerta toisensa perään', ette kuuluisko se sieltä ihmisen ääntä jostaki kuopasta - - -

pyssyjokilaista ei kuulustannu eikä nävystännykhään 'yhdestäkään pyssyjokilaisesta ei kuulunut hiiskaustakaan eikä näkynyt vilaustakaan' AR 19; Kuitenki hän vielä kuuntelesti 'tunnusteli (tutkien)' emännän [kyseessä on kuumeessa oleva aittirutolainen] kainaloita ja kaulan issoo verisuonta AR 199; sairhaanhoittajat kuunneleskelthiin emännän kalloo 'kokeilivat emännän otsaa' AR 202

kuuntelemattomuus tottelemattomuus, ulydighet

kuura rimfrost

kuurainen rimete; Kuurainen marjavarpu kirisi 'ratasi, ritisi' miesten jalkkain 'jalkojen' alla KT 268

kuusi|puu|kirkko (kuusi 'gran') kuusipuusta rakennettu [Pyssyjoen] kirkko; Roihuten ja paukkuin 'paukkuen' kuiva kuusipuukirkko paloi KT 332

kuutama kuutamo, kuun valo, måneskinn; Pitkät vitivalkkeet, lamut tunturimaat levithiin kuutaman paistheessa miesten silmiin etheen AR 187

kuutamaton jolloin kuu ei paista; tänä pimmeenä, kuutamattomana sadet|yönä 'sateisena yönä, jolloin kuu|kaan ei paistanut' KT 66; Kuutamaton yö oli tosinki 'todellakin, tosi' pimmee KT 179; kuutamattomassa yössä KT 338

kuvvii kuvia, bilder (kuva 'bild')

kvääni kveeni, kainulainen, kven; arvo se on heiläki, Pyssyjoen kvääniilä KT 42; Iisakki oli kvääni.

Pyssyjokilainen ja kvääni ja norjan kansalainen KT 201; Ihmiset alethiin vähitellen eppäilehän ommiiki esivalttoit, jotka ei näyttäneet perustavan 'välittävän' heistä ja heidän toimheentulosta 'pärjäämisestään'.

«Mitäpä merkitystä se monela 'muutamalla' köyhälä Finnmarkun kvääniilä on maailman politiikissa?»

kyselthiin pakolaiset KT 261; AR 211

kydethiin kytivät (kyteä 'å ulme'); talloin jätökset '(talojen jäännökset) se mitä taloista oli jäljellä' kydethiin vielä KT 332

kyjeny kyennyt, pystynyt; tähän asti hän ei ollu kyjeny löytähän oikeita, hyvii vastauksii KT 222

kykhyyn kykyyn (kyky 'evne, kompetanse'); Ruvanhakkijoitten taas oli pakko luottaat omhaan kykhyyn ja onheen KT 314

kylhään kylään (kylä 'kirkonkylä, kylän keskusta', 'grend, landsby, tettsted omkring en kirke')

kylhään|tullijat miehet, jotka tulivat [Pyssyjoen] kylään; Kylhään|tullijat siirrythiin mettän läpi KT 62

kylki|liha (kylki 'side', liha 'kjøtt'); Het otastethiin vähän kuivaa karittan kylki|lihhaa|ki KT 108

kylkkee kylkeä (kylki 'side'); ylös tunturin kylkkee 'tunturin kylkeä (kuvetta) ylös, 'oppetter fjellsida' KT 41

kylliksi tarpeeksi, nok, tilstrekkelig; Kylliksi ruokkaa KT 93; Niitä [vieroväkkee, saksalaisia] het ei

halunheet nähä ennää tässä maailmassa. - - - Herrasväjeltä het olthiin jo saanheet kylliksi 'se mitä

herrasväki oli heille antanut, riitti / herrasväestä he olivat jo saaneet tarpeekseen'. Ja kylliksi on kyllä kylliksi.

Kuitenki heidän mielestä ja puolesta KT 228

kyllästynny Siitä aterista ihminen ei kyllästynny 'tullut kylläiseksi' KT 73

kylmettyyt jäätyä, mennä routaan, å fryse, ise, tele; ennen ko maa kylmettyi pakkasöitten alkkaissa KT 19; elävähoppee oli kylmettynyt 'jähmettynyt' mittarissa KT 198; Nälkkyyt 'näлкиintyä, olla nälässä' Kuosuvaaran takana saattais, mutta ei kylmettyyt, niin kauvoin ko puita saatais arinhaan KT 298; Vain järvenranthoin saattoi yönaikana kylmettyyt ohukaista jäätä. Päivälä jää sulais 'suli' KT 334

kylmilä kylmillään; Kylä näytti olle van tyyhä, pimme ja kylmilä. Ei näkyny parafinilampun kuttuvaa näkköö 'kutsuvaa valoa' KT 174

kylmäksi: mennä kylmäksi (saam. mannat galmmas) pyörtyä, å besvime KT 293

kylmästyynny valittanut kylmyyttä (saam. galmmašit 'pitää liian kylmänä'); Sitten miehet kaalastethiin joven poikki, eikä yksikhään ennää kylmästyynny tätä tosin 'todella' syyskylmää vettä KT 51

kylväillä kylvää (kerta toisensa jälkeen, usein, vähän kerrallaan); Hän [Aaro] kylväis 'kylvi' uskoo, toivoo ja rakhautta – ensinäki 'varsinkin' rakhautta mies kylväili KT 102

kylvätä kylvää, levittää, istuttaa, juurruttaa, å så, spre, plante; oli kylvätty 'oli kylvetty'; Kylvätä maussärin patruunii ihmisten kentile KT 60; Ihminen kylväis vihhaa ja korjais vihhaa 'ihminen kylvi vihhaa ja korjasi vihan satoa' KT 95-96; molemat jalat lujin kylvättyinä tähän karulta näyttävään, siunathuun maahan 'molemmat jalat lujasti (istutettuina) juurtuneina tähän karulta näyttävään, siunattuun (pyhään) maahan' KT 43

kylän väki oli mettässä, Kentän joven päällä, Ailigaisen uomassa, Aittirudossa. Maanalustievan asukhaat elethiin vielä tervheinä Maanalustievan kuopassa KT 114

kymi|saaphaat (no. gummi|støvel) kumi|saappaat; hän ... pyyhkäisi marjavarvun roskat villakangashousuista, joitten suut olthiin issoin kymisaaphaitten vartten 'suurten kumisaappaiden varsien' päällä KT 13

kynshiin kynsiin, käsiin

kynsi|puut makuu- ja istumispaikan käytävästä erottavat kynnyspanuut; «Panemako met pojat vielä poikkipuita tähän laattiile. Kynsipuita?» - - - viisi pitkää, sirroo 'siroa' koivuu. Niistä het veistästethiin pois tuohen ja parkin ja sijoitethiin net vuotheitten jalkkoin|pähän KT 168; «Kynsi puut siihen tulthiin, niin ko elläin|navethaan KT 169; —> käimä|sija

kypsy kypsä, moden, gjennomkøkt, -steikt; net on jo kiehunheet monta tiimaa ... net kyllä oliski pitänheet keritä kiehuvan kypsyksi 'niiden olisi|kin pitänyt ehtiä kiehua kypsäksi' KT 156

kypsy|hilla —> laatta|hilla AR 93

kyset kyse, kysymys, spørsmål; tuli kyset siitaki, ette pitäiskö tässä lähteet jahthiin 'heräsi sekin kysymys, että pitäisikö tässä lähteä metsälle' KT 35; mistä oli kyset KT 243

kyssyvästi kysyvästi, kysyvällä äänensävyllä; «Jaa, tet oletta vielä täälä?» sanoi toinen kyssyvästi KT 229

kytehän kytemään; Arinhaan jäi vielä pieni ahjo 'hiillos' kytehän KT 79

kyttevhään kytevään; Puita het lisästethiin puoli kyttevhään ahjoon 'hiillockseen' KT 10

kyynespäät kyynärpäät, albue

kynsiskelehän (kynsiskelemään) kynsiskellä, raapia kynsillään; Mies joutui alkkaat kynsiskelehän kainaloita ja uudesti tappahan täit KT 330

kyyyryssä kumarassa, bøyd

kyyttitti kyyditti, kuljetti; [polku] kyytitti kulkkijan kiini kylhään saakka 'aina kylään asti' KT 51; venheilä se kyytittee 'kyyditsee, kuljettaa' KT 114

kyytätä seurata, å følge; Iisakin takapuolela hän käveli kyyttäin ('seuraten') tuota viiden miehen joukkoo 67; Toisila oli työtä kyytätä miestä ko hän asteli alas loivaa tunturinrinnettä KT 146; [Annin ruokkofaari] oli nähny kummituksen merenrannala. Hän oli pimmeenä iltana havainu kauheen ison miehenhaamun kyyttävän itteensä - - - Vieläki haamu oli kyyttäny KT 154; Syyllisyys kyyttäis 'seurasi' Iisakkii joka paikassa KT 210

käden kuulola käsi|kopelolla, käsillä tunnustellen; Sielä oli pilkka|pimnee. Ihminen ei nähny mithään. Käden kuulola piti löytää arinan KT 97

käiminen kulkeminen, käynti; Tyskälaisele heidän käimisestä '(käymisestä) käynnistään' ei olis pitäny jäää pienintäkhään tiettoo KT 71; käimhäänkhään 'käymään|kään'; Millä laila se niittenki kans tulle käimhään '(tullee käymään) käynee|kään' KT 290; käiminen oli hidastunnu välilä KT 293

käimä|sija tila, jossa voi kulkea, käytävä; [kynsipuut sijoitettiin] vuotheitten jalkkoin|päähän 'vuoteiden jalko|päähän', niin ette siihen tuli neljeskantti 'neliskanttinen tila, nelikulmainen tila' ja jäi soma käimäsija KT 168

käimä|tie käymä|tie, polku, sti; Tuorisvaaran ikivanha ihmisten ja elläimitten käimätie KT 51

käimättä käymättä

käimä|vaatheet (no. gåbort|klær) meno|vaatheet, kyläily|vaatheet (> < arki|vaatheet)

käipi|pä käypä|hän (—> käyđä)

käiväisiski käväisisi|kin, kävisi|kin (pikaisesti) AR 102

kärntelilainen Itävallan Kärntenistä oleva; Kyyristyksissä 'kyyryssä, kumarassa' mies siirtyi niin likele, ette hän alkoi näkehän «viholista», olishan sielä saattanu olla vaikka kärntenilaistaki 'joku kärntenilainen|kin' KT 137

kärppä (lat. mustela erminea) røyskatt

kärrön|rathaita KT 68

kärröt kärryt, kjerrer; Hevosta kulki kärröt pörässä KT 52; Näkyi sielä joku ihmistokka vetelevän

kärröi|ki pörässä ... kärröissä istuskeli eli makkaili ihmistä ... Kärröin|vettäjäillä ja kärröissä ollevilla ihmisillä

näytethiin ollevan muunlaiset vaatheet ko tyskän sotamiehilä KT 61; kärhöin 'kärryihin' KT 109

kärssiit / kärsiit kärsiä, å lide; mitä hän [Iisakki] oikheen ajatteli tästä ulkomaalaisesta herrasväjestä, jonka tähden hänen ja hänen perheenki oli pakko kärssiit ja olla vielä pakolaisinaki omassa maassa KT 175;

«Miksi minun pittää kärsiit kaikesta tästä» [Iisakki] KT 361

kärssivälisesti kärsivällisesti, med tålmodighet

käsi hånd; käshiin 'käsiin'; käsiläki '(käsillä|kin) käsistäänkin' hän on seppä 'osaava' ja taitava mies KT 67;

kässiin 'käsien'; kässii 'käsiä'

käsi|kranaatti hånd|kranat; levittää käsikranaattii risukkoihin, eli mihin vain KT 60

käsittäny (käsittänyt) omaksunut, saanut; Semmoisen vihan tämä mies oli pitkän sodan aikana käsittäny viholliselle 'saanut vihollista kohtaan' AR 205

käsi|työ, saam. duodji, hånd|arbeid: – poronnahan valmistelu ja siitä tehtävät turkit ja jalkineet AR 126-127; ks. *Lapin käsityöt* s. 98-157 Nahkatyöt; Jalkineet; Peskit sekä *Håndbok i duodji* s. 57-61 Reiskinn, s. 67-74 Bearbeiding, impregnering og oppbevaring av skinn, s. 123-136 Vedlikehold og reparasjon av tradisjonelle klær

kuiva porontaljaläjä ... kesinhens 'kesi|neen (päivineen)' ... Ellilä ei ollu rassuuta 'rasvaa', eikä häneltä liieny jauhookhaan 'liennyt jauhoa|kaan', josta hän olis laitastannu voidetta ja voidelu taljat AR 126

– nahkoja ei oltu alettu valmistella käyttöä varten; ensimmäinen vaihe olisi ollut rasvojen ja kesien (kalvojen) nylkeminen tuoreesta nahasta; puhdistetut nahat suolataan, kuivataan ulkona uluilla (ulku 'seiväs, tanko') ja sitten käsitellään suurus|voitelu|aineilla (kirnupiimää tai maitoa, rasvaa, suolaa, ruisjauhoja)

– *kesi* (saam. assi) ihon|alais|kudos, kalvot, hinner, bakside av skinn

... voidelu taljat, ette net olis saattanu pieksäät, neskätä ja tielluut pehmeiksi peski- eli 'tai' pöykkyri|nahoiksi AR 126

– *pieksäät* (piestä) hakata, saam. cábmit, pehmittää nahka parkittaessa, å gjøre mykere ved barking

– *neskätä*, saam. neaskit, kaapia kesi nahasta näskäimellä (saam. jiehkku 'jiekkiö, näskäin, nahan kaavin, räkkirauta, skinnskrape')

– *tielluut*, saam. deallut, käsitellä pehmeiksi (kuin säämiskä), å semske skinn

– *peski*, saam. beaska, poronnahkainen turkki, pesk

– *pöykkyri*, saam. bevkor, iso, pitkäkarvainen peski, lánghåret pesk

Ellilä oli monta suonikunturaa. Soffi ja Elli punostethiin ison läjän neulomasuonii, pari kymmentä

yhteensä. Het hajethiin kaksi mustaa koipikunturaa, pehmitytethiin koivet, leikastethiin nutukanpohjat, tsjulkkumat, iltit ja ruojuksetki AR 126

– *suoni|kuntura*, saam. suotna|gottur, yhden poron koipien (jalkojen) suonet, senene på reinens fire bein

- *neuloma*|*suoni*, saam. suotna, goarrun|suotna, ompeluvälis suoni|rihma
  - *koipi*|*kuntura*, käsittelemättömät koipinahat; yhdestä kunturasta tulee yhden koipinahkakengät, nutukkaat, skaller (saam. goikket, nuhtat / nuhtot, nuvttot); musta tai valkoinen väri sopii pyhänutukoihin, svart passer for fin|stas|skaller
  - *iltti*, kauto, kengän etuosan päälliskappale, saam. alddas, overstykke på skaller
  - *ruojus*, saam. ruojas, nutukkaan varren sivu- ja takakappale, bakbjoren på skaller
- Närppeestä keiturinkoivesta het vielä leikastethiin pöräliekutki ja nivotetusta porontaljasta anikat, johon het pistethiin paulan kiini - - - purka|nutukat - - - tieppu|paulat - - - kuret|nutukat - - - kiverät nokat AR 126-127
- *anikat*, saam. hánat, anikka, hanikka, silmukka paulakengissä paulan kiinnittämistä varten, skinnhempe på komag
  - *purka*|*nutukat* (saam. borgi) lyhyt|karvaiset, silo|karvaiset, elokuussa karvan|luonnin aikaan saadusta nahasta tehdyt juhla|nutukat
  - *tieppu*|*paulat* (nahasta) punotut kengännyörit, paulat, joiden päässä on tupsut (saam. diehppi 'tupsu, dusk')
  - *kuret*|*nutukat* nutukat, joissa on kure|kujat ja nauhat (saam. snoraldat 'nyöritys, kurenauha, snøring')
  - *kiverät nokat* ylöspäin ja taaksepäin käyrät kärkiosat (saam. gavvar 'käyrä, kippura, oppoverbøyd, bakoverbøyd')
- käskeet** kutsua, nimittää, å kalle; Ja tuo iso äijän|käppyrä, niin het käskeethiin häntä ittekðsens 'itseksensä, mielessään', ajeli motorisykkeliä 'moottori|pyörää' ja hoputteli KT 59-60; «Niin se pittääki pölätellä vihollisjoukkoi, jotka käskeemättä 'kutsumatta, uten invitasjon' on tulleet Norjhaan KT 321
- kätköö** kätköä (kätkö 'gjemme'); putaatti|kätkö KT 70
- käväistä / käiväistä** å gå som snarest; Hän oli jo keriny käväisehän 'ehtinyt käväistä' ulkonaki kattostamassa säätä KT 94; ko het olthiin käväisheet krannin kylässä 'kun he olivat käväisseet naapurissa kylässä' KT 48; Raakkasjojen suussa saakka Klemetti sanoi ittensä käynheen 'käyneensä, eli luuli ittensä käväisheen 'luuli käväisseensä' sielä saakka KT 78; Pitäiskö kukhaan 'jonkun' käväistä Maanalustievan takana? - - - Kyllä mie lähden käiväisehän 'käväisemään' KT 181; «Kiitos, ette tulit käiväisehän» AR 68
- käyđä** käyđä, kulkea (jalan), å gå, besøke; hän käipi 'hän käy, kulkee'; Het olthiin jo käynheet 'he olivat kävelleet' pitkän matkan KT 10; Ko ennen ei ollu tullu käytyksi sielä 'kun ennen ei ollut tullut käydyksi siellä' KT 78; käimättä 'käymättä'; Metki kävemä 'me|kin kävimme' kirkossa jouluna ja päässiäispyhinä. Muutoin poropaimen ei pääse käimhään sielä KT 391; käyđä mettää 'kulkea metsässä' AR 43
- Käyräjärvi** (kartta: saam. Mohkke|javri, no. Krok|vannet, kv. Käyrä|järvi), Paussokan ja Juntintörmän välissä Kruununtien länsipuolella KT 70; (het) käännnythiin kävelehän Käyräjärven etelänpuolista luhta- eli

kenkäheinä|ranttaa Käyräjärven luokan alustaa merheen päin KT 70; Äl-Jouni pääsi neljen miehen kans Käyräjärven luokale. Siihen het olestethiin kuuntelehan KT 177

käytyksi —> käydä

käännästäät kääntää (nopeasti); Mihin päin vain mies käännästi 'käänsikin' kiikarin, näkyi joku liikkuvan KT 52

käänttyyt kääntyä, palata takaisin, tehdä parannus, å vende seg, omvende seg; Mie häädyn kestää ja käänttyyt KT 216

käänttää kääntää, å vende, snu, dreie; käänttäissä 'kääntyessään'; «Saattaisko 'voisiko' ihminen koskhaan rakastat senlaista vihollista, käänttää sille toisen posken lyöttäväksi» KT 228

käärhätetty kääraisty, kietaistu

käärmet kääreme, slange, orm; [Aleksanteri oli] sujutellu 'venytellyt' jäseniitä niin ko käärmet KT 264

köökki (no. kjøkken) kyökki, keittiö; köökissä

köökki|pöytä keittiöpöytä; Miehet istuttethiin vielä viitisen minuuttii köökipöyđän vieressä KT 176

kööli (no. kjøli) (veneen, laivan) köli; Miehet kattostethiin köölii ja köölilauttoi, vattalauttoi ja kylkilauttoi ja vielä riipatki het tutkiskelthiin AR 272

L

laadinkiita ammuksia; Löytyiskö sitte [haulikon] laadinkiita misthään? KT 263

Laagis|vuono; met purjettimma Laagisvuonoo pohjaisheen, ja ko tulima Sværholtin alle, saima ...
etelätuulen KT 23 —> Lagis|vuono

laajuus lakeus, flate; (hän) lähti ... kävelehän ... tunturin mettättömhään ylenmääräisheen laajuuteen päin
'hän lähti kävelemään suunnattoman suurelle tunturilakeudelle, jossa ei kasvanut metsää' KT 85

Laappar|joki AR 56

Laappar|järvi (kartassa: Láppar|jávrit) kaksi Láppar|johkan keskijuoksulla olevaa järveä kruununtien ja
Lápparnjuniksen eteläpään välissä; AR 38

Laappar|laatas AR 56

Laappar|nenä AR 56; AR 75

laassa (saam. lásis / lássis) sileä kallio, loiva kalliosaari, flatt skjær; AR +

laatas|maa (no. flate) tasanne, tasanko; Jänkistä löytyy hillaa, ja lamuilta laatasmailta mustikkaa ja puolaa
KT 9

Laathan KT 70 —> kruununtien länsipuoli; Laathaale KT 110; —> Paussockka

Laat|jänkkä; [Marasto] etelänpuolele jokkee ... Hilmari ... Hänen kotitalo oli ollu etelänpuolela jokkee
- - - Parisattaa meetterii talon ylipuolela Laatjäнкän syrjän mettäpaikaisessa pitäis olla jotaki ruokatavaraa
KT 317; Hilmari ei päässy palotumtile 'palo|tontille'. Mutta jäнкänrannasta miehet löythiin 'löysivät' pienen
jauhokäärön ja vähän kuivaa lihhaa KT 317; Laatjäнкän itäranttaa miehet kävelthiin ja tulthiin Pitsipahđan
kautta luokan päälle. Juhan-Petterin talo näkyi ehheenä - - - miehet käännnythiin Hukkaruthoon päin.
Hukkaruđon Antin talloo ei näkyny KT 336

laatta|hilla (saam. láddat 'kypsyä (marjoista)'); kypsy|hilla, kypsät lakat; Jänkiltä oli saatu ... kilokaupala
laatta|hillaa KT 57; AR 56; kypsy|hilla AR 93

laattee laakea, flat, jevn; laatteele kivele ... arinan nuskaan 'nurkkaan, til hjørn' KT 153

laatteelensa lappeelleen, flatside mot flatside (lape 'flatside'); Toiset ... lađoskelhtiin niitä [turpeita] seinhiin,
laatteelensa tietenki KT 72

laattii / laatti lattia, golv; laattiile 'lattialle'; laattiitakhaan 'lattiaa|kaan'

Laavarin|kuru (kuru saam. gurra, skurču 'sola', 'smal dal, kløft'); Vestapuolela jokkee 'Tuorisjoen
länsipuolella' nousi Tuorisvaara. Edessä aukeni toisela puolela jokkee Laavarinkuru KT 48; Toinen
kohtaamapaikka on Laavarinkurun ylipuolela, entisessä kaffinkeitto|paikassa KT 176; Miehet
jatkahtiin matkaa kahđen Tuorisvaaran vällyi, nousthiin Keinoluppoo Tuorisvaaran päälle ja kohđathiin
toiset Laavarinkurun suussa KT 188; KT 273; hän [Siigvalli] oliki tullu Tuorisjoen lakshoon. Vasta
Laavarinkurun kautta mies oli tuntenu entiset riekkomaat. Keinoluppoo hän sitte oli tullu Tuorisvaaran yli

ja Soron yli Uratievan pohjaisenpuolta. Rudon syrjästä hän löysi toiset KT 295

laavo (saam. lávvu) laavu, lavvo, samisk sommertelt; laavo sielä on pystössä. Varovaisesti miehet kuitenkin likenyhtiin laavoo - - - Laavole miehet menthiin - - - Miehet kysyhtiin saataisko het yösijan laavhoon.

Lämpimässä laavossa oli hyvä leppäät 'levätä' KT 387; Isomasta ja paremasta talvee varten villaraanuila vahvenetusta laavosta, ko tuo paimenlaavo, missä het olthiin nukkunheet yön, tuli Aslakan emäntä, Ravna KT 389; Yhtenä iltana, ko nämät nelje ihmistä olthiin istuskelemassa laavossa, Elli ja Piera [isäntäväki] arinan oikeela puolela ja vierhaat [Soffi ja Jussa] vasemalla AR 108

lađoskella latoa (kerta toisensa jälkeen, pikkuhiljaa); Toiset kannelthiin ja lađoskelthiin 'kanniskelivat ja ladoskelivat' niitä [turpeita] seinhiin KT 72; longotella turvetta, kannela ja lađoskella iilhaan KT 74 —> iila

Lagis|vuono saam. Lágēs|vuotna, no. Lakse|fjord, Lais|vuono AR 63

Lagisvuonon|pörä AR 252

lahhonutta lahonnutta (lahonnut 'rättnet, morken'); lahhoohan 'lahoamaan' KT 403

lahtunu (saam. šlávvat 'kostua, kastua') kostunut, kastunut; Harttiit 'Hartiat' paleluthiin eniten, ko aluspaita oli vähän lahtunu KT 180

lahtuu lauhtuu, lämpenee; nyt se kyllä pojat lahtuu - - - aamula ... sää oliki lahtunu KT 406

laihiin; Siinä [niitty|kammissa] kävis laihiin 'kävisi päinsä, olisi mahdollista' olla yön aijan AR 44

laila millä laila 'millä lailla, miten'; Millä laila pojat tullee rullikasta 'siankärsämöstä' ruusu? KT 200

-laila (saam. lálhakai) sillä lailla, siten että voi tehdä sitä, mitä yhdyssanan alkuosa merkitsee, esim. kantama|laila 'niin että kantaminen käy päinsä, onnistuu hyvin'; Mettä tulis aivan mustaksi, talven laila 'niin kuin se talvella (yleensä) on' KT 289; Toiset laitethiin lihat nopeimitten 'niin nopeasti kuin suinkin' keittämä|laila 'keitto|kuntoon' KT 401; miksi mie [Elli] laitoin kaiken talven laila 'talvikuntoon' Aittiruđossa AR 70; asuma|laila AR 170

laiskutella laiskotella, å late seg; laiskuttelehän 'laiskottelemaan'; «Mitäpä tässä pittää viivytellä ja laiskutella. Laiskuttelemalla ihminen ei saa mithään» KT 386

laita|maile laitamille, ulkopuolelle; [Saksan armeijan] eteneminen oli pysähtynny 'pysähtynyt' Litzajoven rantatörmile ja Leningradin laitamaile KT 302

laittaat laittaa, tehdä, å lage, gjøre; «Miksi net [saksalaiset] pidethiin laittaa tämmäisen vaivan meile?» KT 100; «Mie en saata laittaa makkaroitu, ko ei ole lankkaa, millä mie neuloisin suolen aukkeimet kiini» KT 249; Hänen kasvhoihin 'kasvohinsa' oli ajan aura laittanu syvvii vakkoi 'oli ajan aura (laittanut) kyntänyt syviä vakoja' KT 378

laittasti laittoi (nopeasti), tekaisi; Hansi laittasti vielä kynnyksenki oven alle, pisti sen sijale 'pani sen paikoilleen' KT 168

laituskelehan laihtua (vähitellen); Ihmiset alethiin laituskelehan KT 359; Tänä syksynä ihmiset laituskelthiin AR 82

laittunu laihtunut (laihtua 'à ta av, bli magrere')

laivoi laivoja (laiva 'skip, båt')

laje- —> laki

lajjii lajia; parasta lajjii 'parasta lajia' KT 33

lakaistu (lakaista 'à feie, sope'); Uoma oli tyyhä. Lakaistu. Ihmistä ei löytynyt AR 16

laki (tunturin, vaaran) laki, huippu; lajen 'laen'; lajela 'laella'; tiimoittain 'tunti kaupalla' hän käveli päin korkkeinta vaaran lakkee 'tunturin lakea' KT 85; Kuosuvaaran korkkeesheen lakheen 'korkealle laelle' alkoi päivemällä aurinko vähän loistelehanki, vaikka se joskus välillä vielä kattoiliki '(katoili|kin) hävisikin' kokonhans pilvipeiton alle KT 247

laki lov; lajit 'lait'

lakiskella juoda, latkia; AR 350

lakki|verka punainen verka, jota käytetään saamelaisnaisten lakkien tekoon; siinä uiskenteli ... kaunista tunturitamukkaa, jonka suomu oli pikimusta, mutta täkkä 'liha' niin ko kiiltävä, punainen lakkiverka AR 95

lakso laakso, dal; laksoo 'laaksoa'; lakshoon 'laaksoon'; pitkän pitkä hankala matka yli tunturitten ja kautta laksoin KT 107; lakshoihinki 'laaksoihin|kin'

Lalla ja Kristoffer kaksi seitaa, vanha palvontapaikka AR 124

lalva latva, (tre)topp; Kuosujoven lalvala het vielä istuskelthiin KT 183; Tuuli ottiki jo koivun lalvhoin 'latvoihin' KT 191

lama laihtunut, laiha, mager; lammaa 'laihaa' AR 152; neljen laman sotavuoden pörästä AR 207; lamanlainen 'laihahko, laihan sorttinen' AR 420; lammaa lihhaa 'laihaa [poron] lihhaa, rasvatonta lihhaa' AR 517

lammas|tokka lammas|lauma, saueflokk; Laurin joven sisälä oli lammastokka - - - Lamphaat olthiin ... kesyt - - - Are huvvais 'huusi' Kellolamphaan nimen - - - miehet tunnethiin net Jussan-Soffin lamphaiksi KT 336

lamphaan|kylkkee lampaan|kylkeä (lammas 'sau', kylki 'side'); kuivaatettuu lamphaankylkkee, lappaa (lapa 'bog') ja paistii KT 70

lamu suuri, laaja, vid, utstrakt; lamuilta laatasmailta 'laajoilta (ylä)tasangoilta' [löyttyy] mustikkaa ja puolaa KT 9; Ihminen ei olis koskhaan saattanu ajatella sitä, ette näin ylhäälä tunturilla olis saattanu olla näin lammuu, isopuista, runsasta mettää KT 96; tutustuis ... tähän lamhuun, paaroilevhaan 'aaltoilevaan' tunturimaahan KT 119; Kuosuruto oli niin lamu KT 185

langettaat langettaa, å felle; langettaat tuommaisena kauhistuttavan tuomion 'langettaa tuollaisen hirveän tuomion' KT 40; langettaat kuolemantuomion KT 213

lankeis lankesi; Samalla lankeis kyllä kaikki edesvastaus toimheentulosta näitten miesten lujile olile 'vahvoille hartioille' KR 259

Lanto|ruto —> ruto; ko het olthiin menheet eli tulheet läpi pimmeen Lantorudon, missä ihmiset kaikkina aikoina olthiin nähneet kaikenlaista pöläkettä KT 53; Kylän vestapuolta, Aalkkan kautta, miehet kävelthiin kiini joven ranthaan, Anttonin suvanon alapäähän - - - Jos joku ihminen likenis, matalaa nivvaa pääsis poikki joven ja sieltä Lantoruthoon KT 231

– Lantoruto

– Aalkka

– Anttonin suvanto

lantto (saam. láttu 'lampi, tjern, dam, luoppal 'lampi jonka läpi virtaa puro tai joki', 'liten innsjø som det går elv igjennom') lompolo; järvi|lantto; Siihen [Kottirudon ojan päälle] het jääthiin päiväksi lanttojärvisen 'pienen järvenlampareen' rannale. Lanttojärvessä kuhisi vääjäkköö KT 230; Het jouđuthiin ... mennä ympäri 'kiertää' syvän ja pölättävän lanton|ki AR 37; Jussa ja Soffi seurailthiin ojjaa 'ojaa' kiini pienheen järvi|lanttoisheen saakka 'aina pienelle järvenlampareelle asti' AR 95

lapin|puukko samekniv; hän [Annin ruokkofaari] oli viimen ottanu lapinpuukon tupesta ja vetäny ristin merkin yli polvun (polku 'sti') KT 154

lappaa lapaa (lapa, gen. lavan 'bog'); kuivaatettuu lamphaankylkee, lappaa ja paistii KT 70; Keskeltä lappaa luodi oli menny läpi KT 86

lappii lapio, spade; lappiin 'lapion'; lappiila 'lapiolla'

lappii|mies lapio|mies, lapioija

lappii|mies|joukko KT 104

laskeet laskeutua; laskeet pitkäksi sölälensä maahan KT 81; mie lähdin laskehan 'laskeutumaan' alas tunturin itärinnettä KT 202; laskeissa 'laskeutuessaan' ... alas ... rinnettä KT 228; Varovasti mies piti laskeet 'miehen piti laskeutua' alas laksonrinnettä KT 396

laskeet laskea, päästää, antaa tehdä jotakin, å slippe, løse, ettergi; laskea alas; laskeet ylikerran KT 28; Mies laske peuralta veren KT 86; Ko mie pidin laskeet net lähtehän sinne 'Että minun piti päästää heidät lähtemään sinne' KT 191; laskehan 'laskemaan'; laskeet irti 'päästää irti'; Pimmeessä ei saattais laskeet 'voisi päästää kethään likele KT 231; Suru ei laskenu häntä niin vähälä KT 256; Juoksujalkkaa, niin ko heidän tapa aina oli ollu ennenki, nuoret miehet [Klemetti ja Siigvalli] olthiin laskenheet 'päästelleet, tulleet vauhdilla' yli tunturin KT 269; Kovan tuulen takia nuoren miehen oli ollu pakko laskeet 'antaa mennä' vähän myöätuuleen KT 295; Vielä painavamaksi kuorma tullee, ko sitä ei saata sekuniksikhaan

'sekunniksi|kaan' laskeet maahan KT 316

laskettaat torvon laskea dorg-pyydys KT 23

lasketti (hän) laskeutui; hän lasketti laukun maahan KT 88; Yksi toisena pörhään lasketti sölälensä vuotheele 'yksi toisena perästä laskeutui vuoteelle selälleen' KT 93-94; mies ... lasketti ittensä sölälensä 'laskeutui selälleen' vuotheele KT 165

Lassi —> Aittirutolaiset; Jounin Lassi, nuori emäntä, koirat ja elo; he olivat siirtyneet Luovinjuuskista Aittirutoon, koska Luovinjuoski oli aivan liian likellä tietä AR 79-80 —> Jounin Lassi

Lassi-poika, Soffin kummipoika AR 94

Lassi, vanha tarina Mukkajärventievan kadonneesta pikkupojasta AR 119-125

lasti|biili (no. laste|bil) kuorma-auto; «Kyllä se minun sydän alkoi takohan '(takomaan) takoa' rinnassa, ko sen tyskän lastibiilin nävöt loistastethiin minun kantapäihin 'saksalaisen kuorma-auton valot valaisivat kantapäitäni' KT 179

latriina (no. latrine) (kenttä)käymälä KT 167

lattuuta latua (latu saam. láttu 'skiløype'); Taas kävelthiin vierhaat väärttin sivakoitten ja ahkiin lattuuta 'suksien ja ahkion latua' KT 391

laukassa juosten; Hansi ... oli ... lähteny laukassa kaverin pörässä yli kenttiin ja aittoin 'Hansi oli lähtenyt juosten kaverin perässä kenttien (pihamaiden) ja aitojen yli' KT 39

laukhuin laukkuihin (laukku 'bag, veske')

laukkee lauhkea, mild; Tunturin laukkee tuuli KT 43; Etelätuulen laukkee väry KT 123

laukkoja juoksija

laukkoot laukkoa, juosta, å løpe; Iisakki pani täyttä lähtöö laukkohan 'lähti täyttä vauhtia juoksemaan' etelhään päin KT 370; Mies jatkais matkaa laukkoin KT 371

laukoskelthiin juoksivat; Pörässä net [saksalaiset] vielä laukoskelthiin, mutta met voitima kilpajuoksun parila askelheella KT 276

laulaat laulaa, å synge; Paljon sinne oli menny väkkee, ko net [saksalaiset] laulain 'laulaen' olthiin menheet ithään päin KT 316; poromies lähti iloisesti laulain poromiehen tavala [joikaten] KT 392

laulastaat ottaa ja laulaa; Kuosuvaaran kartano ... viimen het vielä laulastethiin koululaulunki ja sen päälle muutamat veisastethiin vielä virrenki, jonka het olthiin oppinheet kokouksissa. Iisakki ajatteli vielä laulastaat siitä laulusta, minkä kirjoittamisen hän oli aloittannu Saarijärven alapäässä. - - - Tohtisko hän koskaan laulaat sitä? KT 192-193

laulela å småsynge, synge litt, av og til; Pitkän, pimmeen syysillan kuosuvaarantakalaiset kulutethiin sisälä laulelemalla ja muistelemalla sattui 'kertomalla satuja' ja puhelemalla kaikenlaisista asioista KT 213

laulun|rinnat hyvästä, kuuluvasta laulu|äänestä; Anni oli kuullu vielä tuon Antti-lukkarinki äänen. Silläki

miehelä olthiin hyvät laulun|rinnat KT 340

laulun|tevossa laulun tekemisessä; [Iisakki] alkoi taas ajattelehan sitä laulua, mitä hän oli alkanu tekehän Saarijärven rannalla - - - kauvemaksi mies ei päässy tällä kerttaa lauluntevossa KT 211

laulut (laulu 'sang') ja **virret** (virsi 'salm')

LAULUT:

– Aleksanteri lauloi kouluaikana opittua laulua «Nå synger vi på vår tur...» KT 102

– ihmiset ... nouđastethiin jovesta kylmää, kirkasta vettä. «Tämähän on niin ko Saimaan kanavan vettä,» sanoi Hansi ko muisti laulun, jota het olthiin lauleskelheet lauvantai-iltoina Valkamantörmälä KT 167

– (Marthiinin sepittämä lorulaulu) «Kaunis on ilma, kaunis on maa. Kaunis on aurinko, kaunis on sää. Ja meri on niin sinisen sininen,» urrutteli vahti [Marthiini], joka samassa valmisteli eli sepitteli oman lorulaulun sanatki vielä. Vain aijankuluksi KT 237

– Petteri laulasti vielä sievälä laulunäänelä vanhan perintölaulunki jostaki junasta ja aseman kellosta - - - Mie olen oppinu sen entisiltä ihmisiltä - - - sen perintölaulun KT 248

– Het [kuosuvaarantakalaiset ja heidän vieraansa] puhelivat pilkkalauluista, joita het olthiin laittanheet ja laulelheet. Äl-Jouni laulastiki vielä yhđen, jonka hän itte oli laittanu KT 286; Äl-Jounin pilalaulu KT 302

– Hansi käveli ja urrutteli jotaki laulua matkala tunturin yli. Se kevitti hänen mieltä ja kulkkuu ja lyhensi aikkaa. F. E. Sillanpään sotamarsin mies oli oppinu karigasniemilaisilta. «Täältä kumpujen kätköstä metki 'me|kin' tulema,» ajatteli Hansi ja nauratti KT 314 [Sillanpään marssilaulu 1939, sävel Aimo Mustonen; Suuri Toivelaulukirja 3 s. 170-171; Ensimmäinen säkeistö kuuluu: *Kotikontujen tienoilta tervehtien / tämä laulumme kaikukoon / yli peltöjen, vetten ja tunturien / aina Hangosta Petsamoon. / Sama kaiku on askelten, / kyllä vaistomme tuntee sen, / kuinka kumpujen kätköstä mullasta maan / isät katsovat poikiaan.*]

– Ennen lähtöö [Tuorisjoven kaffinkeittosijasta alas kylään] Aleksanteri laulasti vielä ensimmäisen värsyn Alaattissa [Altan pataljoonassa] opitusta sotamiehen laulustaki KT 315

– [matkalla Kuosuvaarasta takaisin Pyssyjoen kylään] Marthiinilla ei ollu kottii. Sillä hän lauleskeliki kerran toisensa pörhään ette «kotitonna kuljeskelen nyt [”Mustalainen”, 1. säkeistö: *Mustalaiseks olen syntynyt, koditonna kuljeskelen nyt; luonnon lapsi, mitä huolinkaan, kun vaan vapahana olla saan;* ks. esim. MATTI YLI-TEPSA – MERJA YLIVAARA, *Maastamuuttajien laulu*. Gummerus 2008. ISBN 978-952-202-099-4 s. 160]» KT 409

– Elli oli iloinen ja onnelinen [tehtyään päätöksen siitä, että Jussa ja Soffi lähtevät hänen kanssaan Aittirutoon]. Hän lauleli poropaimenen tavala 'joikasi' kulkkeissa tunturii AR 62

– peräytyvät saksalaiset joukot kruununtiellä – Elli ja Soffi tarkastelevat heitä Ullukapperin laelta; Kurja, harmaaja ihmisvirta - - - Traasuisina ja väsynheinä ja alakuloisina, nyt laulastamattakhaan sođan ja kunnian

voittolaului AR 118

– Sitte Elli alkoi aijankuluksi laulelehan vanhoita koululaului. Hän saattoi laulaat 'osasi laulaa' ja vieläki hän muisti kouluaijan lapsenlaului 'lastenlauluja kouluajalta'. Mutta saamenkielistä koululauluu emäntä ei saattanu. Sen sijhaan hän muisti virren, jota kaarasjokilainen ushein oli veissailu suurina juhlina Kaarasjoven pienessä, valkkeessa kirkossa AR 141

– Poro- ja kyyttimies Aslakka tuli niin iloiseksi, ko hän pääsi Tenonlakshoon, ette hän pelkästä sydämen ilosta, joikasti toisile omasta morssiimesta, Kaarasjoven kaunhiimasta tytärlapsesta AR 214

– «Sun valvari vei! Ette poika oli kelvollinen!» laulasti Äl-Jouni vielä iloisesti AR 280-281 [”Maantie on kova kävellä”, 3. säkeistö: *Lääkäri käänsi ja välkäri väänsi / ja poika oli kelvollinen. Hei valvarivei, sun valvarivei, ja poika oli kelvollinen. Poijasta tehtiin kruunun kaartiin / asevelvollinen. Hei valvarivei ...* Ks. MATTI YLI-TEPSA – MERJA YLIVAARA, *Maastamuuttajien laulu*. Gummerus 2008. ISBN 978-952-202-099-4 s. 160]

– Viimen kuului vielä Norjan kansallislaulu *Ja vi elsker* AR 430

VIRRET

– Anni veisasi virren, jonka hän oli oppinu kokouksissa: *Sun halthuus, rakas Isäni / Mä aina annan itteni. / Mun sieluni ja ruumbiini / Sä, Herra, ota suohjaasi*. Kaikki värsyt het veisathiin. Viiminen meni näin: *Sen uskon, rakas Isäni, / Vaan muista heikkouttani, / Sun lastas auta vaivassa, / Suo ilo luonas taivhaassa* [**Suomen ev.lut. kirkon Virsikirja**, virsi 377] KT 15

– Batnisakun järven ylipuolelta hakkijat löydethiin 'etsijät löysivät' Anna-Kreta-ämmin makkaamassa risuvuotheela pilkkapimmeessä, mustassa mettässä. Muori ei ollu pölänykhään - - - Pimmeessä Pyssyjojen laksossa Anna-Kreeta oli kulutellu aikkaa yksin laulelemalla ... ulkomuistoo koulussa ja kokouksissa oppinutta 'oppimaansa' hengelistä virsiperinttöö. Niitä ämmi saattoi hyvin paljon. Koko ijän hän oli opiskellu niitä kylän sunnuntaikokouksissa KT 308

– Se pappi [Johannes Halten] oli ollu hyvä laulaja. - - - Pappi oli mullanheiton aikana veisanu kirkonmaalla *Velt alle dine veie* semmoisella äänelä ette «mie kuulin sen menneissä navetalle, justhiin niin ko pappi olis veissailu juuri siinä minun vieressä» [**Norsk salmebok**, virsi 460 *Velt alle dine veier / og all din hjertesorg / på ham som evig eier / den helle himlens borg*] KT 339-340

– Anni oli navettatielä veissailu kirkkoihmisten kans *Takk for all din fødselsglede* [ei löydy nykyisestä Norjan kirkon virsikirjasta] KT 340

– Aaroni-äijin sunnuntaikokous keskinovemberin sunnuntaipäivänä (KT 362-363), virret: *Velt alle dine veie*, 1. ja 2. säkeistö

Kotini on taivahassa, kaikki värsyt

Sun halthuus, rakas isäni

- Vähän värissevällä äänellä Anni taas veissaili: «Sun halthuus rakas Isäni.» Vähitellen Iisakkiki veissais 'veisasi' toisten kans. Hiukan miehen paha mieli parani KT 406
- Anni: «Kotini on taivahassa» (Maanalustievan takana) KT 416
- Kotimatkala Nikulas veissaili vielä ... tunnettu virttä, sammaa minkä Anniki 'Anni|kin' oli veisastannu silloin, ko emäntä oli päässy Kuosuvaaran taka AR 28 [KT 15]
- Keisinuoman turvetkammissa saarnamies Aslakka veisastiki kuulijoile vanhaan virsikirjan virrenki - - - veissaili virren virren pörästä - - - Vierhaan [Ellin] kunniaksi hän esitti vielä vierhaan omalaki kielelä [saameksi] kaksi virttä AR 66
- Jouluaattona Anni-muori aikoi laulastaat joululaulun - - - Toisetki koitethiin, mutta jouluvirrestä ei tullu mithään. Heissä oli niin paljon vaivaa ja murhetta huomisesta, että veisu ei onnistunnu AR 259
- Anna-Kreetta-ämmi, joka saattoi ulkomuisto paljon virsikirjan virsi|aarnista 'virsi|aarteistosta', veisasti - - - vielä jonkulaisen iltarukouksenki: «Tää on mun haluni, viimeinen toivoni. Tää' kiusausten maas. Murheitten alhossa» AR 269
- [Aaronin toiset seurat] Petteri veisais heile virren *Koska mä nähä saan* AR 302
- Anni laulasti virren; Anni-Kreetta haluis vielä veisata virren *Aurinkomme ylösnoosee*. Norjankielisiäkin virsiä: *Velt alle dine veie* AR 359
- Sotilashautaus Pyssyjoovessa; Landstadin virsikirjasta *Velt alle dine veie* AR 437-438
- *Kotini on taivahassa* AR 438-439

Lauri Silfarista etelään AR 93

Laurin joki, laskee Laurinjärvestä Kukkuvaaran itäpuolelta Tuorisjokeen; KT 336; AR 88

Laurin|järvi AR 88; AR 94

Lauri ja Joonas; Pakolaisina Lauri ja Joonas olthiin kuulheet, ette koko komppani norjalaista sotaväkkee oli makka 'kuulemma, muka' tullut Itä-Finnmarkhuun. Nyt het olthiinki menossa sinne ilmoittahan ittensä omasta tahdosta 'ilmoittautumaan vapaaehtoisesti' sotaväkheen KT 283; AR 177

Leavva|joki saam. Leavva|johka, su. Leva|joki KT 287; AR 214

leimattelevan leimahtelevan

leipä brød; leippääki 'leipää|kin'

leipä|lāja leipä|kasa

leipä|mouru leivän|muru, brød|smule; Leipämouruki oli ruvan lissää KT 203

leipä|pirtheen leipä|viipaleen, brød|skive; AR 99

leivän|pää kannikka, kantapala, skalk, skorpe

leivän|säilytys|paikka; tyskäläisten leivänsäilytyspaikka KT 178

Lemmi|joki saam. Leavdnja, no. Lakselv; sielä kruununtielä oli väkkee jutamassa Lemmijokheen päin KT 111; Lemmijokkee KT 113; Lemmijovessa meni vishiin punkkeriitaki 'punkkereita|kin' ilmhaan KT 328; KT 353

lento|tie (luft|vei) lentokoneiden reitti; lentotie Baanakhaan 'koneiden reitti Banakin kentälle' KT 41

lenttjä lentjä, flyger

lenttät lentää, å fly, rynnätä, mennä nopeasti; jos olis sattunu joku ryssän eli 'tai' tyskän lenttjä lenttät siitä yli KT 41; Sitte het olthiin kuulheet ihmisen äänet ja lentänheet krapisten methään - - - Joka penshaan takana se vihoinen saattais olla odottelemassa. Sillä se pitäiski kuljeskella korvat ja silmät auki. Ja lenttät pakhoon 'pakoon' jos kuuluis mithään 'jotakin' AR 21

lepo hvile; gen. levon; vähän rauhaa ja leppoo 'lepoa' KT 85; het menthiin levole vatta tyyhänä 'he laskeutuivat levolle, kävivät nukkumaan tyhjin vatsoin' KT 85; «Piian 'ehkä' nämät ajatukset unhetuttais 'unohtuisivat' vähäksikhään aikkaa, annettais minule leppoo, jota mie kyllä tarvittisin». Mutta leppoo mies [Iisakki] ei saannu KT 316

leppyytellä lepytellä, sanoa esim. «älä ole vihainen, älä ole surullinen!»; Sillä hän puheliki, niin ko faari puhuskellee 'isä jutteele' lapsile, joita hänen pitäis rauhoitella ja leppyytellä heidän onnettomina hetkinä KT 101

leppäily (hän on, oli) lepäilyt; Vieläki pakolaiset jääthiin leppäilehän AR 37

leppäissä levätessä(än); jalat leppäivät paremin ko net nostaa leppäissä korkkeele KT 42

leppäämä|aika lepäämis|aika, lepo, hvile|tid

leppäätellä lepuuttaa; leppäättelehän jäseniitä 'lepuuttamaan jäseniään' KT 81; leppäätellä jalkkoi KT 140

leppäytyttäny lepuuttanut, antanut lepoa; Lyhykäinen yö|uni oli leppäytyttäny heitä vähän KT 88

leppäättävä lepuuttava, lepoa antava; rauhalinen ja ruumista leppäättävä uni KT 148

leppäävä lepäävä, hvilende; leppäissä 'levätessä'

leuvassa leuassa (leuka 'hake, kjeve'); lovi lujassa, levveessä leuvassa 'lovi vahvassa, leveässä leuassa' KT 13

levittelehän levittelemään (levitellä 'tehdä leveämmäksi')

levittäät levittää, å spre

levole —> lepo

levoton urolig; Nyt oli sođan levoton aika, joka teki ihmisen sielunki levottomaksi. Levottomamaksi 'levottomammaksi' ko rauhan aikana KT 161

levveys leveys, bredde

levviskelehän leviämään (vähitellen) KT 115

leväskellä lepäillä; Tunturin kävelijät leväskelthiin 'lepäilivät' vielä tässä KT 138; Aikkaa 'aikaa' heilä oli - - -

Sai leväskellä rauhassa. Ja joskus oli vielä pakkoki levätä KT 241

levästethiin lepäsivät; Sitte het levästethiin vähän aikkaa KT 146

leväättää / levättää levähtää, lepuuttaa itseään, å hvile, puste ut; Heilä oli ollu tapana leväättää, ko oli syöty KT 18; het levättethiin 'lepäsivät' vähän aikkaa KT 42; ihminen tarvitti vielä levättää ja kovota 'koota' lissää voimaa KT 89; Lapset saavat vähän levättää KT 147

liehmu (saam. liehmu) lauha, leuto ilma, sää; vaikka syksy vielä tarjoiliki heile erikoisen liehmuuta säätä KT 29; liehmuu, syksyinen etelätuuli KT 43; hän näki risun|lalvoin liikkuvan liemhuussa syystuulesa. Tuuli ottiki jo koivun lalvhoin KT 191; Liehmuu aurinkopäivä tuli toisen pörästä KT 217

liemi buljong; (partit.) lientä

lienee måtte være; mikä se nyt sitte se semmoinen filosofia lieneekhään olla 'lienee|kään, mahtanee|kaan olla' KT 67

liepattimma livahdimme (livahtaa 'vilahtaa', saam. livkkihitt 'å plutselig forsvinne, smette forbi ell. inn noenstedes'); met liepattimma methään KT 311

lietä tulla lähemmäksi; [kuorolaulu] oli lieny ette lieny 'tullut lähemmäksi ja lähemmäksi' KT 198; heidän oli pakko ... lietä 'lähestyä' tuota tuntematonta ihmistokkaa monesta suunnasta KT 370

liha kjøtt; lihhaan 'lihaan'; lihat; lihhoiin kans 'lihojen kanssa, lihoineen päivineen'

liha|hituinen (hyvin) pieni pala lihaa KT 173

liha|luova —> luova

liha|läjä (läjä 'kasa, haug', liha 'kjøtt')

Liian|kukku|jäykkä; Liiankukkujänkän pohjaisenpuolta miehet kävelthiin ... pitkin elläimitten ja ihmisten polkkuu ja nousthiin viintotietä ylös Kukkuvaaran rinnettä. Aamu oli vielä sen verran pimmeä, ettei Kukkujäнкän sokan vahti olis saattanu havaita heitä KT 227; Ko miehet taas kokkoonuthiin Liiankukkujänkän etelänpäähän, het sovithiin siitä, ette het käväistäis vielä Skierrisokan pohjaisenpuolela. Sieltä löytyi jauhoo ja putaattii KT 318

liieny (ei) liennyt 'ei ollut ylimääräistä'

liika ylimääräinen, ekstra; Yksi liika villavaatet ei tullu hyväksi kaikile KT 108

liikattaat liikahtaa, å bevege seg; liikatti 'liikahti'; liikkattais 'liikahtaisi'

liiket liike, bevegelse; Suomessa oli aloitettu joku kansallissosialistinen *Lappo*-niminen liiket 'Lapuan|liike' KT 200

liikkuut liikkua, å bevege seg; Sillä pitiki 'Siksi piti|kin' liikkuut varovaisesti KT 137

liikuttaat liikuttaa, koskea, å røre; ettei niitä lihhoi saannu liikuttaat 'ettei niihin lihoihin saanut koskea' KT 401

liikuuntuut liikuttaa, å bli rørt; AR 36

Liinhamarin silta (silta 'bru'); «Liinhamarin sillan alustaa met pojat menemä». Sitä joveranttaa miehet olthiin kuljeskelleet jo pieninä poikasina, silloin ko pikkurautuu oli ollu jovessa täynä KT 65; toinen [kolonni] jyrisi kauheela kolula 'kolinalla, melulla' Maraston tietä Liinhamarin jokkee kohdi KT 109
Liintšappir|joki (kartta: saam. Liinnás|johka, kv. Linsappir|joki; menee kruununtien alta Väkkärän tienhaaran kohdalla); laski naakkiin kuus miestä alas Liintšappir|joven koivupensas|luokkaa likemäksi joveranttaa KT 68 —> luokka; [Marthiini oli] lapsena samala tavala [natšulla] pyytely pikkurautuu Liintšappirjoven kurkkiin suvanosta KT 131

liitinki|lakki saamelaisnaisen kesälakki, usein samaa kukikasta kangasta kuin kesätakki / kesähomekin, sommerlue av en samekvinne; Elli painhaatti 'painoi (nopeasti)' liitinkilakin kallole 'otsalle' AR 57; punaisenpilkkinen 'puna|pilkullinen' karttuuni|lakki vähän kallole painhaatettuna AR 61; Elli veti lakin korvat alas, ettei kuulis tätä kauheeta ääntä AR 69

liitinki|lumhaan housujen liitingissä olevaan taskuun (liitinki 'vyötärönauha', 'livlinning'; lumma no. lomme 'tasku') KT 81

liittyyt liittyä, å være forbundet med, høre med til

lijetä tulla lähemmäksi, lähestyä, å komme nærmere, nærme seg; miehet kävelthiin pörätysten ja lijethiin '(likenivät) tulivat lähemmäksi, lähestyivät' uutta kottii askel askelheelta KT 245; likenehän 'likenemään, lähestymään'; likenee '(se, hän) tulee lähemmäksi, (det, han) nærmer seg'; likenevä 'lähestyvä'; Kuitenki heilä oli pakko lijetä savvu 'savua' varovasti AR 47; het likenythiin valkkee|sijjaa 'nuotio|paikkaa' AR 47

likelä lähellä, nær, nær ved; likemppää taivasta 'lähempänä taivasta'

likemppää lähempänä, nærmere

likemäksi lähemmäs, nærmere; Tietäkhään likemäksi het ei tohtinheet lähteet, ette nähđäis 'he eivät uskaltaneet lähteä lähemmäs tietä|kään nähđäkseen', mitä sielä oikeen tapattuukhaan 'tapahtuukaan' AR 75

likhimäisestä lähimmästä, nærmeste; Tässä oli kuitenkin puhet hänen likhimäisestä naapuri|väjestä KT 101

liki lähin; likkiin naapuri 'lähin naapuri, nærmeste nabo' KT 202; likkiin 'lähin' jovenlakso oli korkkeitten tunturitten takana KT 298

liki|mettä lähi|metsä, skogen i nærheten

likka (ehkä: krikand, lat. anas crecca, pieni heinäorsalaji) —> merilinnut; Toishaalta päin kuului likka KT 188; AR 463

likkiin —>liki

linnun|pöläkheitten linnun|pelättien (linnun|pelätin 'fugleskremsel'); Tyyhät piiput 'pelkät (savu)piiput' sielä seisothiin pystössä linnunpöläkheitten näköisinä KT 336

lintu fugl; käyđä linnuissa 'käyđä linnustamassa' KT 53; linttuin 'lintujen'; «Lähđemä nyt linthuim» AR 462

lintuinen pikku|lintu, små|fugl; AR 33

lippee lepeä, lut; Syyliisyys oli tarttunu hänen [Iisakin] sielun pohjale. Sieltä se ei tahtonu lähteet pois, ei vielä 'edes' lippeeläkhään 'lepeällä|kään' KT 210

lissäänttyyt lisääntyä, kasvaa, enetä, å øke; [Iisakki] näki jutaman 'nopeasti liikkuvat pilvet'. «Etelätuuli tässä taitaa lissäänttyyt, ko nuoin se lennättellee pilven riekaleita pohjaisheen KT 49; vaikka vahtimiehet komenelthiinki heitä etheenpäin, nopeemasti ette nopeemasti, niin lähtö 'vauhti' ei lissääntyny KT 109

lisästethiin (het) (he) lisäsivät, lisäilivät; Kokki lisästi vielä monta liha|pallaa 'muutaman liha|palan' pathaan 'pataan' KT 173

litteri (no. liter) litra; Mies [Iisakki] täytti kahđen litterin militäärikattilan - - - ja henkasti kattilan keitto|puuhun kiehuhan KT 321

litterittäin litra kaupalla, flere liter; AR 93

Litza|joki KT 302

liukattanheet luiskahtaneet, päässeet menemään; niin olthiin miehet pääsheet Sokhaan, liukattanheet pois niin ko märkä, liukas kurkkiin rautu ihmisen kässiin 'käsien' välistä KT 106

liusku|lakki lippa|lakki, skyggelue; Liuskulakki miehelä [Juhan-Mikolla] oli päässä, vähän kallela oikheesheen olkhaan päin KT 121

livattaat livahtaa, å stikke, smette; (het) livattethiin '(he) livahtivat'; Het jääthiin odottelehan ... siinä toivossa ette joskus ... tulis väli, josta het ... saatettais livattaat niin ko kärpät yli kruununtien KT 65

lohđutella lohdutella, lohduttaa, å trøste; Anni lohđutteli poikkaa, mutta Aren nälkhään lohđotos ei auttanu niin paljon KT 383

lohđuttaja lohduttaja, trøster; Aarosta oli vielä toisten lohđuttajaksi|ki KT 101

lohđuttamaton lohduton, jota ei voi lohduttaa, utrøstelig; Se ajatus lohđutti hänen lohđuttamatonta sydäntä ja rauhatonta sieluu KT 321

lohen|pyyttäjä lohen|pyyttäjä, -kalastaja, laksefisker

lohta (no loft) vintti; AR 342

loistelat loistella, loistaa, antaa valoa, valaista, å lyse, stråle; Joka pahđankolon ja kiventavuksen hän oli loistelu 'valaissut [tuohuksella, palavalla tuohikäppyrällä]' AR 124

loistet loiste, valo, lys; taas saattoi loistet sammuut 'sammua' hänen silmistä KT 75; Loistet nousi hänen surulishiin, sinisen|harmaishiin silmhiin KT 112

loistet|vana valo|viiru, lysstripe; näkyi kirkhaita loistet|vannoi nousevan ilmhaan KT 58

loivat seinät (loivasti) hieman kallellaan olevat seinät KT 28

loka|kuppi|lāja kasa likaisia kuppeja AR 221

lokkaantunheet lokaantuneet, tulleet lokaisiksi (loka 'skitt, søle'); Tunturinkulkkijat olthiinki tosin 'todella' lokkaantunheet. Heidän vaatheet olthiin sama lokaiset ko het itte 'yhtä lokaiset kuin he itse' KT 340

Lompola kruununtien pohjoispuolella oleva Saarijärven alue (kartassa: Suolo|jávri); Pohjaisesta päin näkyi taivas vielä mustana. Sielä satoi vieläki kaatamalla. «Kyllä se kastuu herrasväki, jos sitä on sielä Lompolan puolela» KT 195; Lompolassa, kruununtien pohjoisenpuolela, met jouđuima ođottelehan kauvoim, ennen ko met pääsimä tien yli KT 285; Sitte sielä paukatti pommi jossaki idänpuolela heitä [Soffia ja Jussaa, jotka ovat Vieksan päällä], Lompolassa päin AR 33; poromies Aslakka, joka kesällä asuskeli Lompolassa ison Saarijärven alapäässä AR 69; Lompolhaan 'Lompolaan' AR 70; Lompolan lammet ja järvet AR 118

longotella longotella turvetta 'irroittaa turpeita maasta' KT 19; Toiset longotelthiin turvetta KT 72

lopatti lopahti, loppui; AR 76

lopettaat lopettaa, å slutte; «Sehän se aina onki kiusannu minnuu, ette met emmä saanheet lopettaat työn, jonka met olima aloittanheet niin hyvin» KT 224

loppa|kengät kengät joissa ei ole kengännauhoja tai nauhat ovat auki; AR 65; AR 170;
—> paula

loppumattomat ehtymättömät, uendelige

loppumattomuus loputtomuus, äärettömyys, uendelighet; yksi ainua sekundi iänkaikkisuuden loppumattomuudesta KT 132

loppu|oktooberi|kuun lokakuun lopun aamu KT 106

loppuut loppua, å ta slutt; kuolla, å dø; saima ... etelätuulen, joka ei milhään aikonu loppuut KT 23; vaimo oli jo loppunu 'vaimo oli jo kuollut' KT 48

lottoo (no. lodde, lat. mallotus villosus) lotaa; lota on pikkukala, jonka perässä turska nousee vuonoon; AR 457

louđet (saam. loavdda 'teltduk til sametelt') loude, loudevaate; Loutheen miehet jouđuthiin panehan 'miesten oli pakko panna' reppenä|reiän tuulenpuolele KT 194; poromies Aslakkaki, joka oli nukkunu yön loutheen alla koira vieressä, iti kans sisäle - - - Yöllä oli satanu kovasti. «Kohta se kastelee minun, ko louđet oli puđonu - - - mie paranastin loutheen AR 73; Siirin ja Matin talvilaavossa, joka oli hyvin lämmin, ko se oli louđettu monenkertaisilla raanuilla ja vielä muilaki loutheila AR 115

louđet|laavo sen järjestys: polttopuut ovensuussa, tulisijan (arinan) molemmin puolin loito, istuin ja makuutila (saam. loaidu), arinan takana posio (saam. baššu), kodan perä, jossa on keittiötavarat ja kiisa (saam. giisá), vakka jossa on tärkeitä tavaroita AR 112

loukkaanttuut loukkaantua, å bli skaded, bli fornærmet, støtt

loukko nurkka, hjørne, krok; «Tyyhät laukut heilä olthiin - - - Net ruvanhakkijat olthiin heittäneet sinne loukhood» KT 376

lounhaasheen lounaaseen, mot sørvest (lounas 'sørvest'); aurinko paistaa jo lounhaalta 'lounaiselta taivaalta' KT 94

luenoista luennoista (luento 'forelesning'); Toinen [Are] kuunteli puhumatta ja kyselemättä, vaikka hän ei paljon ymmärtännykhään Iisakin oppineista luennoista KT 131

luhta luhtaheinä; matalassa järvenrannassa [näytti kasvavan] pitkää luhtaa KT 140; Ei kuulattannu tuulen suhinaakhaan puun lalvoissa eikä jänkkäluhđassakhaan 'suon luhtaheinässä|kään' AR 39

luhta|heinä (saam. lukti) sara, starr; (het) käännnythiin kävelehän Käyrä|järven etelänpuolista luhta- eli kenkäheinä|ranttaa Käyrä|järven luokan alustaa merheen päin KT 70

luhta|jänkkä luhtaheinää kasvava jänkä, soinen metsäheinäniitty KT 56; pienen luhtajänkkäpaikkasen rannasta KT 56; jänkiltä oli saatu montaki hyvää luhtaheinävihkoo elläimille talvheen KT 57

luja vahva, sterk (luja > < löyhä); Niin luja oli hänen laiha sölkä 'niin vahva oli hänen laiha selkensä' KT 24; lujjaa, lihavaa ruokkaa KT 89; Kuosuvaaran takana - - - monenlaista persoonallisuutta; siinä oli sielulisesti lujjaa ihmistä '(lujaa) vahvoja ihmisiä'; siinä oli löyhemppää ihmistä '(heikompa ihmistä) heikompia ihmisiä' KT 258

lujeskella lueskella, laskeskella; lujeskeli|ki 'lueskeli|kin'

lujeta tulla vahvemmaks, å bli sterkere

lujettu luettu (—> lukkeet)

lujjimanki lujimman|kin, vahvimman, også den sterkeste

lujjuus lujjuus, kovuus, kestävyys, voimat; Äl-Jounin sielulinen lujjuus 'henkinen vahvuus' KT 67; Ihmiset puhuskelthiin hänen lujjuuđesta 'lujuudestaan' maalla ja merellä 'siitä, kuinka vahva hän oli niin maalla kuin merelläkin' KT 81; lujjuutheen '(lujuuteen) voimaan'

lukhuun lukuun, joukkoon (luku 'tall, antall'); Hän [vihollinen] ei kuulunut ihmisten lukhuun 'Vihollista ei voinut laskea ihmiseksi' eikä joukhuon KT 52; entisten kaunhiitten syyspäiviin lukhuun KT 185

lukka (saam. luhkka) ponchon tapainen hupulla varustettu lisävaate, joka peittää hartiat ja ulottuu vyötärölle tai sen allekin, poncholignende skulderkappe; AR 55

lukkeet lukea, å lese; oli lujettu 'oli luettu'; lukkevan 'lukevan'; Anni-muorila ei ollu ollu aikkaa lukkeet, mistä syystä tämä kaikki tapattuu KT 346

lukku lukko, lås; lukkuu 'lukkoa'; lukut 'lukot'

lumen|sekainen blandet med snø; lumensekainen slatta 'räntä' KT 128

lumetuttava lumpeuttava, lumpeen saattava (korvat ovat lummessa, kun niillä ei sillä hetkellä kuule); kuului korvaa lumetuttavaa, sekaisen|äänistä ampumisen jyrinää KT 58; Kova korvaa lummettuttava ääni - - - heidän korvat olthiin lumettunheet 'menneet lukkoon' KT 368

lumi snø

lumi|glasit sakeassa lumisateessa käytettävät lasit KT 128

lumma (no. lomme) tasku; Kauppamiehen hyväntahtoinen emäntä pisti vielä pienen karamällipussinki lapsile, tukaisi pussin ostajan lumhaan 'taskuun', ko mies lähti kotoon KT 57

lunkka luukku, kansi, luke, åpning; hän ... oli pistäny laukun lunkan kiini KT 179

luođa luoda, å skape; vuono on luonnu sekä illoo ette muretta monheen perheeseen 'vuono on (luonut) tuonut niin iloa kuin murhettakin moneen perheeseen' KT 8

luođi luoti, kule, lodd; heidän luottiin 'heidän luotiensa' KT 36; luođi|sateessa 'luoti|sateessa'

Luoja Skaper; uskoot Luojhaan 'Luojaan' AR 24

luokka (saam. luohkká) mäki, rinne, ahde, bakke, li; laski naakkiin kuus miestä alas Lintšappir|joven koivupensas|luokkaa likemäksi joverantaa KT 68; huohottain hän oli kiikkunu ylös luokan KT 179; Täyttä laukkaa het pyhithiin 'pyyhkäisivät' kirkon luokale 'mäelle' KT 272; luokkiin taka 'mäkien taakse' AR 145

luoma|työ luomis|työ (luoda 'å skape'); maailmanhistorian luomatyössä AR 118

luonto natur; luonnon lapset > < kulttuurin kantajat AR 74

luotela luottaa, å stole på noe; Luppaukshiin 'Lupauksiin' nämät miehet ei niin paljon ennää luotelheetkhaan KT 126

luottaat luottaa, uskoa, å stole på noe; Aaro oli semmoinen mies jolle naapuri oli saattanu ja saattais vieläki luottaat pahimat|ki asiat KT 101; Omhiin voimhiin ja onheen 'omiin voimiin ja onneensa' ihmisen oli pakko luottaat KT 126; Ihminen pittää uskoot ja luottaat hyvään. Luottaat Luojhaan AR 25

luottiin —> luođi

luova (saam. luovvi) säilytys|lava, talas, stillas med gulv til å legge matvarer eller høy på; Sitä lihhaa, mitä het ei keittäneet sinä päivänä, sen het ... viethiin luovan alle, jossa sen piti säilyyt mettän eläviltä ja linnuilta, jossa sen piti mureta. - - - Puista tehdyssä luovassa lihat säilythiin erikoisen hyvin KT 151; Anni yksin tiesi minkä verta jauhoi heilä vielä on jäljelä - - - «Parempi on, ettei kukkaan tietäis sitä,» sanoi Anni luovala KT 385

Luovin|juoskin|kuru (kartta: saam. Luovan|joaskke|johka, kv. Luovan|joaski) Tuorisvaaran ja Sappirvaaran välinen kuru —> Tšappirjoki; Jounin Lassi oli siirtynyt Luovinjuoskista Aittirutoon AR 79

lupa tillatelse, lov; myös: lupaus, løfte; —> luppaus

lupais lupasi

luppaava lupaava, lovende; luppaava mahdollisuus KT 65; Luppaavalta päivän alku näytti ollevan KT 170

luppaus lupaus, løfte; luppaukshiin 'lupauksiin'; Luppaukset olthiin tyyhät '(lupaukset olivat tyhjiä) lupauksilla ei ollut katetta, ne olivat vain lupauksia'. Miehet ymmärethiin, ettei ihminen saattanu luottaat niihin. Luvan|anttajilla oli ruokkaa; luvan|saajila ei ollu sitä KT 318

Lutherus Martin Luther; Lutheruksen postilla AR 65

luu (no. damer med bein i nesa 'tøffe damer, tarmokkaista naisia') bein, knokkel; Luuta näitten ihmisten esivanhemilla oli ollu nokassa ja voimakasta elämäntarmoo ruuhmiissa, siihen aikhaan ko het olthiin siirtynheet entisestä kotimaasta tänne KT 80; heilä oli ollu enämen luuta nokassa ko muila KT 380; Lujjaa ihmis|rotuu (rotu 'rase') nämäki ihmiset olthiin. Luuta heiläki oli nenäsä. Voimaa heilä oli vieläki ruumhiisa KT 380

luvalinen laillinen, lovlig, legitim; Onko se sitte se tyskäläinen nyt meidän luvalinen hallittija? 'Onko se nyt se saksalainen meidän laillinen hallitsijamme?' KT 18; «Se tieto Norjan luvaliselta hallitukselta» KT 196

lyhenttää lyhentää, å forkorte

lyhykäinen lyhyt, kort

lykkäähän (lykkäämään) työntää; oli alkanu lykkäähän syysskonttoo KT 293

lykästää lykätä, å skyve, utsette; lykästää lähtemistä toisheen 'seuraavaan' päivään AR 54

lymmysti lymysi, piiloutui, gjemte seg; Tiiheemphään 'tiheimpään' methään hän lymmysti AR 210

lypsää lypsää, å melke

lyyrinen eeppos (eeppos 'eepos, laaja kertomus,' 'bred fortelling') AR 208

Lyyti Soffin sisar, Ailikaisen uoman väkeä; AR 29; «Meilähän se ei olekhaan hättää. Onhan meilä pikku, kuivettu leivänpää ja tulitikkuloodakin. Lyydin lahja,» puhuskeli mies [Jussa itkevälle Soffille Vieksan itärinteen puunrajassa] AR 37; Sitte hän [Soffi] ajatteli vielä sisartaki AR 40; Soffi jäi ajattelehan ommaa sisarta, monta vuotta nuorempaa ko hän itte - - - Hän oli [unessa] sisaren kans Jormin|rannala - - - het kaalettiin Jormii - - - sielä Alamaala oli niin soma oleskella - - - Anni-mamma ... lähti taluttelehan heitä Vierimänkurruu kohdi AR 41-42

—> Jormi; Jorminranta

—> Ala|maa

—> Vierimän|kuru

Pieran Soffin Lyyti, Aren kummi; AR 91

lyödhä lyödä, å slå; löi - - - lyödhään KT 293

lyösti (hän) löi, läimäytti; (hän) lyösti kämmenet kolme kerttaa yhtheen KT 88

lähdekkää lähtekää; Lähdekkää jo kattohan niitä onnettommii, missä net viiptyvät KT 279

lähdet lähde, kilde

lähdet|joki|vesi lähteestä virtaava jokivesi; Kylmä, puhdas lähdetjokivesi tuntui ja maistui makkeelta KT 84

lähdet|maailma AR 42

lähdet|oja lähteestä virtaava oja; hän havaitti sulan ojan - - - Pienen lähdetojan rannale KT 399

lähimäinen lähimmäinen, medmenneske (Rakasta lähimmäistäsi! Elsk din neste!); lähimäistä|hän pitäis rakastat KT 101

lähimäisen|rakhaus lähimmäisen|rakkaus, neste|kjærlighet; koska tulis lähimäisenrakhaus tämän vihan sijale KT 96

lähteet lähteä, å dra; Eikä heistä kukhaan ennää olis jaksanukhaan lähteet kauvemaksi KT 10; heidän lähteissä kylästä 'kun he lähtivät kylästä' KT 11; joutuis lähtehän 'joutuisi lähtemään, olisi pakko lähteä' KT 12; pitäis taas lähteet hakehan 'lähteä hakemaan' ruokkaa jostaki KT 208; «Parempi on kuolla Finnmarkun tunturille, ette ko lähteet tyskäläisten myötä kulkehan etelhään,» meinathiin nämät Pyssyjojen vanhukset KT 311; lähteissä '(hänen, heidän) lähtiessään'

lähtö lähtö, start; vauhti, fart; kanttajan oli pakko olla leväny mies ennen lähtöä. Läpi|ki 'läpikotaisin, kerta kaikkiaan' leväny ennen ko lähteet KT 107; kävelä tyskän sotamiehen tahtomaa lähtöä 'vauhtia, tahtia' KT 22; kauheela lähdölä 'kauheaa vauhtia' KT 85; Ryssähän se onki tulossa kauheeta lähtöä 'hirveää vauhtia' KT 103; kovvaa lähtöä 'vauhtia' se likeni heitä KT 194; Sai se kyllä poikaki lähdön. Juuri ko tyskäläinen oli peittäny oven 'sulkenut oven', painui poikaki methään, meni tieheensä 'tiehensä' KT 229

lähtemä|aika aika lähteä, lähtö|aika KT 108

lähättähän lähettämään (lähettää 'å sende')

läihään (läjään) pinoon (lāja 'stabel'); Arinan vierheen het lađothiin 'latoivat, pinosivat' puut kaunhiisti läihään; KT 153

läjjäilemässä (talven polttopuita) kokoamassa kasoihin KT 343

lākättyttämässä lākähdyttämäisillään; Sää oli ollu kohta lākättyttämässä 'viemässä hengen, kerta kaikkiaan uuvuttamassa' hänen KT 295

lämmittelä lämmittää, antaa lämpöä, å varme, gjøre varm; Valkkee arinassa lämmitteli 'lämmitti'. Sen pitiki lämmittelä heitä KT 98

lämppiihän lämpiämään, lämmetä; hänen ruumis alkoi lämppiihän KT 413

läpi kautta, gjennom; Sođan|ajjan läpi 'koko sota-ajan' KT 40

läpi|ki läpikotaisin, kerta kaikkiaan, helt; kanttajan oli pakko olla leväny mies ennen lähtöä. Läpi|ki 'läpikotaisin, kerta kaikkiaan' leväny ennen ko lähteet KT 107

läpi|kulunheina puhki|väsyneinä, helt trøtte; Traasuisina ja läpikulunheina het [venäläiset sotavangit] vain jatkailthiin ja jatkailthiin KT 63

läpi|kuuluva (läpi)kuultava, kuulas, kuulakka, gjennom|siktig; Kevvee, läpikuuluva ilma KT 46

läpsätti plumpsahki, tipahti, putosi; [joen ylitys] Silloin hän yhtä äkkii läpsätti läpi jään KT 398

lästadiolainen lestadiolainen, læstadianer; AR 23-24

lääki (no. lege) lääkäri; heilä pitäis olla tohtori eli lääki - - - lääkin het kyllä tarvittais täälä kaukana

tunturilla. Likkiin läänin|lääki oli enturissa KT 171 —> enturi; Ko lääkkii '(lääkiä) lääkäriä' ei ollu kylässä, oli naapuri joutunu toimihan 'toimimaan' vielä lääkinäki KT 357

läänin|lääki fylkes|lege; KT 357

läänin|pappi fylkes|prest; sielä [Pyssyjoen kirkossa] het olthiin käynheet sunnuntaina jumalanpalveluksissa kerran kuukaudessa, ko lääninpappi oli tullu Kistrannista KT 272

löyhä heikko, svak (löyhä > < luja); monenlaista persoonallisuutta ... sielulisesti lujjaa ihmistä ...

löyhempää ihmistä KT 258; syysjärven löyhälä jäällä KT 280

löykkvä löyhkäävä, haiseva; AR 350

löyly höyry, damp; Nousseeko sieltä vain löylyy jänkkä|reistä 'suon|silmästä' ilmhaan KT 136

löytnantti (no. løytnant) luutnantti; oslolainen oberst|löytnantti 'yli|luutnantti' KT 320-321

löyttyyt löytyä, olla, å finnes, være; Kaikenlaista linttuuki löyttyy laksosta 'Laaksossa on kaikenlaisia lintujakin' KT 7; Jänkistä löyttyy hillaa 'Jänkä|soilla on lakkaa' KT 9; siitä sitä [ruokaa] oliki löytyny KT 107

löytymöissäkhään / löytymässäkhään löydettävissä|kään; Appuu 'apua' ei ollu löytymöissäkhään KT 165; Kukhaan ei puhunu siitä, ettei ruokkaa kohta ennää ollu löytymässäkhään KT 307

löyttäät löytää, å finne; Käden kuulola 'käsikopelolla' piti löyttäät arinan KT 97; Siitä, mistä het olthiin luulheet löyttävän ruokkaa, siitä het ushein ei olheet löytäneet mithään KT 107; kulkkeissa ihminen saattoi löyttäät jotaki syötävääki KT 331

M

maada maata, å ligge; Ei tässä saattanu joutilhaanakaan maada ja mädatä 'Ei tässä voinut joutilaanakaan maata mätänemässä' KT 18; On tässä jo maatu 'maattu' ja mädaty liikkaaki KT 94; Ilman sitä

[väärtijoukkoa] met olisimma aikkaa jo maanheet 'maanheet' kuolleina jossaki maakuopassa KT 318

mahtaata mahtaa, voida, pystyä, å makte; Mitäpä siihen mahtaata tehdä tyyhilä käsilä 'mitäpä sille voi tehdä tyhjin käsin' KT 78

maailman kaiken maailman, ties minne, all verdens; Sen [Aren] kyllä Aaro olis pitäny kielttää lähtemästä taajohan maailman tunturiille KT 149

maailman|historiaan maailman|historiaan

maailman napa maailman keskipiste, verdens navle, sentrum, midtpunkt av verden

maaji|kuu (no. mai) toukokuu; ensimmäinen maaji 'no. den første mai, toukokuun ensimmäinen päivä eli vappu'; AR 493

maakkoi (no. mage 'maha'); turskan maaka täytetään turskan maksalla ja keitetään; AR 299

Maakreeta-muori; Hän [Marthiini] oli muistanu nuorankaalamisen ja oman Maakreeta-muorin KT 192

Maakunnan järvi —> Keinoluppo

maalinen maallinen, verdslig; luotela ... maalisiin esivalthoin 'maallisiin esivaltoihin' KT 18; Maalista tavaraa heilä ei ollu 'maallista tavaraa heillä ei ollut' KT 28; heidän vähäinen maalinen tavara KT 100; Ei se niiläkhään [sotavangeilla] kyllä ollu paljon sitä maalista tavaraa kuljetettavana KT 312

Maan|alus|joki AR 89

Maanalus|järvi, Maanalustievan lantto, Maanalus|lantto

Maan|alus|tieva (—> tieva); Maanalustievan väkkee het olthiin nähneet kulkemassa Tunturin|alla KT 114; Kohtaamapaikka on Maanalustievan lanton eteläpään pieni rutopaikka KT 175; Klemetti menis Maanalus|lanton kautta KT 177; Patokodanmukasta het nousthiin yöpimmeetä mettää ylös pystyy vastamaata, kaalettiin rapakkojänkkää, tukithiin läpi sakkeita paivukoita ja laskethiin viimen Maanalusjärven etelänpäähän odottelehan toista joukkoo KT 179; KT 228; KT 277; Maanalustievan kuopassa - - - ei ollu väkkee - - - Maanalustievan kuopasta se kyllä on tyskäläinen vienny ihmiset KT 289; Miehen [Erkki-äjjin] olthiin toiset taluttanheet Kukkuvaaran päältä alas kylhään päin KT 300; Viholinen oli tullu noutahan ihmisjoukkoo Maanalustievan takkaa - - - Maanalustieventakalaiset tyskäläinen oli ajanu ulos samala tavala ko se ennen oli ajanu ulos heidän elläimetki navetoista KT 310; Miehet tyyhenethiin Maanalustievan kätkön ja nousthiin viinthoon 'viistosti' ylös Tuorisvaaran rinnettä. Tuorisvaaran itärinnettä het menthiin tunnetulle kaffisijalle KT 318; —> Keinoluppo KT 415; Jussan ja Soffin reitti Aittiruðosta pitkin Kolmihaaraisenkurun itähaaraa – sitä kurruu, joka käänttyy kylhään päin – Kottiruto – Kottiruðon ojareikkää het seurailthiin polkkuu alas Tuorisjoven sisäle - - - Alempppaa, entisestä kaalamapaikasta, het

kaalethiin joven ja tulthiin Maanalustievankuophaan AR 89

maanalustievantakalaiset ne jotka asuivat väliaikaisesti Maanalustievan kuopassa; Juhan-Mikkeli oli juossu methään, ko tyskäläinen oli tullu noutahan heitä AR 21

maan|reikä luola, hule; AR 292

maa|pörä maa|perä, jordsmonn; Maapöräki näytti olle vanhaa 'hedelmällistä, fruktbar' KT 96

Maarita KT 401; KT 407; Maarita-ämmi KT 411; Juhan-Petteri ja Maarita-ämmi sekä Aaroni ja Aaronin emäntä päättivät lähteä Kuosuvaaran taakse AR 14

Maarjan päivä Marian päivä (24.3.)

mahdotontakhoon mahdotonta|ko|han; «Kunka mahdotontakhoon ... saattais olla KT 409

mahhaa maha (maha 'vatsa, mage')

maikkuilevan (maikkua, maikkuilla, kalan syöntitavasta, kala nousee pintaan ja nappaa kärpäsen tai perhosen); Lanttojärnessä kuhisi vääjääköö. Pienet net olthiin, mutta oli ajankulluu kattoskella niitten maikkuilevan. Netki lennelthiin 'Ne|kin (lentelivät) riensivät' ruvan pörässä, syyskärpäsen pyydössä 'pyydystämässä syyskärpäsiä', mutta ei pakolaisina, niin ko nämät miehet KT 230

Maiji KT 102

mainittehankhaan mainitsemaan|kaan; Sitä miehet ei siinä hopussa olheet tulleet mainittehankaan 'sitä miehet eivät siinä kiireessä olleet tulleet (mainitsemaan|kaan) maininneeksikaan' KT 26

maisematon vaikeakulkuinen (maasto) (maiseva > < maisematon); Yöpimmeessä oli huono kävelä maisematonta maata KT 310; KT 312

maisin maata pitkin, maitse (purjetmatka kolmisoutoisella venheelä > < maisin); Maisin|ki Kistranhiin oli ollu huono päästä KT 357 —> Kistrand

maiskutelthiin maiskuttelivat; Het maiskutelthiin vielä suutaki KT 91

maiseva helppo|kulkuinen (maasto), lettframkommelig (terreng); Silleetä tunturimaata oli helppo kävelä. Lisäksi etumaisena miehet nyt jatkathiin matkaa maissevaa tunturin kylkkee ylemäksi ette ylemäksi KT 133; Miehet olthiin puun rajan yli puolela. Sielä oli maissevampaa kulkkeet ko jovenlaksossa. Se teki kulvun 'kulun, kulkemisen' helpomaksi KT 239; miehet päätethiin ... mennä poikki joven, ko het tiethiin, ette maa vestapuolta jokkee 'joen länsipuolelta' oli maissevampi ko muvalta 'muualla' KT 397

maistaat maistaa, å smake på

maistela maistella, å smake på

maito melk; maittoo 'maitoa'

majjailu majaillut 'asunut' KT 408

makka (saam. mahká) muka, mukamas, vaikkapa, kuulemma, liksom, etter forlydende; Näin kävi juoru. Sen oli joku tenolainen makka tuonnu menneissä etelhään KT 60; Jos sinä ja sinä merkkipäivänä, niin ko

makka Juhaneksen päivänä satais 'sataisi', niin silloin sattaa 'sataa' pojat seittemän viikkoo olestamatta 'yhtä kyytiä, hellittämättä' KT 94; tyskäläinen oli vienny myötänsä kaksi nuorta miestä. Oli makka pakottannu heidät lähtehän käyden 'jalan, kävellen' hevoskolonnin kans KT 181; Kiitokseksi makka 'ikään kuin kiitokseksi' KT 343; niin ko makka 'vaikkapa' verestä tumpuu AR 514

makkailla makkailla, å ligge; het ... makkailthiin|ki 'he makailivat|kin'; Teki hyvää sielule ja ruumhiile makkailla KT 140; makkailens 'makkaillessaan' KT 308; Ämmi jäi makkailehan 'makailemaan' siihen KT 309

makkailija makailija, en som ligger

makkara pøls

makkaran|tekemä|konsti; Makkarat jääthiin Annin keitettäväksi. Mutta lankkaa ei löytyny - - - hamppulankkaa ei enää ole olemassakhaan - - - «Mie en saat laittaa makkaroita, ko ei ole lankkaa millä mie neuloisin suolen aukkeimet kiini,» sanoi Anni. Hän tunki kyllä entisten ihmisten makkaran tekemäkonstin - - - makkarakokki ... käski vuolla 'veistää' risunoksista vaaksan pitukaisii koivutikkui. «Poltastakkaa vielä vähän sitä terävää päätä, ette se pystyis paremin vattanahan läpi,» neuvoi hän. Niillä hän neuloskeli 'ompeli' mestarillisesti vattanahan ja suoliin auvot 'suolien (aukot) avoimet päät' kiini KT 249; Langan puutteessa hän [Anni] oli silloinki [nuorena talonpiikana] puutelu puutikuila tungan, kuninkhaanlakin ja suoliin auvot kiini KT 250

makkaran|keittäjä|hommat KT 152: Anni haki ja pesi makkara|nahat [poron suolet ja mahalaukun] ja täytti net puolelens 'puolilleen' närppeelä 'vetelällä' veritaikinalla ja munhaiskuulla 'munuaisrasvalla', niin ettei makkarat pidettäis haljeta keittäissä 'keitettäessä'. Hän neuvoi 'ompeli' auvot 'aukot' kiini vähälä hamppulangala KT 152

makkaran|laittaminen makkaran|teko KT 152

makkee adj. maukas, maistuva, velsmakende, lekker, subst. makunen, makeinen, esim. karamelli tai makea pikkuleipä, kuten siraappikakko, sukkertøy; Siitä se kyllä pojat tullee makkeeta päivä|ruokkaa ja vielä lientä ja rassuutaki KT 89; Kaikkiin mielestä liemi oli erikoisen makkee KT 90; Ruoka pittää tyhä 'vain' hautontuut. Silloin siitä tullee hyvä, makkee ruoka KT 154; Lapsileki Elli sanoi hyvästi. «Olisin annastannu teile makkeita, mutta tähän aikhaan ei saa niitä enää ostamallakhaan» AR 68; AR 101-102

makku|paita (no. makko 'underklær av egyptisk makko-bomull') (egyptin) puuvillainen aluspaita; Villa|paiddan alta pilkisteli vielä jonkulainen makku|paita KT 64

maksaat maksaa, å betale: Väärttile häättyy maksaat [porot], ja mistä met sitä rahhaa saisima niin kauheen paljon KT 214

maksa|runnokka pikkuturska ja sen maksa; Kyllä se veres maksarunnokka olis maistunu AR 246

makso maksu, palkka; Illala kranni toi keittokalan auttajalle. «No makso? En mie ittekhään maksanu mithään siitä kalapalaisesta!» KT 357

mamma äiti, mor

mamman|maito äidin|maito, mors|melk; mamman|maitotta 'ilman äidinmaitoa, uten morsmelk' AR 30

manalaiset maan|alainen väki, kuffittaret; Ennen vanhana aikana olthiin kyläläiset kyllä pimmeinä syys- ja talvi|iltoina ushein puhuskelleet manalaisista ja kaikista muunlaisistakin pöläkkeistä '(peläkkeistä) möröistä', joita ihminen kammoottavassa, pimmeessä yössä saattais vielä nähäki KT 95; Olthiinko net kaksi haamuu sittenki manalaisväkkee KT 291; pikkuihmiset, pieni väki, manalaiset AR 464-465

marasto (saam. maras) koivuvaara, morene, vidstrakt forhøyning i terrenget, bevokst med bjørkeskog; kautta marastoitten

Marasto (Kruununtien itäreunalla oleva) koivua kasvava vaara KT 39; Toiset het sautethiin satheesta märän Maraston rintheelä, satasten meetterii ylipuolela kruununtietä KT 61; Maraston tietä Liinhamarin jokkee kohdi - - - Heti miehet jätethiin Maraston rintheen, ja siirrythiin kiini Soron alle KT 110; Siihen [Paksassokan rinteelle] miehet jääthiin rauhattomina odottelehan pimmeetä ja kuuntelehan, mitä sieltä kylästä päin kuuluis. Maraston käimätietä 'polkua' het tulthiin kruununtien ylipuolele ja päästhiin ilman muuta yli tien KT 231; Kruununtien ylipuolele, Maraston päälle, miehet päästhiin ilman muuta KT 316; Maraston rintheelä ruvannoutomiehet jakkainuthiin 'jakaantuivat'. Kaksi miestä meni ylös Kukkujänkän öystäranttaa 'itäreunaa', kaksi meni yli tien Väkkärhään ja nelje meni etelänpuolele jokkee kattostahan, mitä sieltä vielä löytyis. Hilmari oli näitten myötä. Hänen kotitalo oli ollu etelänpuolela jokkee - - - Parisattaa meetterii talon ylipuolela Laatjänkän syrjän mettäpaikkaisessa pitäis olla jotaki ruokatavaraa - - - Het käväisthiin toisela puolela jokkeeki kiini Pajaluokala saakka - - - Hilmari ei päässy palotumtile 'palo|tontille' KT 317; met käväisemmä Maraston päällä, siinä Palotievan marjavarpurintheelä AR 143

marja|varpu yhteisnimitys vaccinium-suvun kasveille (kaarnikka eli pohjanvariksenmarja 'krekling', juolukka 'blokkebær', mustikka 'blåbær', puolukka 'tyttebær'), bærlyng; kaarnikka, krekling; puolan-, mustikan- ja marjavarvun sejasta 'puolukan-, mustikan- ja kaarnikanvarpujen seasta' (sejasta 'blant mellom') KT 11; Koko rudon pohjaki oli jonkulaista varvun peittämää pounu|maata. Eniten siinä näkyi kuitenkin marja|varppuu, puolan|varppuu ja mustikan|varppuu joitten läpi monenlainen Jumalan pieni kaunokukkanenki pisti ylös päälajen KT 96; miehet nousthiin ylemäksi ette ylemäksi vaaran puutonta, karruu 'karua' kivirinnettä, jossa paikoittain oli puolan- ja mustikanvarppuu marjavarvun seassa KT 132; Tästä tuosta 'siellä täällä' tuntui jo polku marjanvarvussa heidän silmhiin KT 314

marjavarpu|maa; het olthiin olestunheet 'pysähtyneet (pitämään taukoa)' tähän marjavarpumaalle pienen tunturiojan rannalle KT 240

marjavarpu|turvet ohut turve (kasvaa mm. variksenmarjaa); maa oli kivinen ja marjavarpu|turvet joksiki ohukainen KT 58

markka vanha painomitta, 250 gr; Poromies Aslakka - - - oli kesälä onnistunnu saamhaan kaffii

Kaarasjoven kauppamieheltä. «Monen markan verta 'useampi 250 grammaa' siltä liikenä minulle, ko mie olin viennä miehele monta poronkieltä kevväilä AR 69; markan sokkerii '250 grammaa sokeria' AR 297

markkina (saam. márkan) kylän keskusta, kirkonkylä; yhtä hyvin markkinassaki '(markkinassa|kin) kylän keskustassa|kin' ko kotona KT 44; Loivaa ... tunturinrinnettä ihmiset laskethiin taas alas kohdi poltettuu markkinaa ja mertä 'merta' KT 414; läpi tyyhää markkinaa AR 385

marsiit marssia, å marsjere; vaikka miehet olthiin jo marsinheet, mitä kantapäistä oli lähteny KT 59; toiset taas marsithiin ja marsithiin ja marsithiin 'marssivat marssimasta päästyäänkin' KT 183

marskeentunnu ehkä: hapertunut, laho (vanhasta keitinselästä, keittopuusta joka napsahti poikki); AR 357

Marthiini, Hansin velimies KT 34; —> alastullijat; KT 45; KT 68; —> reistata; Hansi ei ollu sammaa mieltä ko hänen pikkuveli [Marthiini] KT 127; [Olisi soma päästä käymään Rastikaisalla] Marthiinilla oli aina ollu halu päästä korkkeele KT 135; Marthiini ja Siigvalli haluavat lähteä käymään Rastikaisalla KT 189-190; Marthiini ja Siigvalli ovat molemmat syntyneet 1922 KT 190; «Kaunis on ilma, kaunis on maa. Kaunis on aurinko, kaunis on sää. Ja meri on niin sinisen sininen,» urutteli vahti [Marthiini], joka samassa valmisteli eli sepitteli oman lorulaulun sanatki vielä. Vain aijankuluksi KT 237; Marthiinin naapuritalo KT 333; rauhan ihmislapsi ja iloinen poikamies - - - käydessä hän hyrräili muutamppaa tuttu laulua, jonka hän oli oppinu toisilta jo ennen sottaa - - - hän lauleskeliki kerran toisensa pörhään ette «kotitonna kuljeskelen nyt» KT 409

maskiini|pistooli (no. maskin|pistol) kone|pistooli; miehilä olthiin maskiinipistoolit ampumavalmhiina kainalossa - - - «Norjalaisila se ei ole maskiinipistoolii» KT 128

massi (no. masse) massa; AR 437

matalssuvan madaltuvan, tulevan matalammaksi; Hesteniemenvaara näytti matalssuvan liekkiin 'liekkien' takana KT 332

matka|niesta matka|eväs, niste

matkiin matkien, jäljitellen; matkiin Ibsenii 'Ibseniä jäljitellen' KT 42; Arkina hänelä oli vaatimaton vaalee tuuli|takki, jota hän itte sanoi norjan kieltä matkiin vindjakiksi KT 101

matkustelthiin kulkivat, kuljeskelivat; Tiimoittain miehet matkustelthiin KT 124

mato makk, mark; mattoo 'matoa'; maðon 'madon'

mato|liina pitkäsiima, line; met pyytelimmä ... turskaa matoliinala eli verkola vuonon kalamataloista KT 19

mato|rauta hierualla olevien, syötteinä käytettävien matojen kaivamisrauta; AR 356

Matti ja Siiri poropaimenet Paivujoven alueella AR 45; Laavolta alkoi kuuluskelehan ihmisten touhuu - - - Selvää poromiehen kieltä [saamea] sieltä tuli. Nämät [Matti ja Siiri] on meidän ystävät, mieliystävät

ja väärtit - - - Siiri ja Matti asuskelthiin kahden. Poijila ja tyttäriillä olthiin omat perheet ja omat laavot jossaki sielä Lompolassa. Mutta het kahden olthiin asuskelheet tässä Paivujovenlaksossa Annin ja Hansin kranniina AR 49; AR 58

mavu|ton mau|ton, joka ei maistu miltään, smak|løs (maku 'smak')

medalji (no. medalje) mitali, kunniamerkki

meinailthiin (meinailivat) tuumiskelivat

meinata (no. å mene) arvella, tuumata, ajatella; meinais '(hän) meinasi, arveli, tuumasi'; Mitä tet meinaatta siitä assiista 'asiasta' KT 200

meininkhiikhään (meininkiä|kään) mieltä, merkitystä, tarkoitusta; Onko tällä elämällä ennää minkhäänlaista meininkhiikhään KT 240

meisi (no. meis 'bæreramme til ryggsekk') repun runko; (peuranpyyttäjä) tuli taas sisäle puoleksi vettäin raskasta laukkuu pörässä toisesta kannikheesta, joka katkeiski laukun meisin tarttuissa ovi|pielheen 'peuranmetsästäjä tuli taas sisään puoliksi raahaten raskasta reppua perässään toisesta olkahihnasta, joka menikin poikki, kun repun runko tarttui oven|pieleen kiinni' KT 89

meisi|laukku (metalli)rungolla varustettu reppu; melkkeinpä tyyhä 'lähes tyhjä' ruvanhakemamatkala löytyy Bergamin meisilaukku sölässä KT 409

melki / melki|liha (saam. mielga) rintalasta lihoineen; Juhan-Mikko ... noutiki 'haki|kin' lihhaa, haki 'etsi' parasta ja löysi melkilihhaa ja otti vähän sölkkääki 'selkää|kin' KT 116; poromies keitti paðalisen lihavaa poron melkkee ja sölkkää ja kuossutti 'tarjosi, antoi' sitä vierhaile KT 385

melkkein melko, aika, ganske; Yö oli jo valjenu melkkein paljon KT 85

melkkeinpä melkein|pä, lähes, nesten

mella (saam. miella) hiekkatörmä, mäki; Kirkon mella KT 271; KT 333

Mella|suvanto Pyssyjoen suvanto; [saksalaisten leiristä] met liepattimma methään 'livahdimme metsään', kaaloima avvujalkaisin joven Mellasuvanon alapäästä KT 311

melluu melua (melu 'støy, larm'); Sielä [kylästä] kuului vain taas samanlaista melluu ja kolluu 'kolaamista, kolinaa' KT 174

melluu (hän, se) meluaa (meluta 'å støye, bråke'); Sielä [kylässä] se [viholinen] melluu vieläki täyttä päätä KT 174

menestynny (menestynyt) onnistunut; Se ei menestynny AR 200

menettäät menettää, å miste; Jos ihminen pitäis menettäät vielä uskonsaki, silloin puttois hänen elämän pohja pois AR 24; ihmisen ei pitäis menettäät toivoo AR 108

mennee menee, käy; Kaffilta se pojat mennee, ko ihminen kerran sannoo sitä kaffiksi 'Kahvista se pojat käy, kun ihmiset kerran sanovat sitä kahviksi' KT 22; menneissä 'mennessään'; mennykhään '(ei) mennyt|kään';

menkkää tervheenä '(saam. mannet dearvan) näkemiin'; Lenttäähän se tyskäläinen yli siitä tullessa eli meneissä Ryshään 'tullessaan [Venäjältä] tai mennessään Venäjälle' KT 81

mennoo menoa (meno 'vauhti, kulku, 'gang, fart'); yhtä mennoo 'yhteen menoon, jatkuvasti'; Äsköiset henkiset ajatukset olthiin yhtä mennoo 'saman tien, med en gang' kadonheet heidän päästä KT 144

meren|pyytö merikalastus, fiskeri ut på havet; Joku muisteli 'kertoi' merenpyydöstä KT 23

merenrantalainen merenrannan asukas (> < tunturilla oleskeleva poromies); Vieritysten het istuskelthiin siinä [laavussa], poika tunturimiehen tavala, mies merenrantalaisen tavala KT 390

meri hav, sjø; mertä 'merta', merheen 'mereen'

meri|linnut sjøfugler; Siihen aikhaanhan oli ihmisillä ollu lupa amppuut ruvan lisäksi merilinnunki: auttiin, likan, suorssan, koskelon, allin, skuoran ja vielä hanhiki taisi joskus kaattuut, jos ihminen vain pääsi ampumarajhaan KT 53; —> alli; —> autti; —> hanhi; —> koskelo; —> likka; —> skuora; —> suorssa; Mereltä kuului linnun ääntä. Sielä angaili alli. Toishaalta päin kuului likka ja paljon muitaki merilinttui KT 188; KT 463

merkitemä|aika vasan|merkintä (korvamerkillä) AR 129

merkittiskhään merkitsisi|kään; hän ei ennää kyselykhään sitä, mitä tuo vaikkee sana oikheen merkittiskhään KT 133

merkki (saam. mearkadit 'å øremerke rein', 'merkitä vasa omistajan korvamerkillä') (poron) korva|merkki; Sormila mies kuunteli karvaisten korviin syrjii 'korvien reunoja'. Net olthiin ehheet. Ei niistä näyttäny löytyvän kenenkhään merkkii KT 86

merkkipäivät (sään ennustamiseen); Maarjan päivä (24.3), Erkin päivä (18.5.), Eskeli (12.6.), Juhanes (24.6.), Mikkeli (29.9.) KT 166

met me, vi; met|hän 'me|hän'

mettemäksi metsemmäksi, lähemmäs metsää, kauemmas metsään; poika sais kyllä jääda mettemäksi odottelehan 'odottelemaan' heitä KT 67

mettemppää (metsempänä); turvallisempää se olis olla päivän aikana kauvempaa tiestä, mettemppää, missä vielä olis hyvä näköala KT 227

mettä metsä, skog; mettää 'metsää'; mettän 'metsän'; methään 'metsään'; methiin 'metsiin'; metissä 'metsissä'

mettän elläimet metsän eläimet

mettäheinä|niityt Tunturinaluksen mettäheinäniityt KT 56

Mettäjärven kielas KT 285 —> kielas

mettän|kulkkija metsässä vaeltava henkilö, skogsvandrer

mettä|niithyin metsä|niittyjen (niitty 'eng') KT 57

mettä|paikkasheen pieneen metsikköön KT 224

mettätön metsä|tön, sellainen missä ei kasva metsää, puurajan yläpuolella oleva; tunturin mettättömhään 'metsättömään' ylenmääräiseen laajuutheen päin KT 85

mettä|uoma metsää kasvava jokilaakso; Kuosu|ruto on laaja mettä|uoma KT 16

mie minä, jeg; miekhään 'minä|kään'; minnuu 'minua'; Katajaa lujempi miehän olen 'Olen|han minä, Minä|hän olen lujempi kuin kataja' AR 275

miehittää miehittää, å okkupere, besette

miehistellu ollut suurtaikin miestä, käyttäytynyt kuin sankari ainakin; [saksalainen] oli miehistellu siinä oven suusa «niin ko mikä voittaja» KT 292

mielelä mielellään, gjerne; Kaikki olthiin mielelä kuunnelheet Aaroni-äijin puhetta KT 363

mielheenki mieleen|kin; Toisten mielheenki syytyi toivo KT 227

mieli ylhäällä positiivisin mielin, optimistisena; ei mithään muuta ko tyyhä reppu sölkhään ja mieli ylhäälä lähteet alas [Pyssyjoen kylään] KT 38

mies mann; Toiset taas kuljetethiin väsynyttä miesta 'miestä' etheenpäin KT 109

mies|muisthoon mies|muistiin, i manns minne

miiloi (no. mil 'peninkulma, 10 km') penin|kulmia

miinoittaa miinoittaa, å minelegge; miinoittaa tankkimiinoila kaikki tiet, tienvarret ja vielä mettäpuoletki KT 60; KT 314

Mikkelin päivä (29.9. Mikael, Mikko)

mikkä mitkä (mikä 'hvilken'); kuka saattoi selittää, mikkä esivallat tulthiin ylhäältä ja mikkä ei KT 18; Niin ko mikkä 'mitkä|kin' vierhaat tulemassa kuuden|aijan aamukaffile KT 111

milhään (ei) millään

militäärhiin sotaväkeen (sotaväki 'militærvesen, forsvar'); nuoret miehet joutuvat militäärhiin KT 39

militääri|biili sotilas|auto

miljuuna (no. million) miljoona

minkhään mihin|kään; En mie [Aarne] minkhään kattoo 'katoa, häviä' KT 156

minkä mihinkä, hvorhen; joka [tunturikukka] oli ohukaisila juurila tarttunu ... maapörhään ja ... piteli siitä kiini, ettei se maailman tuuli menneissä, minkä nyt vain, siirtäis sitäki muuhun paikkaan KT 43

minnii miniä, svigerdatter; meidän minnii perheinens AR 377

mitailthiin (he) mittailivat, mittasivat

mitastaa mitata (kuumetta; no. feber 'kuume'), å ta temperaturen; Ko Ellilä ja Soffila ei ollu täälä mettässä mittarii, het ei saattanheet mitastatkhaan '(nopeasti) mitata|kaan' saihraan emänän feeberii AR 202

mithään (ei) mitään; jotain, noe; jos mithään tullee 'jos sattuu jotain' KT 41; Olikhoon sielä tapattunnu mithään, ko miehet ei vieläkhään olheet tulheet takaisin 'oliko|han siellä tapahtunut jotain, kun miehet eivät

vieläkään olleet tulleet takaisin' KT 100

mitraljöösi (no. mitraljöse 'tungt maskingevär') konekivääri; millä laila mitraljöösillä ammuthiin KT 13

moitet moite, bebreidelse, klander

moitheettomasti moitteettomasti, hyvin, uklanderligt

monen (vain) muutaman (ihmisen joukolla); het asuthiin vain monen sielä kaukaisessa tunturimettässä AR 229

monenenko 'monennen|ko' kerran, kuinka monetta kertaa

moni muutama, noe; Kođasta oli monessa päivässä keriny tulehan 'muutamassa päivässä ehtinyt tulla' heile koti KT 96

moni|färinen monivärinen, värikäs, med mange farger, farverik

moni|mukkainen mutkikas, komplisert; Kysymykset olthiin hänele liian monipuoliset 'mangsidig, omfattende' ymmärttää. «Miksi kaikki pittää olla niin kauheen monimukkaista tässä maailmassa?» KT 75; Iisakki otti vielä omat monimukkaiset ajatuksetki matkale KT 209

mooraa (no. god morgen 'hyvää huomenta') huomenta; Mies ... sanoi «mooraa». «Mooraa vain sinuleki» KT 13; AR 66-67

mooraili toivotteli hyvää huomenta; Astuissa sisäle mies mooraili kođan väkkee KT 88

moorailia henkilö joka toivotteli: mooraa! 'huomenta!'

morssiin morsian, brud; Kylä oli koko aijan pyöriskelly näitten ihmisten ajatuksissa, niin ko kauvoin rakastettu morssiin KT 414

moska skrap, skit; olishan se kuitenkin pitäny puhdistella kođin ympäryksen. Tämmäinen moska ei ole mikhään KT 149

Moskvassa Moskovassa

motori (no. motor) moottori

motori|sykkeli (no. motor|sykkel) moottori|pyörä

mouru muru, muren; smule; leipä|mouru 'leivän murunen'; ko tiainen on kupanu 'nokkinut' koko vaaran, niin ettei siitä olis jällelä ennään mouruukhaan 'murustakaan' KT 132

muijoila (saam. moddjät 'hymyillä', moddjet 'hymyillä kerran', modjosit 'ruveta hymyilemään'); «Naa, mistä piikkupooika,» oli hän sanonu ja muijoilu 'hymyillyt' KT 44; muijoilevin silmin 'silmit hymyillen, hymyn pilke silmissä' KT 167; tytär oli ... muijoilu mammalensa KT 412

muistaat muistaa, å huske

muistela muistella, kertoa, å fortelle; Kaikenlaista heilä oli muistela toisile ajankuluksi KT 23; Hän muisteli, minkälainen joki oli sielä missä hän oli käyny KT 78; Appifaari muisteli kaikki 'Appiukko kertoi kaiken', mitä hän tiesi KT 229; Siitä vierhaat ei saattanheet muistela paljon 'kertoa paljoakaan' KT 312

muistelija kertoja, forteller; hyvä jutun muistelija 'hyvä juttujen kertoja' KT 23

muistelus kertomus, fortelling; Raamatun muistelus pienistä linnuista ja niitten pärjäämätavoista KT 203; vanhaa satu / muistelus Mukkajärven pikku Lassi-pojasta, joka katosi AR 119-125 —> Hanna ja Johannes; —> Mukka|järvi

muisto muisti, muistikuva, hukommelse; tulla muisthoon 'tulla mieleen, muistaa'; silloin ko hänen muisthoon tuli jotaki, mistä hän ei tykänny KT 75; Ei ollu miesmuisthoon ollu tämmäistä syksyy ... Sen meinais Aaro, joka muutoinki oli pannu muisthoon kaikenlaista tiettoo säästä KT 165; Tämä oli kauhistuttava muistaa. Muisto säikytteli miehen sieluu ja ruumista KT 215; «Mutta ko mie piđin unhettaat 'unohtaa' sen - - - Muisto se on niin huononu 'huonontunut, käynyt huonoksi' KT 362

muisto|kuvat muisti|kuvat, muistot, erindringer

muistutella kertoilla, å fortelle; Likempää maata niilä [kivillä] oli ... jäkäläparta, joka muistutteli näitten vanhuutta 'kertoili niiden pitkästä iästä, johon verrattuna ihmisen ikä oli vain silmänräphäys KT 51

mujjoilu (saam. modji) hymy, hymyileminen, smil; KT 402

mujo hymy, smil; pikku mujo suu|puolissa 'vähäinen hymy suu|pielissä' AR 212

mukitella mutkitella, kierrellä; Tunturitten ja vaaranharjuin yli tie mukitteli 'tie mutkitteli tunturien ja vaaranharjujen yli' KT 38; mukitteleva 'mutkitteleva'

mukka (saam. mohkki) edestakainen matka, toimitettava asia, sving, ærend; ko joku oli ollu kierunan, naalin eli 'tai' hukanpyyđössä eli muulla mukala oli ollu sielä KT 119; «Kyllä se oli virkistyttävä tuo mukka Tšappirjoven lalvale,» sanoi Äl-Jouni KT 326

mukkaista mutkikasta, vaikeaa, komplisoitua, ei ihan helppoa; vaikka oli vähän mukkaista elläät 'elää' nyt juuri tänä pakolais|kauden hetkenä KT 88

Mukkajärven|tieva saam. Mohkke|gielas; AR 95; vanhaa satu hävinneestä pikkupojasta, Lassista, Mukkajärventievan lähellä AR 119-125

Mukka|järvi saam. Mohkke|jávri, no. Krok|vannet, Silfarista kaakkoon; AR 93; AR 119-125

Mukku|vaara saam. Munka|várri AR 341

mullin mällin mullin mallin, opp og ner, hulter til bulter; Nyt oli kaikki sokin sokin ja mullin mällin. Käännetty ylös alas KT 161

munhaiset munuaiset, nyrene

munhais|kuu munuais|rasva; vertä, makkarasuolta ja kuuta, hyvää munhaiskuuta KT 148

munissa, käväistä munissa 'käydä keräämässä lokin|munia'; kyllä het munissa olthiin käväisheet kevväilä KT 54

muori äiti, mor; Iisakin muisthoon tuli hänen oma faari ja kivuloinen muoriki KT 211; appi|muori KT 211; [Anna-Kreeta] Muorhiin syytyi suuri kiitolisuus KT 310

muoto (saam. muodut 'kasvot') kasvot, ansikte; Liehmuu, syksyinen etelätuuli pyhiskeli ystävällisesti hyväillen kulkkijoitten muottoi (muotoja 'kasvoja') KT 43; Kova työ oli jättänyt ryppyi hänen silmiin ympäri, muothoin (muotoihin 'kasvoihin') ja vieläpä kaulaleki KT 75

murenehan murenemaan (mureta 'å bli mør')

mureta tulla mureaksi, å bli mør; sen [lihan] het ... viethiin luovan alle ... missä sen piti mureta KT 151

muretta murhetta (murhe 'sorg')

murree murea, mør; Odottaissa siinä, ette liha olis kiehunuu kypsäksi ja murreeksi 'kypsäksi ja mureaksi' KT 90

murto (no. mort) pikkukala, sintti, småfisk; AR 417 —> lotto

musikki musiikki, musikk; Maailma oli täynnä musikki 'musiikkia' KT 188

mustikan|varppuu —> varpu

mustikka (lat. vaccinium myrtillus) blåbær

muttaa mutaa (muta 'muddder, slam, gytje'); Iisakki ... jäi kattoskelehan järven tummaa vettä ... järven pohja oli mustaa multaa 'multaa' ja muttaa KT 306

mutte mutta, men, uten; Muutoin het vielä tulthiin toimheen, - - - mutte ei 'muttei' ruvan puolesta KT 148

Mutti (sa. Mutti 'äiti, mamma'); «Muttii» huuttain 'huutaen «Mutti!», äitiä huutaen' KT 36

muttuut —> muuttuut

muurhais|lauma muurahais|lauma (muurahainen saam. gotka, no. maur); [perääntyvät saksalaiset kruununtiellä] Tyskäläistä tuli tulemalla, juti jutamalla, pitkinä ... raitoina, niin ko muurhaislauma ruokamatkalta KT 109; Tien päällä kuhisi taas väkkee. Olestamatta 'taukoamatta, jatkuvasti' sitä juti etelhään päin, niin ko muurhaislauma kotipounule 'koti|keolle' KT 235

muutamisti jonkun kerran, toisinaan, av og til; muutamisti ... muutamisti 'toisinaan ... toisinaan (taas)'; het aina olthiin kulkheila jossaki päin 'kuljeskelemassa jossain'. Muutamisti vain kävelemässä joutilhaana KT 331

muutoin muuten, ellers; muulla tavalla

muuttaat muuttaa, å forandre, omgjøre; «Elämän kulkkuu ihminen ei saata 'voi' muuttaat,» meinathiin het KT 394

muuttelehan muuttelemaan (muutella 'å forandre, skifte')

muuttuut / muttuut muuttua, å forandre seg, bli forvandlet; Muutaman minuutin päästä pienet sadetpisarat muttuttais puolan suurukaisiksi 'muuttuisivat puolukan suuruisiksi' rakheiksi - - - Laattii arinan ympäri muttui valkkeeksi monessa 'muutamassa' minuutissa KT 194

muvvala muualla, annerstedes; Kuosuvaaran takana, eikä mishään muvvala KT 12; muvvale 'muualla, til annerstedes'; lähteminen muvvale 'muualla lähteminen'

myrkytetty forgiftet; het tiethiin 'tiesivät' sen, ettei alhaalta löytyis enää enämppää ruokkaa, jos sitte

tyskäläinen ei jättäis sitä lähteissä 'lähtiessään'. Mutta siinäki saattais olla se vaara, ette ruoka olis myrkytetty
KT 327

myrsky|sään|seinä myrsky|rintama

mystilinen mystillinen, mystisk; tämä mystilinen 'salaperäinen' tunturi antoi heile sielun- ja ruumiin|rauhaa
KT 186

myymä|kalluu myytäviä tavaroita; AR 85 —> kalu

myyttävänä myytävänä, til salgs

myöden sitä myöden 'sitä mukaa, vastaavasti'

myöttäileva (myötäilevä) joustava, spenstig

myötä mukana, mukaan, med; ottaat myötä 'ottaa mukaansa,'ä ta med'; hän lähti toisten myötä KT 67

myötäle / myötile myötä|mäki, alamäki, utforbakke; Mitäpä se myötälettä oli kävellä 'mikäpäs alamäkeen oli kävellessä' KT 56; Gaalppiin pohjaisrintheen pitkässä myötälheessä AR 77

mädätä mädätä, mädäntyä, å rätne; On tässä jo maattu ja mädätty liikkaaki KT 94

mäihän|aikana (mäihä 'nila, jälsi, lähinnä puuta oleva ohut kuori joka on mahlan juostessa kostea ja paksumpi, silbast') alkukesästä jolloin puun kuori irtoaa helposti; vieläpä paivunparkkiiki soppii mäihänaikana käyttäät piikarin sijassa 'jopa pajun|kuorta|kin voi mäihänaikana käyttää naulojen sijasta' KT 26

mänty furu; ko vain nuoit vihattavat viholisen tyskäläiset mentäis vaikka mänthyyn (vrt. su. painu [helvetin] kuuseen! 'mene tiehesi!')

märeittiit märehtiä, drøvtygge, jorte; Kohta jouttuu syömhään heinää ja sientä. Mutta kuka se elläimen ruokkaa alkais tässä syömhään. Emmä met kuitenkin saata märettiit KT 182

mässäksi mäsäksi, palasiksi, muusiksi; Mies [joka oli polkaissut miinaan] oli mennä kokonhans 'kokonaan, kerta kaikkiaan' mässäksi KT 109

mätäs|pounu (iso) mätäs, tue; mätäspounui

määrätä entiseltä määrätä ennalta, å predestinere; Pittäkö minun astela '(astella) kulkea' tässä elämässä entiseltä määrättyilä 'ennaltamäärätyillä' teillä? Eikö minula ole ommaa tahtoo? KT 222

määvyskelehän määkimään (vähän) (määkiä 'å breke'); se [lammas] määvysti 'määkyi' - - - Kellolammas jäi siihen määvyskelehän KT 336

möljä (no. mølje) rantakala, kalaruoka jossa on tuoretta kalaa (seitä, turskaa), maksaa ja mätiä ja ehkä suuruksena voileipää, mahdollisesti ohutta näkkileipää (flatbrød), tai voileipää syötiin sen kanssa, ehkä niin että lientä pantiin leivän kostukkeeksi ja maksaviipaleita päälle; miehet olthiin keittelemässä verestä möljiä AR 379; AR 420

möyssäri (no. mauser, mausergevær) mörssäri, ase, gevær, våpen

N

naađui (saam. náđđut 'lymytä, kyyristyä, piiloutua, å gjemme seg') kyyristyi piiloon; Poika

[konepistoolisarjaa pelästynyt ja pakoon juokseva Are] paransi faarttii 'vauhtiaan', pääsi risunrajan ylipuolle ja naađui muutamphaan syvhään maakuophaan, ko hän ei jaksanu ko nulkkaila vielä 'enää kuin nulkkaila, juosta jolkotella' AR 184

naakiskelheet hiiviskelleet varovasti; Pimmeimän yön|aijan miehet olthiin naakiskelheet kylässä ja hajeskelheet 'etsiskelleet' ruokatavaraa KT 106

naakkari (saam. nággár) itsepäinen, sinnikkö, sta, egensindig; Anni-mamma toruskeliki vielä tyttäriitä siitä, ette het olthiin olheet naakkarit ja menheet niin kauvas AR 42

naakkaroitti (saam. nágget) intti itsepäisesti; AR 85

naakkiit (saam. njáhkát) hiipiä, väijyä, lähestyä väijyen, å smyge; naakkiin 'naakkien, hiipien'; naakkimalla 'hiipimällä, hiipien'; Het naakithiin likemäksi tietä 'he hiipivät lähemmäksi tietä', ette saatais ottaat selvän siitä, millä laila tien alapuolele pääsis KT 62; Naakkiin het kuljethiin läpi ruđon, ettei kukhaan kuulis heitä eli havaittis '(havaittisi) huomaisi' heidän tulloo KT 354

naakkija KT 355

naali (saam. njállí, lat. alopex lagopus, canis lagopus) napa|kettu, fjellrev; kierunan, naalin eli hukan pyydössä 'tai sudenpyynnissä, sutta metsästävässä... siihen aikhaan ko oli vilissy naalii ja kettuu tunturilla KT 119-120

naapuri nabo; Likhiisinä naapureina 'likeisinä naapureina' - - - likhiinen 'läheinen' naapurin välinen ystävyys KT 356

naapuruus naboskap; Vasta mettässä ihmiset olthiin huomanheet, mitä naapuruus ... merkittee heile KT 356

nahka|frakki nahka|takki; pitkä nahkafrakki päällä KT 272

nahka|sarantoisen nahka|saranalla varustetun; (hän) aukaisi kođan nahka|sarantoisen koivu|oven KT 35

naittus|tila (saam. náittus 'avioliitto') naineena, naimisissa; Niin kauvoin het [Anni ja Aaro] olthiin elänheet naittus|tilassa, ettei aina tarvinu puhhuut äänheen KT 203

napula nappula, tappi, tapp; pojan napula, Pikkupoika KT 41; [veneen] napula 'veneestä tappi', 'tapp' AR 140; AR 272, 273

Narvik —> Iisakki; KT 321; Narvikin kaupunki on nyt norjalaisten käsissä. «Dietl on pajenu 'paennut' kaupungista joukkoin kans 'joukkoineen'» KT 321

natrooni|leippää sooda|leipää, soodalla kohotettua leipää KT 93

natsū vaivaiskoivun juuresta tai ansalangasta tehty kalanpyydys, jolla siepataan kala vedestä; Pitäiskö tässä pittää vanhaata pyytämäkonstii? - - - Kalanpyydyttäjät tehthiin hyvästä skierrin|juuresta ansan, natsūn, jonka

het sidothiin Äl-Jounin pitkän sauvan hoikemphaan päähän - - - Sillä [natšulla] Marthiini, pikkukalan mestari pyyttävä, tempvais ojusta kaksi issoo rauttuu KT 131; Ko verkkoo ei ollu miehelä vara kuttoot eikä ostaat, niin mitäpä muuta ko pittää riekon|ansa|lankka eli juurta natšuna KT 131-132

nuraat nauraa, å le, fire; Opettaja taas oli pärskiny nuraat 'purskahtanut nauramaan', ko het olthiin ymmärtänheet norjan kieltä väärin KT 199

nauratti naurahti; Hän nauratti vielä toisile KT 17-18; joskus hän kuitenkin välillä vielä 'jopä' naurattiki, lapsen iloisen, helissevän hyväntahtoisen naurun itteksens KT 87; Anni nauratti ajatusta 'naurahti, hymähti ajatukselleen' KT 238

naurelehan naureskelemaan

nazistiin (natsistien) kansallissosialistien; siitä oli lujettu vain tyskäläisten ja norjan nazistiin tiedotuksista KT 14

nelje neljä, fire; siinä neljeltä 'noin neljältä, kello neljän maissa'; neljen 'neljästä, he neljä'

nenä (saam. njunis 'vaaran nenäke, nokka, tunturinjuuren esiin pistävä nokka, utløper fra et fjell, framstikkende fjellfot') —> Jovenmukan nenä; het ... nousthiin Joven|mukan nenän päälle pienheen petäjiköön KT 59; Toiset lähdethiin jo laskelehan alas Jovenmukan nenän vestarinnettä. Iisakki ja Are viivythiin vielä vähän toisten pöräpuolela Nenän päälä KT 60

nenä|lehti sierain, nesebor AR 94

nenä|rousku nenä|rusto, nenä|luu (rusto 'brusk'); tyskän sotamies oli lyönnny vanhaata miestä [Erkki-äijä] pyssyn pörälä niskhaan ja toisen kääntyissä vielä nenärouskunki särkeny 'rikkonut' KT 311

net (ne 'de'); Net net kyllä tehtäis siitäki 'Ne|hän ne kyllä tekisivät siitä|kin' naurun asian KT 67; Aikkovatko net 'aikkovatko ne' anttaat meidän nälkkyyt tänne? - - - Kukka «net» olthiin, sitä het ei oikeen tienheet. «Net» oli jonkulainen abstrakti sana, jota ihminen ei saattanu selittää. Vain 'Vai' puhuskelthiinko het Norjan esivalloista ja *Røde Korsista* KT 274; «Ja, vain tet net oletta» 'Jaa, ahaa, vai te ne olitte|kin' KT 400; «Mutta lennethiin net kyllä mullakin veret» 'mutta kyllä ne minullakin veret lähtivät nopeasti kiertämään, kyllä minäkin säikähdin' KT 400

neulaisi neuloi 'ompeli' nopeasti; Joku neulaisi knapin kulunheesheen paithaan eli muuhun vaatteesheen KT 403; Nutukanneulojat olthiin .... joutunheet naulaisehan kuret|nutukat AR 127; —> käsityöt

neuloot neuloa, ommella, å sy; Millä laila se nyt saapi makkarat neulotuksi, ko hampulankkaa ei ennää ole olemassakhaan - - - ei ole lankkaa millä mie neuloisin suolen aukkeimet 'avoimet päät' kiini KT 249; niistä [saksalaisten villapeitoista] het ei olheet saattanheet neuoot talvivaattheita kenelekhään KT 403; Kuosuvaaran takkaa 'takana' neulotut harmaajankarvaset nutukat jalassa KT 409

neuloskeli ompeli; Niilä [koivutikuilla] Anni neuloskeli mestarilisesti vattanahan ja suoliin auvot kiini KT 249

neuvot tarvekalut, esineet, varusteet, ting, utstyr, redskap

niemen|nokka niemen|kärki; Kovasäishiin 'myrskyisiin, myrskylle alttiisiin' niemennokhiin KT 104

niemi|maa halvøy; Niemimaan tunturii Elli-emäntä käveli '[Porsanginvuonon ja Laksefjordenin välisen] niemimaan' AR 62

Niemi|sokka Syyrykopanniemen kukkula; het ... lähdehiin kävelehän Syyrykopan niemen Niemisokan idänpuolta KT 177; AR 221

niesta (saam. niesti) eväs, muona, niste; Mie pistän net [poronkielet] lisä|niestaksi alaslähtijöile KT 173; «Tet tarvittetta 'tarvitsette' tietenki niestaa myötä 'mukaan'?» kysäisi Anni KT 265

niesta|laukku (saam. nieste|lávka) niestasäkki, eväslaukku (olkalaukku, leipälaukku), niste|sekk; Hansi ... oli ... pistäny niestalaukun kannikheen 'olkahihnan' olan yli KT 39

niesta|poro (saam. nieste|boazu) tappo|poro, (omaan käyttöön tuleva) teuras, rein som slaktes til eget bruk; «Minula on poro|elo tuossa parin, kolmen miilan päässä. Minulta tet saatta ostaat monta niestaporroo 'muutaman niestaporon'» KT 388

Niilukka-väärtti Niilukka-äiji Soffin unessa AR 93, AR 94

niittää å slå høy; Unessa mies näki emänän kävelevän niitetty kenttä myöden KT 211

niitty niitto|aika, niittäminen, høyonn; kerran niityn aikana KT 212

Niityn Erkin kammi, Ailikaisen|uomassa; AR 25

Niityn kaupassa KT 232

Nikulas AR 26-28

nilotettu irroitettu (kokonaan, nilakerrosta myöten; nila 'silbast'); puista oli vielä tuohiki nilotettu ja parkki veistetty KT 26

nimeliset terveiset erikseen, vartavasten nimeltä mainiten lähtetyt terveiset (> < kaikille yhteisesti lähetetyt terveiset); Anni-emäntä sai nimeliset tervheiset Soffilta AR 261

nimi navn; gen. nimen; nimmee 'nimeä'; nimmii 'nimiä'

nimi|veli (no. navne|bror) kaima; «Mihin se Aaro on joutunu, ko hän ei nävy,» kysäisi hänen nimiveli Aaroni KT 376; AR 24

niristä ehkä: (valuvan veden äänestä) liris, loris; Sitte hän laski alas ojareikkää, jossa vesi nirisi ja solisi KT 212

niska nakken; nivan niskala 'missä niva taittuu [suvannoksi]' KT 78 —> niva; Mamman tykö net [perääntyvät saksalaiset] nyt kyllä on matkala, niska nurin. Nurin niskoin 'takaperin, taakse päin, baklengs' KT 105

nisu|jauho (nisu 'vehnä', 'hveté') vehnä|jauho; Sana «nisujauho» oli kokonhans unhettunnu 'unohtunut' pyssyjokilaisten kielestä KT 93

nisu|leipä vehnä|leipä AR 177

niva (saam. njavvi 'mindre stryk') virtapaikka joessa (ei kuitenkaan niin kova virta kuin koskessa); Joki virttaa ... tässä virtaisena nivana, tuossa tyvenenä suvantona KT 7; siinä nivan niskala KT 78; Ylimäinen Pahtasuvanto juoksi yhtenä nivana, jonka pyörret|virroissa ja virran pyörtheissä ei näkyny muuta ko kaikenlaista roskaa KT 209; Jussa ja Soffi kaalastethiin matalasta nivasta Ailikaisen|joven poikki AR 30; nivhoin 'nivoihin' AR 161

njoarustaat (saam. njoarostit) heittää suopunkia, lassota, å kaste lasso; Tottunheena poromiehenä väärtti njoarusti heti kaksi nuorta koirasporroo ja vaajemen KT 391

Njunnas laaja tunturialue Lompolasta itään, Saarijärven (Suolo|jávri) itäpuolella; hän [Aslakka] oli joutunu siirrästähän [laavon] muutamphaan puu|kurhuun 'puita kasvavaan kuruun (esim. Rátn|avži tai Geinnodutleahki)' Njunnaksen|rintheele AR 74; Lompolan lamut järvet - - - loistethiin kattojan silmhään - - - mahtavan ja pitkän Njunnaksen kalvheessa 'varjossa' AR 118

nokan|alus|parta viikset, bart; AR 93

nokka nenä, nese; tyskäläinen ... oli keriny ottahan maan juuri toisten nokan alta 'saksalainen ... oli ehtinyt vallata maan aivan toisten nenän edestä' KT 82

nokkaantui (hän) suuttui, otti nokkaansa, loukkaantui, (han) ble fornærmet

nokka|reijistä sieraimista (nokka 'nenä, kuono, nese', reikä 'hull'); Vertä virtais 'virtasi' [lehmän] suusta ja nokkareijistä KT 255

nokko (no. nok 'tilstrekkelig') tarpeeksi, riittävästi; AR 234; nokko luja 'riittävän vahva' AR 277

noppee|liikheinen nopea|liikkeinen, rask til å bevege seg

noppeemasti ko nopeammin kuin, raskere enn

noppeesti nopeasti, fort, raskt

noppeimitten kiireimmiten, niin nopeasti kuin suinkin, så raskt som mulig; Noppeimitten het tulthiin sisäle KT 401

Norja Norge; Norjhaan 'Norjaan'

norjalaistumis|politikki norjalaistamis|politiikka; fornorsknings|politikk; KT 199-200; KT 218

nostaat nostaa, å løfte, heve; nostaat kädet taivasta kohdi KT 334

nostastethiin nostivat; sitte het nostastethiin vielä lihapadan keittokoukun päähän kiehuhan 'kiehumaan' KT 90

nostaatti (hän) otti ja nosti (nopeasti), heilautti, kohotti; Viimen hän nosthaatti raskhaan laukun sölkhään KT 87; Aleksanteri nosthaatti olkapäitä vähän KT 87; Hän nosthaatti sen [kattilan] koukhuun valkkeen pääle KT 99

notkattellevin polvin polvet notkahdellen KT 43; —> sujutella

nouđastethiin kävivät nopeasti noutamassa, hakemassa; miehet ... nouđastethiin mettäkattilalla järvestä vettä KT 125; [Anni] käväisi joverannassa nouđastamassa vettä KT 238

nousisitta nousisitte; siksi ko tet nousisitta 'siihen mennessä, sitä aikaa ajatellen kun te nousisitte' KT 99

nouttaat noutaa, hakea, å hente; Jovesta piti nouttaat vettä KT 28; nouttaat puita KT 152

nouttaja noutaja, henter; Jos se [tiedon|ankara tyskän lenttäjä] havaittis heidät, niin heti heilä olis nouttajat Kuosuvaaran takana KT 12

novemberi|kuu (no. november) marras[kuu; nythän se vishiin on novemberikuun alku KT 319

novesta musta noesta (noki 'sot') musta KT 115

nuhđela nuhdella, å irectesette en for noe; tämmäisissa oloissa ei kannattannu nuhđela kethään KT 74

nukkaattaat / nukattaat nukkuu, å sove; nukahtaa, å sovne; Lapset saavat vähän levättäät ja nukkaattaat aamu|unta KT 147; Neljekolmatta tiimaa 'koko vuorokauden, 24 tuntia' miehet nukattethiin 'nukkuivat' yhtä mittaa KT 117; Mutta perile met satuima,» sanoi Juhan-Petteri, lasi sölälens ja nukatti samassa KT 312

nukkuut nukkuu, å sove; nukkuissa 'nukkuessaan'; No, pojat, aijottako tet nukkuut koko päivän KT 147; Hyvin met nukkuma 'nukumme' tässä KT 284

nukuskella KT 108; het olthiin nukuskelheet 'nukuskelleet' vähän aamun valjetessa KT 107

nulkkailthiin mennä nulkkasivat, hölkkäsivät (saam. njolggástit 'nulkata, ravata rauhallisesti, å trave, lunt'); Luovinjuoskin laksoo het nulkkailthiin ylös pöräkkäin KT 326

nuoin noin, slik; Miksi hän nuoin tekkee nukkuissa 'nukkuessaan' KT 12

nuoit nuo, de der; nuoita 'noita'; nuoista 'noista'; nuoile 'noille'; nuoitten 'noiden' miesten tuntheet KT 106

nuora (joen) sivuhaara, sideelve; Marthiini ja Siigvalli olthiinki tosin kaalanheet toisele puolele jokkee - - - jo lapsena ... kumpiko heistä pääsis syvimestä kohđasta jovernuoran poikki. Nuora oli jover toinen haara KT 189-190

nuotti sävel; Toiset olthiin kuunnelheet tätä kaunista laulun nuottii KT 34

nurin nurin päin, väärään suuntaan, takaperin, baklengs; Mamman tykö net [perääntyvät saksalaiset] nyt kyllä on matkala, niska nurin. Nurin niskoin 'päästä pahkaa perääntymässä' KT 105

nurin väärin nurinkurisesti, niin kuin ei pitäisi, mullin mallin, på en gale måte; kaikki oli menny nurin väärin KT 14

nuorkainen hieno, kvige; Silloin meilä oli kuitenkin nuorkainen, lehmän alku AR 33

nurmi|kenttänen (pieni) nurmea kasvava kenttä, nurmikko; pieni, sillee, aukkee nurmikenttänen, arvatenki entisten poropaimenitten laavopaikka KT 17

Nurmikuoppiin kautta —> Paksassokka

nurree nurja, tausta, sisäpuoli, bakside; vaikka ... oliski ... kääntäny laukusta nurreen puolen ulos 'vaikka

olisikin kääntänyt laukun nurjan puolen ulospäin / sisäpuolen ulos' KT 32

nuska nurkka, kulma, hjørne; laattele kivele, jonka joku oli hakenu joven uomasta ja tälläny 'laittanut, pannut' aivan siihen arinan nuskhaan KT 153

nutukat (saam. goikket, nuhtat) skinnskaller; Nutukan kiverä nokka sopi aivan hyvin sivakan vithaan 'suksen mäystimeen' KT 404

nutukka|jalka jalka, jossa on nutukas KT 389

nuuskiskelehan vähän nuuskimaan; joku ihminen ... kyllä saattais ... tulla nuuskiskelehan, mitä sillä järvenrannala saattais olla KT 126

nuuskiskelthiin he haistelivat; Syvääle keppoishiin ihmiset vedethiin ahneesti tätä taivhaalista kaffin tuomaa aromaa, ja nuuskiskelthiin sitä sisäle KT 115

nyky|aikainen tämänhetkinen, nykyinen, nåværende, for øyeblikket; Meidän nykyaikainen maailma, Kuosuvaaran tavus, on meidän oma ja rauhalinen, tunnettu 'tuttu' maailma KT 298

nylkenheet nylkeneet (nylkeä 'å flå'); het olthiin ... nylkenheet porot KT 240

nylkkijä nylkijä (nylkeä 'å flå') KT 152

nylkäisthiin nylkivät (nopeasti); Miehet nylkäisthiin ja raaskistethiin 'raajoivat, raaskivat' porot yhdessä KT 391

nyökättäät nyökähtää, å nikke, senke ned; KT 116

nähdä nähdä, å se; tet näjettä; mie näjin; (ei) näje '(ei) näe'; Hän alkoi heti unissa näkehän 'näkemään / nähdä' ja kuulehan sođan äänii KT 13; Niin kauvoin ko ihmiset olthiin olheet valvheila, saatethiin het pittäät näitä näkemiitä 'näkemiään' muistoi kurissa KT 99; met näjimä 'me näimme' KT 113; Näjin 'näin' unta AR 11

nähtävästiki silmin nähden, selvästi|kin; AR 93

näjet näet, nimittäin, nemlig; Ihmiset näjet luulthiin 'ihmiset nimittäin luulivat' KT 41; Ei näjet sota ole ko ihmisten suuri tyhmyys KT 83

näkkyyt näkyä, å synes; Mettää sielä kuitenkin näkyi ollevan 'näytti olevan' KT 96

näkö näky, syn; Kauhee oli se näkö, mitä het nähthiin KT 70; Pitkäksi aikkaa miehet jääthiin kattoskelehan 'katselemaan' tuota hirvittäväää näkköö KT 243

näkö valo, lys; päivän nävön aikana 'päivän näöllä, päivänvalossa' KT 16; kirkhaan aurinkoisen syysaamupäivän häikäisevässä nävössä KT 42; militääribiili - - - Nävöt loistastethiin '(auton)valot valaisivat' vielä mettän syrjää KT 179

näkö|ala näkyvyys; iili oli sakonu ... Hänen näköala oli lyhentynny KT 128

näköinen valoisa, hell, lys; näköisinä pouta|kesä|öinä, Juhaneksen aikana 'valoisina, poutaisina kesäöinä, juhannuksen aikaan' KT 45; näköisenä syyskesän päivänä KT 56; Valkkee viti 'uusi lumi' teki syysmaailman

näköisemäksi 'valoisammaksi' ko se oikheen olikhaan KT 388

näkö|vanat valoviirut, lysstriper

nälkkyyt olla nälässä, å være sulten; Jos met piđämä pojat saada ruokkaa Kuosuvaaran takkaa nälkkyyville ihmisille KT 65; ruokkaa nälkkyyvälle kota|väjele 'kodan väelle' KT 87; lehmät mie kyllä olisin pitäny ottaat myötä. Silloin met emmä olis kyllä tarvinheet nälkkyyt ja nälvyttää ittemme. Ittensä nälvyttäminen se kyllä on synti. Suora ittemurha 'sehän on suorastaan itsemurha' se on,» puhuskeli Anni yksinäisessä, pimmeessä yössä KT 346

nälkä|ihmiset nälissään olevat ihmiset, sultne mennesker

nälvyttää ittemme nälkiintyä, antaa itsemme nälkiintyä, å bli (til døds) sulten —> nälkkyyt KT 346

nälän|tunnon (nälkä 'sult', tunto 'følelse'); kova leipäpala ... ei täyttäny tyyhää mahhaa. Se vain lisäis vielä näläntunnon 'se vaan kasvatti yhä näläntunnetta entisestään' KT 73

nämät nämä; Nämät viiden 'nämä viidestään, tämä viiden hengen ryhmä' olthiin kuitenkin päättäneet karata KT 311

närppee (saam. njarbat) närpeä, löysä (taikina, velli), løs (om deig, røre) —> makkarankeittämähommat

nävythiin näkyvät; Sielähän [ilmassa] nävythiin vielä hyvän|sään pilvetki jutelevan pohjaisheen KT 81

nävö- —> näkö

nävön|heittäjä valon|heitin, lyskaster; Nävön|heittäjitten tuonne tänne liikkuvat näkö|vanat 'valoviirut' loistelthiin kohđi pimmeetä syystaivasta KT 58

näyttää näyttää, å vise, synes

O

obersti (no. oberst) eversti; AR 283

oberst|löytnantti (no. oberst|løytnant) yli|luutnantti KT 321

ođhattakkaa 'odottakaa' nyt, lapset, vähän KT 148

ođottaat odottaa, å vente; Ođottamatta '(odottamatta) yllättäen' sieltä löytyi Finnmarkun jänkkä|purssuu KT 125; minkälainen tulleva aika heitä saattais ođottaat KT 324

ođotella odotella, å vente på; jokka ođotelthiin 'jotka odottelivat'; Emmäkä met tarvittis ennää ođotella yöllä, ette oven lyötäis auki pyssynpyrstölä ja komenettais meidät lähtehän KT 219; Het ei voinheet mithään muuta ko ođotella KT 396

offiseeri (no. offiser) upseeri; tyskän offiseeri AR 18

offiseeri|mies upseeris|mies, upseeri

ohukainen ohut, tynn; het vahvenelthiin 'vahvistivat (vähän)' vielä kartanon ohukaista kattoo|ki KT 119

oikaista oikoa, å strekke; no. å strekke beina, su. verrytellä jalkojaan (vrt. oikaista selkensä); Kuosuvaaran takkaa 'takana' assuvat ihmiset lähðethiin kävelehän; oikaisehan jalkkoi '(oikomaan) verryttelemään jalkojaan', niin ko het itte sanothiin sielä ja silloin KT 203

oikaista suunnata, tähdätä, å sikte på; Ei muutoin ko vain silloin ko pyssy olis oikaistu 'tähdätty' kohði heitä KT 12

oikheemin eli oikheemin 'tai oikeammin'

oikkee oikea, aito, riktig, rett; oikkeeta kaffii 'oikeaa kahvia' KT 22; ensimmäinen oikkee päiväinen Kuosuvaaran takana KT 91

oja (saam. ája) puro, bekk; Tunturijärviin ja -ojjiin '-purojen' rannoila alkoi jo nävyskelehän 'vähitellen, siellä täällä näkyä' jäätä KT 289; Ojan kuoppaa miehet olthiin kävelheet ja sillä kaðonheet pojan silmistä KT 291

ojaa jassoo, vai niin; «Ojaa, tetkö net oletta kulkheila 'te|kö ne olette kulkemassa, menossa' KT 137

ojus järven laskuojan kohta, AR 95

oktooberi|kuu (no. oktober) loka|kuu

olas suksen pohjassa pituussuunnassa oleva ura; puu|sivakan pohja oli kulunu niin paljon villale, ettei olastakhaan ennää näkyny AR 309

olehan —> olla

oleissa —> olla

olenoiksi olennoiksi (olento 'vesen')

olestaat pysähtyä, å stanse; het olestethiin kuuntelehan 'he pysähtyivät kuuntelemaan' KT 68; hän tuli ... järvilanton ranthaan ja olesti siihen KT 216; kuitenkin heilä oli pakko olestaat ja levättää 'pysähtyä levähtämään' KT 239

olestamatta pysähtymättä, koko ajan, herkeämättä, uten å stanse; olestamattomana virtana 'keskeytymättömänä, jatkuvana virtana' KT 65; ko blyjy lenteli olestamatta ilmassa KT 67; työ jatkuiki olestamatta kiini iltapimmeeseen asti 'aina illan pimenemiseen asti' KT 82

olestutti pysäytti, seisautti, stanset; Aaronin emäntä olestutti heidät sanomalla nuhtelevasti, ette «älkkää nyt ennää muistelko niitä vanhoita sattui 'kertoko niitä vanhoja satuja' KT 403

olestuut pysähtyä, å stanse; siihen hän olestui KT 204

olhaankhaan —> olla

olheen ollenkaan, lainkaan, i det hele tatt; millä lailla tien alapuolelle pääsis. Eli 'tai' pääsiskö 'pääsisi|kö' sinne olheen? KT 62; Tyhä suolet jääthiin korisehan 'Vain suolet jäivät kurnimaan'. Net ei olheen 'alkuunkaan, lainkaan' ymmärtäneet ettei ruokkaa ennää löytyny KT 85; Ei se olheenkhaan ole minun syy KT 87; Eikä het tienheet saisko sitä [ruokaa] olheen eli koskhaan 'lainkaan tai milloinkaan' KT 305

olheet —> olla

olka (saam. oalgi) olkapää, skulder; olkkaa 'olkaa, olkapäätä'; Matka jatkui kohdi mahtavaa Kuosuvaaraa. Kaukana pohjaisessa näkyi vaaran valttava etelänpään olka kiiluvan 'loistavan' satheisen ilman läpi KT 140
olla å være; vahtina oleissa 'olleessaan vahtina'; ollevan 'olevan(sa)'; oliskhaan 'olisikaan'; Onkhoon seki vielä totta?'on|ko|han se|kään edes totta' KT 34; Pitkäksi aikkaa hän jäi olehan 'olemaan' vaiti KT 46; missä net nyt olhaankhaan '(ollaan|kaan) ovat|kaan' KT 84; olikhoon 'oli|ko|han' siellä tapattu mithään 'Olikohan siellä tapahtunut jostain' KT 100; Ei olheet 'eivät olleet' kivet tiellä eikä olheet ojat tiellä 'esteinä' KT 267; mitä nämät tunturille mennijät oltais pitäneet toimittaat 'menijöiden olisi pitänyt saada toimeksi' KT 313; olemakhoon 'olemme|ko|han' met ansainheet tämmäisen rangaistuksen AR 33

olo oleminen, elämä, eksistens, liv(måte); Ko rajat vedethiin valtakunttiin 'valtakuntien' [Norjan, Ruotsin ja Suomen/Venäjän] välille, oli ihmisten olo 'elämä' taas muuttunu KT 11

olo|sija olot, tilanne; Ruokatavara se on se kysymys, joka tulis määrään paljon meidän tullevasta olosijasta, ajasta ja toimheentulosta – vieläpä meidän talvi|sijasta ja elämänsäilyttämisestäki KT 299

omaksi hyväksi etunaan, hyötynään, til sin fordel; Häneltä ei kukkaan ollu tahtonu paljon, ja sitä hän ... piti vielä nytkin omaksi hyväksi KT 44

oma|rakhaus itse|rakkaus (itse|rakas 'selv|god'); Vielä heissä eli ommaarakkhautta 'heidän itserakkautensa ei vielä ollut kuollut' KT 10; Kaikki tavara oli jaettava toisten kans. Omarakhaus oli unhettunu.

Lähimäisestä oli tullu todellinen lähimäinen KT 356

omassa|takkaa takanaan, muille kertomatta, bak seg, hemmelig; Äl-Jouniki piti nämät tiedot omassatakkaa KT 189

omhaiset omaiset, pårørende; Jokhainen heistä toivoi, ette hän sais nähä omhaiset ja kotipaikan KT 63

omhiin voimiin omiin voimiin, (på, til) egne krefter

omile omille (omat 'omat joukot,' egne tropper')

ominens ominensa, omillaan, omin voimin, seg selv, med sine egne krefter; Ominens Hansi oli oppinu pärjäähän 'tulemaan toimeen' KT 33; Kyllähän net vain päästäis selvile niistä [sanoista] ominensaki 'omin|kin voimin' KT 88; Ominens se oli pakko tulla toimheen AR 230

ommaa|rakkhautta — > oma|rakkaus

onkhoon —> olla

onkima|paikka onkimis|paikka, kalastuspaikka, fiske|plass; löytyiskö täältä hyvää onkimapaikkaa KT 78

onkkija onkija, kalastaja, fisker; AR 86

onnistuut onnistua, å lykkes; «Saattaisin mie onnistuutki 'onnistua|kin,» sanoi hän [Iisakki] ja nauratti 'naurahti' vielä. «Eli sitten epäonnistuut» KT 133-134

onttuin ontuen (ontua 'å halte, hinke')

odotelehan odottelemaan (odotella 'å holde på å vente på noe)

opas (saam. oahpis) opas, tuttu, seudun tunteva (opas > < outo 'vieras, tuntematon, joka ei tunne seutua tai ihmisiä'), kjent (der); Olihan sielä kyllä ophaale ihmiselle piilo|paikkoi, johon pääsis KT 97; «En se mie [Marthiini] tarvitte olla kenenkhään ophaana 'tiennäyttäjänä. Itte net kyllä tiettävät mihin matkustavat 'kulkevat' KT 135; «Ophaaksi met kyllä tulema tälle tunturille,» sanothiin het. «Kohtapa 'melkeinpä, lähes' joka kiven met jo tunnema KT 220; Kyläläiset eli melkkeinpä kyläläiset, ophaat miehet olthiin tulheet heidän vierhaaksi KT 283; ophaita 'tuttuja' AR 64; Kammissa hän [Elli] oli kuullu ihmisten puhetta. Hän tiesi, ette ophaita 'tuttuja' sielä on. Ophaat äänet puhuskelthiin Ellin ommaa kieltä AR 64; Laavossa ihmiset puhuskelthiin ophaista väärttiistä AR 114

opettella opettaa, å lære; sen olthiin vanhemat opettelheet heile 'sen olivat vanhemmat opettaneet heille' KT 18; Hän [Iisakki] oikhein opetteli tuota, hänen mielestä ymmärtäväistä poikaa [Area] KT 130; opettellu minnuu 'opettanut minua' KT 212

ophaale —> opas

Oppana kalastajakylä, fiskevær; purjettiit kevätsesongin aikana Oppanhaan KT 19; Hän [Aaroni] alkoi muistelehan toisile kalanpyytöhommissa ja vielä purjetmatkoistaki 'purjehdus|matkoista|kin' Oppanhaan ja muihinki kalanpyytöpaikhoin '-paikkoihin' Pohjais-Norjan eli Ruidan merenrannoila KT 394; AR 378

oppiit oppia, å lære; sen olthiin opinheet net, jotka KT 11; Maailman johtajat pittäävät oppiit puhuhan toisten kans '(toistensa kanssa) keskenään' KT 294; Eikö ihminen aijo oppiit koskhaan? KT 333

oppi|plaana (no. plan 'suunnitelma') opetus|suunnitelma, lære|plan; AR 287

orja sklave; AR 46

orjan|tilassa orjana, orjan asemassa, i sklaveri; Vaphaina met saisima elläät silloin. Viimi viisi vuotta meilä onki kulunu orjantilassa KT 219

orjuus sklaveri; AR 46

orret (yks. orsi) vaakasuorat palkit tai ruoteet, vannrette bjelkene; kivihuone - - - säilytysaitta - - - Siihen orshiin 'orsien' päälle, kuosuvaarantakalaiset hengastethiin 'ripustivat' ruokalihan säilyhän 'säilymään' KT 395

orro uistimensiima —> pyytöneuvot

ortta (saam. orda) puu|raja, tre|grense, skoggrense; Ystävykset kiikuthiin loivan Kuosuvaaran rintheen, jonka puunraja eli ortta oli hyvin korkkeela KT 120; orttan ylipuolele AR 33

osa del; ossaa 'osaa'

osata osua, å treffe; Että pojat ossaakhaan minnuu lumipallola KT 198; «Hyvin mie olen osanu,» sanoi amppuja KT 86; ossaamatta 'osumatta, uten å treffe'; Viimen 'lopulta' het olthiin osanheet 'osuneet' paikale KT 309; ossata AR 234

ostaat ostaa, å kjøpe

ostastaat (ottaa ja) ostaa, å kjøpe; Mies oli saannu vielä ostastaat emänälleki uuden silkkihuivin KT 120

otastaat ottaa (hieman, nopeasti), vetäistä, tempaista, napata, vallata; Joku aikoi otastaat henkisavvut KT 20; Vettä ihmiset vielä otastethiin myötä KT 84; Vähän aijan perästä hän otasti kattilan ja kalhaatti ('kaatoi') siihen vettä KT 99; Ennen lähtöö miehet kyllä vielä syöthiin|ki. Het otastethiin vähän kuivaa karittan kylki|lihhaa|ki KT 108; Nyt Hansi kuitenkin haluis otastaat sölkäpainit 'ottaa pienen painiottelun' KT 180; Välilä työhmiset otastethiin vielä pienen lepo|aijanki KT 187; Siinä ystävykset otastethiin vielä ruokapalassenki KT 211; «Kattilassa on valmista kaffi,» sanoi kaffinkeittäjä. «Otasta sieki!» KT 322; ettei se sitä sokkaa [Kukkujänskansokkaa] olis kyllä tyhä otastaat 'kyllä voisi niin vain vallata' AR 231

otatella tulla otetuksi, joutua, å bli tatt; sielähän [Pyssyjoen kylässä] nyt kyllä otattelis heti kiini KT 37; jos het ... otateltais fangiksi 'jos heidät otettaisiin vangiksi' KT 39; Ilman net net kyllä on jo otatelheet, panetelheet kiini 'joutuneet kiinni, vangiksi', 'er blitt tatt' KT 73; joka tuli alas ja otatteli kiini, eli jos hän otattelis 'joutuisi, jäisi' kiini KT 268

otethiin illan (no. å ta kvelden) (he) päättivät työpäivän

otheesta otteesta (ote 'tak, grep')

ottaat ottaa, å ta; ottaakhoon 'ottaa|ko|han'

oudot —> outo

outa|riekko (saam. vuoddi 'outa, metsä, skog') metsäkana, riekko, rype

outa|riekko|tokka metsä|riekko|parvi; Siitä pienen luhtajänkkäpaikkasen rannasta 'reunasta' hyppäis iso outariekkotokka rähisten lenthoon, suhisville siivile KT 56

outo (paikkaa, maastoa) tuntematon (outo > < opas), omituinen, ukjent, merkelig; Outoina het ei olheet tienheet, ette vaaran kylki ei ollu maissevamppaa maata 'Kun he eivät entuudestaan tunteneet maastoa, he

eivät olleet tienneet, ettei vaaran kylki ollut helppokulkuisempaa maastoa' KT 10; semmoinen ihminen, joka on outo tälle tunturille KT 130; Kyllähän ne miehet löytävät tämän paikan. Ei ne niin oudot olla KT 180; Paljon outto' (outoa) monia outoja asioita' ihmiset olthiin nähneet KT 196; Ei kuulunu muuta ko entiseltä tunnettu 'vanhastaan tuttua' ääntä - - - Hän kuunteli tarkasti, kuuluisko sieltä mithään outto ääntä KT 225; oudoissa paikoissa ja outtoin ihmisten keskelä AR 11

ovi dørr; ovve 'ovea'; ulko-ovi; sisä|ovi

ovi|loukhood ovensuun nurkkaan; Vierhaat saathiin yösijat samhaan (308) oviloukhood, missä heidän kaksi entistäki vierasta oli nukkunu kaksi yötä KT 308

ovi|louthen oviaukon peittävän loudevaatteen; Ko het aukaisthiin ovilouthen AR 200

ovi|pielheen oven|pieleen (pieli 'karm')

ovi|reikkää ovi|reikkää sisäle 'sisälle ovi|aukosta'

P

paaro (saam. bárru 'aalto,'bølge, bære') aalto; millä laila korkkeet, valkkee|päiset paarot kohta olthiin täyttämässä kolmisoutoisen karphaan vedellä 'miten korkeat lakkapää|laineet olivat lähes täyttää kolmisoutuisen karpaasi-veneeseen vedellä' KT 23-24; historian paaroin taitheet 'tyrskyjen taitekohdat' KT 118

paaroilevhaan (paaroilevaan) aaltoilevaan; tutustuis ... tähän lamhuun, paaroilevhaan tunturimaahan KT 119

paaroin|päät aallonharjat, bølgetoppene; Etelätuuli oli saannu meren kuohuhan ja paaroinpää taittuilehan valkkeina 'Etelätuuli oli saanut meren kuohumaan ja aallonharjat särkymään valkeina' KT 24

paasi (no. bas 'leder, formann') pomo, työnjohtaja, sjef, boss; paasi|mies; Juhani-paasi KT 33; Aaron ihmiset valithiin paasiksi KT 72; Mies paasin virkhaan pittää olla. Ämmän siihen ei sovi panna 'Akkaa siihen ei passaa panna' KT 72

pahakas (saam. bahálas / bahágas / bahákas) paholainen; AR 497

pahalainen senkin, mokoma; Kuka se on antanu sille pahalaiselle [saksalaiselle] luvan [tuhota] KT 347; se pahalaisen vihoinen AR 22

pahan|hengen —> viholisen

pahan|tevossa pahan|teossa, rikkomassa määräyksiä, i å overtrede lov og bestemmelser

pahhuus pahuus, ondskap

pahta (saam. bákti) kallioseinä, kallio, suuri kivijärkäle, klippevegg, bergvegg, berg, stor steinblokk

Pahta|suvanto; mitä Pyssyjoven ylimäisessä Pahtasuvanossa näkyis - - - Ylimäinen Pahtasuvanto juoksi yhtenä nivana KT 209 —> pahta; —> suvanto

paikala heti paikalla, øyeblikkelig; AR 97

paikannimet tunturilla stedsnavn oppe på fjell mellom kruununtie og Pyssyjoki; Ihmiset olthiin kyllä puhunheet paljon heile näistä tunturiista, niin ette het tunnethiin kyllä paikannimet. Raakkasjoki, Raakkasjätkkä, ylimäinen ja alimainen Saarijärvi, kaikki net olthiin heile tunnetut paikannimet KT 119; —> Raakkasjoki; —> Saarijärvi

paikkalaiset sikäläinen väki, lokale folk; ihmiset puhuskelthiin paikkalaisista ja toisista poromiehistä AR 50

paikoile paikoilleen, på plassen sin

painajais|uni vond drøm, mareritt —> Iisakin unet

painava painostava, tung, trykkende; tuli painava hiljaisuus KT 327

painhaattaat painaltaa, painaa, å trykke, presse; hän ... painhaatti 'painalsi, painoi' liuskulakin 'lippa|lakin' paremin päähän KT 13; Kenenkään hän [vapaa pyssyjokilainen] ei antanu painhaattaat itteensä

rapakhoon 'mutaan'. Uppiniskaisena hän nosthaatti pään ylös, vaik-ka rapakhoonpainaja 'se joka häntä painoi mutaan' oli vielä 'jopa' tyskän suuri armeijaksi AR 13

painima|halu painimisen halu, halu painia (painia 'å bryte'); Nyt Hansi kuitenkin haluis otastaat sölkäpainit. Hänen kaveriilla ei ollu painima|halluu (-halua) KT 180

paino painostus, voima, trykk; Etelhään päin olthiin tyskän sotamieslaumat menossa, hakemassa suojaa viholisen ylivoimaiselta painolta KT 109

paino ithään Drang nach Osten KT 84

paino|voima tyngde|kraft KT 306

painuut painua; mennä —> mänty

paiset turvos, turvoksissa oleva kohta, turvotus, opphovning, hevelse; Lääki [Aaro] paineli paisetta - - - ja pisti siihen kylmän, märän sitheen 'siteen', jonka sisäle hän oli pannu leikatuita 'leikattuja' putattikappalheita - - - Piian 'Ehkäpä' ko met parin päivän päästä otama sen sitheen pois, paiset onki laskenu KT 257

paitaisillans / paitasillans paitasillaan (paita 'skjorte'); siinä piti paitaisillans tarjeta nukkuut KT 98; Syysauringon paistheessa ... Ihminen sai työtälä paitasillans, ja jos niinki haluis, kuorustaat 'kääriä' paidan hijatki vielä ylös KT 166

paivu (lat. salix) paju, selje, vier; laksoissa kassuu ... paivuu 'laaksoissa kasvaa pajua (pajuja)' KT 9

Paivu|joki (saam. Siedga|johka) —> Ailigaisenuoma; [Anni] oli paimenellu ruokko|vanhemitten karjaa Kopanrudon talvipaikassa ja kesäsijassa Paivujoven sisälä KT 154; AR 45

paivujokilaiset Paivujovenlakson väki, Matti ja Siiri, Anni ja Hansi AR 49; AR 113

paivukko pajukko, område hvor det vokser seljer; het ... tukithiin 'tunkivat, tunkeutuivat' läpi sakkeita paivukoita '(sakeita) tiheistä pajukoista' KT 179

Paivu|mukka [Maanalustievan kuopasta] Het lähðethiin kävelehän ylöspäin, kohði Paivumukkaa - - - «Paivumukhaan met emmä kyllä pojat saata jääðä päiväksi ... Ko tyskälaiset on käynheet Maanalustievan kuopassa eilen» KT 230

paivun|parkki (no. bark 'parkki, kuori') pajun|kuori

paivu|pensas paju|pensas

paivuu|kassuva pajua kasvava

Paja|luokka Pyssyjoen pohjoispuolella; Het käväisthiin toiselta puolela jokkeeki 'jokeakin' Pajaluokala saakka KT 317 —> luokka

paja|mies seppä, smed; pajamies Aaro KT 20; Kuosuvaaran tavuksen iso peret - - - Yhteinen viholinen oli parhaan pajamiehen tavala juottanu [juottaa (metallia) 'å lodde'] perheen kaikki jäsenet pääsemättömästi '(irtipääsemättömästi) kiinteästi' yhtheen KT 356

pajeta paeta, å flykte; Pimmeessä ei saattais laskeet 'voisi päästää' kethään likele. Ystävääki piti pajeta

KT 231; methään pajenutta, vanhaata pyssyjokilaisväkkee KT 292; Heile oli tullu uusi ja voimakhaampi viholinen [täi], josta het ei saattanheet pajeta 'jota he eivät päässeet karkuun' KT 331; Tyskäläistä ihmiset olthiin pakenheet. Nälkkää het ei saattanheet pajeta KT 359

pako flukt; pavossa 'paossa', 'på flykt'; pakhoon 'pakoon, til flukt'; Pakhoon lähteissä 'pakoon lähtiessä' KT 402

pakenheet paenneet; Juuri sen [hengen] säästämiseksi hethän olthiinki pakenheet tuntu-ritten suojhaan KT 40; nuoile methään pakenheile 'noille metsään paenneille' KT 104

pakkais|talvi pakkas|talvi (pakkanen 'frost')

pakolaiset flyktninger; pakolaisina historian luomisen takia KT 319

Paksas|sokka Het kaalethiin Paksassokan solissevan ojan kaalamasijasta poikki ja nousthiin Jovenmukan nenän päälle pieneen petäjikköön. Vasemalla puolela kuului Linnantšappirjoki KT 59; osa [Jounin] talon väestä oli siirtyny Paksassokan kurusta Tšappirjoven lalvale. Tyyhähän se Paksassokan kuru oliki KT 176; [Kottiruðon ojareikä] Maanalustievan miehet kierrethiin. Etelän puolta Maanalustievan järvee het tulthiin poikki Tunturinaluksen pohjaisenpään ja sitte Nurmikuoppiin kautta ensistä Paksassokan rintheele KT 231; Paksassokan kurussa oli kaksi auttiita ja tyyhää turvetkottaa KT 289; Paksassokan kurun ihmiset on siirtynheet Tšappirjoven sisäle - - - Net ihmiset asuvat omassa, vanhassa niittykammissa alemppaa 'alempana' jovenlaksossa KT 290; Soron rintheeltä kulkkijat laskethiin Paksassokan kurhuun - - - sielä ei ollu kethään - - - Siitä het menthiin Maanalustievan tunturinpuolele - - - Tyyhä se kammi on - - - Muutammat heistä käväisthiin vielä toisela puolela jokkeeki KT 296

pallaat palaa, å brenne; pallava 'palava'

pala pilven pala 'pilven riekale'

palainen (saam. bihttä 'vähäinen määrä jotakin', ruhtabihttä 'vähän rahaa', 'litt peng'er') palanen, hitunen, muru, tippa, stykk; Rahakukkaro oli aina tyhjä. Sieltä ei olis löytyny äyrin hituistakhaan, kruunun palaisista puhumattakaan KT 57; Taivhaala ei näkyny pilven palaista KT 124; ko se [saksalainen] sattui löydästähän ihmisten, vaivan läpi kovotun tavarapalaisen mishään 'jostakin' AR 17; Usko|palainen 'rahtunen uskoa' AR 297

Palaisen kotasijan kenttä KT 69 —> kruununtien länsipuoli; —> Paussocka KT 110

palaskelehan palamaan, palaa (palaskella 'palaa pikku hiljaa')

palava hiki, svette; Hiki alkoi huilailehan 'valua, virrata' miehen kainaloista ja harttiita myöden. Virtana palava huilais kalloo ja vielä muottoiki myöden. 'Hiki virtasi pitkin otsaa ja jopa kasvojakin' KT 50; Työn|tekkijät pyyhkäisthiin hietaisella ulko|vaatteen hijala tyhä pois palavan, ettei se huilais heidän silmhiin ja alkais kirventelehän niitä 'työmiehet pyyhkäisivät heikkaisella ulkovaatteen hihalla vain hien pois, ettei se valuisi heidän silmiinsä ja alkaisi kirvellä niissä' KT 82; Anni heräis 'heräsi' läpimärkänä

palavasta KT 280

palavoitti hikoili (hikoilla 'ä svette'); Iisakki palavoitti KT 162

palelttuut paleltua, olla kylmissään, å fryse; toiset paleluthiin 'palelivat' KT 10; paleltunut 'kylmettynyt, palelevä'

palettais palaisi —> pallaat

palhoon palloon; —> hyksi|pallo

palja patja, madrass AR 181; AR 445

paljastaat paljastaa, å avdekke, avsløre; Pieninki ääni saattais piian 'hyvinkin' paljastaat heidät KT 66

paljoksi mithään (ei) paljon mitään, ei juuri mitään

paljon monia, muutamia, mange, flere; hän jäi siihen istuskelehan pitkäksi aikkaa ja ajattelehan näitä paljon asioita, jotka kierreskelthiin 'jotka kiertelivät, pyöriskelivät' hänen päässä KT 74

paljootaki paljoa|kin, mye (bedre enn); vielä paljootaki paremin ko 'vielä paljonkin paremmin kuin' KT 90

paljot useat, monet, flere; Paljot näistä miehistä ja vaimoista KT 18; Paljoila näytti olle van vihriiset vaatheetki päällä 'useilla näytti olevan vihreät vaatteetkin päällä' KT 53; paljot muutki ('useat muutkin')

kuuluthiin sosialisti|likheeseen KT 196; paljoile ihmisille 'monille ihmisille' KT 196; Heidän onnistumisestahan oli paljoin 'monien' ihmisten toimheentulo 'pärjääminen' kiini KT 314

pallaat palaa, å brenne; Hänen piti saada valkkeen palahan paremin. Paremin valkkee alkoiki palaskelehan ko mies yhtä mittaa kohenteli sitä KT 112; Ei olis kukhaan uskonu, ette koko heidän elämäntyö ja toimi palettais tuhaksi 'palaisi tuhaksi' yhdessä iltapäivässä KT 251; Heidän rakhaus tälle viholiselle 'tätä vihollista kohtaan' ei ollu ennää niin kovinkhaan pallava 'palava, roihuava' KT 396

pallas (lat. hippoglossus vulgaris, saam. bálddis) ruijanpallas; Sammu oli sinä syksynä pyytäny Aren kans pallasta ja saittaa KT 177 —> suolapallas|ankka

pallava palava, hehkuva, brennende, glødende; Myötätunnon sijale oli noussu kauhee, pallava viha KT 106; huonosti pallavaa valkkeelaista 'vähäistä tulta' KT 112; Samala hänessä [Äl-Jounissa] oli kyllä noussu pallava vihaki tyskälaisile 'hehkuva viha|kin saksalaisia kohtaan' KT 130

Palo|tieva —> Marasto AR 143

palo|tumtile (no. tomt 'tontti') palo|tontille KT 317 —> Hilmari

paneelattu paneloitu, laudoitettu; AR 32

panestamassa laittamassa (nopeasti); Anni käväisi sisäläki 'sisällä|kin' panestamassa neuvot kaunhiisti KT 150

panetelheet kiini —> otatelheet

pankko pankki, bank; pankhoon 'pankkiin'

pankko|laina pankki|laina (laina 'län')

panna laittaa, tulla, lähteä, å legge, sette, dra; panheet '(olivat) panneet'; jos pitäis sattuu jotaki, niin het kaalettais poikki joven ja pantais '(he) panisivat, menisivät, lähtisivät, painuisivat' yli tunturin Tenhoon 'Tenolle' päin KT 83; sitte het taas panthiin kävelehän ylöspäin järven itäisen puolista rantaa KT 130; Ennen ko syvän lumen pannee 'sataa, tulee syvä lumi' KT 384; Laksossa sateli vettä. Tunturille pani 'tuli' slattaa KT 401; Silloin poika pani laukkoin 'meni juosten, lähti juoksemaan' toisten tykö AR 210

Pannet|järvi (ei löydy kartasta); Pannetjärven rannalta ruvankantajat noushiin matalan soron päälle - - - het laskethiin alas loivaa tunturimaan varpu- ja skierririnnettä kiini Tuorisjoven ... lakshoon KT 223; Puhumatta miehet tehthiin matkaa Kuosuvaaran taka. Pannetjärven pohjaisenpäässä het taas olestethiin 'pitivät taukoa'. Siitäki oli tullu heile tapa KT 326; Vähän ennen ko ihmiset päästhiin Pannetjärvele saakka, heile tuli tarvet levättäät KT 411; Pohjaisenpuolelta Pannetjärvee hän [Iisakki] nousi yli matalan tunturisölän ja alkoi laskehan loivaa tunturinrinnettä kohdi Tuorisjoven laksoo KT 413

Panni|niemi —> jää|kausi

Pannin kotasija entinen telegraafimiesten telttaleirin paikka AR 92

parafiini|lamppu (no. parafin|lampe) öljy|lamppu; Parafiinilampun nävölä 'öljylampun valossa' AR 85

paranttaat parantaa, å forbedre, helbrede; parantaakhoon 'parantaa|ko|han'; Iisakkihan oli Narvikin sodassa saannu haavoivi, joita vain piian 'ehkä' aika saattais 'voisi' paranttaat KT 303

pareemppaa parempaa, bedre

parhiin pariin, til et par; Hänen näköala 'näkyvyytensä' oli lyhentynny viittheentoista, parhiin kymmenheen meetterhiin KT 128

parkki (no. bark) kaarna; parkki|makkuu 'parkin makua' parkkiintunheile 'parkkiintuneille' miehile KT 264

parkki|leipä pettu|leipä, bark|brød; heidän esivanhemat olthiin pureskelheet parkki|leippää. Mutta ei se leipä sunkhaan ollu ollu pelkkää parkkii. Eiköhän siinä ollu ollu kyllä joku jauhun silmäki KT 380; AR 193

parkkuvhiin parkuviin (parkua 'itkeä, huutaa'); Yksinäisenä se [porstuun|ovi] jäi heiluskelehan parkkuvhiin saranoihiin ko miehet jätethiin talon KT 176

parrii paria, et par; luodii eli parriiki 'luotia tai kahtakin' KT 109

parta viikset, mustasje (no. skegg 'parta', bart 'viikset')

parta|jumala Hitler; AR 74

parta|äijä Hitler; aittirutolaiset puhuskelthiin maailman johtajista. Eniten het puhuthiin tuosta Hitleristä, tuosta pikku parta|äijästä AR 82

parttaintunu ehkä: jäänyt (sattumalta, vahingossa); Lohi oli tulvala uinu siihen [kapeaan sivujokeen] ja parttaintunu syvhään kuophaan, ko joki oli alkanu sokkuhan KT 209

parvittain i stim, stimevis

pasata (no. å passe på, saam. basset) vahtia, pitää huolta; muista, ette passaat itte ittesti 'muista että pidät

itse itsestäsi huolta' KT 44; Kulkkeissa mettässä illalla ja yön aikana oli pakko ... pasata, ettei polkenu mätännyttä puun|oksaakhaan poikki KT 111; [apulaisen] piti pasata valkkeeta 'vahtia ja hoitaa tulta' KT 152
passaaja hoitaja; «Mie [Elli] se kans olen saihraan ihmisen passaaja» AR 201

pata kjele, gryte; pađan 'padan'; pattaa 'pataa'; pathaan 'pataan'

Pato|kođan|mukka KT 178

Pats|joki saam. Báhcaveai|johka, su. Paats|joki; vahtina Patsjoen Norjan puolisella rannalla KT 67

paukattellevan paukahtelevan

paukatti 'pamahti'; pommin paukattaissa 'pamahtaessa' KT 305

paula (saam. vuotta 'skallebånd') punotut tai kierretyt kengän nyörit tai pitkät pirtanauhat, jotka kääritään kengän ruojusten 'varsien' ympäri; vuotakengät jalassa, ruojukset pauloila käärittyinä lapsen jalkhoin 'jalkoihin' AR 42; paulattomat vuotakengät loppakenkänä 'vapaa-ajan kenkinä' - - Paulat mies [saarnamies Aslakka] oli otastannu pois, ko net huono-nethiin veren|kulvun '(huononsivat) heikensivät venenkulkua, niin ette miehen jalat paleluthiin AR 65; pauloittaki 'ilman pauloja|kin' AR 65

Paus|jänkkä saam. Bávos|jeaggi, kartassa Pavirus|jänkkä (jänkkä 'suo'); Pausjäнкän idänpäässä KT 176;

Pausjäнкän alapää oli niin leväinen 'vetinen, mutainen', ettei siitä oikheen päässy ko saapasjalassa KT 176

Paus|niemi (niemi 'nes'); het laskethiin [kirkon] luokkaa alas ja jatkathiin kohdi Pausnientä KT 272;

Juoksujalkkaa het menthiin Hesteniemen karkkoo, Pausniemen ylipuolta miehet kaalastethiin ... joven KT 272

Paus|sokka (kartta: saam. Bávos|čohkka, kv. Pavirus|sokka, korkeus 89 m, noin 2 km Pys-syjoen kirkosta etelä-lounaaseen) KT 69; KT 103-110; —> sokka; Kuus ruvan|hakkijakaverii lähti laskeskelehan alas Paussokan itärinnettä - - - Miehet laskethiin ensin Ämmän kotasijan ylipuolele - - - Ko mithään vaaralista ei kuulunu, kaverukset laskethiin kiini Laathaale, kävelthiin sitä, pyssyjokilaisten vanhaata puolamaata, siksi ko het tulthiin Palaisen kotasijan kentäle, parisattaa meetterii alapuolele tietä KT 110; het kiikuthiin luokkiin päälle ja päätethiin, ette kolme miestä kävis Syyrykopan niemessä - - - Kolme miestä lähti Juomasmukan luokan päältä kävelehän Laatjäнкän ranttaa 'reunaa' etelhään päin. Het kävelthiin poikki Laathan ja päästhiin Pausjäнкän ranthaan. Siitä miehet seurathiin (s. 235) entistä ihmisten polkkuu Paussokan idänpuolen alustaa ja laskethiin merenranthaan Rastin sokaan ja Paussokan välillä - - - Meren ranttaa miehet jatkathiin kävelyä kiini Syyrykopan niemheen saakka. - - - Rudosta ja Väkkärästä oli tuuli kantanu ihmisten puhetta heidän korvhiin KT 234-235

– Paussoikka

– Ämmän kotasija

– Laatas

– Palaisen kotasijan kenttä

- Syyrykopian niemi
- Juomasmukan luokka
- Laatjänkkä
- Pausjänkkä
- Rastin sokka
- Ruto
- Väkkärä

pavossa paossa, pako|matkalla, på flukt; —> pako

pedagogiikki pedagogiikka, pedagogikk; Ko esivallat olthiin siirtänheet koulun Pyssyjokheen sottiin 'sotien' välisenä aikana, ... siinäki oli jatkunu sama pedagogiikki, opetusmalli, joka ei milhään laila olis sopinu näile ihmisille KT 199

Peili|joki saam. Spejal|johka, no. Speil|elva; Panniniemestä ja Tšappirjoesta vähän etelään; Kaukana näkyi korppi lentelevän, jossakin Peilijoven puolela KT 134

peippoinen / peipponen (lat. fringilla, saam. beibboš) peippo, peipponen, bokfink; AR 30; peipposet AR 35

Peis|joki [Saarijärveltä] miehet olthiin jatkanheet Peisjoven lalvale. Sitä outtoo tunturii het olthiin kävelheet edestakaisin ja viimen tulheet korkkeen kaisan juurele. «Suonjer|kaisa se vishiin oli» KT 282

peitet peite, dekke, teppe, dyne; reppenän peitet —> reppenä

peittoi peittoja (peitto 'teppe, dyne')

pelin|soitto soitto, spill; Sanat olthiin soinheet Hansin korvissa kaunhiimpana pelinsoittona 'sanat olivat soineet Hansin korvissa kuin kaunein soitto' KT 33

PELLI (no. spjeld) (ilmansäätö)pelti; takan pelli oli auki KT 176

peltti (no. belte) vyö; kudottuja pelttii '(pirtanauhatekniikalla) kudottuja vöitä' AR 85; rihma|peltti 'nuorasta tai narusta tehty vyön korvike' AR 87

pennu (saam. benno 'koira, koiranpoika, pentu'); [Anni oli vähällä kirota] «Na, voi p...» [ja puolusteli itseään sillä, että oli vain aikonut sanoa] na voi pennu KT 73

peret perhe, familie; Minulahan on peret kotona, joka odottaa minnuu KT 129; Hajonutta perettäki 'perhettä|kin' hän muisti KT 133; kyllä mie kerran vielä tulisinki näkehän oman rakhaan perheen KT 133

permanoitten —> pärmenön

perrii perii (periä 'saada omakseen, saada saaliikseen'); Pitäkkää nyt hoppuu! Eli ryssä teidät perrii! 'Pitäkää nyt kiirettä! Tai ryssä teidät perii, saa saaliikseen' KT 59

perustamattomuus tyllyys, välittämisen puute, å ikke bry seg om; AR 107

perustanheet perustaneet, välittäneet, pitäneet tärkeänä; Ei kuitenkaan näyttäny tarttuvan silmhään

semmoista, josta miehet olis perustanheet KT 123; ei yksikhään perustannu heistä KT 207; Vähäinen, lämmin etelänväry pyhiskeli varovaisin käsin hänen poskenpäitä 'poski|päättään', niin ko rakastava ihminen, joka halluu näytästää morssiimelle 'morsiamelleen', ette hän perustaa 'välittää, tykkää', ette hän rakastaa AR 70

pesaista pestä (nopeasti); Kuosuvaarantakalaiset käväisthiin vielä jovenrannassa pesaisemassa hietaiset kädet ja hijestä kirvelevät silmät 'kuosuvaarantakalaiset kävivät vielä nopeasti pesemässä hiekkaiset kätensä ja hiestä kirvelevät silmänsä joen rannassa' KT 84; iilaajat ... pesaisthiin 'pesaisivat, pesivät (nopeasti)' lokaiset 'likaiset' kädet ja silmät KT 95

peseskellä (pestä 'a vaske') —> puhdistella

peski (saam. beaska) poronnahkainen turkki, pesk; Hän [poromies Aslakka] otti peskin myötä, lisävaatheeksi, ko säätä ei tuntenu kukhaan KT 392

peso|homhiin pesu|hommiin, pesupuuhiiin (peso 'pesu, vasking'); KT 340

pesijä|lintu (pesijä|lintu) (sinne) pesän tekevä lintu (pesiä 'a hekke'); KT 9

peto peto|eläin, rov|dyr; viha synnyttää vihhaa, sota synnyttää sottaa? Eikö ihminen aijo oppiit koskhaan? Pettoo 'petoa' kauheempi se on!» Näin voivotteli Iisakki Kottisokan lajela KT 333

Petsamo KT 302

Petteri KT 17-18; merimies 19; 23-25 hyvä jutun muistelija, ja muisteli mielellään 'hyvä kertoja ja hän kertoi mielellään'; toiset pidetthiin häntä hyvänä purjettijana ja pörämiehenä; sisaren kuolema; Petterin laulu nuoruudenrakastetusta, kauniista pyssyjokilaistyttärestä; suruton poika, mutta ei uskoton; Aaron kranni KT 26; Miehet jatkathiin [Jussan talolta] kulkkuu ithään päin, het menthiin Petterin talon sivvu, kaalastethiin Paivurungan ja nousthiin Pikkuluokkaa ylös KT 178 —> kruununtien itäpuoli

Petterin Aarentin sanoi het matkiskelthiin KT 350

pettoo —> peto

pettää pettää, å svike, bedra, svikte, briste; Ihmiset luotethiin heihin. Niitä het ei saatettais pettää 'eivät voisi pettää', niin ko jokku muut olthiin pettänheet heidät KT 220; Kurjassa tilassa ihmisellä oli keinot pettää ittensä 'pettää itseään' KT 379

Petäjätön Outa outa (metsä), jossa ei [enää] kasva petäjiä 'mäntyjä', skog hvor det ikke [mer] vokser furuer KT 149; Petäjätön Outaki vielä löyttyy paikannimenä siinä Jussan talon eteläpuolela KT 149

Petäjä|vaara (petäjä 'mänty, furu'); miehet kävelthiin kiini Petäjävaaran etelän päähän. - - - het ... nähthiin, ette ylitalotki olthiin tuhkana. - - - Koko ylikylä oli auttiina KT 350; Petäjävaaran mettärintheelä het olthiin kauvoin. Siinä oli säänsuoja, ja siitä oli hyvä nähdä, mitä ylikylässä tapattui. - - - näin likelä kyllää - - - Kukkujänkän vaaranpuolista jänkänranntaa het kävelthiin - - - Kukkuvaaran rinnettä ylös jatkui kilpajuoksu - - - Monta tiimaa se meni ennen ko miehet taas kokkoonuthiin (s. 352) Tunturinaluksen pohjaisempään,

sovithuun kokkoontumapaikhaan KT 351-352

petästähän pettämään, saamaan petetyiksi; Vanhemanpuoliset maanalustievantakalaiset viholinen oli konnuudella 'kavaluudella' pystynyt petästähän AR 20

peura villi|poro, villrein; Ja siinä, tievan takana, hän odottamatta havaitti yksinäisen poron eli peuran KT 85

peuran|pyyttäjä peuran|metsästäjä, villrein|jeger

-pi (3. pers.), esim, saapi '(hän) saa, 'hun, han, det får' (saada 'å få'), viepi '(hän, se) vie' (viedä 'å føre, lede, bringe'), uipi '(hän, se) ui' (uida 'å svømme')

pidemiitäki pidempiä|kin

pidenevät pitenevät

pidettäis —> pittäät

pidätteli piti kiinni, hold fast i; samala tavala ko ihmisemon lapsikultaki pidätteli oman äidin kättä 'samalla tavalla kuin ihmis|emon [-äidin] lapsikultakin piti oman äidin kädestä kiinni' KT 51

pieksetty piesty, hakattu (piestä 'å piske')

pienukainen (pienokainen) vähäinen, pikkurainen, svært lite; usko oli siemenen pienukainen 'usko oli pieni kuin siemen, usko ei ollut siementä suurempi' KT 14

piian ehkä(pä), hyvinkin, kanskje; Piian het ei tienheetkhään niitä [pikkulintujen nimiä] KT 11; Kerran mie piian tarvittisinki vielä näitä puhheita 'ehkä minä joskus vielä tarvittisinkin näitä puheita' KT 46; Tullevasta aijasta ei keneläkhään ollu mithään tiettoo. «Keneläpä 'Kenellä|pä' on? Tahi tulee olehan? Piian 'ehkäpä' taivhaan Luojala!» KT 91; saatta 'saatte' piian vielä yskänki KT 192; Siitä mie saattaisin aloittaa jotaki, vaikkapa laulun eli piian virren eli pareman elämän KT 216

piikari (no. spiker) naula; Piikarii ei löytynyt enempää ko kymmenen kotitehtyy polttii 'kotitekoista pulttia' pajamies Aaron laukusta KT 20

piilo|paikkoi piilo|paikkoja (piilo|paikka 'skjule|sted')

Piipahta (saam. bákti 'pahta'); [venethamina] Meren ranttaa het kävelthiin sivvu Piipahdan ja jatkathiin ullinrajjaa etelhään päin kiini Syyrykopian niemheen KT 177

piirret viipale, skive; yksi ohut piirret [leippää] mieheen KT 202

piisata olla tarpeeksi, riittää, kestää, ulottua; Ruvan vaanuus oli piisanu jo jonku aijan 'ruuan niukkuutta oli ollut ihan tarpeeksi (ja liikaakin) jo jonkin aikaa' KT 379; Ja kukapa näihin kysymykshiin oliskhaan kyjenty '(kyennyt) pystynyt' vastaahan? Niin kauvas näitten ihmisten järki ei kyllä piisanu 'yltänyt' AR 23; Monta syyry|saiittaa 'muutama hapan|seiti' ei piissais 'riittäisi' niin kauheenkhaan kauvoin tuolle isole, nälkäiselle ihmistokale KT 224

pijo pivo 'koura', 'neve, hånd'; ko hän [pappi] kolmesti vielä oli kaivastannu 'ammentanut' vettä pijola

'pivolla' pojan harvahyksiselle päälajele KT 80; ennen net kyllä on ihmiset lisästäneet pari pijjoo '(pivoa) kourallista' kaffii kattilhaan KT 125 —> kourallinen; Kuppii het ei pitäneet. Pijoki 'pivo|kin' kelpais 'kelpasi, vältti' KT 240; Ensiksi tuli kupilinen lientä alkuruvaksi, sitte lihapala pijhoon '(pivoon) kouraan' ja jälkiruvaksi vielä liemikuppi KT 284

piki|pimnee (no. bek|mørk; bek 'piki') sysi|pimeä, sysi|musta; keskelä pikipimmeetä oktooberikuun yötä KT 39; Ja maailmassa oli ikuinen ja pikipimnee yö KT 163

Pikka|sokka (saam. bihkka 'terva', čohkka 'sokka'), Pyssyjoen kirkosta noin 5 kilometriä koilliseen oleva Reksunvaaran eteläpään sokka; kartassa saam. Hernáránaš, kv. Pikkasokka; AR 15

Pikku-Aslakka KT 231

pikku|linttuin pikku|lintujen (pikkulintu 'smáfugl')

pilissä / pilassa piloilla, ødelagt; Kyllä se [poronveri] on hyvä, ei ole pilissä. Ei ole syyryny 'hapantunut' KT 173; Ilman aamukaffii on hänen koko päivä pilassa KT 357

pilkka pilkku, jälki, merkki, maali, kohde; lumi|pilkka; Mie sihtaan 'tähtään' kauvoin ja hyvin ja ammun justhiin silloin ko pittää. Sillä laila amppuja ossaa pilkkaa 'osuu maaliin' AR 290

pilkka|pimnee pilkko|pimeä, bekmørk; pilkka|pimnee, kuuton yö KT 65; [ahjo] loisti vähän, niin ettei koddassa ollu aivan pilkkasen pimnee KT 74

pillaantuhan (pilaantumaan) pilaantua, å bli ødelagt; Paljon siitä ruokatavarasta ... oli jo alkanu pillaantuhan KT 232; pillaantunnu 'pilaantunut'

pilvitön pilvetön, sees, skyfri

pimetä tulla pimeä, å bli mørk; ennen ko pöräti pimmi 'pimenee, tulee pimeä' KT 290; päivä oli jo niin paljo piminy 'pimennyt', ettei oikheen nähny tehdä ennää mithään KT 378

pimnee pimeä, mørk; kodan pimmeimessä loukossa 'kodan pimeimmässä nurkassa' KT 73

pimneen|aika (no. mørke|tid) kaamos; AR 82

pimneen|arka pimeää pelkäävä, redd for mørk

pimmii —> pimetä

pinta —> poronpinta

Pirkittä —> saita|kakot AR 92

piskuinen pieni, liten; Taas oli koko tämä piskuinen lauma täysilukuinen KT 245; Tämän piskuisen lauman tie kohdi tuntematonta tullevaisuutta oli läpinäkymättömän sumun peittämä KT 407

pispa (no. bisp) piispa; AR 300

pistää pistää, tunkea, mennä, laittaa; pistäytyä, käydä, poiketa; Luntaki se saattaa pistää minä yönä hyvänsä 'Luntakin voi tulla minä yönä hyvänsä' KT 19; turvetkodan het kyllä saatethiin pistää pysthөөн 'Turvekodan he kyllä voisivat pystyttää' KT 19; «Ettäkö tet pistäneet 'pistäytyneet' sisälä [Maanalustievan

kuopassa]?’ KT 277

Pitkästä|suvanosta AR 224; Pitkhään|suvanthon AR 237

pitkä|vetoinen pitkä|vetinen, langvarig, kjedelig, langtekkelig; hukale '(hukalle) sudelle', joka ulvoili ikuista, pitkävetoista nuottiinsa sukukaveriille AR 35

pito käyttö, tarve, bruk; niile [suksille] saattaa tulla vielä pitoki 'käyttöä|kin' KT 404

Pitši|pahđan laatas KT 178; Laatjänkän itäranttaa miehet kävelthiin ja tulthiin Pitšipahđan kautta luokan päälle KT 336

pitta jokin veneen osa, joka oli katkennut; yksi pitta oli poikki AR 273

pittuus pituus, lengde; pittuuden 'pituuden'

pittäät pitää, täytyä, å måtte; Silloin het kyllä pidettäiski olla kahđen kesken 'heidän kyllä tulisi|kin olla' KT 67; Juhan-Mikko - - - kattosti kirkasta syyspäivää pittäin 'pitäen' silmii puoli kiini KT 120

pittäät huolta kantaa huolta, olla huolissaan; ei se ihmisen pitäiskhään pittäät huolta huomisesta KT 90

pittäät kiirettä pitää kiirettä, å skynde seg

pittäät korvat auki pitää korvansa auki, å lytte

pittäät lämpimän pitää lämpimän, pysyä lämpimänä

pittäät pyhänä pitää pyhänä, pyhittää, å hellige; «Ihmisen pitää tehdä työtä, levätä ja pittäät pyhäpäivän pyhänä» KT 94; Heile olthiin opettanheet jo kotona ja vielä kotakoulussaki, ette pyhitä sie poika pyhäpäivän KT 94-95

pittäät tointa (pitää tointa) panna toimeksi, työskennellä ahkerasti, å drive på, skynde seg; Olis kyllä pitänyt pittäät vähän enämen tointa, ko tämän verta hiljaisella syyskesälä alkoi iltapimnee jo varhain 'Olisi kyllä pitänyt toimia vähän reippaammin, koska näin myöhäisellä syyskesällä iltapimeä alkoi jo aikaisin' KT 16

pituiset päivät päivät pitkät; aurinko oli paistanu pituiset päivät KT 54; jo koko pituisen päivän KT 109

pitukainen pituinen; vaaksan pitukaisii koivutikkui KT 249

plakkari tasku, lomme; AR 45

planetti (no. planet) planeetta; Iisakki ajatteli ittensä syntynheet 'syntyneensä' vääräle planeetille ja vieläpä väärhään aikaanki 'väärään aikaan|kin' KT 222

plankku (no. planke) lankku; net ... paukutelthiin rautakanturoita sillan plankkupohjaan, niin ette nelje viisi tuumaa vahva sillan pohja tärisi KT 68

plokastaat (no. å plukke) poimia; AR 384

Pohjais|aavan Pohjoisen jäämeren, Nord|ishavet; Vielä kauvempaa tiesi Elli ison Pohjais|aavan aukenevan pienen ihmisen etheen, vaikka kuinka lamuna AR 63; —> aapa

pohjaisen|puolilaiset Pyssyjoen pohjoispuolella asuvat ihmiset; AR 293

pohjais|itä (no. nord|øst) koillinen

Pohjais-Suomi Pohjois-Suomi, Nord-Finland

Pohjan|tähti (lat. stella polaris) Nord|stjernen, Polar|stjernen KT 380

pohja|sola (no. såle) kengän|pohja

poikki yli, toiselle puolelle; Oli hyvä tietää, kummainen joki oli, ja mistä pääsis poikki, jos mithään pitäis sattuut 'jos jotakin sattuisi' KT 95

poikki|jokilaiset de som bor på nordside av Børselva; «Ja mitä net poikkijokilaiset?» kysäisi Anni. Heile oli poikkijokilainen joven pohjaisenpuolela assuva ihminen KT 155

pojan|nullikka poika|nulikka; puolikassuuvalla pojannullikalla KT 19

Pokki, Pohjais|pokki —> Vieksan Pohjaispokki

pokko|kala (no. bokna|fisk) kuivattu kala; Vaikka saita oli puolikuiva, vähän syyryny pökkokala KT 191; «Pitäiskö se taas noutraat pökkokallaa? Vai mitä?» kysyi Are KT 220

poksi (no. boks) (säilyke)purkki; AR 16

Polaris|tähti —> Pohjantähti

politiikki (no. politikk) politiikka; puhhuut politiikkii 'puhua politiikkaa' KT 84

polkkeet / polkeet polkea, astua, å gå på; [kodan lattialle oli laitettu kynsipuut] Ei kukhaan ennää tarvinu polkkeet toisen vuotheele, ko hän lähti ulos KT 168; «Ei se tyskän herrasväki pitäis saada vielä meidätki polkeet jalkkoin alle,» vannothiin miehet KT 350; Ko het taas lähðethiin, siirtyi toinen mies ... polkehan 'polkemaan' tietä pörässä kävviöile ... syvhään vithiin 'syvhään viti|lumeen' KT 399; toiset, eðeläkävviät 'ne jotka kulkivat ensimmäisinä, olthiin polkenheet 'talloneet' lumi|polvun jääkovaksi 'kovaksi kuin jää' KT 409

Polnin kesä|saita —> saura AR 96; AR 428; AR 462

poltastakkaa polttakaa (nopeasti, vähän); Poltastakkaa vielä vähän sitä [koivutikun] terävää päätä KT 249

poltatuttaat antaa (tarkoituksella) polttaa; onko heilä [Norjan hallituksella ja sotaväellä] halu poltatuttaat koko Pohjais-Norjan, ette päästäis erhoon 'eroon' tästä köyhästä kansasta KT 126

polttaat polttaa, å brenne; Hoppu tyskälaisila kyllä oliki. Se piti polttaat Finnmarkun KT 60

poltti (no. bolt) pultti; Piikarii 'nauloja' ei löytyny ko kymmenen kotitehtyy 'kotonatehtyä, omatekoista' polttii KT 20

poltto polttopuut; ihmiset olthiin vedätelheet niitä [puita] poltoksi kothiin KT 54; het valmistuthiin 'valmistautuivat' ottahan vasthaan talvee varustamalla polttoo KT 305; AR 384

polvi|puolen päällä polvensa varassa, polvillaan

polvun polun (polku 'sti'); lumi|polvun KT 409; Miehet tulthiin polvule 'polulle' AR 20

pommaajat pommittajat, pommikoneet KT 113

pommata pommittaa, å bombardere; millä lailla ryssä pommais Petsamoo KT 13

pommailla tyskäläinen ... oli pommaillu Porsangin saarii 'kun saksalainen oli pommittanut Porsangin saaria'
KT 46

pommari pommikone, bombefly; ryssän pommariita lenttää ilmassa yötä päivää KT 114

pomoori|kauppa (no. pomor|handel) byttheandel mellom nordmenn og russere i Finnmark, som pågikk fra 1750 og fram til den første verdenskrig; Varsin ko 'heti (sen jälkeen) kun' tuoin pomoorikaupan olthiin lopettanheet, oli aika tullu mitäki köyhemäksi, ko kala ei enää jutanu 'liikkunut (mennyt kaupaksi)' AR 32
ponnoin kantavin; Hän kojetti '(koeti) yritti' kävelä sitä mitä oli ponnoin, missä oli vähhiten lunta KT 411; Tie oli ponompi AR 377

poori (no. bære) paarit; toisten kanttaissa 'kantaessa' häntä poorila '(paarilla) paareilla' KT 310

poorstupa (no. forstue) porstua, eteinen, entre, gang; Miehet likenythiin talloo ja viimen net astuthiin sisäle poorstuphaan KT 176

poorstuun|ovi eteisen ovi; Sisälepäin aukeneva poorstuunovi KT 176

poovi (povi 'brust') vaatteen etuosan muodostama suuri taskuntapainen; Mieheli näytti ollevan jonkulainen pitkä vaatheet päällä, jonka hän oli sonnustannu 'varustanut' nahkavyölä. Vaattheessa oli iso poovi, jossa hänelä näytti ollevan jotaki tavaraa KT 307; tulitikkuäski lummassa 'taskussa' ja leivänpää poovessa AR 37

porisseva soliseva, sildrende; Porissevan tunturiojan rannale KT 139

poristen kovalla tulella kiehuvan nesteen äänestä; Eikä mikhään ruokapata pidä kiehuut poristen KT 154

poro (zool., lat. rangifer tarandus) rein, reinsdyr; porroo 'poroa'

poro|elo —> elo

poro|miehet reinsdyrsutøverne; Kesälä het olthiin jo sopinheet Spierttaniemen ja Lompolan issoimitten poromiesten, Aslakan ja Matin ja sitte vielä Aittiruddon Pieranki kans siitä, ette jos tullee tarvet, niin saapi ottaat porroi. - - - Korjakkaa pojat tyhä korvat KT 35-36; mistä het kesälä olthiin sopinheet poromies Aslakan, Lompolan Matin ja Aittiruddon Pieran kans KT 240

poron|jäkälä (lat. cladonia) reinlav, reinmose

poron|liha reinkjøtt; Ja miehelä oli poronlihhaa laukussa. Tänä ruvattomana aikana piti vielä kanttaat myötä kaikki sen, mitä saattais syödä - - - Veriki 'veri|kin' oli tullu myötä, munhaiset 'munuaiset', kuut 'rasvat', maksat, sydämet, suolet ja vielä silmätki ja alaleuvan (alaleuka 'underkjeve') lihat, ylinkontit (ydinkontit, ydinluut), vaakkatätkät, koparat ja kieletki. Taljoin sisäle ruvanhakkijat olthiin käärinheet kaikki sen, minkä sopi ottaat KT 239 —> vaakkatäkkä; —> kopara

poron|pinta (kuivattu) poron|rasva, (tørket) rein|talg; Väärtti leikkaili vielä kuivaa poronpinttaaki kafhiin - - - «Makkee tämä poronpintakaffi on» sanoi Hansi - - - väärttimies ojenteli toisile poron kuivaa kylkilihhaa ja pinttaa KT 389; oikeeta kaffii - - - Elli leikasti vielä poronpinttaaki kafhiin ja ojenasti

toiseleki, ja kahden het maiskutelthiin kaffii AR 69

poron|tappama|veitti isoveitsi, samekniv AR 71

poro|paimenet —> Matti ja Siiri AR 45

poro|tokka (saam. eallu, siida) poro|lauma, rein|flokk

poro|tsjorrakka (saam. čora 'parttio, sorrarakka') pienehkö määrä poroja; AR 182

Porsangin vuono no. Porsangerfjorden; Vuonola näkyi sotalaivoi purjettimassa pohjaisheen - - - Sotalaivoi meni ulos ja tuli sisäle vuonoo. «Hantilonkophaan net on menossa noutahan lissää väkkee ja tavaraa,» arveli

Äl-Jouni - - - het nähthiin lentäjitten ittävän pohjaisesta päin KT 353; Keisinklubi - - - putois'(putosi)

laski' kohdi (63) pystönä Porsangin uhkaavhiin paarhoin ja siikatheishiin AR 62-63; Porsankhiin AR 63

Porsanki no. Porsanger; net [saksalaiset] alethiin polttahan Porsankkii KT 244; tyskäläinen ... oli alkanu

polttahan Porsangin kyllii 'kyliä'. «Kauheet tulipalot sielä nävythiin loistavan ympäri Porsangin vuonon,

Kistrannista saakka kiini 'aina' Pyssyjokheen saakka KT 251 —> Kistrand

Possu|koppa saam. Bosse|gohppi (saam. bossu 'valas, bardehval, hval'; gohppi 'lahti, bukt, rundformet

bukt'), no. Bosse|kop, kauppapaikka ja kylänosa Alattiossa (Altassa)

Possukopan markkinat syys- ja kevät|markkinat Alattion (Altan) Possukopassa, høst- og vårmarkedet i Bossekop i Alta

postaat pöhöttää; panetella, saattaa huonoon valoon (saam. bostit); Anni vielä sylkäisikin kolme kerttaa jokheen, ettei vesi postais' ehkä: nousisi tulvimaan tai ehkä: aiheuttaisi sairautta' KT 84

Posti-Siimoni postinjakaja Siimoni KT 164

pounu (saam. bovdna / povdna) mätäs, tue; mätäs|pounui KT 195

pounuinen mättäiden vuoksi epätasainen; Laattii piti olla sillee, mutta koska maa on aina vähän pounuista,

niin tarvittiki paranella sitä 'Lattian tuli olla sileä, mutta koska maa on aina vähän pounuista, niin sitä

pitikin parannella' KT 21

pounu|jänkäinen —> pounu, jänkkä; käydessä poikki pounu|jänkäisen Tunturin|aluksen 'kulkiessa poikki

mättäikköisen ja soisen Tunturinjuuren' KT 64

pounu|maa pounuinen maa, mättäikkö; koko ruđon pohjaki oli jonkulaista varvun peittämää pounumaata KT 96

praamailu (hän oli) kehunut; paasi oli praamailu minnuu KT 33

praamais kehaisi (no. bramme 'skryte, prange'); «Kattokkaa pojat,» praamais Hansi, «kattokkaa näitä käsivarsii, kunka net on paksut!» KT 166

praamaskelthiin kehuskelivat; «Purjetmies se kyllä oliki, se Ala-Jussa. Ei se hänen rinnale kyllä moni poika päässy,» praamaskelthiin miehet KT 394

praameus kehu, ylpeily; Oma praameus asui vieläki hänessä KT 250

praati (no. prat) juttelu, jutustelu; AR 333

prakka (no. brakke) parakki; prakat KT 271

preevi (no. brev) kirje

Priita-muori; Millä lailakhoon 'Millä|hän lailla' se vanha Priita-muori ja [Juhan-Mikon] lasten ämmi nyt jaksais? Sairastannu hän oli viimi aikoina KT 121

prillat (no. briller) silmälasit

probleemi (no. problem) ratkaistava ongelma, hankala kysymys; Se oli Äl-Jounin kysymys ja tietenki probleemi tänä pimmeenä sadet|yönä 'sateisena yönä' KT 65

prokka prolapsi, tyrä, prolaps, framfall eller nedfall av tarm; prokka|tauti; [Anna-Kreetta-ämmi tunki] pitkäaikaisen prokkataudin taas alkanheen vaivaahan - - - suolikuhamu isoni hänen kupheessa '(kupeessa) kyljessä' KT 411

pruukais (ru. bruka, no. bruke 'olla tapana') (pruukkasi) tavallisesti oli, sillä oli tapana olla; Mettä 'metsä' oli kesäisempi ko se tavalisesti tällä aikkaa vuotta 'tähän aikaan vuotta' pruukais 'tapasi' olla KT 236

pudhaattannu pudistanut, ravistanut; Ko tuuli oli vaistonu 'laantunut', puu oli oikassu sujjunheen sölkänsä, pudhaattannu hoikkaa tyvvee 'ohutta runkooan' ja sanonu: «Vieläki mie pysyn pystössä!» AR 77

pudistella pudistella, ravistella

pudonu alas pudonnut alas, romahtanut

puhdistella (puhdistaa 'å gjøre rein, rense'); jos ... niitä [löytyneitä suolattuja lihoja] saattaiski peseskellä ja puhdistella Pyssyjoven puhthaassa vedessä Kuosuvaaran takana KT 70

puhelu|rööri (no. rør 'torvi') puhetorvi, kuuloke; vahti oli ... tarttunu telefoonin puhelu|röörhiin ja aikonu alkkaat väänttähän veivii KT 369

puhenu puhjennut (puhjeta kukkaan 'å blomstre, springe ut i blomst'); Hänen pitkäaikainen sielunvaiva oli puhenu täyteen kukkaan 'täyteen kukoistukseen' KT 257

puhet puhe, snakk; mistä oli puhet 'hva det var snakk om' KT 39; puhheet 'puheet'

puhhuja puhuja, taler

puhhuut puhua, å snakke; puhhuin 'puhuen'; puhuhan 'puhumaan'; pojan luulthiin puhhuvan 'puhuvan' tyskän kieltä KT 41; Tällä kerttaa Petteri|ki oli tohtinu puhhuut politiikkii toisile KT 84; puhuut KT 111; Puhhuut sai matalalla äänelä KT 225

puhustaat jutella, puhella, å snakke; Jussa aikoi puhustaat vielä lissääki rangaistuksesta AR 19

puhustethiin puhuivat; Sen vähäisen het vain puhustethiin, mikä oli aivan tarpheelinen tämän työn jatkaamiseksi KT 82

puijikko (puu 'tre') metsikkö, skogholt; miehet ... olthiin juosheet puijikon sisäle KT 179; miehet siirrythiin ylömäksi '(ylemmäksi) korkeammalle' tunturin kuopan sakheesheen 'sakeaan' puijikkhoon ... Siitä

oli hyvä nähdä. Itte siitä ei näkyny KT 236; AR 77

puijiskelema pyristelemme; Nyt met pojat puijiskelema viholisen verkossa Kuosuvaaran takana KT 120

puikatti puikahti, pujahti; Sattui se kyllä hyvin ushein, ette liukas, märkä kala puikatti käden läpi takaisin kurkkiin kuohukhoon KT 65; Siitä [sillan aluksesta] met pojat puikattamma tien alapuolele KT 65

pujettelemalla pujottelemalla (pujotella 'å snu seg')

pumpuli|villa|paita (no. bomull 'pumpuli, puu|villa') puuvilla|paita

puna|hyksinen puna|tukkainen, rødhårig; KT 412

punaisen|keltainen oranssi, okra —> uukkeri; AR 32

Punaisen pahdan alus Tšappirvaaran länsirinteen alus / Tšappirjoen itäranta —> Tšappir|joki

punaisen ristin ritariita 'ritareita' (täitä) KT 343

punaisen|tökkäistä (saam. deahkki 'lihas, liha, kjøtt, muskel') puna|lihaista; Tässä se kyllä olis punaisentökkäistä tammukkaa KT 35

punkkeri (no. bunker); Skiერი|sokan betongi|punkkeri; Kukkujäнкän|sokan punkkeri AR 224

puola (lat. vaccinium vitis idaea) puolukka, tyttbær; puolanvarvun lehdistä sai kelppaavan ja vieläpä hyvänmakuisenki juoman KT 77; puolan|varppuu '(puolukan|varpua) puolukanvarpuja' —> varpu; puola|paikka KT 273; puoloi 'puolukoita' AR 381

puolentoista tiimaa puoli|toista tuntia, halv|annen time

puolentoista vuotinen puolitoista|vuotinen (poro); Het olthiin saanheet kaksi pienenlaista, puolentoista vuotista porroo 'poroa' KT 240

puoli|aukkee puoliksi avonainen, halvveis åpen

puoli|kassuva puoli|kasvuinen, ei enää lapsi muttei ihan aikuinenkaan, halvvoksen; muutamat olthiin vielä puolikassuvat pojat KT 230

puolis|tiehen puoli|tiehen, kesken; kota oli jäännny siihen puolistiehen, puolivalmhiiksi, ko KT 72; on parasta jättää työn siihen puolistiehen, ko KT 83

Puoltša (kartta: saam. Buolžžat, kv. Puoltsi; saam. buolža 'poikittaisharju, tverrgående ås, bratt morenerygg'), Silfarinjänkästä lounaaseen oleva kapea harju, lähellä kohtaa jossa Tuorisjoki laskee Pyssyjokeen; Viimisenä tuli Äl-Jouni, jota kaksi tyskän sotamiestä oli kyyttäily yli Tuorisjoven ja pohjaisenpuolta Puoltšaa kiini Tunturinjoen sisäle - - - Kolmihaaraisen kurun vestapuolta hänen oli ollu pakko jatkata melkkeinpä levättämättä KT 371

puolustaat puolustaa, å forsvare

puora (saam. boaru) paarma, brems, klegg

purjet|mies (taitava) purjehtija; Purjetmies se kyllä oliki, se Ala-Jussa KT 394

purjet|väylä purjehdus|väylä, seilløp, farlei

purjettiit purjehtia, å seile; (met) purjettimma '(me) purjehdimme'; Vuonola näkyi joukko sotalaivoi purjettimassa sisäle eli ulos vuonoo KT 113; pörämies 'perämies' oli saannu aikkaa purjettiit venheen vähän väylemäksi '(väylemmäksi) ulommas rannasta' KT 394

purjheet purjeet, seilene; Miehet olthiin astunheet vanheesheen, nosthaattanheet purjheet, fokan ja sneeseilin AR 273; AR 502

purka|peski (saam. borge|beaska) elokuun lyhytkarvaisesta taljasta tehty juhlapeski; AR 129

purkkaat purkaa, å lesse av, losse, gi utløp; [Pyssyjoen polttaminen] Purkkaat tämän kuorman olis tarvinu nyt ja tässä 'heti, saman tien'. Mutta jääkhöön nyt sen kuorman keventäminen 'keventäminen' tällä kerttaa KT 244

purreva pakkanen pureva, purevan kylmä pakkanen; KT 401

purrija purija, pureskelija (purra 'å tygge')

putaatti (no. potet) peruna; Kellarista het löyðdethiin 'löysivät' vähän putatiita 'perunoita' KT 272; leippää, kallaa, putatiita KT 364

putaatti|ankka peruna|tynnyri; Sinne oli Klemetti kaivanu maahan putaattiankan KT 178

putaatti|maa (no. potet|land) peruna|maa; Aaronin putaattimaa KT 70-71

puttoissa pudotessa; kekälheenpään puttoissa puolisammuvhaan ahjoon 'kun kekäleem|pää tipahti puoliksi sammumassa olevaan hiillokseen' KT 31; «Menhään net sinne puttoohan 'putoamaan' pahðasta alas,» sanoi Anni KT 190; puttovitten pommiin paukkui 'putoavien pommien pamahduksia' AR 19

puuhaila puuhaila, å sysle

puuhiskeli puuhaili; Yksin hän käveli, puhuskeli ja puuhiskeli KT 150

puu|kaarhoin puisiin kaukaloihin (saam gárri 'puinen kaukalo'); Lihat het kaivethiin ... Kuosuvaaran takana tehthyin puukaarhoin KT 116

puukko tollekniv

puukko|veitti pitkäteräinen puukko, lang samekniv KT 145; ko heilä näjet ei ollu tullu myötä hyvää, issoo puukko|veistä KT 151

puu|mettä metsän puut (> < ortta, puurajan yläpuolella oleva tunturi); täälä korkkeela hyvä|säiselä tunturilla tuntui elämä keveemältä ko puumettän kalvheessa 'varjossa', puitten pimmeessä, painavassa 'painostavassa' ahtaudessa KT 123

puun|aijaja puun|ajaja

puun raja (tunturilla) se korkeus, jolla jo kasvaa puita, tre|grense, skoggrense; Silloin het olthiinki 'olivat|kin' kuitenkin jo puun rajassa KT 396 —> ortta

puun vedättäminen; Kuosuvaarantakalaiset puhuskelthiin puun vedättämisestä ... hevosella mettästä kothiin, puun|nouðosta 'puiden noutamisesta' Silfarin takkaa KT 198

puura no. (stabbur) aitta, ruoka-aitta; «Ja tet oletta vaatinheet '(vaatettaneet) pukeneet' puuran,» sanoi Hansi [leikillä koivunoksilla ja -latvoilla kamufloidusta turvekodasta] KT 189; —> kranni|puura
puuristelheet tervehtineet kätellen ja sanoen saameksi «Bures!'Terve!»

puu|risti puinen risti (haudalle), vain sitä voi odotella Kuosuvaaran takana, ei Punaisen Ristin apua KT 207

puuro grøt; jauho|puuro - - - ilta|puuro AR 59

puutteli kiinnitti, sulki, tukki (umpeen); Joku toinen taas puutteli kiini ratkeimen housunsäärestä KT 403; puutelu 'ommellut kiinni, sulkenut' —> makkarantekemä|konsti

pyhhiin|vajelttaja|joukot pyhiinvaeltaja|joukot (pyhiin|vaeltaja 'pilegrim'); Pyhhiinvajelttajajoukot [peräytyvät saksalaiset ja heidän venäläiset sotavankinsa] olthiin matkala määränpähän, toisela pyssy, toisela käärö kainalossa KT 63

pyhhiin pyhin, den/det helligste (pyhä 'hellig'); Kirkko oli heile pyhä – pyhhiin paikka tässä maailmassa KT 277

pyhitelheet pyhittäneet; Kylässäki het olthiin pyhitelheet kaikki sunnuntaipäivät KT 364

pyhitetty pyhä, hellig, opphøyd over alt verdslig; Tämä karu maa on vanhimitten 'esivanhempien' pyhitetty maata KT 43

pyhithiin pyyhkäisivät, juosta kipaisivat; Täyttä laukkaa het pyhithiin kirkon luokale KT 272

pyhkiit / pyyhkiit pyyhkiä, å tørke, vaske, stryke; Kaikki lihat het pyhithiin puhthaaksi 'he pyyhkivät puhtaaksi' KT 90; Kaikki piti olla AUSRADIERT 'pois pyyhitty!' Pyhitty pois. KT 37; Sana rakhaus oli pyhitty 'pyyhitty' pois ihmisten sanakirjoista KT 95; «Aika sen näyttäis; piian se vielä saattaiski pyyhkiit pois minun syyllisyyden tuntheen» KT 210

pyhä|nutukat —> käsityöt; Vielä het nylkäistihiin niestaporonki Siirile - - - kahden|vuotisen koirhaan, mustakarvaisen poron. Koivet olthiin kiiltävän mustat, näki Elli. «Niistä net tultais kaunhiit pyhänutukat Siirile» [saam. vuobis / vuobirs 'vuorso, urosporo kolmantena talvena, elokuusta lukien; porot syntyvät toukokuussa] AR 71

pyrskättänny purskahtanut (itkuun), begynt å gråte; hän oli pyrskättänny sydäntä viiltävähän itkhuun 'viiltävään itkuun' KT 54

pyrättänny pyrähtänyt (lentoan); pieni kierunatokka oli pyrättänny lenthoon muutamalta juovarintheeltä KT 239

Pyssy|joki saam. Bisso|johka, no. Børs|elv (kirkonkylä), Børs|elva (joki); Sais mennä [Kuosurudosta] kauvas etelhään päin, vaikkapa sinne, missä Raakkasjoki tullee Pyssyjokheen, eli sinne, missä Pyssyjoki haaraantuu kolmheen oshaan 'kolmeen osaan [Peisjoki, Pyssyjoki, Solggotjoki]' KT 185; kohdi etelää ... melkkeinpä Pyssyjoven lalvale saakka KT 239; Alajoki : Alajoven 'joen alajuoksu'; Ylijoki KT 261; Ennen

Erkinpäivää joki olis auki AR 473

pyssyjokilainen børselv|væring

pyssyjokilaistelhiin juteltiin pyssyjokilaisittain KT 138 —> kieli

Pyssyjoven kieli —> kieli

Pyssyjoven kirkon polttaminen kirkko sijaitti kirkonmellalla; hautuunmaa on jäljellä, siellä voi käydä tervehtimässä monia *Elämän jatko* -sarjan kirjojen henkilöitä; uusi kirkko on rakennettu noin kilometrin päähän vanhasta kirkosta itään; KT 332-333

Pyssyjoven koulun polttaminen KT 372-373

Pyssyjoven pohjaisenpuoli; (Patokoddanmukka) Ihmisten heinäladot het kierrethiin luokkaa myöden - - - Tuorisjoven suun alapuolelta het kaalastethiin Kouttasuvanon nivvaa pohjaisenpuolele Pyssyjokkee, ja likenyhtiin Talvisijan laatasta ... sieläki kuhisi ihmistä - - - Pyörtäminen tuli sieltäki. Taas het kaalettiin joven ... miehet pistethiin kävelehän ... alaspäin joven ranttaa. «Tuosta met vielä kattostamma tuon luokan alta ojan kuopasta. Siihen on meidän ihmiset kaivanheet maahan pienen putaattisäkin ja jauhosäkin - - - het ... lähdethiin ... kävelehän ... Keinoluppo päin KT 236; Pohjaisenpuolela jokkeeki het käväisthiin. Lantorudon läpi miehet päästhiin kiini Laathaale - - - paljon ulkomaan väkkee. Miehet pyörrethiin Lantoruthoon ja mentiin Jormin ranttaa ja Mellan alustaa Jovenniemeen saakka. Siitä het käännnythiin Hesteniemen ranttaa Hormapaikan luokale päin, jossa viholisella oli ollu viisi prakkaa sođanaikana - - - Kirkon mellalta ... kuului melluu - - - ruvanhakkijat nähthiin Vittikön läpi miehen seissovan [kirkon] oven suussa - - - Hormapaikan luokale miehet menthiin - - - kirkon puolela tietä oli viholisella ollu putaattikellari. Pimmeessä het menthiin vielä pimmeemphään kellarhiin - - - Täyttä laukkaa het pyhithiin kirkon luokale - - - kohti Pausnientä - - - Juoksujalkkaa het menthiin Hesteniemen karkkoo, Pausniemen ylipuolta miehet kaalastethiin ... joven ja painuthiin methään - - - kruununtien yli - - - Maraston päällä - - - [Keinoluppo] KT 271-273

– Pyssyjoki

– Tuorisjoven suu

– Kouttasuvannon niva

– Talvisijan laatas

– Keinoluppo

– Lantoruto

– Jormin ranta

– Mella, Mellan alusta

– Jovenniemi

– Hesteniemen ranta

- Hormapaikan luokka
- Kirkon mella
- Vittikkö
- Kirkon luokka
- Pausniemi
- Hesteniemen karkko
- Marasto

Pyssyjoven kuoppa Pyssyjoki|laakso; oli alkanu lykkäähän syys|skonttoo Isonluokan yli. Heti se oli täyttäny Pyssyjoven kuopan KT 274

Pyssyjoven ja Lemmijoven polttaminen; Monta talloo oli palamassa - - - kummalaki puolela jokkee syttyi jatkuvasti valkkeita - - - Kapperin altaki iti liekki. Tyskäläinen näytti polttavan Talvisijan laathan prakkaleiriiki - - - Sitte sytythiin valkkeet Hormapaikan luokaleki - - - Lisäksi syttyi vielä monta valkkeeta Hesteniemheenki. Eikä menny pitkä aika ennen ko taivas Lemmijovestaki päin alkoi muuttuhan mustasta veripunaiseksi - - - «Päivän net tyskälaiset on juonheet sielä taas, ja ko se ilta tuli, niin net alethiin polttahan Porsankkii» KT 244; Pyssyjoven – heidän sydämen kotikylän polttamisen – Iisakki jätti viimiseksi palaiseksi [kertomustaan] - - - Entisen Pyssyjoven kylän tuomiopäivä KT 252-253; Koko kylä oli täydessä liekissä - - - Nythän se ei ole vain tyhä Pyssyjoki, joka on palamassa - - - vuonon pörästä kiini Keishiin saakka. Vestapuolelta vuonooki näkyi tulipalloi, Leipivuonosta kiini Lemmijokheen saakka. Savvun hajju 'savun haju' alkoi jo uleltuhan 'ylettyä' kiini Tuorisvaaran päälleki - - - Syyrykopasta saakka kiini Kempin kurhuun saakka oli palamassa - - - Miehet nähthiin hyvin Keinolupon päälle, ette kouluu ja kirkkoo vihoinen ei vielä ollu sytyttänny palahan KT 323; Pyssyjoven kirkon polttaminen KT 332-333; Hesteniemen vaaran takkaa ja Kiksiniemestäki alkoi nousehan mustaa savvuu. Eikä menny pitkä aika ennen ko Kentästä päinki alkoi itelehän savvui yli Isonluokan. - - - Vuonon pörästä ja Vestapuoleltaki nousi taas lissää savuvannoi '(savu|vanoja) savu|viiruja.' Tulipalloi 'tulipaloja' näkyi joka puolela KT 334

- Kapperi
- Talvisijan laatas
- Hormapaikan luokka
- Hesteniemi
- Lemmijoki
- Porsanki
- Pyssyjoven kylä
- Keisi
- Leipivuono

- Tuorisvaara
- Syyrykoppa
- Kempin kuru
- Keinoluppo
- Kiksiniemi
- Kenttä
- Isoluokka
- Vuononpörrä
- Vestapuoli (Porsanginvuonon länsiranta)

Pyssyjoven sillan räjäyttäminen KT 368

pyssyn|lööphin (no. borse|løp) pyssyn|piippuun AR 334

pyssyn|pyrstö pyssyn|perä (pyssy 'børse')

pyssyttöminä ilman pyssyjä

pyssyyt pysyä, å bli værende; myös: **pyssyyt** KT 150; «Piian 'ehkäpä' se oli parasta pyssyyt mettässä, siksi ko päivä tulis AR 185

pyssäytytti pysähdytti, stanset

pysthөөn panna pysthөөn 'pystyttää'

pystyi ehkä: meni; Sitte hänelle [Annille] pystyi tikku sormheen KT 73

pystyis purisi (terävästä esineestä: pystyä 'purra, å bite'); Poltastakkaa vielä vähän sitä [koivutikun] terävää päätä, että se pystyis paremin vattanahan läpi KT 249

pystö pysty, pystysuora, kohtisuora, jyrkkä, bratt, oppreist, rett; lasku alas pystöö, ... tunturin kivirinnettä KT 9; niin kauvoin ko minun pää on pystössä 'niin kauan kuin minun pääni on pystyssä, niin kauan kuin minä olen hengissä' KT 27; miehet olthiinki kuunnelheet sitä [Hansin urruttelua] korvat pystössä 'korvat höröllään, tarkkaavaisesti' KT 45; alas Maanalustievan pystöö rinnettä KT 228

Pystö|kiven|järvi saam. Luovan|joaske|javri; Tuorisvaaran ja Sappirvaaran välisen laakson itäpäässä;

Pystökivenjärven rantaan meidän pitäis tulla - - - Pystökivi iti heidän etheen - - - Luovinjuoskinlaksoo tullijat laskethiin järvenranthaan ja siitä het käännnythiin pohjaishen. Soron vestarintheele het taas jääthiin odottelehan - - - het jääthiin ruđon suojaan, entisheen lepopaikhaan, Uratievan vestapuolele KT 295

pystö|seinä|autsii (Pyssyjoen uomasta) KT 262

pyydössä metsästävässä, kalastamassa (pyytö 'pyynti, jagd'); kierunan, naalin eli hukan pyydössä 'kiirunan, naalin tai suden|pynnissä' KT 119

pyytelä pyydellä, kalastella, å fiske; ko met pyytelimmä järvikallaa tunturijärvistä, eli turskaa matoliinalla eli verkola vuonon kalamataloista KT 19; Rauttuu mies oli nähny jovessa. Mutta ko pyyttäjällä ei ollu

mithään millä niitä olis pyytely 'pyydelyt', niin rautu oli jääny elähän 'jäänyt elämään, henkiin' KT 78;
Kurkkiissa miehet olthiin havainheet kallaa, mutta heilä ei ollu mithään millä niitä olis saattanu pyytelä
'(pyydellä) kalastella' KT 337

pyyttäjä kalanpyytjä, kalastaja, fisker

pyyttäät pyytää, pyydystää, metsästää, kalastaa, å fange; Pittäkö tässä pyyttäät kallaa jovesta eli järvistä
'pitäkö tässä pyytää kalaa joesta tai järvistä' KT 36

pyytämä|halu pyynti|halu, jagdlust, lust å fange fisk

pyytö|neuvot kalastus|välineet; vaikka hänelä ei ollukhaan pyytöneuvoi myötä KT 78; Vanhat
liinalankaverkot olthiin hajanheet eli lahonheet kajhoin 'venevejoihin'. «Ei se täältä saata pojat kirjhaitaat
'(noin vain) kirjoittaa' Bergenhiin ja pyyttäät Camppelin lesken firman lähättähän 'lähettämään' pyytöneuvoi
KT 167-168; Hän [Äärli] oli ottanu luovan alta vanhan kuujaaverkon ja kainorihmat, ja pannu kävelehän
jokireikkää etelhään verkko säkissä - - - Raakkaskurkkiile - - - «Kurkkiissa näkyi usheita rauttui. Mie sidoin
verkon kumphaanki sivlhaan kahdenhaaraisen kainon, heitin verkon nivanniskale niin hyvin ko mie saatoin
yksin ja menin sitte ylipuolele verkkoo ja kivittämällä jokkee mie pölättelin kalat alas. Kymmenkunta niistä
pistiki hämy|päivänä 'hämäränä päivänä' verkhoon» KT 344; hamppu|verkko KT 359

– liinalanka|verkot

– liina|orro (orro 'uistimen siima')

– palthaan|vaado (no. vad) siima, jota käytetään ruijanpallaksen kalastuksessa, fiskesnøre, line for kveite
(pallas, gen. palthaan, no. kveite)

– kiila|nuotta (no. kile|not)

– juksa (no. å jukse 'juksata, pyytää turskaa pitkän, syvälle laskettavan siiman ja juksakoukun avulla')

– turskan vaado

– rautainen vaadokivi

– saidan uistin

– onkimonki

– valpeini

– vääjäkkö|verkko

– kuuja|verkko

– rautu|verkko

– siula (saam. sivilá) johdinaita, johdinpato, ledegjerde, ledestengsel

– kaino (saam. gáidnu) köysi, nuora, tau

pyörret|virta virran pyörre; Pakolaisina het oleskelthiin oman maan tunturiilla. Se oli heidän yhteinen osa
historian pyörret|virroista ja virran|pyörtheistä KT 390

pyörttää pyörtää, kääntyä takaisin; met jouduima pyörtähän takaisin ranthaan KT 23; pyörtäminen 'takaisin kääntyminen' KT 413; Opas saapi pyörttää AR 234

pyörättänny (oli) pyörähtänyt

päilylä päilyillä, kimmallella, kimmaltaa, å glinse, glimre; Järvetki sielä päilyilthiin KT 42

päivä dag; saattavat het tässä vielä saada vähän etelän värryyki 'heikkoa etelätuultakin' päivän päälle 'päivän aikana, päivemmällä', eli kuitenkin ennen iltaa KT 185; mies sanoi «PÄIVVÄÄ». - - - Toinenki mies sanoi «hyvä päivää» KT 283

päivä|korju jäniksen piilopaikka, makuukset, jossa se on päivällä; KT 239

päivälinen leipä jokapäiväinen leipä, daglig brød AR 167; jokapäiväinen leipä AR 296

pävelä pävellä, kun ei ole lunta; Toinen oli se, ettei pävelä olis saattanukhaan anssoot 'laittaa ansoja, pyydystä ansoilla' KT 36; Jalka vajatteli käydessä uutheen lumheen kiini pälvheen saakka 'aina sulaan maahan asti' KT 399

pälvi|maalla maalla, jolla ei ole lunta; KT 399

pänkhäät (saam. beaðnjis 'päläs, fotsted på ski') päläkset; Veitten hamaralla mies pieksi lumen pois pänkhäiltä, pani vanthuut '(vanttuut) lapaset' pänkhäitten päälle ja istutatti itte niitten päälle KT 404; Pängästen kautta tuli [sivakkakelkan] toinen poikkipuu KT 413

pännä (no. penn) kynä

pärjästähän pelastamaan (kiireimmän kaupalla, ohimennen); silloin ko herrasväki [saksalaiset] oli tullu pärjästähän heitä ryssän kynsistä AR 17 (ks. myös AR 12)

pärjätä pärjätä (no. å berge 'korjata talteen, pelastaa'), tulla toimeen; kyllä het nyt vielä pärjättäiski täälä 'pärjäisivätkin' KT 15; pärjjäis '(hän) pärjjäisi, tulisi toimeen'; Jokhainen pärjähöön oman hengen 'jokainen (itse kukin) pelastakoon oman henkensä' KT 41; minulahan oli sen verran [matka|niestaa] ette pärjjäisin yli tunturin KT 202; pärjätä KT 80; Jos tämä syksy olis 'olis' entisenlainen kylmä lumisyksy, niin emmä met pärjjäis 'pärjjäisi' täälä kaukana tunturilla KT 237; ettei ollu saattanu pärjätä emänttää ja perheen väkkee KT 316; pärjäämättömhään tilhaan tässä jouttuu 'tilanteeseen, jossa ei pärjää' KT 317; Ko met silloinki pärjjäisimmä 'pärjjäsimme', niin kyllä met pärjäämä nyt|ki 'nyt|kin' AR 36

pärmenön (permanto 'maalattia'); Näitten kahden ovipuun, pärmenön, välhiin sopis panna polttopuita ja muutaki tavaraa KT 168 —> kynsi puut; Jussa ... pisti polttopuut laavon oven|suuhun permanoitten välhiin AR 79

pättevä pätevä, paikkansapitävä; Silloin ihminen ei tarvittis luottaat toisten puhheisiin, olthiin net puhheet nyt pätevät vain ei 'pitivät ne puheet nyt paikkansa tai ei' KT 130; Kuka meistä olis niin pätevä 'pätevä, pystyvä', ette hän pystyis tekehän lääkin työtä KT 171; Ei, hän [Anni] ei milhään tavala löytäny pätevää selitystä tähän, mitä hänellä oli halu käskeet 'kutsua, sanoa' ihmisten yhteiseksi hulluudeksi KT 347

päälis|piimä viili, rømmekolle KT 192; tulkkaa nyt lapsi|rakhaat kothiin, saatta minulta verestä 'tuoretta, vastaleivottua' voileippää ja päälispiimää AR 42

päälle|kantheet syytökset, moitteet, bebreidelser, klander; AR 30

pään|alainen pään|alus; Mies [Iisakki] käännyskeli kyljeltä toisele, paranteli pään|alaista ja vähäistä peittoon KT 161

pään|aluslainen jonkinlainen päänalus, tyyntyntapainen KT 76

päässyy (ulos)pääsyä, utvei, utgang; Ei näyttäny olle van päässyy minkhään 'mihin|kään' AR 40

päästät päästä (perille, johonkin), å komme frem; Viimen het kuitenkin päästhiin niin ko päästhiinki alas 'Lopulta he kuitenkin pääsivät kuin pääsivätkin perille' KT 10; het olthiin pääsheet 'he olivat päässeet'; Muuta paikkaa se ei näytä kyllä päässevän 'muusta paikasta ei kyllä näytä pääsevän' ... «Sitä met menemä. Jos sitte pääsemä» KT 66

päättömättömän pitkä päättymättömän pitkä, loppumattoman pitkä, uendelig lang; Ihmisjono eli -raitto, joka kulki tietä etelhään, näytti olle van päättömättömän pitkä. Loppumaton. Siitä ei tulis toista päätä KT 65

pää|tön alu|ton ja loppu|ton, uten ende; yhtämittäinen etelhään juttava viholisjoukko ... Pääton niin ko rengas KT 108

pölkälehdän pelkäilemään (pelkäillä 'å være litt redd')

pölkäämättä pelkäämättä

pölkö pelko, frykt, redsel; pölvön '(gen.) pelon'; Anni pölkäis 'pelkäsi' vielä 'jopa' ommaa pölkööki 'omaa pelkoaan|kin' KT 279

pölvön|parkaisut pelon|parkaisut, -huudot

pöläke jokin pelottava olento, mörkö, noe skremmelig (som en troll); läpi pimmeen Lantorudon, missä ihmiset kaikkina aikoina olthiin nähneet kaikenlaista pöläkettä. Mutta Pikku-poika ei ollu pöläny ... Siinä missä mamma on, siinä ei saata olla trollii KT 53; Het tiethiin hyvin, ettei yöpimmeessä mettässä ollu pöläkkeitä - - - ihmistä ihmisen tarvitti pölätä eikä mettän halttiita 'haltioita' KT 205 —> manalaiset; Turvetkattoinen hirsitalo häämötti siinä pimmeessä ja pimmeenä, pöläkheen näköisenä, - - - Joka loukosta saattais iso koura tarttuut niskaan KT 176

pölättää pelottaa, pelästyttää, å skremme; oli pölättänny; Aijoitko sie pölättää meidät KT 129

pölätä pelätä, å være redd (for); het ei pölänehet; het pöläthiin; Omista netki pölkäävät 'Omiaan ne|kin pelkäävät' KT 105

pörhään perään, perästä, etter; kolonni kolonnin pörhään juti kohdi tyskäläisten isänmaata 'kolonna kolonnan perään (juti) kulki saksalaisten isänmaata kohti' KT 22; tyskäläinenki saattais kaalaat joven poikki ja tulla pakolaisjoukon pörhäänki 'ajaa pakolaisjoukkoa takaakin' KT 84; Yksi toisensa pörhään

lasketti sölälensä vuotheele 'yksi toisensa perästä laskeutui vuoteelle selälleen' KT 93-94

pörhäänpäin —> etheenpäin; «Pörhään päin tullija '(tulija) perääntyjä, se joka perääntyy' ei voita koskhaan, etheenpäin mennijä '(menijä) etenijä, se joka etenee' on se poika joka voittaa» KT 232

pörin pohjin perin pohjin, totalt; myös: pörin pohjiin KT 104

pörräänttyvä perääntyvä, vetäytyvä (perääntyä 'vetäytyä, å trekke seg tilbake'); viholinen ... on pörrääntymässä frontin pohjaisosilta KT 21

pörssi pörssi, kukkaro, pengepung; «Sie hän 'sinä|hän' se nyt kyllä unhetatki 'unohdat|kin' kaikki. Pörsinki '(pörssin|kin) kukkaron|kin' sie olisit jättäny pöyðäle» KT 362

pöra|mies perä|mies, styrmann; Ja pörämies oli tartustannu vaalhaan (no. vol, styrevol 'peräsin'), käänhäättänny venheen AR 273

pörästä perästä, etterpå, seinere; tiima tiiman pörästä 'tunti tunnin perään' KT 212

pörätikhään peräti|kään, (ei) kovinkaan, ikke særlig; [norjan kielestä] het kuitenkin ei olheet ymmärtänheet niin pörätikhään paljon KT 199

pörätysten peräkkäin, etter hverandre

pörön|puolela perä|puolella, takana, bak; AR 30

R

raahais raahasi (raahata 'å slepe, hale')

raaka|veitti (no. rake|kniv 'barber|kniv') parta|veitsi; AR 454

raakata (no. å rake) ajaa partansa, å barbere seg; ei ole tullu raakatuksi sitä [partaa] KT 390

Raakkas|joki saam. Rákkas|johka, laskee Pyssyjokeen noin 4 km Kuosujoesta Pyssyjoen yläjuoksulle päin; Raakkasjoen suussa saakka Klemetti sanoi ittensä käynheen KT 78;

—> paikannimet tunturilla; Raakkasjoen kurkkiila KT 156; miehet lähðethiin nopeimiten 'pikaisesti' käväisehän kattostamassa Raakkasjoen kurkkiita. Mikäpä se tuo kymmenkunta kilometterin matka oli heile! - - - kurkkiissa ei löytyny kallaa KT 262

Raakkas|jänkkä (jänkkä saam. jeaggi) Raakkasjännkkää ei ole merkitty karttaan; kaikki kolme Raakkas|laaksoa ovat soisia (Bajimus Rákkas|leakšá, Päälimäinen Raakkas|lakso, Gáskamus Rákkas|leakšá [Keskimäinen Raakkaslaakso], Vuolimus Rákkas|leakšá, Ala-Raakkas|lakso)

Raakku|mella AR 272

Raamattu Bibel; Hän [Aaroni-äiji] oli lukenu paljon vanhaata perheeseen kuuluvaa Raamattuuki KT 363

raanu (saam. rátnu 'tykk, tettvevet teppe av ull, grene'); lisäraha oliki tullu iltatyöstä, kotihommista, kankhaitten- ja raanu|kutomisista AR 91; raanu|loutheita AR 141

raaskiit (saam. ruvjet) raajoa, paloitella teuras, sønderlemme et slakt; Mies ... raaski '(hän) raajoi, paloitteli' peuran KT 86

raaskistaat raajoa (nopesti); Miehet nylkäistiin ja raaskistethiin porot yhdessä KT 391

Raattamoitten tupa|sija 'talon|paikka' AR 237

raattoi raatoja (raato 'kadaver'); Kaukana näkyi korppi lentelevän, jossakin Peilijoen puolela. Se oli hakemassa raattoi KT 134

raavas aikuinen, voksen, moden; raavas mies AR 65

radin ratin (ratti 'ratt'); AR 255

Ragnarokki (no. ragnarok 'myyttinen maailmanlopun kamppailu') (lopullinen) katastrofi; AR 87

raha pengere; rahhaa 'rahaa'; rahatta 'ilman rahaa' KT 388

raimatellu (saam. ráimmahallat 'pelästytä suunniltan esim. aavetta tms., å bli vettskremt av dauinger') pelästynyt suunniltan (ja mennyt tajuttomaksi) AR 200; Sisälä lapsi ei raimatellu 'pelästynyt, joutunut pelästymään' AR 419

raito (saam. ráidu) jono, rekke, rad; Tietä myöðen kulki lukematon ihmis|raito 'tietä pitkin kulki lukemattoman suuri ihmis|jono' KT 62; Ihmisjono eli -raito KT 65; nyt ko sitä tyskäläista tulvi Petsamosta yhtä mittaa, kilometteriitä ja miiloi pitkinä raitoina 'kilometrejä ja penikulmia pitkinä jonoina' KT 98;

Ruvanhakkijat tulthiin käyden ahkkiin jälkkee raidon pörässä KT 388 —> ahkkii-; Pitkänä mukittelevana raitona eli jonona käveli kuosuvaarantakalaisten, yli kolmenkymmenen hengen joukko KT 408

raja|maassa rajamailla, rajoilla; nämät ihmiset elethiin toivon ja epätoivon rajamaassa KT 298

rajaton ääretön, suunnattoman suuri, endeløs; rajattoman laaja 'äärettömän laaja'; rajattoman pitkän vaaran [Kuosuvaaran] yli KT 207; Rajaton se on, se avaruus KT 210

rajattomuus äärettömyys, uendlighet; Mikä se rajattomuus sitten lieneekhään, sitä hän [Iisakki] ei saattanu selittää. - - - Hän tunnusti ihmisen rajoitetuksi. Mutta oliko tämä kaikkeus rajoitettu? KT 210

rajattu rajallinen, ei miten pitkä tahansa; Aika oli heitä varten. Sen piti pittää oikheen 'käyttää oikein', eikä tuhjata rajattuu armonaikaa KT 77

rajat rae, hagl; rakheet alethiin muuttuhan taas sadet|piiskoiksi KT 195

rajat|iili (äkillinen, kovan tuulen mukana tuleva) rae|kuuro, haglskur

rajat|peitto rae|kerros; puolta tuumaa vahvan rajat|peiton 'puolen tuuman paksuisen kerroksen rakeita' Kt 194; jovenlaksosta oli sadet sullaattannu rajatpeiton KT 202

rakastat rakastaa, å elske; Mie olen lukenu, ette lähimäistähän pitäis rakastat KT 101

rakhaus rakkaus, kjærlighet; rakhautta 'rakkautta'; rakhauðesta 'rakkaudesta'; Usko, toivo ja rakhaus. Nämät kolme sanna olthiin Aslakan mielestä viishaimat kaikissa kielissä. «Usko, toivo ja rakhaus. Eikä vihä. Viha tullee pahasta» AR 66

rakheiksi —> rajat

rangaistus straff

rangastet+ ; ette avun antaminen niile, jotka tyskäläinen oli pakottanu lähtehän etelhään, rangastettais 'rankaistaisiin, johtaisi rangaistukseen', se oli kyllä mustaa valetta KT 196

ranka karsittu runko, avkvistet trestokk; monta pitkää, kolottuu koivu|rankkaa KT 26

ranka|sadet / rankka|sadet rankka|sade, pøsregn; Rajat|iili jatkui muutaman aijan. Sitte tuli rankasadet KT 195; Yö|sadet oli ollut tosin 'todellakin' kova. Oikkee rankka|sadet KT 242

ranni polku, jäljet, spor, sti; miehet havaithiin jäniksen|ranniin - - - Kahðele ranniile miehet vielä virhätethiin 'ottaa virittivät' jäniksen|ansan AR 266; ranniita AR 330

ranta reuna, ääri, strand, kant; valkkeen ranthaan 'tulen äärelle, tulen viereen, ved ilden' KT 10; rannemaksi jokkee '(rannemaksi) lähemmäs jokea' KT 68

ranta|kaja rannassa oleva venevaja; Pienen rantakajan vieressä näkyi monta venettä kumottuna 'muutama vene käännettyinä ylösalaisin' KT 235

ranta|törmä ranta|penkka; Joki pyhiskeli rantatörmii KT 195

rantheela puu|ranteella, puiden|pilkkomis|paikalla AR 108

rapa|jänkkä rapainen, mutainen suonsilmä; Satheela saattoi ihminen väärin astuissa kumppustaat

silmälensä vesi|lanthoon 'vesilammikkoon' eli rapajänkän silmhäänki KT 30

rapakko muta, mutalammikko, søle, gjørme; AR 13

rapakko|jänkkä vetinen ja mutainen suo; het ... kaalettiin rapakkojänkkää KT 179

Rapakko|mukka KT 39

rappee rapea, runsas, reilu, drøy; rappeen puoli tiimaa KT 191

rappeesti rapeasti, hyvinkin, reilusti, runsaasti, drygt; rappeesti 30 vuotta vanha KT 13; rappeesti polvheen saakka KT 192

raskheenttuut tulla raskaammaksi, käydä raskaammaksi, tehdä raskaammaksi; Silmäluomet tulthiin raskhaiksi. Enämen ette enämen net tunnuthiin raskheenttuvan. 'Silmäluomet tulivat raskaiksi. Ne tuntuivat käyvän yhä raskaammiksi ja raskaammiksi KT 49; Iisakin kuorma vain tyhä raskheentui 'taakka kävi yhä raskaammaksi' KT 165; Pittääkö ihmisen kuorman raskheenttuut ko ihminen vanheenee? KT 256

raskheenutethiin raskauttivat, tekivät raskaammaksi; kysymykset raskheenutethiin kuosuvaarantakalaisten elämää KT 300

Rasmus Aittirudon Pieran ja Ellin poika; AR 10; AR 11; AR 209

Rasti|kaisa saam. Rasti|gáisá (saam. gáisá 'lumihuippuinen vuori, kaisa'); Pyssyjoesta itään päin olevan Stuorrajohkan yläjuoksulla oleva lumihuippuinen tunturi, korkeus yli 1000 metriä; Idässä nostaa Rastikaisa majesteettisen, kommeen pään 1067 meetterin korkkeutheen KT 8; Rastikaisan ymmyräinen lakiki nävyskelehän itäpohjaisen suunnassa, vankka skonto|lakki päässä. «Sadetta se skonto|lakki tietää» KT 135; Sielä se olis soma käväistä kattostamassa kauvasko sieltä näkis - - - näkis piian kiini 'ehkä aina' Suomheen saakka KT 135; Pojat [Marthiini ja Siigvalli] olthiin käynheet Rastikaisan lajela ja nähneet Suomen KT 192; Rastikaisan pohjaisenpuolta jatkui matka ithään 'itään' KT 386; pohjaisen puolta Rastikaissaa 'Rastikaisan pohjoispuolta' AR 214

rassuu rasva, fett; rassuuta|ki 'rasvaa|kin'; hyvälä, rassuussa kastetulla lihala KT 91; Tuossa kommissa on rassuuta - - - «Paremin se liha (391) mennee alas ko sitä kastaa rassuussa,» neuvoi Aslakka vierhaile. Tällä kerttaa se kyllä olis menny alas vielä rassuutta|ki 'jopa ilman rasvaa|kin' KT 390-391

ratasten rattaiden, vaunujen; Tien päältä ... tuli heidän korvhiin ... ratasten kolluu 'kolinaa' ja tömissseviin saaphaitten ääntä KT 225

ratkein ratkennut kohta; Joku ... puutteli kiini ratkeimen housun säärestä 'lahkeesta.' - - - vanha sauma oli ratkenu eli housunsääri muuten reveny KT 403

ratkiminen AR 517 —> ratkiskella

ratkiskella porroi (saam. rátkit, rátkka) erotella poroja poroerotuksessa eri omistajien laumoiksi; AR 516

raudut —> rautu

rauha fred; Heilä [kuusi ystävää ja väärttiä Paivujoven lalvalla] oli rauhan kulttuuri. Het olthiin luonnon

lapset, jotka käytettiin hyväksi luonttoo, eikä niin ko nuoit kulttuurin kanttajat, jotka tapelthiin ja tapethiin ja murhattiin vijattommii vaimoi ja uhrailthiin vielä pienii sylilapsiiki sodan alttarilla. Omale sodan parta|jumalalleko? AR 74; —> parta|jumala

rauhainen rauhallinen, fredelig, rolig; rauhainen tunturimaa KT 134

rauta jern; panna rauthoin 'panna rautoihin, vangita, kahlita'; onko tyskäläinen jo havainu miehet ja pannu net rauthoin KT 85

rauta|kanturoita raudoitettuja kengänkantoja; ko net [saksalaiset] ... paukutelthiin rautakanturoita sillan plankkupohjaan KT 68

rauta|pelkat (no. bjelke) rauta|palkit; [Pyssyjoen sillan räjäyttäminen] KT 368

rauthoin —> rauta

rauttii rautio, seppä, smed; Ja erinomaisen hyvä pajamies ja rauttii Aaro oli! KT 27; Kylän rauttii toimi hammaslääkinä KT 357

rautu (lat. salvelinus alpinus) (saam. rádvu, no. røye) (pikku)nieriä; Rauttuu 'rautua' mies oli nähny jovessa KT 78; Kilon raudut KT 132; AR 113

rautu|verkko —> pyytöneuvot

rautu|väjäjäkkö 'pikku|rautu'; pikkurauttuu, rautuväjäjäkkö, het olthiin pyytelheet pienisilmäisillä verkoilla ja muutamisti käsinki vielä 'jopa pelkillä käsillään|kin' KT 65 —> Liinhamarin silta

ravistunheet ravistua, esim. puu|astiasta tai tynnyristä tai veneestä, kuivua niin ettei pidä enää vettä; ravistuminen korjaantuu, kun astia pannaan veteen turpoamaan; Pyydästäät kallaa talven varale ja suolastaat net ishoin tynnyriihin, jotka kesän|aikana olthiin vielä ravistunheetki 'peräti, pahasti ravistuneet|kin', ja jonka emäntä oli pistästänyfielmaahan paisustahan 'turpoamaan' AR 53

ravolans raollaan; erittäinki ko reppenä|reikä on kiini eli ravolans 'varsinkin kun räppänän|aukko on kiinni tai raollaan' KT 77; ravolens 'raolleen' KT 402; suu ja silmät vähän ravolansi 'raollaan' AR 199

reagenssi|rööri (no. reagens|glass) koe|putki; AR 280

reistailema|halu; reistailema|mieli KT 192

reistata freistata, kokeilla, yrittää; Rautu se taisi olla ... Olis ollu soma reistata - - - Hän [Marthiini] sanoiki aina «reistata». Eikä «freistata», niin ko oli tavalista KT 127; Kyllä se minun sydän reistais jo lyöä rinnasa, ko 'koki jo lyöä, löi jo täyttä vauhtia' KT 68

reisu matka, reise, tur; Vaphaina het haluthiin jättää tämän maailman, ko heidän aika tullee lähteet viimi tuntemattomalle reisule AR 46; het kattothiin semmoisen reisun mahdottomaksi AR 196

rejen|tekkijä (reki 'slede', tekkijä 'en som lager noe') reki|mestari, rekien tekijä

reki slede; rekheen 'rekeen'

reki|puut (reki 'slede', puu 'trevirke'); Se oli heidän vanha tapa, mennä methään kattoskelehan rekheen

ketara-, jalas- ja kaustapuita, sujopuita ja vielä vähän muutaki puutavaraa. «Täällä se olis rekipuita,» sanoi joku mettän kävviä itteksens. Mies oli rejen|tekkijä KT 149

– ketara|puut, reen jalaksen ja kaustan välinen lasta, kaplas; reen jalaksen kaareva etupää

– jalas|puut trevirke for sledemeiene

– kausta|puut, reen tai kelkan ketaroiden (kaplaiden) yläpäitä yhdistävä jalaksensuuntainen sivupuu

– sujo|puut

reppenä (saam. reahpen) räppänä, kodan katossa oleva savuaukko, røykåpning; «Eikö se vedä sitä savvuulo, se reppenä?» «Ei se näytä vettävän 'vetävän'» KT 153; reppenä|reikä; reppenä|loudet (ks. *Håndbok i duodji* s. 143) AR 115

reppiit repiä, å rive; reppiit suuta fangile 'repiä suuta, levennellä' KT 22

ressii (no. reise) matka, tur; het ... jatkathiin ressiä 'jatkoivat matkaansa' kohđi Pausnientä KT 272

reukka karvareuhka, karvalakki, pelslue; Vain Iisakin korvat olthiin auki, koska hänellä oli sattunu olla reukka päässä KT 368; reukan korvat 'korvaläpät' KT 370; reukan korvat 'korvalliset' heiluten tuulessa KT 405

revolveerailthiin (lat. revolvere 'kääntää, kehittää takaisin tai ympäri') ammattitermi puhelinlinja|työssä AR 102

riekki|puu (saam. riehkki, no. rek|ved) ajo|puu; «Mie se vain satun olla siinä [historian kulussa] myötä 'mukana', tahđottomana niin ko tulvavirran tuoma riekkipuu» KT 333

riekko (zool., lat. lagopus lagopus, saam. rievssat, no. rype; li|rype; skogs|rype); Joku riekkoki hyppäis vekotellen lentähän KT 41; Taas miehet laskethiin 'laskeutuivat' alas Kottiruđon ojareikkää 'puronlaaksoa', niin ko ennenki, ko het talven aikana olthiin olheet tulemassa riekonpyyđöstä. «Tuossa penshaassa minula oli ansa. Siinä oli riekkko hyvä tarttuhan '(tarttumaan) jäämään ansaan,» sanoi Marthiini KT 231; «Nyt saapi pojat kävelä niin ko riekkko» [lumi oli alkanut kantaa ihmistä ja ihminen pystyi kävelemään sen päällä yhtä hyvin kuin riekkko, jolla on leveät jalat kuin jäniksen kápälät (lat. lagoon|pus 'jäniksenjalkainen')] A 172

riekko|vaara (Tuorisvaarasta) KT 270

Rieksun|vaara (kartassa: saam. Reakčun|várri, kv. Reksun|vaara); AR 29

riessaimet (saam. riessan 'ripsu huivissa, frynse') huivin ripsut, hapsut; silkkihuivin, jonka riessaimet olthiin heiluskelheet tuulessa sunnuntai|kirkko|matkala KT 120; AR 102

rihma nuora, köysi, snøre

riip• (no. rip) veneen laita, parras, øverste kant på båtside; vetelä kallaa yli riipan 'vedellä kaloja veneen laidan yli' KT 23; Miehet kattostethiin köölii ja köötilauttoi, vattalauttoi ja kylkilauttoi ja vielä riipatki '(veneen) partaatin' het tutkiskelthiin AR 272

riisen|gryynii (no. risen|gryn) riisi|ryyniä; AR 255

riissuut riisua, å kle av

riista vilt; hän oliki lähteny kattohan riista 'riistaa' KT 85

rikastuut rikastua, å bli rik; AR 120

rikkhautten rikkauksien (rikkaus 'rikedom')

rikko|pyssy (saam. rihkku, no. rifle) rihla, kivääri; KT 337

rikkouksesta rikkomuksesta; AR 284

ringastaat (no. å ringe) soittaa kilauttaa (puhelimella) AR 102

rinnnet rinne, li, bakke, skråning

rinta bryst; Ushein hän [Jussa] jouti olestahan 'pysähtymään' ja leppäilehän ko hänen rinttaa 'rintaa(nsa)' kivusti 'kun hänellä oli rintakipu' AR 15

rinta|kehhäänki rinta|kehään|kin (rinta|kehä 'bryst|kasse')

rinta|plaatta (no. plate 'levy') tunto|levy; Luodī oli ... vieny miehen kasvot. Hänen identtiteetti 'henkilöllisyys' löytyi vielä 'enä' vain rintaplaatan numeroista KT 109

risattavan risahtavan (esim. risun katkeamisen aiheuttamasta äänestä)

risla|reki jokin rekityyppi; saam. rišlá 'personslede'; reki saam. reahka, gielká '(poron)reki, kjelke, slede'; AR 85

ristiit kastaa (kirkossa); Kotikastet - - jälkhiinpäin het saatethiin sitte ristiit lapsen kirkossa KT 357

risu ris, kvister; rissuu 'risua'; pitäis risuila 'risuilla' peitelä kodin eli kuitenkin katon risunoksila ... Risuila peitetynä kammi ei näkyis niin hyvin KT 186

risukko (matala, tiheäkasvuinen) pusikko, tiheikkö, pajukko, vidjekratt, kjerr, kratt

risu|luuta varpu|luuta; varvuista tehty kynnysmatto; ei näkyny paljoksi mithään. Rauhainen tunturimaa oli niin ko lakaistu risuluudala KT 134; het lähðethiin kävelehän Kuosuruttoo päin iso lohi risuluudān sisälä olala KT 214; [oven eteen tehdystä risu- tai varpu|matosta] Kivviin päälle laittoi Aaro vielä risu|matanki - - - Ennen siinä ei ollukhaan ollu risu|luuttaa. «Nyt kyllä pyssyy ovenalus puhthaana,» sanoi luudān|tekkijä KT 247-248

risu|matta risuista, varvuista tehty kynnysmatto KT 247

risun|raja se osa tunturia, jossa ei kasva enää pensaitakaan, puuton alue; «Kothiin met tulima sieltä tunturii myöðen, risunrajan ylipuolta» KT 282

risu|paikka risukko, krattskog KT 237

riuðuskella (saam. rievdat) ajelehtia, kulkeutua; se [venet] oli riuðuskellu tänne virran ja tuulen kans AR 273; «Mie se vain satun olla siinä [historian kulussa] myötä 'mukana', tahðottomana niin ko tulvavirran tuoma riekkipuu 'ajopuu.'» Iisakki riuðuskeli virran kans (s. 334) tietämättömhään tulopaikkaan, piian muutamalle aukkeele ja kylmäle kivikarkole KT 333-334

Riukk• paikka jossain aika lähellä Pyssyjoen kylää, koska seuraava tekstissä esiintyvä paikka on Kukkuvaara; Riukkuin koivumettikkö; Riukkuissa; KT 348

rodattannu rusahtanut, murtunut; Pimmeessä Marthiini oli polkaissu jalan kahden kiven väliin - - - se oli rodattannu hänen koittaissa '(koettaessaan) yrittäessään' temmata sen irti KT 246; syysjärven löyhälä 'heikolla' jäälä. Hän kuuli jään rodattavan ja näki miesten vajjoovan ... vetheen KT 280

rohkee rohkea, modig; Tämä oli tyskäläistä rohkeempi 'rohkeampi kuin saksalainen'. Käskemättä 'kutsumatta' se tuli Kuosuvaaranki taka. Pyssyttä 'ilman pyssyä, aseitta' se voitti heidät KT 331

rohkeenuthiin rohkenivat, uskalsivat KT 315

ronkkiit ronkkia, kaivella, å grave, pirke; ronkkiit ylös asukhaitten maahan kaivetut ruokatavarat KT 60

roska|palainen pienin roska; Ei saannu jäädä mithään, ei vain roska|palaistakhaan 'vähäisintä roskaa|kaan' KT 104

rotisten rutisten, rusahtaen; Nenäluu kuului rotisten särkköyän KT 293

Rotti|niemi —> jääkausi

rouko vällyt, peite; yksi lamphaannahkainen rouko KT 19; KT 413; het olthiin ... pistänheet puolen rouvosta paljaksi 'patjaksi' ja toisen puolen peitoksi AR 181

rudon —> ruto

Rudon-pojat —> Ruto

rudon|ranttaa tiheän metsikön reunaa; AR 490

rukatella juosta (kuin poro), toimia ripeästi, pitää kiirettä; «Mihin sie nyt niin rukattelet,» huusi joku hänen pörhään KT 411

rukkoilehan rukoilemaan (rukoilla 'å be')

rukses|vasikka (saam. rukses|miessi 'vastasyntynyt, punaruskea|karvainen poronvasa'); AR 495

rulla|tupakka|puru pikanelli|mälli KT 264

rullikka (no. røllik) sian|kärsämö

runnokka runnukka, pikku|turska, liten torsk; Kodan Jussa-isäntä jakeli jokhaisele määrätyn leipäpalan ja palaisen kuivaa kallaa, runnokkaa ja turskaa AR 28

runo (saam. rotnu) maho vaadin, simle som det året ikke har fått kalv eller som har mistet kalven allerede om våren; Elossa 'porolaumassa' oli kaksi lihavaa runnoo AR 510; runo|vaajeimen AR 512

ruojukset (saam. ruojas) (kengän, nutukan) ruojus, varsi joka voidaan sitoa pauloilla nilkan ympäri, bakbjoren (på skalle, komag), hele bjoren og skaftet; vuotakengät jalassa, ruojukset pauloila käärittynä lapsen jalkhoin AR 42

ruoka mat; ruvan vaanuus 'ruuan niukkuus, puute'; ruvatta ihminen ei pärjäny 'ilman ruokaa ihminen ei tullut toimeen' KT 203

ruoka|keitto ruuan keittäminen, matlaging; Ko ruokakeitto oli valmistunnu, Anni huusi netki 'ne|kin' miehet syömhään, jotka oleskelthiin ulkona KT 173

ruoka|paussi (no. pause) ruoka|tauko

ruoka|poksi (no. boks 'purkki') —> veriruoka|poksi

ruoka|sedeli (no. seddel 'seteli, lista') ruoka|lista; tänä iltana oli ruokasedelin päällä 'ruokalistassa' poronliha ja liemi KT 284

ruokkiit ruokkia, antaa ruokaa; «Väärttit [Tenossa] ei saatettais 'eivät voisi' ruokkiit meitä, neljettäkymmentä henkkee,» meinathiin kuosuvaarantakalaiset KT 328

ruokko|lapsi muiden kuin omien vanhempien luona elätettävä lapsi; Elli oli saannu kaksi ruokkolasta [pyssyjokilaisväärtit Soffi ja Jussa] AR 79

ruokko|vanhemat plei|foreldre —> ruokko|lapsi; hän [Anni] oli paimenellu ruokkovanhemitten karjaa KT 154; Hän [Anni] muisti omat ruokkovanhemat. «Missäkhöön 'missä|-kö|hän' netki 'ne|-kin' kaksi nyt on? Onkhoon '(onko|han) ovat|ko|han' net Kopan|rudossa? - - - Piian net on menheet Vieksa-uomhaan? Heilähän on kesäsija sielä. Jos het Paivujoven lalvala on, niin sielä het kyllä on turvassa KT 279

ruokko|faari KT 154

ruostet ruoste, rust

Ruostet|kuoppa KT 178

Ruostet|mukka KT 178

ruottalainen ruotsalainen, svenske, svensk; miehet, ...jokka Narvikin tunturilla olthiin ajamassa viholisen kohta ulkomaile saakka. «Jos met pari päivää vielä olisimme saanheet, niin Dielt olis ollu ruottalainen» KT 223

Ruotti Ruotsi, Sverige; «Miksi met emmä saanheet ajaa 'ajaa' sitä [saksalaista sotaväkeä] Ruottiihan 'Ruotsiin', ko met olima saanheet sen niin likele Ruottin rajjaa 'Ruotsin rajaa' KT 245; Ruottiissa 'Ruotsissa' KT 380

rupi skarve; ruven, ruvet; Ruppii iti enämen että enämen 'rupia tuli aina vaan lisää' AR 250

rusta (no. frost|røyk) kovalla pakkasella merelle muodostuva meri|sumu; AR 299

ruto (saam. rohtu) viita, lehto, pusikko, tiheikkö, ryteikkö; —> Aitti|ruto; Kuosu|ruto; Koko ruðon pohjaki oli jonkulaista varvun peittämää pounu|maata. Eniten siinä näkyi kuitenkin marja|varppuu, puolan|varppuu ja mustikan|varppuu joitten läpi monenlainen Jumalan pieni kaunokukkanenki pisti ylös päälajen KT 96

Ruto [lähin karttaan merkitty paikka on Juntintörmä]; Pausjäнкän idänpäässä - - - Jouni käveli etumaisena ihmisten vanhaata polkkuu Ruthoon päin - - - Ruthoon, Jounin kylhään 'kylään, jossa Jouni asui' KT 176; Miehet jatkathiin kohta kiini [Jounin] tuvale pienen mettäpaikkasen syrjhään KT 176; Willen taloki oli

tyyhä - - - het jatkathiin matkaa käimättä 'käymättä' talossa KT 177; Tšappirjoven lalvalaiset - - - Ruđon isäntä - - - Tšappirjoven vesta|rintheeleki 'länsi|rinteelle|kin' oli näkyny hyvin, ette se viholinen on parasta aikkaa polttamassa heidän kotikyllää KT 325; Niinpä nytkin Ruđon-pojat käväisthiin Tšappirjoven sisälä kattostamassa onko heidän vanhemat vielä sielä KT 393; Ruđon tupa; Ruđon peret; Ruđon väki; rutolaiset AR 221

rutolaiset +; rutolaiset olthiin siirtynheet Tšappirjoven sisäle. «Rasmuksen peretki 'perhe|kin' on vishiin sielä - - - niin kauvas villiile tunturiille. Mutta kyllä vain Ruđon väkiki on siirtyny sinne tyyhin käsin AR 22-23

Ruto|vuoma AR 301

ruuho ruoho, gras; ruuhoo 'ruohoa'; Ihminen se on maan ruuhon kaltainen. Se kukkii sekunnin ja lakastuu KT 132

ruva- —> ruoka

ruvan|aika ruoka-aika, tid for å spise

ruvan|hakema|matka ruuan|etsintä|retki

ruvan|hakeminen ruuan etsiminen

ruvan|hakkijat ruuan|hakijat, ruuanhaku|retkelle lähtevät, -retkellä olevat henkilöt; Äl-Jouni, Jouni, Hansi, Marthiini, Iisakki ja Are, pitkälä A:lla KT 112; ruuan|etsijät —> alastullijat; ruvan|hakkijoista|ki 'ruuan|hakijoista|kin'

ruvan|halu (ruoka|halu) nälkä; kaikila heilä oli nälkä eli ruvanhalu, niin ko het itte sielä sanothiin KT 125

ruvan|noutama|toimi ruuan|haku|tehtävä KT 66

ruvan|vaanuus 'ruoka|pula, ruuan niukkuus,' mangel på mat'; Sođan|aikana oli ihmisillä tosin 'todellakin' ollu kova ruvan|vaanuus KT 93

ruvattomina ilman ruokaa, joilla ei ole ruokaa; Ruvattomina ihmisinä het jääthiin odottelehan talvee KT 334

ryhtyyt ryhtyä, alkaa, å begynne; heidän oli pakko ... ryhtyyt syömhään KT 390

Ryshään Venäjälle, til Russland

ryssä venäläinen; ryssään kynshiin 'ryssäin / ryssien kynsiin, käsiin' KT 37

ryypelä ryypiskellä, juoda, hörppiä, å slurpe, drikke; ryyppelemmä 'ryypiskelemme, juomme'

ryypänheet (ryypänneet) juoneet; het olthiin ... ryypänheet lämmintä poron vertä KT 240

ryödyttää (hän) tekee ryötäksi eli saastaiseksi, pilaa, turmelee, saastuttaa, forurensen; Oo sitä maata, ko se oli niin kauheen rikasta! Voi sitä ihmistä joka ryödyttää sitä! KT 90

ryöphäätti sytytti; Elli alkoi virittelhän valkkeeta arinalle. Aittiruđon emäntä ryöphäätti tuohen palahan, - - - lađosti syttöpuita pallavan tuohen päälle AR 66; laavon emäntä ryöphäätti tulitikun ja sythäätti valkkeen

AR 76

ryöpättäissä leimahtaessa

ryöpättäät ryöpsähtää, leimahtaa; Välilä se [ahjo 'hiillos'] ryöpätti palahan 'leimahti palamaan' ko poikkipalanu puunpää tuhisten tupsatti 'tupsahti, putosi' ahjoon KT 74

ryöttä siivoton, sotkuinen, sølet, rotet; se [hietalaattii] olis ollu liian ryöttä KT 21

rägnästää (no. å regne) laskea AR 117

räkinki (no. regning) laskeminen; «Hyvin met tiesimä ette viisi ja viisi oli kymmenen. Mutta kuka viheliäisen viisas olis saattanu arvata mitä tuo *fem plus fem* oli?» kysyi Anni KT 198

rämä|poika itku|iikka

räphäättää räpäyttää; räphäättämättä silmäähkään 'silmäänsäkään räpäyttämättä' KT 216

räpytellä tuikkia, å tindre (om stjernen), funke; räpyttellevän tähtitaivhaan alla KT 31; seeksinä syysöinä joku silmää räpyttellevä tähti terveteli myötätuntoisesti valvheile jäänyttä ihmistä KT 74 —> sees; emäntä havaitti ... reppenäreikkää 'räppänäreiän kautta', ette rauhaliset tähdet taas räpytelthiin silmää hänele sieltä taivhaan korkkeudesta - - - niitten [tähtien] räpyttellevä näkö 'tuikkiva valo' AR 11

rästi (no. rest 'loppu, jäljellä oleva osa'); nuoit kaksi ihmistä ... syöthiin kolmanen osan veriruvasta. Rästi 'loput' jäisi toisheen kerthaan AR 16

rästi|päivä jäljellä oleva osa päivästä; Tuorisvaaran itärinnettä het menthiin tunnetulle kaffisijale. Siihen het jääthiin leppäilehän rästipäiväksi 'jäivät leppäilemään lopuksi päivää' KT 318

rästi|talvi loppu|talvi; AR 356

räytyny sulanut; AR 493

rästäl|lauta|kappalheen palasen räystäs|lautaa (räystäs 'taksjegg'); Takapuolta talloo poika [Are] löysi rästäl|lautakappalheen. Sen hän viesti 'vei (nopeasti)' sivvupuolheen 'syrjemmäksi' AR 247

S

saada saada, å få; het saatais olla 'he saisivat olla, he voisivat olla'; saanheen 'saaneen'; Mutta ruokkaa oli tullu otetuksi niin vähän, eli oikheemin saatuksi 'saaduksi' myötä sillä, ette sitä oli pitäny säästelä koko sođan|aijan KT 92; saannu '(ei ollut) saanut'; saamhaan 'saamaan'; pitäis saadaa 'pitäisi saada' KT 207
saakka mennessä, inntil, før; Kova työ pakolaisille tuli saada kođan valmhiiksi ilthaan saakka 'Pakolaisille tuli kova työ saada kota valmiiksi iltaan mennessä, før kvelden' KT 21; Siihen saakka kyllä on apu tullu KT 197

saaloin saaloen, henkeä haukkoen (saam. sáđđat 'läähättää, puuskuttaa, saaloa') KT 352

Saarijärvi saam. Uhca Suolo|jávri 'Pikku Saarijärvi' ja Stuurra Suolojávri 'Iso Saarijärvi'; molemmat ovat yli 500 metrin korkeudessa läntisellä Kuosuvaaralla; Suolojohka laskee Raakkasjokeen; ylimäinen ja alimainen Saarijärvi KT 119; Juhan-Mikko käveli pitkin askelin läpi Kuosuruđon, suunta vestatunturille. Sielä se piti olla se niin sanottu Iso Saarijärvi, josta het olthiin kuulheet niin paljon KT 120; päin 'kohti' Issoo Saarijärvee, jossa het tiethiin uivan parvittain järvirauttuu KT 122; Vasta ko miehet päästhiin alimaisen, Ison Saarijärven pohjaisenpäähän, silloin vasta het olestethiin - - - Het arvelthiin, ette kyllä vähhintä kolme miilaa on siitä Kuosuvaaran taka KT 124; ylimäisen Saarijärven itäranttaa KT 132; AR 253

saarnastooli saarnastuoli, prekestol; AR 265

saastuttaat saastuttaa, tehdä epäpyhäksi, å forurense; saastuttaat kirkkoo panemalla hevoset sinne KT 276

saattaa voida, pystyä, osata, å greie, være i stand til, kunne; Emmä met saata 'emme me voi' auttaat sinnuu KT 41; Muutoin ei saattanu 'muuten ei voinut' PT 16; Se syökhöön, joka saattais KT 70; hän saattoi norjan kielen paremin ko monet muut KT 201; Iisakki ei saattanu ottaat sammaa kanttaa sothaan ko Äl-Jouni KT 205; saatettais 'saattaisivat, voisivat'; saathamako '(saatamme|ko) voimmeko' met anttaat antheeksi viholiselle AR 108

saatuksi —> saada

sadet sade, regn; satheen jälkheen 'sateen jälkeen'; satheesta 'sateesta'; sadet|sää; Pieni yö|sadet ja se, ette tyskäläisten biilinlyhđyt juuri kiiluilthiin 'loistelivat' pilkkapimmeessä sadet|yössä 'sateisessa yössä', autethiin heitä matkala KT 68-69; jahtimiehet alethiin heräilehän ... hiukan ennen ko ensimmäiset satheen piiskat alethiin kastuttahan heidän kasvoi 'heidän kasvojan' ja vieläpä vaatteitaki KT 241

sadet|kuura sade|kuuro, kuuro|sade, regnbyge, regnskur; Yölä oli tullu monta sadet|kuuraa 'muutama sadekuuro' KT 108; Yöllä oliki tosin 'todellakin' satanu, piian 'ehkä' tullu usheitaki sadet|kuuroi KT 170

sadet|piiska (no. å piske 'piiskata, lyödä piiskalla') piiskaava sadekuuro / kuurosade; Tuli vielä joku sadet|piiska|ki KT 179; Jälkhiin keskipäivää alkoi tulehan sadetpiiskoiki KT 406

sadet|yö sade|yö, sateinen yö, regnatt

saiđan|uistin —> tooma

sairastuut sairastua, å bli syk; AR 30

saita (lat. gadus virens, saam. sáidi, no. sei) sei, seiti; partit. saittaa 'saitaa'; —> kalajällit; Äl-Jouni ja Iisakki keitästethiin kalan - - - Vanhala tavala miehet valmistethiin kalakeiton - - - Äl-Jouni leikkais saittaa KT 191; —> pokkokala

saita|piffi; saita|kakot; Soffila oli ollu saittaa 'saitaa, seitä', Pirkitällä kala|mylly AR 92

saivaret saivar/saivare, täin muna, lus|egg

saivo (saam. sáiva) pienehkö järvi, yleensä ilman lasku- tai tulojokea

saivo|kala makeanvedenkala, järvikala, ferskvannsfisk; mie siinä kattelin niitä kaunhiita saivokalloi laiskasti uiskeltelevan juuri siinä nivan niskala matalassa vedessä ... Kilon rauttui! KT 78

sakkee sakea, tiheä, tetti; sakkeessa mettässä 'i krattskog' KT 210; sakkeissa paivukoissa ja koivukoissa 'sakeissa pajukoissa ja koivikoissa' KT 95; tässä sakkeessa säässä KT 128

sakkeenlainen sakeahko, aika tiheä, ganske tetti; sakkeenlaista risukko KT 10

sakkoot saeta, muuttua sakeammaksi, å bli tettere; Slatta|iili 'Räntä|kuuro' sakoi 'sakeni' - - - iili oli sakonu 'saennut' melkkein läpinäkymättömäksi parissa minuutissa KT 128

Sallima Sallimus, Forsyn; Kyselä, mitä Sallimalla olis helmassa 'huomassaan' heile KT 118; Onko tämä kaikki sittenki Salliman tahtoo KT 302

sallittu suotu; ko lapsitokkaa 'lapsi|laumaa' heile ei ollu sallittu, ei ollu siunattu 'siunaantunut' muuta ko vain ruokkolapsen KT 76

salong|riffeli salonki|kivääri, salong|gevær AR 165

salto|mortaali (ital. salto mortale 'dødssprang') kuperkeikka ilmassa, kollbøtte i lufta KT 86

salutti (no. salutt) kunnia|laukaus; AR 438

salvo (no. salva) salva, voide; AR 251

sama yhtä, like; Hevonen ... oli ... puđonu maahan, sama kuolheena ko sen isäntäki KT 215

sama paljon yhtä paljon, like mye som; Ilman silläki [lohenpoikasella] on sama paljon vaaraa ko ihmiselläki KT 212

samhaattaat sammuttaa (nopeasti), å slokke; Yksi valkkee olis ollu helpompi saada samhaatetuksi ko monta 'Yksi nuotio olisi ollut helpompi saada nopeasti sammutetuksi kuin useampi' KT 10; Valkkeen het samhaatethiin KT 11

sammaa kuumaa yksin tein, saman tien, kun nyt tässä olen jo touhussa (vrt. karjalankannaksen murteessa tehdä jotain 'samoil lämpimil') ; Mie käväisen vielä samma kuumaa Aittiruđossaki» AT 197

Sammu etunimi (Samuel); Sammu oli sinä syksynä pyytäny 'kalastanut' Aren kanssa pallasta ja saittaa '(saitaa) seitä' KT 177

sammuut sammua, å slokne; taas saattoi loistet sammuu hänen silmistä KT 75

sana ord; Toiset taas kohta uskothiin Aaroni-äijin sanhoin 'sanoihin' KT 379

sana-aitta (aitta 'stabbur') sana|varasto, ord|forråd; Miksi ja mitä? Tästä kahdesta sanasta tuliki hänen tärkein sana-aitta KT 102

sanaista tulla sanoneeksi, lausahtaa; hän [Äl-Jouni] kyllä helpostiki saattoi sanaista mitä vain KT 130; Joku sanaisi kyllä: «Ko se ryssä tulis heti sieltä! Sais se kyllä se viholisen tyskäläinen hopun. Kyytin!» KT 219

sanant|vuoro (no. å be om ordet, få ordet) puheen|vuoro; «No, nyt ko tet minut oletta valinheet isänäksi, niin minula on ilman muuta sanantvuoro KT 172

sanitheetti (no. sanitet) lääkintä|miehet

sannaakhaan sanaa|kaan; sannaakhaan sanomatta 'uten å si et ord'

sannoot sanoa, å si, kalle; sannovan 'sanovan'

sanomiita (sanomia) uutisia; Siinä sitte kyselthiin sanomiita. «Missä on se ja se? Millä lailla tet pärjäättä siellä tunturilla?» Joitaki tiettoi 'tietoja' ihmiset saathiin KT 181

sanosti sanoi, lausahti; «Siellä se on kaikki niin kaunista,» sanosti poika AR 11

sarassa *; hän oli käyny syksylä papan kans sarassa puita ramppimassa, karsimassa ja kolloomassa. Talvikelilä ihmiset olthiin vedätelheet niitä poltoksi kothiin KT 54

satheen —> sadet

satahanki (satamaan|kin) sataa|kin; Saattasi tästä alkaat satahanki KT 274

sattoi satoja, hundrede; vuosi|sattoi 'satoja vuosia'; sattoin 'satojen' ja tuhansitten 'tuhansien' valovuottenki 'valo|vuosien|kin' takana KT 170

sattui satuja (satu 'eventyr'); Vanhoita sattuiki 'satuja|kin' kuului Skinskistä ja Lantorudosta ja Vittiköstä KT 23

sattuut sattua, tapahtua, å hende; jos pitäis sattuut jotaki, niin 'jos sattuisi jotain' KT 83

saunostanheet kylpeneet, badet AR 220

saura (saam. sávri / sávrrer) kestävä, väsymätön, hyväkuntoinen, utholdende, utrettelig; tiivislihainen, fast; Lujjaa ja sauraa ihmislajii het olthiin, mutta nyt ei liieny voimaa tuonlaishiin asioihin 'Vahvaa ja kestävää ihmislajia he olivat, mutta nyt ei liennyt voimia tuollaisiin asioihin' KT 16; het [Jussa ja Soffi] paistastethiin kalan [tunturitammukan], joka oli sama saura ko 'yhtä kiinteälihainen kuin' Polnin kesä|saita AR 96; verestä, valkkee|täkkäistä ja makkeeta, sauraa kallaa R 260

sauttaa saada kiinni, saavuttaa, å nå igjen; Hanssii hän ei sauta 'Hanssia hän ei saavuta, ei saa kiinni' KT 39; Hän oli sauttanu Iisakin matkala takaisin KT 206; (het) sautethiin (het)'(he) saavuttivat, saivat kiinni'; Mies paransi faarttii 'vauhtia' ette sauttais 'saavuttaisi' kaverit KT 143

sauvastellen sauva heilutellen, käytellen (sauva 'stav'); Äl-Jouni ... käveli ... sauvastellen KT 313

sauvuu savu, røyk; savvut 'savut'; savvula 'savulla'; myös: **savvu** KT 77; savvuiki 'savuja|kin' KT 332

savi leire; savessa —> savinen

savinen 'leiret, leir-'; miehet - - - kiikuthiin ylös pystön, savisen joven|törmän, jatkathiin varovaisesti kädet savessa kulkkuu 'jatkoivat .... kulkuaan' KT 69

savvu|haiju savun|haju KT 387; savvun haiju KT 387; savvu|hajju (nom.), savvu|hajjuu (partit.) AR 277

savvu|pilviset pienet savu|pilvet; Mustat savvupilviset alethiin itelehän korkkeele vestataivasta kohdi KT 135

savvustannu (ei) savuttanut, savunnut

savvu|vana (vana 'juova, stripe'); savvu|vanhaan '(savu|vanaan) savu|juovaan' KT 137

sees selkeä, pilvetön, seesteinen, klar; sees yö olis kylmä KT 10; seeksinä 'kirkkaina' syysöinä KT 74; tänä varhaisena, seeksenä syys|aamuna KT 170

sees|talvet kirkkaat talvet; kylmät seestalvet KT 54

seinä|skeltteriitä seinä|ruoteita

seinä|tolppa —> skeltteri

seittemen seitsemän, syv; Kohtaamapaikka on .... Aikaki oli määrätty aamu|seittemheen 'aamu|seitsemäksi' KT 175

sejasta seasta, blant, mellom; näkyi vielä joku kukkanenki nostavan ... pään puolan-, mustikan- ja marjavarvun sejasta 'vielä joku kukkanenkin näkyi nostava päänsä puolukan-, mustikan ja kaarnikanvarpujen seasta' KT 11

selhäätti selkeni, seestyi, været klarnet opp; Taivas oli kyllä joskus vähän pilvinenki, mutta sitte se taas selhäätti sen KT 217

selhäättää selvittää kurkkuaan, å rense halsen; joku oli nukkuissa selhäättänny kurkkuu 'selvittänyt kurkkuaan' eli 'tai' huokaissu ja mies oli heräny KT 161

selitellä vähitellen seestyä; Iltaseittemeltä alkoi selittelehän taivasta 'taivas alkoi seestyä' KT 195

selittää selittää, selvittää, å forklare; Poika oli niin pölvössä 'peloissaan, pelon vallassa', ettei hän saattanu selittää mithään heile KT 290

sellat (no. sele) olkaimet, henkselit; Jalasa hänele olthiin dungeri|housut, joitten sellat olthiin hänen olkapäilä KT 64

selviis selviäisi, pärjäisi (selvitä 'selviytyä', å klare seg, berge seg'); selviiski 'selviäisi|kin'

seppä taitava, osaava, dyktig, flink; ettei seppiinkhään ihminen oli saattanu jäljitellä sitä 'ettei taitavin|kaan ihminen olisi pystynyt jäljittelemään sitä' KT 9; Käsiläki '(käsillä|kin) käsistään|kin' [Iisakki] on seppä ja taitava mies KT 67; «Sepät net kyllä on net meidän pojat,» sanothiin vanhukset, «ko tämmäisen

lihansäilytyshuonheenki on laitastanheet» KT 395; sepeempi ko seppä 'taitajaa|kin taitavampi' AR 102

sersjantti (no. sersjant) kersantti; AR 283

seuloot seuloa, å sikte; Ihmisen ei sovi uskoot kaikkiin, mitä hän kuulee - - - Pittää seuloot tiedot, ja uskoot vain siihen, mikä on totta KT 197

Sibeeria Siperia, Sibir; Sibeerijahan 'Siperiaan, til Sibir'; Sibeerian fankileirit ei houkutelheet heitä KT 370

sidet side, band; Iisakki ja syyllisyys kuljeskelthiin käsitysten 'käsi kädessä' - - - Sitheet 'siteet' näitten kahden matkamiehen välilä tyhä lujenuthiin KT 222; Tähän maahan het kuitenkin kuuluthiin. Se oli heidän ja het olthiin sen. Näkymättömillä sitheilä 'siteillä' jäis heidänki elämä ja tullevaisuus iänkaikkisesti kiinitetyksi näihin karhuihin 'karuihin', jäämerenrannan rajamaihin. Se sidet oli napanuora, joka piti lapsen hengisiä KT 323; vanhoitten sittheitten sijale 'vanhojen (suksen)siteiden paikalle' - - - Nutukan kiverä nokka sopi ... sivakan vithaan 'mäystimeen', mutta ei norjan sitheishiin 'norjalaisiin (suksen)siteisiin' KT 404

sidottuna sidottuna, bundet; Vapaa kaikesta. Sidottuna ihminen aina näytti kulkevan, koska 'milloin' toisheen ihmisheen, koska perintöön, koska uskhon 'uskoon, uskontoon' eli 'tai' kotimaahan KT 120

sigaretin pää tupakan tumppi

sie sinä, du; sinule 'sinulle'; «En mie pärjää sinutta 'ilman sinua'. Emmä met pärjää sinutta. Met tuleme kaikki tyyhään» KT 164; sinnuu 'sinua'

sielhuun sieluun (sielu 'sjel'); Sota oli jättäny lähtemättömät jäljet miehen [Iisakin] siehluun KT 129

sieltäläiset sikäläiset, de der borte; het olthiin kuulheet ... ette pohjaisempjaa uomassa pitäis olla Kentän ja Brännän väkkeeki 'väkeä|kin'. Het ei kuitenkhaan olheet nähneet kethään sieltäläistäkhään AR 50

sielun|tila henkinen tilanne; Net [Äl-Jounin sanat] ... helpotethiin hänen kurjaa sielun|tillaa KT 316

sieläkis siellä|kin; Keitä net sieläkis ammuskelhan? 'Kutkahan ne sielläkin ammuskelevat' KT 46

sihdata (no. å sikte 'tähdätä ase johonkin'); sihtaamatta 'tähtäämättä, uten å sikte på'; Pittää sihdata hyvin ja sitte amppuut puolta sekunttii ennen ko viholinen AR 234

Siigvalli KT 102; Marthiinin ikäinen nuori mies KT 141; Marthiini ja Siigvalli ovat syntyneet 1922 KT 190; KT 295; [Siigvalli ja Klemetti tulivat Aittirutoon] Sielä Siigvalli sitte, ensi kerran pitkään aikaan, näki omat vanhemat - - - Jussale ja Soffile tuli ilo ja joululahja, ko het havaithiin, ette poika on vieläki hengissä AR 191

siikatet siikanne, hyökyaalto, flod|bølge; miehet kävelthiin vestas päin 'lanteen' lammuu tunturi|maata, joka laski ja nousi meren siikatheitten laila heidän silmiin edessä KT 200; Miksi juuri meidän aikana taittuu maailman historian siikatet ihmiskunnan yli suuremalla voimalla ko koskhaan ennen KT 301; Viholinen oli tehny niin ko meren siikatet, silhäättänny kaikki 'pannut kaiken sileäksi' AR 268

siilisti (saam. sillet 'siivilöidä, å filtrere, klare') siivilöi, kuori kuohan pois; Siiri siilisti liemen AR 113

siippiin siipien (siipi 'vinge')

siirhäättää siirtää (nopeasti), å bevege, flytte; Mitäpä se myötälettä oli kävellä. Se meni melkkeinpä nuoin ittestänsä; mies tarvitti vain siirhäättää jalan toisen etupuolele KT 56; siirhäättänny 'siirtänyt (nopeasti)'; ette sen [kiven] päälle saattais siirhäättää kiehuvan ruokaastiin KT 153

Siiri —> Matti ja Siiri; AR 71-72

siirrystethiin siirtyivät; Ruvanhakkijat siirrystethiin vielä vähän alemaksi [tunturin rinteellä] KT 396

siirttyyt siirtyä, å flytte seg, bevege seg; viholisjoukko ... menossa tyskän maahan. Sinne net vain saathiinki siirttyyt KT 53; Heile ei ollu jääny ko yksi mahdollisuus: siirttyyt niin kauvas methään, ettei herrasväki kehtais 'viitsisi' lähteet hakehan 'etsimään' heitä KT 213; net ei näyttänheet ennää jaksavan siirttää jalkkaa toisen etupuolele KT 312; Eikä het tarvinheetkhaan siirttyyt ko montasattaa meetterii 'muutaman sata metriä' KT 387; Äl-Jouni ... ajatteli ette olis se piian parasta siirttyyt alemaksi, likemäksi kyllää KT 398

siirttää siirtää, å flytte, omplassere; net ei näyttänheet ennää jaksavan siirttää jalkkaa toisen etupuolele KT 312

siivosti (saam. siivvus) sävyisästi, kiltisti, rauhassa, lempeästi, på snille måte, stille; Aaro jäi ajattelehan, ennen ko hän alkoi puhuskelehan siivosti KT 204

sija (jonkun) nukkuma|paikka, vuode, soveplass; Peuranpyyttäjä istatti omale sijale KT 89; sijjaa 'sijaa, paikkaa, tilaa'; Monessa sijaa 'monin paikoin' lääki [Aaro] löysi oikeet sanat oikeessa sijassa 'oikeassa paikassa, oikeassa tilanteessa' ja vielä oikeesheen aikaanki 'jopa (oikeaan aikaan|kin) sopivalla hetkelläkin' KT 259

sijhaatethiin (he) sijoittivat, panivat KT 168

sikkari (no. sikker) varma; Mie [Iisakki] olen kyllä ennen kattonu asiaa niin, ette ommaa maata pitäis puolustaat, ko, eli jos viholinen tullee. Mutta nyt mie en ennää ole niin sikkari KT 201; «Sielä häätyy olla joku ihminen. Ei se saata olla viholinen,» puhuskelthiin het [Soffi ja Jussa]. Karkurit olthiin melkkeinpä sikkarit 'jokseenkin varmat' siitä AR 47; sikkaristi AR 356

siksi ko kunnes, til, inntil; Ruvanhakkijat olthiin menheet Paussockan pääle suohjaan odottelehan sielä, siksi ko tulis ilta ja pimnee KT 106

Silfari saam. Silffar|várri (saam. várri 'vaara, tunturi'); Pyssyjoki ja kruununtie kiertävät Silfarin pohjoispuolelta noin 10 kilometrin päässä Pyssyjoen kirkolta koilliseen; —> Pyssyjoki; ennen se mie [honka] miehen lämmitän, ennen ko sie [tuohi] kivrin käyryn menet.» Näin oli Annin Jouni-vainaja sanonu kerran kaffivalkkeen vieressä Silfarin oudassa 'metsässä', ko hän oli ollu sielä läjjäilemässä 'kasaamassa, kokoamassa kasoihin' talven polttopuita KT 343; Sitnupää ... jonka pohjaisenpuolela näkky hoppeepäinen Silfari, entisen ihmisen uhripaikka, jossa hän nöyränä kahden uhrikiven, Lallan ja Kristofferin, edessä oli uhrailu jumalalle eli jumaloille, ette hän sais hyvää elämän|onnee 'hyvää onnea elämäänsä' AR 7; Silfari,

Silfarin|kurkkii; Lalla ja Kristoffer AR 121-125

Silfarin|suotnju (saam. suotnju 'gressmyr') Silfarin rimpisuo AR 120

silhäätti silitti, suoristeli; hän ... silhäätti vaalenheen vindjakin 'kauhtuneen tuulitakin' KT 13

silitellä tasoitella; toiset silitelthiin kotasijan 'toiset tasoittivat kodan paikan' KT 21

silitetty siloitettu, tasattu; Kaikki pantu maan tasalle. Silitetty! "Ausradierattu" KT 52

siljo (saam. sillju) piha, pihamaa, kenttä, gårdsplass; mies oli ennenki ... seisoskellu satheesta ja ijästä '(iästä) vanhuudesta' mustunheet hirsitalon siljola hiljaisina 'myöhäisinä' syys- ja talvi|iltoina KT 171; Kođan siljola het hyvästelthiin AR 68

siljo|lumi kirisi 'piha|lumi narisi' AR 171

siljoskelthiin ehkä: liukastelivat; Het hypelthiin kiveltä toisele [Silmä|reikä|autšiissa] ja siljoskelthiin märkkiin kivviin päällä KT 291

sillan|korva ved broen; Pyssyjoven sillankorvasta päin KT 105

sillan|platti (no. plate 'levy') sillan kattava levy, sillan|kansi; AR 238

sillee sileä, glatt, slett; ko het päästhiin silleen, mettättömän tunturimaan päälle KT 42; vielä silleiläki tunturiilla 'jopa sileillä tuntuireilla|kin' KT 182

sille|kis sille|kin (se 'den, det'); mikä nyt sillekis 'mikä se nyt sillekin' miehele on tullu? KT 12

sillä siksi, siitä syystä, sen vuoksi, derfor; Paljon mies oliki ajatellu tätä asiaa ja lujeskelluki 'lueskellut|kin' vielä siitä. Sillä hän tunsiki vielä 'jopa' nuoit tyskän kielen sanatki KT 84; Sillä se onki niin vaikeeta, koko tämä homma KT 201

silmhiin|pistävä silmään|pistävä, ilmiselvä, iøynefallende, selvklart

silmä øye; saam. čálbmi 'silmä, hiukkanen, hippu, muru'; pippurinsilmä; kahvinsilmä; Eiköhän siinä [parkkileivässä] ollu ollu kyllä joku jauhun silmäki KT 380; Jos joku heitti silmän 'heitti silmäyksen, katsahti (no. å kaste blikk)' tunturin kylkheen KT 402

silmälä|pittoo silmällä|pitoa, tarkastelemista, vahtimista (pitää silmällä 'å holde øye med noe')

silmän|näkö näkökyky, silmät; Mihin vain ihminen käänsi silmät, sinersi tunturin laki toisen takana niin kauas ko silmännäkö kantoi 'ulettui' KT 42

silmän|räphäys silmän|räpäys, øyeblikk

silmän|välli (silmän|väliä) hetkeä, silmänräpäystä, øyeblikk; het ... odotethiin silmänvälli, ette saatais leippää kenenkhään tyskälaisen näkemättä KT 179

Silmä|reikä|autši kaksi jokireikää, kurua, Kuosuvaarasta pohjoiseen; pohjoisempana on Iso

Silmäreikä|autši, saam. Stuorra Čálbmelan|ávži, jossa virtaa Silmäreikäjoki, saam. Stuorra

Čálbmelan|johka, etelämpänä on Pikku Silmäreikäautsinjoki (Uhca Čálbmelan|johka) ja -autsi; Kova etelātuuli ja slattasadet teki sen, ette tällä kerttaa heilä oli pakko mennä Silmäreikäautčiita Pyssyjoven

lakshoon saakka ja sitte käänttyyt etelhään, ylös jokireikkää KT 290; Silmäreikäautsiin vestapäässä het [Svärre ja joku toinen kuosuvaarantakalainen] kohdathiin nuoren pojan - - - Maanalustievan takkaa hän oli lähteny KT 20; Matka pitkin kivistä Silmäreikäautsiita oli ollu niin hankala, ette tauti oli taas alkanu kiussaahan häntä [Anni-Kreeta-ämmiä] KT 308; KT 312; Vasta Silmäreikäautsiista [Kuosurutoon päin mennessä] maa alkoi tulehan maissevamaksi KT 338

silta bru; silttoi 'siltoja'

silta|plankhuin silta|lankkuihin; ko nuoit tyskän rautakengät koliskelthiin siltaplankhuin KT 68

Simonin talo, Simonin tupa KT 177; AR 221

sinisellä sinisenään; Paljon rauttuu sielä näkyi, Raakkaskurkkiin alla. Sinisellä koko suvanto KT 156

sinä 'du'; sinnuu 'sinua'

sinänsä silleen, sikseen, tekemättä mitään; Jahdin kuosuvaarantakalaiset jätethiin kuitenkin vielä sinänsä 'jahdin (metsästysretken) kuosuvaarantakalaiset jättivät vielä kuitenkin sikseen' KT 36

siraappi|kakko siirappi|kakku, ehkä: pipar|kakku KT 57

sisimppää sisintä (sisin 'innerste'); sielun sisimppää syvvyyttä myöden KT 210

sisna (saam. sisti) (poron) parkki|nahka, garvet reinskinn; sisnasta neulottu niestareppu AR 149

sisna|pussi parkkinahasta tehty (suola-, kahvi-) pussi; AR 96

sistikkä —> vuota|kengät; AR 158

sisäle|tulo (no. inn|komst) tulot; AR 137

Sitnu|lakso; Sitnu|pää (saam. sitnu 'lyhyt, nurmikkoa muodostava ruoho, fint, kort gress, fjellgress')

kartassa kaksi Sitnupäätä, saam. Stuurra ('iso') Sitno|oaivi (418 m) ja Uhca ('pieni') Sitno|oaivi (340 m).

Sitnulakso saattaa olla kartassa merkitty Godde|rohto / Tunturin|ruto. Sen kautta virtaa Duottarjohka

/ Tunturin|joki kahtena haarana; het päästäis Kottirudon sisäle ja Sitnulakson kautta Kottisokhaan KT

230; kulkijat tulthiin Ison Sitnupään (s. 352) kautta kiini Vaaranpäihin KT 352-353 —> Vaaranpäät;

Vestempää ittää 'lännpänä [Aittirudosta katsottuna] nousee' lyhytheinäinen Sitnupää kattojan silmhiin AR 7

sitteishiin —> sidet

sittoonnuthiin sitoutuivat (sitoutua 'å binde seg, bli bundet'); Avuttomina täälä korkkeela tunturilla nämät ihmiset sittoonuthiin toinen toisheen vieläki lujemilla sitheilä [sidet 'side, bind, band'] KT 356

siunathuun siunattuun (siunattu 'velsignet'); tähän rajattoman laajhaan ja siunathuun maahan KT 43

sivakan|lattuuta suksi|latua; KT 405; AR 233

sivakat sukset, skiene; ko sivakoita 'suksia' ei ole enämppää ko yksi pari KT 262; sivakoitta 'ilman suksia'

KT 365; Iisakki oli ... löytäny sivakkaparin 'parin suksia' likeltä kotipaikkaa KT 403

sivakka|keli hiihto|keli, suksi|keli, skiføre

sivakka|kelkka suksiparista tehty kelkka; KT 413

sivakka|vithoin suksen mäystimiin AR 141

sivistynheisyys sivistys, sivistynyt maailma, dannelse, kultur, den siviliserte verden; het olthiin joutunheet tänne kauvas maailman methiin 'kaiken maailman metsiin, ties mihin metsiin', kauvas pois maailman rauhattomasta sivistynheisyydestä KT 213

sivlhaan siulaan (saam. sivilá 'siula, johdin|aita, johdepato, lede|gjerde, ledestengsel'); Mie sidoin verkon kumphaanki sivlhaan kahdenhaaraisen kainon, heitin verkon nivanniskale KT 344

sivvu sivu, ohi, ohitse, forbi; Sitä jyrisiki kyllä sivvu biili|kolonniki KT 68; Joku sadetkuura meni sivvu KT 183

sivvu|mennevä ohi|menevä, forbigående

sivvutethiin sivuttivat, menivät ohi; Miehet sivvutethiin Hukkamukan ja Palaisen kotasijan kentän KT 69

skelteri (saam. skielttar, no. skjeltre) ruode, seinälauta, seinätolppa; Sitte alko homma saada pystytetyksi halkaistut ja silleiksi veistetyt seinätolppat, eli skelterit 'sitten alkoi halkaistujen ja sileiksi veistettyjen seinätolppien eli skelterien pystytystyö' KT 27; skelteritten 'skelttereiden'; seinä|skelteriitä 'seinäskelttereitä'; seiphäät eli skelterit KT 27

skierri (lat. betula nana, saam. skierri) vaivais|koivu, kjerringris, dvergbjørk

skierrikkö alue, jossa kasvaa vaivaiskoivua; halki pitkää, puutonta tunturii, jossa tässä tuossa 'siellä täällä' oli pieni skierrikkö KT 122

skierrikkö|ranta KT 125

skierrinen vaivaiskoivua kasvava; Skierrisen kivi- ja pounu|rannan kautta

Skierrisokka saksalaisen punkkeri aika lähellä Kukkujänskän sokan punkkeria; AR 224;

kuosuvaarantakalaiset ottivat Skierrisokan betonipunkkerin asumiskäyttöön AR 319-320

skierttinä keitto|koukku; novesta musta kattila nousi taas keittokoukhuun, skierttinhään, valkkeen päälle KT 115

Skinski no. Molvika, Kentästä (Leirpollen) noin 2 kilometria etelään oleva ranta-alue; Paljosta muustaki siinä puhuskelthiin. Skinskin trollista. Aarnihauoista KT 197

Skippa|kuru saam. Skippa|gurra (gurra 'kuru') AR 188

skjooli / kjooli (engl. dress, no. kjole) leninki; AR 281

skonto (saam. skoaddu) tiheä sumu, sumupilvi, skodde, tett tåke; Pienet skonto|kappalheet nävythiin vielä liikkuvan vaaroin|rintheilä 'tunturin|rinteillä', joita yö|sadet oli kastutellu KT 79; syyskylmä ja jäämeren skonto herätti aina nukkujan KT 275; sakkeessa skonnessa 'tiheässä sumussa' KT 276

skonto|lakki (saam. skoaddu 'tiheä sumupilvi') sumu|lakki; Rastikaisan ymmyräinen laki ... vankka skontolakki päässä. «Sadetta se skontolakki tietää» KT 135

skonto|sää sumuinen sää; het ajatelthiin, ettei savvu näkyiskhään minkhään 'mihin|kään' tämmäisellä skontosäällä KT 273

skorsteini (no. skorstein) savupiippu, korsteeni; AR 245

skuora —> merilinnut

skuorrikka ehkä: kermikkä, nuori poro; Are tiesi, ette Iisakilla oli paljon elämäkokemusta, ja ... ette hän itte oli skuorrikka tuoin miehen rinnala AR 226

skuurailehan (no. å skure 'hangata, kuurata') kuurailemaan, hankaamaan, siivoamaan; Anni-mamma oli yksin jääny peseskelehän lauvantai|pessoo '(pesoa) tekemään lauantaisiivousta', hiedala skuurailehan puulaattiita 'kuuraamaan puulattioita hiekalla' AR 42

Skuvan|vaara KT 149

skälmisti (no. skjelmsk) leikillisesti, leikkiä laskien; silmät skälmisti loistavina KT 38

slatta (saam. šlahti) räntä, sludd; märkä, tuulen kans läpi lyövä lumensekainen slatta KT 128; slattaa, jota nyt tuli kaatamalla KT 128; Vätilä oli alkanu satahan kauheesti, Slattaaki sieltä oli tullu KT 276; AR 57

slatta|iili räntä|kuuro (kuuro 'skur, byge'); slattaa ... tuli kaatamalla ... Slattaiili sakoi 'sakeni' - - - iili oli sakonu 'saennut' melkkein läpinäkymättömäksi parissa minuutissa KT 128

snee|seili —> fokka; no. snei|seil

snikkari (no. snekker) nikkari, puuseppä; AR 479

sođan|sanomiita sota|uutisia (sota 'krig', sanoma 'nyhet')

sođan|voittaja vinneren i krig > < sođan|tappaja 'häviäjä, taper (no. å tape 'menettää, hävitä, jäädä häviölle'); ihmiset ... puhuskelthiin ajasta 'ajasta' ja sođasta ja tyskälaisista ja sođanvoittajista ja -tappajistaki 'häviäjistä|kin' vielä. «Ei se sođassa taida olla sen enämen voittajaa ko tappaajaakhaan. Kumpiki puoli siinä tappaa 'menettää, jää häviölle,» sanoi saarnamies Aslakka AR 65

Soffi (ja Jussa); Sieltä [saksalaisten leiristä Talvisijan laathan ylipuolelta] oli monta muutaki lähteny methään 'metsään'. «Met kuulima, ette Soffi ja Jussaki makka olthiin päässeet lähtehän,» Sitä het ei kuitenkaan tienheet sen tarkemin. «Kuuloo 'kuulopuhetta' se on» KT 311; heidän tiedon mukhaan Soffi ja Jussaki olthiin karanheet sinnepäin [Ailigaisen uomaan] KT 326;

Soffi, 42 vuotta apriilikuussa 1944; kaksi poikaa, esikoinen ja Are AR 18 ja AR 90-91; «Tyskäläinen on polttanu meidänki talon,» sanoi emäntä [Soffi Jussale Vieksan päällä] AR 32-33; —> Lyydi, Soffin sisar; toinen lapsi [Are] oli antanu odotella itteensä. Viimen se kuitenkin oli tullu muutamana novemberikuun pimmeenä iltana, ja Jussa ja Soffi olthiin olheet iloiset siitäki lapsesta, jonka kranniemäntä, Anna-Kreetta oli otastannu vasthaan [ottaa vastaan 'toimia kättilönä, auttaa synnytyksessä'], apulaisena vielä Pieran Soffin Lyyti, josta jälkhiin oli tullu vielä pojan kummiki AR 91; Soffin uni Mukkajärven rannalta kadonneesta pikkupojasta AR 94; «Onkhoon 'onko|han' se [unessa nähty 4-5 vuotias poika] hänen Pikkupoika joka

tarvittee appuu?» AR 95

soimaaja moittija, en som bebreider; KT 345

soimailthiin moitiskeltiin (soimailla 'moitiskella, å bebreide, klandre'); Poikkaa soimailthiin vähän siitä, ette KT 345

soithiin soivat; täälä korkkeela pohjaisessa, jossa talven pakkaistuulet ... soithiin hirsituvan tappinurkissa 'hirsitalon nurkkasalvoksissa' AR 35

sokka (saam. čohkka) huippu, laki; Sokaan päällä 'Paussokan laella' KT 103; Sokaan lajela KT 104; Sokhaan KT 106; Tunturimaan paljot sokat ja korkkeet kaisat KT 186; AR 233

sokkeri (no. sukker) sokeri

sokkeri|kliippa sokeri|pala, sukker|bit (no. klipp, klypp 'leikattu palanen'); Naapurilta oli saannu lainata kymmenen sokkeri|kliippaa|ki KT 357

sokkuut tulvia, å flomme; joki oli alkanu sokkuhan KT 209

sokkuva nousu|vesi, flo; AR 471

soma (saam. somá 'soma, hauska') mukava, artig; Soma oli ollu lähteet tunturilleki KT 41; Sölkä|paini oliki ollu hänen [Hansin] sommiin '(somin) mukavin' homma kesäisinä sunnuntaipäivinä KT 180

somatonta tyyliä, vähemmän mukavaa (soma > < soma|ton)

sommattomat sauvat suksisauvat, joissa ei ollut sompia (sompá 'trinse, ring nederst på skistave)

sonsari kirppu, loppe; Taitä kainaloissa ja sonsariita veressä '(kirppujen) rauhattomuus veressä' het aina olthiin kulkheila jossakin päin KT 331

sonta møkk; (partit.) sonttaa 'sontaa'

sonta|luuta (luuta 'kost'); sonta|luudala 'sonta|luudalla'; Tuo sontaluuta|episoodiki vilatti hänen [Annin] mielheen KT 188

soopa (no. såpe 'saippua') saippua; sooppaa 'saippuaa'; soovatta 'ilman saippuaa' AR 250

soppiva sopiva, passelig, passende; hyvin soppiva paikka KT 17; soppivamppaa 'sopivampaa'; viis soppivinta 'viisi sopivinta'; Alaslähtemisen kuosuvaarantakalaiset päätethiin lykätä ... soppivamphaan 'paremmin sopivaan' päivhään KT 402

sopuli (lat. lemmus lemmus) lemen; sopulilaumat ennustajina AR 364

soro (saam. čorru) soro, harjanne, leveähkö harju, bakke, morene, langstrakt bakke; sorroi 'soroja' AR 187

Soro (—> soro); Risukoista Soronrinnettä het nousthiin ylös Uratievan pohjoisenpuolele – Soron päälle – ihmisten entiselle mettätielle KT 58 —> ura; Tässä – Soron päällä, miehet olestethiin 'pysähtyivät (pitämään taukoa)' KT 58; Heti miehet jätästethiin 'jättivät' Maraston rintheen, ja siirrythiin kiini Soron alle 'aina Soron juurelle asti', ennen ko het taas olestuthiin - - - Kruununtieltä päin kuului vieläki kovvaa mellakkaa KT 110; Soron päällä KT 225; Kaksi Jounii lähti kävelehän Sorroo pohjaisheen. Het laskethiin

ojankuophaan, missä toinen heistä ennenki oli käväissy - - - Kukkuvaaran järven pohjaisenpäähän - - -
Het käythiin Patokodan mukassa - - - Taas het kaalettiin joven poikki, nyt Linjasuvanon ala-nivasta - - -
takaisin sieltä ja kattostehiin, mitä Hukkarudosta löytyis. Sieläki oli kaikki tyyhää. Hukkarudon Antti oli
korjanu tavarat hyvin - - - Kukkuvaara - - - Maanalustieva - - - [kokoontumispaikka Keinolupon päällä]
KT 270-271

sorppaa kuohua (kuohu 'skum'); kalapata oli juuri alkamassa kiehuskelehan ja talon emäntä alkamassa
otastahan pois sorppaa AR 260

socialisti|liikheeseen sosialisti|liikkeeseen KT 196

sota sota, taistelu, krig, kamp; sottaa 'sotaa'; sodan 'sodan'; sodassa; sottiin 'sotien (ensimmäisen ja toisen
maailmansodan)' välisenä, köyhänä aikana KT 53; lähteet sothaan 'lähteä sotaan'

sota|fanki krigs|fange, sota|vanki; Pyssyjokilaiset olthiin sotafankiina, niin ko ryssän sotamiehetki AR 17

sota|neuvo sota|väline, -kone, -keino KT 232

sota|valloile sotaä käyville mahdeille, valtioille

sota|vantale (saam. vánta 'taitava, tottunut, harjaantunut, vant, vant til, erfaren, øvd') sotaan
harjaantuneelle; Tyyhilä kourila het ei olis voinheet sotavantale viholiselle näyttää mithään KT 103

sota|venheet sota|laivat

sota|väjen sota|väen (sotaväki 'militær, væpnede styrker', 'joukot')

sottiin välisenä aikana —> sota

sottiit sotia, käydä sotaä, taistella; net sottivat 'ne sotivat'; yksin mies jäi vajeltelehan 'vaeltelemaan' ja
sotihan '(sotimaan) kamppailemaan' omantunnon|vaivan kans KT 304; Mie [Jussa] luulen, ette ... se on
ihmisen vallanhimo, joka pannee valtakunnat sothaan. Ja ihmisetki sotihan AR 19; Ei Tyskä saattais sottiit
koko maailmaa vasthaan AR 25

soukka kapea, smal

Spania / Spania (no. Spania) Espanja; Spaanian-sodasta saakka AR 249

spanskan|tauti espanjan|tauti; 1918-1920 raivonnut influenssaepidemia; AR 128

Spiertta|niemi (saam. Spiertta|njárga) Sværholt|halvøya; Eihän se sielä kuljeskellu ko joku poropaimen, ja
ushein vielä hetki 'he|kin' kuljeskelthiin tunturinpuolta Spierttaniemheen eli takaisin omale laavole. Tämä
[Matin ja Siirin] laavo oli vähän vieripuolessa AR 49; AR 129

spiilastethiin levittivät kuivumaan (jäniksen nahan navetan seinälle); AR 355

spioni (no. spion) vakoilija; Spioniitaki 'vakoilijoita|kin' täälä oli ollu KT 334

spriiitti sprii, pirtu; [vesi] oli täysin puhdasta niin ko spriiitti KT 90

staara|jauho|taikina + (taikina 'deig'); AR 207

staati (no. stat) valtio; Hän oli ollu ennen sottaa Norjan staatin tie|työ|miehenä KT 80; Ja mitä se on se

staati?» - - - «Eihän staati saattais vastata siitä, mitä ihminen on tullu tekehän 'tullut tehneeksi, sattunut tekemään' sodassa » sanoi hän [Iisakki] KT 208; staatin teinastissa 'valtion hommissa, valtion palkkalaisena' AR 102

stakkari (no. stakkars) raukka, parka; «Oi, armoton, tätä säätä - - - stakkari on se ihminen, joka tääpänä on tunturilla» KT 195

Stengun-niminen automaatti|pyssy, englantilaisvalmisteinen automaattinen pistooli (nimi STEng-gun 'pyssy') (keksijät Shepherd ja Turoin); AR 283

stormi (no. storm) myrsky; Stormi oli ollu niin kova, ette se oli taitelu '(taitellut) katkonut' puita KT 195

stuoloissa, käydä stuoloissa 'käydä keräämässä ruskolevää'; saam. stuolla 'alhaalla hierualla kasvava, ei kovin isolehtinen ruskolevä, en slags ikke storbladet tang som vokser i fjæreregionen'; levää käytettiin ravinnerikkaana hauteena lehmien ruokinnassa; Papan kans hän ... oli käyny ... teppuissa 'ruskolevää keräämässä' ja stuoloissa KT 53; tule vielä autastahan '(nopeasti) auttamaan' mulle tuon venheen vesile! Ette 'jotta, sitä varten että' mie pääsen noutahan stuoloi ja teppui lehmile KT 357

suhdet suhde, forhold; Minun suhdet siihen [kuolemaan] on selvä KT 345

sujatella joustaa, myötäillä; Aleksanteri käveli vaphaana ja iloisena pitkin askelin ja vähän sujattellevin, myöttäilevin polvin KT 87

sujjunheen taipuneen; puu oli oikaissu sujjunheen sölkänsä AR 77

sujol|puut —> rekipuut

suijutella taivutella, keinuttaa, panna notkumaan; tuuli ... suijuutteli sen [tunturikukan] vähäpätöistä varttaksi KT 43; (hän) suijuutteli sölkää oikeele ja vasemalle puolele KT 88

suijuttais taivuttaisi; Met emmä suijuttais niskaa viholisen kuorman alle KT 350

suijuu taipuu; Kuosuvaarantakalaiset olthiin niin ko kataja. Se suijuu maahan saakka, mutta ei taitu (taittua 'å brekke, bli brudd) KT 380

sukkela nopea, nopea|liikkeinen, kjapp, kvikk

sukkula kankaankutomisessa käytettävä väline, jolla kude saadaan kankaaseen edestakaisella mennä- ja tulla-liikkeellä, skyttel; Heidän oli pakko mennä ja tulla, mennä ja tulla, niin ko sukkulan KT 341; Hän [Are] oli niin ko sukkula. Are sukkuloitti Aittiruðon ja palanheen Pyssyjoen kylän välillä AR 277

sullaatella sulatella, å smelte; AR 384

sullaattaa sulattaa, å smelte AR 384

sulastethiin sulivat; kiristen ja käristen rakheet sulastethiin 'rakeet sulivat' puttoissa 'pudotessaan' heidän arinavalkkeesheen KT 194

sulata sulaa, å smelte; jääpeitto oli alkanu sullaahan 'jääpeite oli alkanut sulamaan, alkanut sulaa' KT 8; kevväilä ko lumi sulais 'sulii' KT 154; mies ei ole sokkerii. Ei hän sullaa 'sula' satheessa KT 280

sunkhaan (ei) suinkaan, vel ikke, slett ikke

sunnuntai|kokoukset Aaroni-äijin pitämä hartauskokous Kuosuvaaran takana KT 362-363

suohjaan suojaan; mettän suojaan 'i ly av skogen' KT 39

suoja|paikka suojautumis|paikka KT 41

suokeri|mies (no. svoger) lanko|mies; Äl-Jouni ja Juhan-Mikko KT 114

suokkaroithiin (saam. suokkardit å undersøke, granske') tutkia, pohtia, tarkastella; Yhtenä päivänä het [kadonneen Lassi-pojan vanhemmat] otethiin järvi|venheenki ja suokkaroithiin 'tutkivat tarkasti' koko Mukkajärven AR 121

suola-laakka (no. lake) suola|vesi; AR 100

suola|liha|tynnyri (no. tønne 'tynnyri'); KT 70

suola|palthaat suolatut ruijan|pallakset, saltede kveiter; KT 234

suola|pallas|ankka tynnyri, johon oli suolattu ruijanpallasta; [Jussan talo] Aittasijan 'aitan paikan' vierestä löytyi viimen 'lopulta' suolapallas|ankka KT 178

suoli|gassi (no. gass 'kaasu') suolisto|kaasut AR 249

suoli|veri|makkarat Siirin makkarat; AR 72

suoni (saam. suotna 'suoni, jänne, sene, åre') jänne; «Suoni siinä [nilkassa] taittaa 'taitaa' olla venättänny 'venähtännyt' eli jarrunu KT 258

Suonjer|kaisa *; [Saarijärveltä] miehet olthiin jatkanheet Peisjoven lalvale. Sitä outtoo tunturii het olthiin kävelheet eðestakaisin ja viimen tulheet korkkeen kaisan juurele. «Suonjer|kaisa se vishiin oli» KT 282

suonnukhaan suonut|kaan 'sallinutkaan'; Emäntä ei halunu eikä suonnukhaan ette kukhaan olis jäännny sinne hänen yö|kumppaniksi KT 307

suopunki (saam. suohpan) lasso

suora suoranainen, åpenbar, virkelig; Jos kylhään [Pyssyjoen kylään] ei pääsis, ruokatavara loppuis heti. Silloin tulis suora nälkä KT 262

suorastans suorastaan, peräti, kerta kaikkiaan, toden teolla, rett og slett

suorssa (lat. anas platyrhynchos) sorsa, and; heinäSORSA, sinisorsa, stokkand —> merilinnut; Hyväla mielelä emäntä [Anni] oli, ko koko joukko oli siinä hänen ympäri. Hän oli niin ko suorssa, joka kokkoo pojat siippiin alle 'kuin sorsa, joka kokooa poikasensa siippiensä suojaan', ettei kukhaan veis niitä häneltä KT 192

sureta surra, å sørge; Hän [Aaro] oli kyllä lukenu, ettei ihmisen pitäisi sureta 'surra' huomispäivää KT 376;

surettu (ei) surtu, ei välitetty kantaa huolta tai surra; ruoka-asiasta ei surettu vielä KT 28

surkkee surkea, elendig

surma kuolema, død; Ei het kaikin 'koko joukolla' ole menheet surmhaan 'kuolleet, saaneet surmansa' KT

279; hän kyllä tiesi hyvin eli ymmärsi, ettei kaikki miehet olis yhtenä 'yhdessä, joukolla' menheet surmhaan
KT 280

surrogaatti (no. surrogat) korvike; kaffin surrogaattii 'kahvin korviketta', joka ei maistunut miltään KT 22

suru sorg; Nälkäisinä, alakuloisina ja melkkeinpä puhumattaki ihmiset istuskelthiin vaivoin ja surruin kans
'vaivoineen ja suruineen (surujen kanssa)' kiini 'aina' nukkuma-aikhaan saakka KT 379

suru|ton joka ei turhia sure, joka ei ole tunnustautunut uskovaiseksi, sorgløs

sutuuttaa (saam. suddot 'tulla lumisokeaksi') sokaisee AR 142

suunnile suunnilleen, omtrent

suurukainen suuruinen, kokoinen; [usko kyti pojan sielun pohjalla] siemenen suurukaisena KT 25; pienet
sadetpisarat muuttuttais puolan 'puolukan' suurukaisiksi rakheiksi KT 194

suututellu ollut suutuksissaan; Hän [Anni] ei koskhaan suututellu kauvoin KT 156

suvanto (saam. savu) hiljalleen virtaava kohta joessa, usein nivan jälkeen, stilleflytende elvestrekning; Joki
virttaa ... tässä virtaisena nivana, tuossa tyvenenä suvantona KT 7; [Pyssyjoen Ylijoki] Het ei tienheet
suvanoitten 'suvantojen' nimmii eikä tuntenheet suvanoitakhaan 'suvantoja|kaan', niin ko het tunnethiin
joven alemppaa, Alajoven KT 261

svastika (sa. Hakenkreutz) haka|risti, hake|kors AR 207

Svärre; Äärli ja Svärre KT 101; KT 290

sylki|tuisku (sylki 'spytt', tuisku 'snødrev'); Sylkituiskun kans 'kera' tuli hänen [raivostuneen saksalaisen
kapteenin] suusta vielä jonkulainen villi|elläimen kurkkuääni KT 232

sylttää syltä (syli 'favn, 2 metriä'); sylttää pitkät 'systenpituiset' KT 23

synttyy syntyy, blir (til)

syrrjä reuna, kant, side; syrjii myöden 'reunoja myöten' KT 65; syrjiin tasale '(syrjien tasalle) reunoja myöten'
KT 90

sythätethiin sytytettiin; sythätethiin arinalle koivupuuvalkkeen '(he) ottivat ja sytyttivät tulisijaan
koivupuista tulen' KT 29

syttyyt syttyä, å bli tent, ta fyr, bryte ut

syttö|puut sytykkeet, tenneved; Valkkee [Tuli] syttyi ko siihen [ahjoon] pistethiin syttöpuita ja
puhalelthiin vähän KT 97

sytyttää sytyttää, å tenne; Niinpä het tarvithiinki 'heidän pitikin' sytyttää hirmuisen koivuvalkkeen
palahan 'valtava koivunuotio palamaan' KT 10

syvykäinen syvyinen; miehet olthiin kaalelheet 'kahlailleet' parin kymmenen sentin syvykäistä lunta KT
367

syvä dyp; syvvimestä paikasta 'syvimmästä paikasta'; syvvimät 'syvimmät'; syvhiin 'syviin'

syylisyys syyllisyys, skyldfølelse

syry (no. syr) hapan; Tyskän sotamiehen syryy tumpuu se oli KT 126

syry|leipä hapan|leipä, surdeig|brød; tyskän syry|leippii 'hapan|leipiä' KT 317

Syry|kopan|niemi (Syry|koppa, saam Suvrra|gohppi, no. Sur|bukt) saam. Suvrra|gohpe|njarga, no. Surbukt|nes; Pausjätkän idänpäässä, mistä kolme miestä lähti Syrykopanniemeen KT 176; [Rudossa olleet miehetkin tulevat Syrykopan niemeen] kalajälliin tykö 'kalankuivatustelineiden luo. Jällissä oli puolikuivaa syrysaittaa - - - Laukut ruvannouttajat täytettiin heti ja lähdettiin kävelehän Syrykopan Niemisokan idänpuolta, ette päästäis kruununtien ylipuolele KT 177; ei se [tyskäläinen] Väkkärrä ole polttanu. Syrykopan talotki nävyttiin vielä päivälä, kuitenkin toinen, ko met kiikarottima - - - Sieltä päin se ei näkynykään tulipalloi 'tulipaloja' illala KT 254; AR 220-221; Syrykoppa: Simonin hirsitalo ja Festun talo olivat pystyssä AR 321

syryny hapannut, hapantunut, blitt syr; Vaikka saita oli puolikuiva, vähän syryny pokko|kala KT 191; Ei tämä [poronveri] näytä kyllä syrynheenkään '(syrynneen|kään) hapanneen|kaan' KT 173

syry|saita +; puolipokkonutta 'puolikuivaa' syrysaittaa KT 271

syys|kuu syksy|kuukausi, høstmåned; nämät kaksi syyskuun toivotonta tunturivajeltajaa AR 34; tämmäisina, pimmeinä syyskuitten kuutamattomina sees|öinä 'kirkkaina öinä, jolloin kuu ei paista' AR 39; septemberikuun loppupäivät ja oktooberikuun alkupäivät - - - näinä syyskuitten aikana AR 54

syys|skonto syys|sumu; oli alkanu lykkäähän 'työntää' syys|skonttoo Isonluokan yli. Heti se oli täyttäny Pyssyjoven kuopan 'laakson' KT 273-274

syöđä syödä, å spise

syömä|lepo ruokailu|tauko

säilytys|aitta kivi|huone, lihansäilytys huone KT 395

säilyttää säilyttää, å bevare, beholde; Ei se kyllä niiläkhään [sotavangeilla] kyllä ollu paljon sitä maalista tavara kuljetettavana. Vain henkiriepu. Sen netki näytettiin halluuvan säilyttää KT 312; Heilä oli pakko säilyttää itensä KT 314; KT 395

säilyyt säilyä, pelastua, å holde seg, bli bevart; Heidän onni ja säilyminen oli toisten sotakaveritten käsissä KT 109; Het toivothiin kuitenkin säilyvän KT 314

sänttiin sääntäen; Täyttä laukkaa het pyhithiin 'pyyhkäisivät' kirkon luokale. Sänttiin het laskethiin luokkaa alas ja jatkettiin ressi 'reissua, matkaa' kohdi Pausnientä KT 272

särmi +; Hän [Aaro] oli rauhalinen, keskikokoinen ja vähän särmi mies KT 101

särvythiin särkyivät, ble knust

särvästänny (ottanut ja) särpinyt, syönyt (nopeasti ja ahneesti); «Olisinhan se mieki 'minä|kin' nyt särvästänny hetnet|vellii 'herne|keittoa', jossa uiskeneltais 'uiskentelisi' isot fläskikappalheet 'suuria

läskin|paloja' AR 92

sääri|lummat (no. lomme'tasku') reisi|taskut AR 216

sääski hyttynen, mygg; Ihmisten henki alkoi olla halvempi ko sääsken KT 81

säästelä säästellä, å spare; Ruokatavaraahan täälä piti säästelä KT 167; Kaikkiin 'kaikkien' on pakko säästelä KT 343; Puita ei näet tarvinu säästelä. Niitä heilä oli yllin kyllin KT 377

sölkä selkä, rygg; gen. sölän 'selän'; partit. sölkää 'selkää'; sölälänsä 'selällään'; Ihmiset alethiin herräilehän. Käden sölilä 'käden|selillä' het pyhiskelthiin unet silmistä KT 147

sölkä|laukku (no. rygg|sekk) reppu

sölkä|paini paini, paini|ottelu, bryting (sölkä 'selkä'; painissa vastustaja pyritään 'selättämään'); Äl-Jouni ... voitti kaikki sölkäpainit Hansi-ystävänki kans, - - - Eikä moni poika tohtinukhaan freistata sölkäpainii Äl-Jounin kans 'uskalautunutkaan kokeilemaan Äl-Jounin kanssa painimista' KT 64; «Otamako, pojat, pikku sölkäpainit?» KT 180

sölä- —> sölkä

T

taajohan (saam. dádjut) taajomaan, taajoa 'hullutella, å rote, tøve'; «En mie taajohan kyllä ole noussu.

Minula on vieläki täysi järki.» KT 99; En mie unistele 'näe unta' enkä kestävättömitten kippuin

'kestämättömien kipujen' takia taajo enkä houraakhaan 'houraile|kaan' KT 309

taakala joko ämmänlänget tai kahden kantama korento; ihmistä oli näkyny kantelemassa taakala vettä kaivosta AR 367

taamohan (saam. dápmat 'taamoa, kesyttää, saada kesyksi') taamomaan; Hevosmiehenä hän oli niin rauhalinen, ette hän rauhalisuudella olis pystyny rauhoittelehan ja taamohan vieläpä villihevosenki varsan

KT 101; kaksi kolme taamottuu porohärkkää AR 53

taemaksi taaemmaksi (takana 'bak'), syrjemmälle; taemppaa 'taempana, kauempana'

tahđoskellee tahtoo (kerta toisensa jälkeen, vähän) (tahtoa 'ä ville, ønske'); ko Aaro kerran tahđoskellee KT 119

tahi tai, eller

tahto vilje; omasta hyvästä tahđosta 'vapaaehtoisesti, tietten tahtoen', 'av egen vilje, frivillig'; tahđola 'tietten tahtoen' KT 367

taistela taistella, å slåss, kjempe; pärjäänkö mie yksin taistela näitten näkymättömitten voimiin kans 'näiden näkymättömien mahtien kanssa, näitä näkymättömiä voimia vastaan' KT 165

taitheet taitteet, käännekohdat; historian paaroin taitheet KT 118; valkkeepäisten taitteitten lyöđessä jyristen ja pauhaten rantakallioihin KT 394

taittaa taitaa, voida, å kunne; Saattoi sieltä löyttyyt joku saaphaan jälki Aaronin putaatimaasta. Paljon muuta jälkkee sieltä ei sunkhaan taitanu '(taitanut) saattanut' löyttyyt KT 71

taittanheet taittaneet, katkaisseet; Hyvä oli, ettemä loukanheet ittemme ... Taittanheet jalkkoi 'taittaneet jalkojamme' KT 291

taittuilla särkyä; Etelätuuli oli saannu ... paaroinpäät taittuilehan valkkeina KT 24

taittunu taittunut, murtunut; Jos se jää on taittunu 'murtunut' heidän jalkkoin 'jalkojensa' alla KT 279

taivas himmel; sinä päivänä se [aurinko] paistoi kirkhaana itä|taivhaalta, etelästä ja vestataivhaalta KT 118

taivhaan|valkkeet revontulet, nordlys; AR 35

taivhaan|vaunu Karls|vogn, tähtikuvio Otava AR 104

taka / takkaa takana, taakse, bak; Kuosuvaaran takkaa; Hän jätti senthään ajatukset ittensä taka (taakseen 'piti ajatukset omana salaisuutenaan, ei kertonut niitä muille') KT 73

taka|kontile (kahdelle) taka|kontille, molemmille taka|jaloilleen; hän näki peuran ensistä hyppävän kahdele takakontile KT 85

taka|pää (no. bak|hodet) taka|raivo; harmaa|hyksinen takapää ... koivuntyvvee 'koivunrunkoa' vasten AR 18

takti (no. takt) tahti, lyönti|tiheys; olihan heidänki sydän lisäny taktii KT 68

taktilisesti taktisesti, taktisk

taktikki (no. taktikk) taktiikka; «Nyt se vihollinen kyllä pittää täyttä päätä poltetun maan taktikkii» KT 326

talastelthiin jonkinlainen tapa korjata taittunut suksi AR 353

talja kaadetun eläimen nahka karvoineen, fell, skinn; miehet panthiin [poron] lihat taljoin 'taljojen' sisäle KT 146; het ... levitethiin [poron] taljat sovittamalla monta puukeppii 'muutaman puukepin' karvan puolele niin, ette taljan lihanpuoli tulis levveele ja sitten het hengastethiin taljat puuhun kuivaahan 'kuivumaan' KT 152

tallerkki (no. tallerk) lautanen AR 496

talo hus, gård; talloo 'taloa'

talostella pitää taloa, asuskella, å bo, overnatte; Siinä miehet sitte olthiin talostelheet kalanpyytöaikana KT 19

talvi vinter; talvikhaan 'talvi|kaan'; talvee 'talvea'

talvi|attama talvinen jäätynyt vuonanranta; AR 363

talvi|paikka (> < kesä|laavo); Sen mie [poropaimen] tiedän, ette peret on jäännny talvipaikkaan Kaarasjovent eteläpuolele KT 138

talvi|sija paikka, jossa olemme talven KT 299

Talvi|sijan laatas (no. flate 'laatas, tasanko'); «Kyllä tyskälaisela on vahti sillala ja vielä koulun ulkopuolelaki ja Talvisijan laathaala KT 234; Tietenki tyskäläinen on pannu pakolaiset [Maanalustievan ihmiset] johonki leirhiin. Piian net on Talvisijan laathaala, eli siinä ylipuolela sillä vanhala kentälä KT 296; fangit [maanalustievalaiset] ... viethiin leirhiin Talvisijan laathan ylipuolele KT 311

tammukka (lat. salmo trutta, saam. dápnot) purotaimen, forelli, (ferskvanns)ørret, aure; punaisentäkkäistä 'punalihaista' tammukkaa KT 35; Kerran het olthiin saanheet ison tammukanki muutamasta ojasta 'jostain purosta'. Sen het olthiin paistanheet verekseltä 'tuoreeltaan' KT 331; tunturi|tammukka AR 95; AR 113

tammukka|jätökset tammukan tähteet, resten av ørret; AR 97

tapanu —> tappaat

tapaskelheet tavoitelheet, tuntuneet, pistelleet (kerta toisensa jälkeen); hän ... oli maannu sölälensä 'selällään' ja hyksineulat olthiin tapaskelheet hänen niskakuoppaa AR 39

tapattellee saa surmansa, kuolee; ko ihmistä tapethaan ja tapattellee yhtä mittaa AR 41

tapattuut tapahtua, å skje, hende; mitä oli tapattunnu KT 97; tapattunutta 'tapahtunutta'; tapattuis 'tapahtuisi'; mitä hänele oli tapattunnu 'tapahtunut' KT 165; Mitä se saattais tapattuut tässä jos tyskäläinen tulis KT 186; kattostamassa, mitä sielä [alhaala kylässä] oli tapattumassa eli tapattunnu 'tapahtumassa tai tapahtunut' KT 289; Jotaki tässä häätyi tapattuut AR 183

tapaturmaa (tapaturmaisesti) vahingossa, uten å egentligen ha ment det; Jos työpaasi oli sattunu vaikkapa leikilä eli tapaturmaa sanostahan 'jos työnjohtaja oli sattunut vaikkapa leikillä tai vahingossa laushtamaan' KT 33

tapatuttaat antaa tappaa (itsensä tahallaan), joutua surmattavaksi; Siviili-ihminen tapatuttais tyhä ittensä KT 106; «Mikä se oikheen saattaa olla syynnä 'syynä' siihen, ette ihminen tappaa ja tapatuttaa miljuunittain ommaa syytöntä ja vijatonta kanssaa 'väkeä'?» oli Anni kysely KT 347

taphausten tapausten (tapaus 'hendelse')

tappaat tappaa, surmata, å drepe; tappaat elläimet KT 60: Ihmistä tappavat ja murhaavat joka paikassa AR 18

tappaat (no. å tape) joutua tappiolle, menettää, hävitä; ko se viholinen nyt kerran on pörrääntymässä frontin pohjaisosilta, niin tapanu tyskäläinen lienee tämän valtataistelun 'kun vihollinen kerran nyt on perääntymässä rintaman pohjaisosilta, niin saksalainen taitaa olla hävinnyt tämän valtataistelun' KT 21; tappaissa|ki 'tappiolla ollessaankin, hävitessäänkin'; Aviisista taas ihminen oli saannu lukkeet tyskän voittorikhaasta armeijasta, joka vain voitti vielä tappaissaki 'Sanomalehdestä ihmiset olivat voineet lukea Saksan voitokkaasta armeijasta, joka sen kun voitti vielä häviölle joutuessaankin' KT 21

tapastaat tappaa (nopeasti, tuosta vain); hän [sotahaluinen löitnantti] oli tullu tapastahan tuoin tyskäläisväjen Kukkujänkänsokasta - - - Joku ... sanoi, ettei se sitä sokkaa olis kyllä tyhä otastaat - - - «Niitä se kyllä poika ei olis tyhä tapastaat» AR 231

tappo (no. tap) tappio, vahinko, häviö; Kauhee tappo tämä sotavenheitten vajottaminen onki ollu tyskäläisen vastustajille 'Hirveä menetys tämä sota|laivojen upottaminen onkin ollut saksalaisten vastustajille' KT 81; Se [Narvikin rintaman tapahtumat] oli vishiin ensimmäinen sota, missä voittaja oli periny tapon 'hävinnyt, jäänyt häviölle' KT 245

tarpheen tulleissa tarvittaessa, mikäli tarvittiin, tarpeen tullen, jos tarvittaisiin

tarjeta tulla toimeen palelematta, å ikke fryse, holde varmen; nukkuut ei olis tarjenu 'ei olisi tarjennut nukkuu' KT 10; siinä piti paitasillans tarjeta nukkuut KT 98

tarjoot tarjota, å tilby; Hänelä ei ollu mithään tarjoot 'tarjota mitään' miehile AR 224

tartattaat tarttua kiinni; Mies saattoi puđota 'kaatua' silmä lens, ko jalka sattui tartattaat puun juurheen eli johonki puun|okshaan, joka oli maassa KT 338

tarttuut tarttua, ottaa kiinni, å sette seg fast i noe; Joka loukosta 'nurkasta' saattais iso koura tarttuut

niskhaan, ajatteli pimmeenarka Are KT 176

tartuskella tarttua (kerta toisensa jälkeen); Housun suut mies oli pistänyt huolettomasti saaphaitten varshiin 'saappaanvarsiin', ko net muutoin tartuskelthiin skierrin okshiin 'kun ne muuten tahtoivat tarttua vaivaiskoivun oksiin kiinni' KT 64

tarvet tarve, behov; tarpheet; Nythän oli silmhäänpistävä tarvet 'nythän oli ilmeinen tarve' KT 14; Oli sitte tarvet ollu isompi eli pienempi, niin naapurilta het olthiin hakenheet appuu KT 356

tarvitti tarvitsi, oli tarpeen; met tarvittimma 'me tarvitsimme', 'vi hadde behov, trengte'

tarvunu (ei) tarvinnut; vettä täälä ei tarvunu säästelä KT 77

Taunu|saari saam. Dávne|suolu, no. Tanesøy AR 271

tavara|lujettelu tavara|luettelo, vare|liste

tavaran|vaanuus tavara|pula —> vaanuus

tavara|ton tavara|pula, tavaroiden puuttuminen; sotavuossiin tavarattomana aikana KT 93

tavoskeli takoi (kerta toisensa jälkeen); Yksi tavoskeli vielä pyssyn pyrstölä 'pyssyn|perällä' sitä [uunia] KT 292

tavus tausta, takapuoli, bakside; Kaukhainen tunturin tavus oli ihanaa, kaunista maata KT 96; Heidän surkkee maailma oli Kuosuvaaran tavus KT 207

teemhaan teemaan (teema 'puheen|aihe', no. tema); [miehet] siirrythiin toisheen teemhaan. Puhheen aihetta heilä oli KT 220

tee|roskat KT 188

tehđä tehdä, å gjøre; Syksy se näkkyy tekemässä tulloo 'syksy näyttää olevan tekemässä tuloaan' KT 48; joka nukkuu ei tehe synttii 'tee syntii' KT 99; mitä nuoit ruvannouttajat tehđään 'tekevät' KT 84; Niin ihmiset tehthiinki '(tehtiin|kin) tekivät|kin' KT 82; talvee se kuuluu tekkevän KT 202; mitä met nyt tehemä? KT 208; Hyvvää työtä sie juuri tehit siinä, Iisakki KT 321

teheskellä tehdä (pikku hiljaa), puuhailla; Ihmiset teheskelthiin työtä ja samassa het puhuskelthiin entisestä aijasta KT 80; Hänen tapana oliki puhuskella yksin, ko hän oli toimimassa 'toimittamassa, tekemässä' jotaki. Anni emäntä puhuskeli aina siitä, mitä hän teheskeli KT 153

tekaissu tekaissut, tehnyt, laittanut (nopeasti)

tekkijä tekijä, en som gjør, faktor; Joku uskoi vielä 'jopa' isomphaanki tekkijhään ko tyskäläinen oli, eli joku muu maallinen tekkijä oli KT 298

teko teko, gjerning, handling; tevoista 'teoista'; Hänen [Annin] mielestä tämmäinen pahoinpitely on kauhistuttavaa tekkoo '(tekoa) hirveä teko' KT 300; hän ajatteli ihmistä ja ihmisten tekkoi 'tekoja' ja töitä KT 400

telefooni (no. telefon) puhelin; Telefooni oli tullu vasta 1900-luvun alkupuolela KT 357

telefooni|linjat puhelin|linjat

telegraafi|linja työnkuvausta puhelinlinjan rakennustöistä; AR 101-104

telttä telt; fineeri|teltoit'vaneeri|teltoja'; fineeri|telthaan KT 311; telttä|tuuki'telttä|kangas' KT 385

temmastaat temmata (nopeasti); AR 45

temphuin temppuihin (temppeu'knepp, kunst, trikk'); [Iisakki suunnittelee jotain yllätystä] ajan kuluksi, jos sitte olis oikeen kulutella mitattuu aikkaa tyyhiin temphuin KT 133

temppais tempaisi, otti nopeasti (pois); het temmathiin housunsuut alas KT 51; uni oli alkanu

temppaahan miehen omhaan helmhaan'alkanut temmata miehen helmaansa' KT 161

teno (saam. deatnu) suuri joki, kymi, virta, stor elv, flod; AR 142

Teno saam. Deatnu, no. Tana; Tenhoon päin'Tenon suuntaan'; Tenhoon heidän piti päästä jo sinä päivänä - - - Rastikaisa oli tiennäyttäjännä oikeen käden puolela. Ja Leavvajoki ensimmäinen

olestamapaikka'pysähdyspaikka' KT 287; Teno on ainua'ainoa' paikka, mihin saattais päästä KT 328

Teno|joki Tanaelva; Tenojovent sillanpäässä KT 60; Tenojovent|lakso KT 298

tenon|lakso AR 188

teppuissa teppua, ruskolevää keräämässä (karjan ruuaksi, maan höystöksi); Papan kans hän [Pikkupoika]

oli taas käyny merelä kalassa, teppuissa ja stuoloissa'stuollo-levää keräämässä', ja muutamisti vielä

linnuissaki KT 53 —> stuoloissa

teppu|liukhaishiin ranta|kivhiin 'levitä liukkaisiin' AR 430

termomeetteri (no. termo|meter) lämpö|mittari

teroittaaat terästä (katsettaan), å skjerpe (blikket); Mies koitti teroittaaat silmät, ette hän näkis paremin tässä sakkeessa säässä KT 128

terva|sivakat tervatut sukset AR 141

tervet terve, hengissä, ehyt, kunnossa, vahingoittumaton; sie olet taas tervet AR 204

tervheenä terveenä, saam. dearvan; Mannet dearvan'menkää terveenä, näkemiin (teille)', Báze dearvan'jää

terveenä, näkemiin (sinulle); «Ja menkkää tervheenä,» lisäis'lisäsi' hän [poropaimen] vielä omala kielelä.

«Jää sieki tervheenä!» KT 138; KT 392

tervheys terveys, helse; AR 105

tiainen (lat. parus, mm. hömö|tiainen, lapin|tiainen, tali|tiainen) meis; legenda maailman pienimmästä

tiaisesta ja vuoresta KT 132

tiedenkään (ei) tieten|kään, tiettävästi ei, selvsagt ikke

tiedon|ankara (saam. ángir'innokas, ankara, sinnikäs') tiedon|haluinen, vite|begjærlig; joku

tiedon|ankara tyskän lenttäjä KT 12; [Kuosuvaarasta] Alaspäin jokkeeki [Pyssyjokea] oli ... pitkä

joventlakso, joka veis tiedon|ankaran ihmisen kiini'aina' Pyssyjovent poltethuun kotikyllään asti KT 185;

AR 179

tiedon|halu tiedonhalu, vitebegjær; Tiedonhalu yllytti ihmisen vielä 'jopa' korkkeiman kaisanki lajele KT 190

tiedustella tiedustella, kysyä KT 115

tieheensä tiehensä; meni tieheensä KT 229

tienastahan rahhaa tienaamaan rahaa; het olthiin tienanheet rahhaa perheele

tienasti (no. å tjene 'ha inntekter') tienesti, tulot; AR 85

tienasti|työ tienesti|työ, rahan|alainen työ, palkka|työ; ko tienastityötä ei löytyny mishään eli misthään KT 80

tien|mukka tien|mutka, tienkaarre; tienmukassa 'tien|mutkassa'

tieraila leikkiä, leikkiskellä, å leke; Lapsetkhaan ei saanheet tieraila ja meluskella 'pitää melua, metelöidä' AR 20; Anni-mamma oli käskeny Soffi-tyttären otastaat pikkusisarensa ja mennä ulos tieraillehan AR 42

tieraskelehanki leikkimään|kin; (opettaja) oli tullu tieraskelehanki vielä heidän kans KT 198

tieto kunnskap, informasjon; tiettoo 'tietoa'; Tiettoin 'tietojen' kans AR 188; tiettoi 'tietoja' AT 190; tiedot 'tiedot' AR 190

tieto|palanen tiedon|muru, tiedon|sirpale

tietyssäkhään tiettyvissä; Rauhaa ja ystävyyttä ei ollut tietyssäkhään AR 195

tietyvissä (ei ollut) tiedossa, ei ollut hajuakaan, aavistustakaan; Ja ainahan met tulima toimheen silloinki; vieläpä raskhainaki aikoina, ko rahhaa ei ollu tiettyvissäkhään 'kun rahasta ei ollut tietoa|kaan' KT 80; Appuu ei ollu tiettyvissä KT 207

tiettäät tietää, å vite; jokhainen tietää 'tietää'; het tiethiin ette 'he tiesivät että'; Kuka tietää 'Kuka ties' KT 12; tiesi minkä 'ties minkä' vaaran takana KT 20; (het) olthiin tienheetki 'he olivat tienneet|kin'; het ei tienheetkhään 'he eivät tienneet|kään'; ettei ihminen koskhaan saattanu tietttäät, mitä hänele sattuis tulla KT 83; Aaro sanoi tietänheen 'tietäneensä', ette het heti saatais ruokkaa KT 90

tieva (saam. dievvá) kunnas, kumpu, (joka suunnalle viettävä pyöreä) kukkula, (rund) haug

tihhee tiheä, tett; tihheetä mettää 'tiheää metsää'; tihheesheen 'tiheään, tiheästi'; tihheesti 'tiheästi, tiheään'; tihheessä risukossa 'i tett krattskog'

tiima (no. time) tunti; Täälä pitiki aina elläät päivän kerralla 'päivä kerrallaan', eli paremin vielä, tiiman kerralla '(tunti kerrallaan) hetkestä hetkeen' KT 91; Vaphauden tiima 'vapauden hetki' oli koittunu 'koittanut' KT 284; Tiimoi '(tiimoja) tunteja' kului AR 16

tiima|kausiksi tunti|kausiksi, i timevis

tiimoittain tuntikaupalla, monta tuntia, i timevis, flere timer; Tiimoittain toiset olthiin jo odotelheet heitä KT 160

tiiveltähän †; het menthiin tiiveltähän sinne maailman methiin ja tunturille KT 150; met ... jotka jäämmä tänne tiiveltähän KT 173

tikattu jää|tie kepeillä merkitty jää|tie; silloin ko hän [Pikkupoika] oli kävely mammansa kans käsi kädessä talvista hevostietä, tikattu jäätietä, poikki joven kothiin KT 53; tikkaili 'merkitsi kepeillä, tikoilla' ... talvitien AR 137

tikka (saam. dihká) tien merkinä oleva keppi, veimerke

Tikkal|joki saam. Dikkal|johka, Pyssyjokeen vasemmalta laskeva joki, Aittirudosta 3-4 kilometriä yläjuoksulle päin; KT 336; AR 408

Tikkal|joven|suvanto AR 77; AR 410

tila tilanne, olot, situasjon, forhold; aika, tilaisuus, tid; näissä kurjissa tiloissa 'oloissa' KT 145; offiseeri ... oli kattonu oman tilan mahđottomaksi KT 163; Iisakki muisti Norjan jäänheen samanlaisheen tilhaan 'tilanteeseen [jossa ei ollut muuta vaihtoehtoa]' Napoleonin sottiin 'sotien' aikana KT 221; sinula se nyt ei olekhaan tillaa 'aikaa' kuunnela mitä mie sanon AR 18; Ihmisellä pittää olla luja usko siihen, ette hän pärjjäis vielä vaikkeissaki tiloissa AR 31

tilja (no. tilje) pohjalauta, tralli, brett til å trå på i bunnen av en liten båt

tinastelthiin (tina 'tenn') tinasivat AR 102

tirskutteli tirskui; nauraat vielä tirskutteli KT 38

tivis tiivis, tett

tođela itse asiassa, toden totta; Piian se tođela ei ollukhaan niin painava kysymys kenelekhään 'ehkäpä se itse asiassa ei ollutkaan kenellekään niin painava kysymys' KT 26

tođelthiin toteltiin, tottelivat AR 103

tohđita —> tohtiit

tohđan (no. tofte 'tuhto') tuhdon; Yhden tohđan vieressä näkyi vielä onkomonkiki 'jopa onkimis|onki|kin', lauttoin saumhaan 'lautojen saumaan' pistettynä AR 272

tohtiit tohtia, uskaltaa, å tore, våge; Iisakille poika tohti muistela 'uskalsi kertoa', ette oli parkunu 'itkenyt ääneen' KT 61; jos hän tohtis lähteet 'mikäli hän uskaltaisi lähteä' KT 67; Ruokkaa miehet olthiin - - - ottanheet siitä, mistä joku toinen poika ei olis tohtinu lähteet ottahan KT 107; Eikö net tohđita? 'Eivätkö he uskalla' KT 126; Mitä tässä oikheen pitäis sannoot, eli tohtiit sannoot KT 388

toimen|pito toimen|pide, puuha, yritys; Kylmästä kangistuneila sormila mies kynsiskeli pois jäätynyttä slattaa, jota nyt tuli kaatamalla, niin ettei hänen toimenpito auttanukhaan paljon KT 128

toimheen|tulo (toimeen|tuleminen 'pärjääminen'); Anni ... oli huolissa 'huolissaan' nuoitien ihmisten toimheentulosta 'siitä miten nuo ihmiset tulevat toimeen' KT 73; Heiđän toimheentulo ja hyvinvointi KT

76

toimi puuha, työ, tekeminen, gjøremål, syssel, tiltak; Hänelä [Iisakilla] oli paljon tointa ajatuksiin kans KT 43; millä laila hän tuli toimheen 'miten hän selvisi' sielä luodisatheessa KT 67; Aamun valjetessa alkoi taas touhuu ja tointa kodan turvetseiniin sisäpuolela KT 77

toimiit toimia, tehdä työtä, menetellä, å fungere, virke, gjøre; Nyt oli pakko toimiit, sillä KT 69; Millä laila tulis toisten toimiit, jos KT 39

toimittaa toimittaa, tehdä, å besørge, utføre; Hiljainen toimi jatkui. Jokhainen tiesi, mitä hänen tuli toimittaa KT 82

toiselekymmenelle toisella kymmenellä, yli kymmenvuotias

toivet toive, toivo, ønske, forhåpning

toivo håp; vieras tullee ja vieras mennee, sydän toivoo täynnä. Vielä silloinki ihminen toivoo ko toivoo'toivoa' ei näytä ennää olemassakhaan 'ei näy olevan (olemassakaan)'. Näittenki kahden miehen sydämässä eli toivo siihen, ette ihminen parantais ittensä tavat KT 287; Toivossa ja toivola ihmiset elethiin päivästä toisheen ja viikosta toisheen AR 82

toivoot toivoa, å håpe; Heti kuosuvaarantakalaiset päästäis siirtyhän toivothuun kotipaikkaan 'kuosuvaarantakalaiset pääsisivät kohta siirtymään (toivottuun) kaipaamalleen kotiseudulle' KT 102; Sillä 'siksi' heilä tuliski elläät aina päivän kerrala ja toivoot ette huomispäivänä tapattuis taas joku ihmet KT 306

toivoskelthiin toivoskelivat AR 82

tokka joukko, flokk; ihmis|tokka

toljana typerys; se tomppelin toljana KT 103; Etkö sie toljana näje, ette tyskäläinen on valmis 'lopussa, kaputt' KT 232

tomhaattanu tulla tupsahtanut, jysähtänyt, tömähtänyt; Yön|aikana oli tomhaattanu kymmenen senttii verestä vittii 'uutta (kuivaa) lunta' KT 289

tonget (no. tong) tongit, pihdit; Kylän rauttii 'seppä' toimi hammaslääkinä. Hänelä ko olthiin tonget, pajatonget kyllä - - - Mustila pajatongila KT 357

tontilta (tontuilta) typeryksiltä (saam. stállu 'staalo, peikko, tomte'); etten mie elläimiitä saattanu pärjätä 'eläimiä pystynyt pelastamaan' nuoilta tontilta [saksalaisilta] KT 346

tooma (no. tom / taum 'snor, snøre') köysi, siima, onki; hamppu|tooma AR 96; hoikeman tooman pääsi 'päässä' näkyi vielä saidan|uistinki syöttinens, vaila puolta meetterii pitkän jäniksen|ansa|langan päässä AR 272

topata (no. å stoppe) pysähdyttää, estää, å få til å stoppe; «Olisin pitäny kovasti kielttäät heidät lästemästä. Topata net menemästä sinne surmhaan '(surmaan) kuolemaan' KT 191

Torjun kalamatala —> Kaljalkan|nuora

Torjun|nuora + (nuora); «Muistatko sie, Aaroni, ko met Torjun|nuorassa lastasimma venheen saidala, niin ette vesi nousi kohta riippoin tasala,» kysyi Juhan-Petteri kerran KT 358

torruva toruva, haukkuva, moittiva (torua 'å skjenne, skjelle'); tuota torruvaa ämmää hän ei muistanu AR 40

tortti (saam. dorte, doarta) rukki; spinnerokk; AR 415

torvon (no. dorg 'fiskesnøre med kroker til å slepe etter båten') pitkäsiima; Ei pojat tarvinu muuta ko laskettaat torvon ja yhtä mittaa vetelä kallaa yli riipan 'Ei pojat tarvinnut kuin laskea pitkäsiima ja vedellä yhtä mittaa kaloja veneen laidan yli' KT 23

tosin todellakin, totta tosiaan, virkelig; Kođan väki oliki tosin noussu KT 88; Tunturi oli tosin sillee 'todella sileä' KT 120

totela totella, å adlyde; tottelehan 'tottelemaan'

totteehan toteamaan (todeta 'å konstatere, fastslå'); Äl-Jouni oli joutunu totteehan, ettei se tyskäläinen vieläkhään ollu oppinu ampuhan KT 319

tottuus totuus, sannhet

traani|kolla tranlampe, (kala)öljy|tuikku; parafiinilampun eli traanikollan hämärässä loistossa, ko kaikki loukot jääthiin lampun valon ulkosyrjhään 'parafiinilampun tai traanilampun hämärässä loisteessa, kun kaikki nurkat jäivät lampun valon ulkopuolelle (ulottumattomiin)' KT 31; AR 244

traasuinen (no. trase 'riepeu, rääsy') ryysyinen, ryysyihin pukeutunut; Näin pilkailthiin miehet ... pörrääntyvää, veristä ja traasuista viholista KT 105

traasu|vaatheilta risaisia vaatteita, ryysyjä KT 340

trolli (no. troll) peikko, pöläke, mörkö; «Siinä missä mamma on, siinä ei saata olla trollii,» oli hän [Pikkupoika] aina sanonu KT 53; [kuosuvaarantakalaisista] Net laiskat trollit ei viittinheet alkkaatkhaan koristella 'eivät viitsineet alkaa|kaan siivoilla' kođin ulkopuolta KT 150; Paljosta muustaki siinä puhuskelthiin, Skinskin trolliista. Aarnihauđoista KT 197

Tromshaan Tromssaan, til Tromsø

troppa (no. tropp) jaos, osasto; AR 436

Trygvee KT 102

trässi (engl. dress); battle|dress (sotilas)puku; AR 281

tsjudi venäläinen ryöstöretkeläinen 1700-luvulaa Pohjois-Norjassa AR 518

Tšappirjoven|lalvalaiset: Rudon isäntä Jouni, Hansin eno; Jounin emäntä KT 325

Tšappir|joki saam. Čahppil|johka; Tšappir|joven lalva ('latva, yläjuoksu'), yksi paikoista, joissa Pyssyjoen pakolaisia oli KT 40; —> Ailigaisen uoma; [Maanalustievan kuoppa, Paksassokan kuru] Ylösmenneissä het käväisthiin vielä kattostamassa, millä laila Tšappirjoven lalvala ellävät 'elävät'. Sielä ei vailunu muuta

ko ruokkaa KT 289; Vasta ko Tuorisvaaran järvi alkoi näkyhän heidän oikeela puolela, huusi Hansi, aikkoissa kevittää 'aikoen keventää' vähän tätä raskasmielisyyttä: «Emmäkö met pojat käväise vielä Tšappirjoven sisälä» - - - Hansin ... ajatus hyväksyttiin ... Iisakki kääntyi vesta|etelhään 'lounaaseen', ja ... miehet ... (325) «käväisthiin», niin ko Hansi oli huutanu heile, Tšappirjoven lalvala Jounin kylässä 'kylässä Jounin luona' KT 324-325; Likele puolentoista tiimaa miehet kävelthiin alas Luovinjuoskinkurruu, jonka vestapäästä het käännnythiin etelhään päin ja laskethiin Tšappirjoven sisäle, Punaisen pahdan alle KT 325; het panthiin kävelehän tunturille pitkää ja pystöö Tšappirjoven luokkaa. Luovinjuoskin laksoo het nulkkailthiin ylös pöräkkäin KT 326

Tšappir|vaara (saam. Čahppil|värri) Tšahppirjoen ja Tuorisjoen välissäoleve tunturi; ko het päästhiin Tšappirvaaran idänpuolele. Siitä het löydethiin yksinäisen poron, jonka het ammuthiin KT 354

Tšohka|rassa saam. Čohka|rásša; Vuononpörästä, muutaman miilan etelhään päin, näkky 1139:n meetterin korkkee Tšohkarassa kaikessa mahtavuudessa. Talvela se on valkkeissa, kesälä taas harmaajissa vaatheissa, tämä tunturitten kuningas KT 8

tšorrakka (saam. čora) parttio, sorrakka, pienehkö lauma poroja KT 138

Tšudī|joki, saam. Čude|johka KT 7; AR 54

Tšudī|lakso AR 53

Tšudī|järvi Jussa ja Piera lähdethiin noppeimiten käväisehän Tšudījärvelä. «Sielähän se meilä on muutamassa kivijuovassa monessa tynnyrissä kesälä korjattuu suolarautuu,» sanoi Piera. Niitä het meinathiin nouđastaat 'aikoivat mennä noutamaan, hakemaan (nopeasti)' ruvaksi eli ruvanlisäksi AR 100

Tšuolmi|järvi AR 77

Tšuolmi|vaara AR 56; AR 76

tuhan tuhkan (tuhka 'aske')

tukaista pökätä, pistää, laittaa; Kauppamiehen hyväntahtoinen emäntä pisti vielä pienen karamällipussinki lapsile, tukaisi pussin ostajan lumhaan [lumma 'tasku, lomme'], ko mies lähti kothiin KT 57; Hän oli ... tukaissu viimisen leivän laukhuun KT 179

tukithiin tunkivat, työntyivät; het ... tukithiin läpi sakkeita paivukoita KT 179; tukkimalla 'tunkemalla' KT 402

tulitikku|loođa tulitikku|laatikko, -aski

tulitikku|äski (no. fyrstikk|eske) tulitikku|laatikko, -aski

tullaa tulla, å bli, komme; AR 120

tulla sanohan sattua sanomaan, tulla sanoneeksi; Korkkeudesta het ei sattunheet tulla sanohan sannaakhaan 'korkeudesta he eivät sattumalta tulleet sanoneeksi sanaakaan' KT 26

tulleissa tullessa, tultaessa; Kothaan tulleissa ihmiset huomathiin KT 84

tulleva tuleva, blivende, kommende

tulleva aika tulevaisuus, framtid; tullevalla ajalla olis heile paljonki hyvää helmassa 'framtiden skulle ha mye godt for dem i sitt skjøde' KT 28; tullevasta ajasta 'tulevasta ajasta, tulevaisuudesta'

tullevaisuus tulevaisuus, framtid; tullevaisuuden toivo

tullija tulija, han som kom dit (tulla 'å komme')

tulvais tulvi (tulvia 'å flomme'); Miestä ja vaunuu tulvais [kruununtietä pitkin] lakkaamatta vuonon pörhään päin KT 225; Kysymykset tulvithiin 'tulvivat' taas hänen päähän KT 321

tulvimille / tulvile tulvaksi asti, äärimmilleen (ja ylikin); Kapteinin viha oli noussu tulvimille, hän oli uhanu katkaista mieheltä kurkun KT 232; Kysymykset ja eppäily täytti tulvile heidän alakuloisen mielen KT 275

tumppu (no. stomp 'surbrød') hapanleipä; Kuka täälä olis semmoinen hirmuinen noita, ette hän tekaisis 'tekaisisi, tekisi nopeasti' meile vereksen tumpun ('tuoreen hapanleivän') kivistä? KT 84; Leippää het vielä syöthiin ... Tyskän sotamiehen syyryy tumppuu se oli KT 126

tunnet tunne, følelse; Anni tunki olon huonoksi. Rinnan alle tuli kuvottava tunnet 'oksettava tunne' ... hän pyyhkäisi juoksujalkkaa ulos ja tyyhensi juuri syötyn ruvan puun juurele KT 253

tunnettu tuttu, kjent

tunnustaja tunnustelija, tiedustelija, speider KT 163

tunteet tuntea, å kjenne, føle; Ei se tyskäläinen taida tunteet paljon armoo KT 290

tuntuviita tuntuvia; kylmältä tuntuviita vesipisaroita KT 247

tunturi fjell; tunturitten 'tunturien'; tunturiista 'tuntureista'

Tunturi|joki (kartta: saam. Duottar|johka, kv. Tunturin|joki) —> Puoltša

tunturi|kannoi (tunturikanoja) kiirunoita; AR 407

Tunturin|alus Tuorisvaaran juuren pohjois-luoteinen alue, Kukkuvaaran eteläpuolella; Tunturin|alle KT 51; Keinolupon kautta het käännnythiin vestas 'länteen', ... ja laskethiin alas loivaa koivupensasrinnettä kiini 'aina' Tunturinaluksen hilla- ja luhtajänkkiin ranthaan 'luo, reunaan' KT 56; Tuorisvaaran päältä miehet lähðethiin laskeskelehan viinthoon alas vaaran pystönlaista koivurinnettä ja kävelthiin taas Tuorisvaaran lanton idänpuolta ja laskethiin Tunturinalle. Pöräkkäin het tulthiin poikki luhta- ja hillajänkät ja nousthiin Soron päälle KT 175; —> Paksassokka KT 231

Tunturinalus|jänkkä, saam. Duoddarvuoles|jeaggi

tunturin sölkä 'tunturin selkä, (pitkänomainen) tunturin laki'; ko miehet päästhiin korkkeimalle tunturin söläle KT 42

tunturi|skierri tunturilla kasvava vaivaiskoivu —> skierri

tuoda tuoda, å hente; ette het tuotais 'että he toisivat' jotaki syömistä KT 100

tuohi never; ennen se mie [honka] miehen lämmitän, ennen ko sie [tuohi]kivrin käyrin menet» KT 343

tuohi|kerta tuohi|kerros, kerros tuohta (tuohi 'never', kerros 'lager')

tuohi|käyläkkö tuohesta tehty, sangalla varustettu kanto|astia; AR 100; AR 217

tuoi tuo 'den der, det der'; muistamatta ... tuoin 'noiden' kahden Jounin pilkkasanoi KT 148

tuomio dom; Mihin maailman ihmisjoukko on syylistyny 'syylistynyt, tehnyt itsensä syyppääksi', ette se pitäis ansaita tällaisen tuomion jo elläissä täällä ajassa KT 301 —> aika

tuon|puolilaiset joen toisella puolella asuvat, de som bor på andre siden av elva; Kaikila heilä oli jäännömmä väkkee sinne johonki Pyssyjoven methiin. Mihinkhөөn 'mihin|köhän' net tuonpuolilaiset olthiin joutunheet? KT 124; tuo äsköinen ajatus tuonpuolilaisista oli kiussavan likelä 'häiritsevän lähellä' KT 126; Tuonpuolilaisten heinäladot net kyllä ennen saattavat olla palamassa KT 227

Tuoris|joki, saam. Doares|johka, no. Tverr|elva; se alkaa Tšappirvaaralta (saam. Čahppilvárri), juoksee etelästä pohjoiseen, laskee Pyssyjoven alajuoksulle lähelle kylän keskustaa; Keinolupon päälle kaverukset olestuthiin syömhään - - - sitte he kävelthiin yli Tuorisvaaran, käännnythiin etelhään Tuorisjokireikkää ja nousthiin aukkeele, lamule tunturille. Kauvoin het viivythiin tunturilla. Vasta viiden aikana toisena aamuna miehet päästhiin kodale KT 111; Pienessä rutopaikkasessa joven itärannala KT 320; Taas het [Jussa ja Soffi] kaaletthiin Tuorisjoven ja kävelthiin vähän pohjaisempaa ko äsköin. Nyt het tulthiin Antonin|niityle, syvhään puukurhuun 'syvään, puitakaasvavaan kuruun', jonka ylipäässä oli Antonin niitty|kammiki. Siihen het jääthiin yöksi AR 91

Tuorisjoven autzii (saam. ávzi 'rotko, autsi') KT 47

Tuoris|vaara, saam. Doares|várri, no. Tverr|fjellet; Tuorisvaaran ikivanha ihmisten ja elläimitten käimätie - - - se kierteli Tuorisvaaran itärinnettä pohjaisheen ja Keinoluppoo vestas päin 'lanteen päin' - - - Polku - - - kääntyi kylhään päin Keinolupon kautta. Siitä se kuorais Tuorisvaaran rinnettä alas Tunturinalle ja kyytitti kulkkijan kiini kylhään saakka KT 51; Tuorisvaaran korkkeimalle lajele [Tuorisvaaran korkein laki, sen huippu on 465 metrin korkeudessa], mistä ihminen olis nähny kylän ja kylä olis näkyny hyvin KT 52; Ko miehet päästhiin Tuorisvaaran alle 'juurelle' KT 111; [ruvanhakkijat] panthiin taas [toinen käynti alhaalla kylässä] kävelehän ylös Kuosujoven lakson etelänpuolta rajattoman lamun tunturin päälle. Levättämättä miehet jatkathiin kävelemistä kiini Tuorisvaaran päälle KT 174; —> Tunturin|alla; (Keinoluppoo päin) Päiväksi miehet siirrythiin ylömäksi tunturin kuopan sakheesheen puijikkhoon melkkeinpä kiini Tuorisvaaran päälle. Siitä oli hyvä nähdä. Itte siitä ei näkyny KT 236; KT 288; KT 293; KT 318

Tuorisvaaran lantto —> Tunturin|alla

tuosta tästä siellä täällä

tupaka|ton jolla ei ole tupakkaa, tupakoima|ton, ikke-røyker

tupa|sija talon paikka; tuota poltettuu tupasijjaa KT 106

tuppi|veitti puukko, (punakahvainen ruotsalainen) Mora|puukko; Moran tuppiveitti ei sopinu niin hyvin tähän työhön KT 151

turha hyödytön, tarpeeton, unyttig, nytteløs, bortkastet; turhata hän ei jääny ajattelehan KT 34; Hänele se oli turhata puhetta 'Hänestä se oli joutavaa puhetta' KT 200; puhhuut turhata 'puhua turhia'

turphee- — > turvet

turpheen|leikkaajat de som skjærer torv; ko vain turpheen|leikkaajat tyhä olis kerinheet leikkaahan niitä 'vain olisivat ehtineet leikata niitä' KT 94

turpheen|longottaja turpeitten|nostaja, -irroittelija; sieltä taempaa kuului muutaman turpheen|longottajan ääni KT 80

turpheen tasala (turpeen tasalle); Suuresti sivistynheen tyskän kansan moraali oli puodonu turpheen tasala 'maan tasalle, niin alas kuin vain voi pudota' KT 23

turska (lat. gadus morrhua) torsk; pikkuisessa aikkaa het vedästethiin keskisiessin ja pöräskotin juuri täynä turskaa AR 471; kala oli tullu. Nälkäaika oli loppunu 472

turskan onkkijat turskanonkijat, turskan kalastajat KT 224

turskan vaado —> pyytöneuvot

turvalinen turvallinen, trygg, sikker; Mettä oli turvalinen KT 95

turvet turve, torv; Kota sai ... turpheela 'turpeella' iilatut, loivat seinät, ensi päivänä tosin vain yhdenkertaisen turpheen, josta heinänpuoli kääntyi sisälepäin KT 28

turvet|iila turve|kerros; Jälkhiinpäin saattais ... vahvenella seinät vaikka monenkertai|sellaki turvetiilala KT 28

turvet|kattoinen turvekatolla varustettu; Turvetkattoinen hirsitalo KT 176

turvet|kota turvekota, kammi, torvhytte, gamme; kodan rakentaminen KT 26-29; turvet|kodan het kyllä saatethiin pistää pysthөөn KT 19; turvet|kottaa; turvet|koddissa

tutisseva tutiseva, vapiseva, värisevä, skelvende; Näin puhuskeli vanha mies tutissevalla äänelä KT 229

tutkiit tutkia, å granske, undersøke; het tutkithiin 'he tutkivat' KT 53

tutkiskella studere, undersøke; Eikä het sitä sen enemppää tutkiskelheetkhaan KT 53; hän [Are] tutkiskeli ja vähän vielä ihhailiki 'ihaili|kin' tuota vahvaa miestä [Iisakkia] KT 67

tuttava tuttu ihminen, kjenning; Heilä oli kyllä tuttaviita 'tuttavia' Tenossa KT 328

tutustuut tutustua, å bli kjent med; hän haluis tutustuut vähän Kuosuvaarhaan KT 119; Nyt se kuitenkin olis mahdollista tutustuut järvheen, ette toisen kerran tietäis minkälainen se on KT 130

tuvala (tuvalla); Tuvala ei tosin ollu ollu panemista laukhuun 'Kotona, kotitalossa ei todellakaan ollut ollut laukkuun panemista, mitä panna laukkuun' KT 93

tydy- —> tyttyyt

tydyttänny (tyydyttänyt) tehnyt kylläiseksi; Ei se ruokapalanen antanu niin paljon voimaa heile eli tydyttänny heitä KT 73

tydyttävä tyydyttävä, tilfredstillende

tyhensi (hän) tyhjensi

tyhä vain, pelkkä, bare, kun; Ko net viholiset vain tyhä mentäis KT 16; Sitte het menthiin levole vatta tyyhänä 'tyhjin vatsoin'. Tyhä suolet jääthiin korisehan 'Suolet vain jäivät kurisemaan' KT 85; ruokkaa ei ollu tyhä löyttää't ei niin vain löytänyt(kään)' KT 184; Kaikki oli tyhä 'pelkkää' vastoinkäyntti KT 215

tyhä vain, yhä, enda, fortsatt; Usko omhiin voimhiin oli luja. Ja se tyhä lujeni. KT 20; Äl-Jouni oli tyhä ja aina luja KT 67

tykätä (ru. tycke 'pitää, å like') tykätä, pitää; tykkäis '(hän) tykkäsi, piti'; tykkäiski 'tykkäsi|kin, piti|kin'

tyskä (no. tysk) saksalainen; Saksa; **Tyskän maa** Deutsch|land, Saksan maa, Saksa, Tyskland; Tyskän (ulko- ja sisä-) politikki KT 303; Pois. Pois! Pois nuoista viholisen tyskäläisistä. Net net kyllä saatais mennä vaikka ... Tyskhään. Heidän tähden kyllä 'kyllä heidän puolestaan'. Ihmiset ei kaivanheet heitä AR 185

tyskäläinen (no. tysker, tysk) saksalainen

tyskäläis|punkkerit saksalaisten bunkkerit; Kukkujänskänsokan tyskäläispunkkerit ja vahdit KT 39

tyttyyt tyytyä, olla tyytyväinen, alistua, å nøye seg med; Vähhään het olthiin tydynheet KT 11; Siihen [kuivaan leipäpalaan] ... oli syöjän pakko tyttyyt KT 73; Ihmisen oli pakko tyttyyt siihen, mitä aina oli KT 379; Eikä hänen silmät tytyynheet 'saaneet kylläkseen' AR 123

tytyväinen tyytyväinen, fornøyd

tytär tyttö, jente; Mies [Äl-Jouni] oli ... nähny kaunhiin pyssyjokilais|tyttären ja rakastunnu pörin pohjin tytär|lapsheen KT 65

tyvi puun tai pensaan juuri, rotende, runko, trestamme; penshaan tyvele 'pensaan juurelle' KT 80; Hän [Anni] pyyhkäisi valkkeen koivun tyvveeki 'runkoa?' toisela kädelä, kattosti kämmentä ja näki, ette se oli juuri 'aivan' puhdas KT 237; hän istatti puun juurele ja itki ..., selkkää nojaten puun tyvvee vasten KT 255; hän ... hiihteli hitaasti tummiin, kuiva|oksaisten koivuun synkkiin tyvviin välillä 'runkojen välistä' iltapäivän sinisessä valossa KT 405

tyvi|hammas poskihammas (juurineen) KT 357

tyyhensi (se, hän) tyhjensi; Kaikki viholinen tyyhensi vettäissä sotaväjen Pohjais-Suomesta 'Vihollinen tyhjensi kaiken vetäessään joukot pois Pohjois-Suomesta' KT 22

tyyhenästäny tyhjentänyt (nopeasti); peuranpyyttäjä katois 'katosi' ulos varsin ko 'heti kun' hän oli tyyhenästäny kaffikupin KT 89

tyyhin käsin tyhjin käsin, med tomme hender

tyyhä tyhjä, pelkkä, vain, tom, blank, bare, ikke annet enn; Tyyhä ei täytä vattaa 'tyhjä ei täytä vatsaa'

KT 22; Tyyhällä ei täydy vatta KT 32; Mihin suunthaan mies sitte kääntyi, 'niin' se ei näkyny muuta ko

tyyhää. Vain tyyhää. Tyyhää tyyhän päälle! KT 85; Nämät ihmiset ei hypelheet tyyhiä '(hypelleet tyhjiä)

tekivät vain tarpeellisen' KT 94; kaffi het kyllä ei juoda, mutta tyyhää 'vaan pelkkää' vettä KT 188; Elämä

oli tyyhemppää 'tyhjempää' ko se koskhaan ennen oli ollu KT 296; Met emmä tulis tyyhään 'me emme

tuhoutuisi, joutuisi tuhon omiksi, vaikka koko maailma oli meitä vasthaan KT 380; Siehän se kyllä

nukuskeletki siinä, vaikka koko maailma on menemässä tyyhään 'tuhoutumassa' AR 18

tyyhän tähden tyhjän takia, for ingenting

tyyris (no. dyr) kallis; tyyriin '(tyyriin) kalliin'; Kaksikymmentäluvun alkupäässä, oli ollu tyyris aika.

Jauhosäkki oli maksanu sata kruunuu ja koko maassa oli ollu työttömyys AR 32

tyyry (no. styre) ohjain, (veneen) peräsin; tyyry|tön 'peräsimetön, ilman peräsintä oleva'

tyyry|vaala (no. styre|vol) (veneen) peräsin AR 272

työ arbeid; Kuoleminen meillä olis työnnä '(työnä) joutuisimme tekemään kuolemaa' KT 345

työ|kalluikhaan (ei) työ|kaluja|kaan (työ|kalu 'verk|tøy, redskap')

työ|laattuu työn laatua, arbeidskvalitet, kvalitetsarbeid; Pittää pilata kaikki. Se on tyskäläisen

pöripohjaista työlaattuu KT 69

työn|tekkijät työn|tekijät, työmiehet

työ|paasi (no. bas 'leder, formann for et arbeidslag') työn|johtaja

työtelä tehdä työtä; Pitäishän ihmisen aina työtelä, ette tulis toimheen KT 150

työttömyys työn puute, joutilaisuus; Työttömyys oli näile kovile työmiehile isoksi vaivaksi. Joutilas|tilassa

'joutilaana, joutilaisuudessa' aika ei tahtonu kulluut 'kulua' KT 260

tähden tähden, puolesta; meidän tähden 'mitä meihin tulee, meidän puolesta' KT 36

täi (lat. pediculus) lus; täi|lauma miehen kainaloissa oli moninkertaistunnu. Saivaret olthiin jäänheet

polttamatta KT 330; Joku sanoi [kolmen ison valkean palaessa]: «Kyllä net täit lämmitelhän ittensä

persettä nyt» KT 355

täkkä (saam deahkki) lihas, liha, muskel, kjøtt; —> tammukka AR 95

tälläilthiin tälläilivät, sijoittivat (tällätä no. å stelle)

tämmäinen tällainen, tämmöinen, slik

tämä denne, dette; Syksy oli täähän asti 'tähän asti' ollu erikoisen hyvä KT 397

täydellinen täydellinen, fullkommen

täydy (ei) täyty, ei tule täyteen; Tyyhällä ei täydy vatta 'Vatsa ei tule täyteen tyhjästä' KT 32

täydyskelehän —> täyttyvä

täynä täynnä, full; Kylmää aamu|ilmaa tulvi reppenä|reikkää täynä sisäle kothaan 'räppänä|reiän täydeltä sisälle kootaan' KT 170

täysi ihminen täysikasvuinen, aikuinen, fullvoksen; Täyssii ihmissii Pikkupoika oli matkiskellu ja sanonu KT 44; Kopanruthoon, missä hän aikoinans oli asunu ja kasunu täydeksi KT 155 —> Kopan|ruto

täysi mies täysikasvuinen mies, aikuinen, fullvoksen mann; viis täyttä miestä

täyttyyt tulla täyteen, täyttyä; Heti oli täytyty 'täyttynyt, tullut täyteen' iso kolmi|soutoinen karvas KT 23; Se [meidän kota] ei koskaan tule täytyhän savvula 'tule täyttymään savusta' KT 29; siksi ko vatta täytyi 'täyttyi, tuli täyteen' KT 157; Se [Kuosujoki] ei ollu täytyty vielä roskala KT 195; Pokkokallaa oli. Sillähän kyllä täytyis vatta '(täyttyisi) tulisi vatsa täyteen' KT 224

täyttyvä nousuvesi, fiervavesi; täyttyvän paarot 'nousuveden aiheuttamat aallot' AR 273; ko justhiin silloin oli sattunu olla fiervavesi eli oli juuri alkanu täydyskelehän AR 273

tääpälinen tämän|päiväinen; tärkkein tääpälinen työ 'det viktigste arbeid i dag' KT 25; Kyllä nyt oliki jo aika heittäät tääpäliseksi 'lopettaa [työt] tältä päivältä' KT 167; Tämä palanen tääpäliseen, tuo palanen huomishen KT 379

tää|päinä tänään, tänä päivänä, i dag

tömiskelheet (tömistelleet) pauhanneet, lyöneet (kuuluvasti); meren paarot 'aallot' olthiin tömiskelheet ranta|kivhiin 'rannan kiviin' ja huokaisten vettäntynheet 'vetäytyneet' takaisin KT 171

törmä (saam. dearbmi, mielli) harju, joen rantaharju, töry, bakke, elvemæl

Törmän emäntä +; millä lailakhoon 'millä|hän lailla' se Törmän emäntäki jaksaa? Hänhän se on sairastellu vähän näitä viimi aikoi 'näinä viime aikoina' AR 23

U

uhka|musta uhkaavan musta; halki uhkamustan pilvi|taivhaan AR 45

uhri|savvu uhri|savu, offerrøyk; Puun|lalvoin 'puun|latvojen' ylipuolele savvu ei noussukhaan - - - Se muistutti enämen Kainin uhrisavvu ko Aabelin KT 319

uisko uisi|ko (uida 'å svømme'); uisko siellä jokikallaa KT 35

uistin (fiske)sluk —> pyytöneuvot

uitto +; Vanhaata polkkuu pakolaiset seurailthiin vestapuolta issoo hilla- ja niittyjänkkää, jonka uitoissa kasuis kaunista luhtaa AR 46

ukon|saðet ukkos|sade, tordenregn

ukon|sää ukon|ilma, ukkos|sää, torden|vær; ukonsään valkkeen isku 'salama' KT 75

ulettuut ulottua, ylettyä, å nå, strekke seg; Kaikki nämä äänet... uleluthiin Jovenmukan nenän päälle KT 60; Hänen, pikkutalon emänän, järki ei uleltunnu 'ylettynyt' niin kauvas KT 75; Hänen ilo uleltui kiinni pilvhiin saakka 'aina pilviin asti' KT 86; Tuuli ja saðet ei olheet uleltunheet sinne KT 202; (Punaisen Ristin) apu ei uleltunu Kuosuvaaran taka KT 207; Uleltumattoman kaukana '(niin kaukana ettei sinne uletu / ylety) äärettömän kaukana', tuhansitten valovuotten päässä heistä KT 86; ulettunnu '(ei) ylettynyt, ei ollut tarpeeksi pitkä'; «Sinne [Kuosuvaaran taakse] ei ulelu tyskäläisten melu ja remu KT 244

ulko|aitta pihapiirissä oleva aitta (nukkua talossa > < nukkua ulkoaitassa), stabbur, bu KT 39

ulko|huonet ulko|rakennus (> < asuma|huonet 'varsinainen asuin|talo')

ulko|ilman etheen ulos, taivasalle KT 102

ulko|muistoo ulko|muistista, utenat; mies [Äl-Jouni] tykkäis parhaiten Dorian Redin kirjoittamista sosialistisista lauluista, joita hän joskus lujeskeliki ulkomuistoo toisile työkaveriille KT 64

ulko|politikki ulko|politiikka (> < sisä|politikki 'sisä|politiikka') KT 303

ulko|syrhjään ulkoreunalle; lampun valon ulkosyrhjään KT 31

ullin|raja (saam. ulli ja fierva 'flo og fjære', 'vuoksi ja luode') nousuveden yläraja; jota ei oikheen sopis kirjoittaa muvvalle ko hiethaan ullin|rajan alapuolele '[sellainen sana] jota ei oikein sopisi kirjoittaa muualle kuin hiekkaan nousu|vesi|rajan alapuolelle [josta se seuraavan nousuveden myötä häviää]' KT 55; jää|kauden jättämät ullinrajat KT 159 —> jääkausi

Ullukapperi saam. Ullo|gáhpri Kottivaarasta pohjoiseen, kruununtien eteläpuolella; sen huipun korkeus 450 metriä; [Elli ja Soffi Ullukapperin laella katselemassa perääntyviä saksalaisia] Niin kauvas ithään ko silmä saatoikhaan nähä, liikuskeli sotaväkijoukkoi ja fankkii. Virta alkoi Isonjovensillan kautta ja loppui Vieksannokan kautta. Kolisten ja kauheela melula se huilaisi vestaspäin 'virtasi länteen' AR 118

Ullukapperin|autši saam. Ullávži, Ullukapperin ja Kottivaaran välinen sola; AR 117

ulvonttaa ulvomista (pommitusten ja konekiväärien äänestä) KT 12

ummeeta lumi|tietä ummeessa olevaa, jossa ei vielä ollut latua AR 367

unettui unohtui (unohtua 'å bli glemt')

unhetthaat / unhettaat / unheettaat unohtaa, å glemme; asia, jonka ihmiset haluthiin unhetthaat KT 18; unhetti '(hän) unohti'; unhattunnu 'unohtunut'; Sana rakkaus oli pyhitty pois ihmisten sanakirjoista. Unhattunnu ihmiselle! 'jäänyt unholaan, pois ihmisten muistista' KT 95; Toishiinki 'toisiin|kin' sota oli jättänyt unhettomattomat merkit KT 129; «Saattaiskoon '(saattaisi|ko|han) voisi|ko|han' ihminen unhettaat?» KT 210; Unhattunheet '(unohtuneet) muun maailman unohtamat' ihmiset nukuskelthiin viattoman lapsen unta ja unhetethiin 'unohtivat' hetkeksi kaikki vastoinkäynnit KT 214

unhetus / unheetus unohdus; Kuolema tois unhetuksen '(unohduksen) auttaisi unohtamaan kaiken' KT 300; Kauheessa maailman|sodassa nuoret miehet on uhrailleet omat elämät tapela '(tapellakseen) taistelussa, niin sanotulla kunnian kentälä, tuoin miehen [Hitlerin] puolesta - - - [kunnian sijasta kuolema] Unheetus maan mustassa mullassa. Unheetettuina! Nimettömissä haudoissa AR 83

uni søvn, drøm; lisäksi jäi ... yksin taistelehan unen 'unen|saamisen' ja unniin 'unien' kans KT 165; uni temppais 'tempaisi' heidät kauvas pois maailman rauhottomasta todellisuudesta unniin ja toivoin '(unien ja toivojen) unen ja toivon' maahan KT 262; unilans '(unillaan) unissaan' AR 76

uni|juovuksissa unen|pöpperössä AR 76

uniformissa (no. uniform) univormussa, sotilas|asussa

unistella nähdä unia, å drømme om noe; «Miksikhöön 'miksi|kö|hän' mie unistelin justhiin tästä?» KT 165

uodattannu ei vuottanut, ei ollut jälkiä; AR 320; Kruununtiellä uottui ihmisen jälkkeä AR 377

uoma joen|uoma, (joki)laakso, (elve)far, elvedal

uottaat vuotaa, å lekke; Katto ei saannu uottaat 'katto ei saanut vuotaa, katon ei sopinut vuotaa' KT 28

ura (saam. urra 'varde') kivipyykki, vaaran laella oleva kiviladelma, kummeli; Miesten oikeela puolela nosti mahtava Kotti|sokka kaljun pään kohdi taivasta. Sillä oli ura päässä. KT 51; het noushiin ylös Ura|tievan pohjaisenpuolele KT 58; Mutta ura näkyi tievan lajela. Se oli merkinä siitä, ette tästä meni vanha käimä|tie. Kivi|ura oli tunturitten fyryry|lyhty 'majakka' KT 58

ura (saam. gurra) kuru, sola, kapea laakso, kløft, smal dal; ura, uurre, halkein

urakhaan urakkaan (urakka 'akkord, oppdrag')

urrutella (saam. hurrat) hyräillä, småsyngje; urruttellevan; Hän jäi urruttelehan '(urruttelemaan) hyräilemään' matalalla äänellä KT 34; Kävelessä hän urrutelti tunnettu nuottii 'hyräili tuttua sävelmää' KT 211

urruuttelu hyräileminen; urruuttelluu 'hyräilyä'; Hansin urruuttelu oli kuitenkin kuulunu KT 45

urvun|soitto urkujen soitto, orgelspill AR 138

usheimin ette usheimin yhä useammin, enimmäkseen; Ja usheimin ette usheimin hän muisti lähimäisen ja unhetti ittensä KT 100

ushein usein, ofte

usko tro; heidän usko oli horjuva ja vähäinen - - - Kukan siemenen suurukainen se saattoi vielä olla KT 379

uskomaton joka ei usko, utrolig; Uskomattomilla, ymmyräisillä silmillä 'uskomatta asiaa, silmät pyöreinä (hämmästyksestä)' KT 89; Maailman ideologiat täyðethiin tulvile '(tulvilleen) ääriään myöten' ihmisen uskomattoman 'epäuskoisen' sydämen KT 121

uskoot uskoa, luottaa, å tro; Mutta niin suuri oli ihmisen epäusko, ettei hän tahtonu uskoot siihen, mitä hänen omat silmät nähthiin KT 121; Mutta oli pakko uskoot! Uskohan se kyllä siirtelis vieläpä 'jopa' tunturiitaki 'tuntureita|kin' KT 203; Ihmiset ei oikheen saattanheet uskoot 'eivät oikein pystyneet uskomaan', sitä mitä het olthiin kuulheet KT 294; «Ihmisen pittää uskoot. Uskoot hyvhään. Ja uskoot Luojhaan. Jos ihminen pitäis menettää vielä uskonsaki, silloin puttois hänen elämän pohja pois AR 24

usseimitten useimmin, for det meste

uudistuut toistua, å gjenta seg; ei menny pitkäkhään 'pitkä|kään' aika ennen ko koko sotahomma uudistui 'toistui'. Niin se teki vielä monesti KT 136

uukkeri (no. oker 'okra, kellanruskea'; oker|rød 'punamulta') keltamulta-maali, keltainen mineraaliväri; Mie en enää koskhaan tule näkehän sitä, keltaista, uukkerilla maalattu talloo KT 54

uudesti|tulheet (no. ny|tilkomne) äsken|tulleet, vastatulleet KT 12

uussiin uusin, det nyeste; Hitlerin uussiin kotakonsti 'sota|juoni' KT 232

uutheen uuteen (uusi 'ny')

V

vaado (no. vad 'fiskesnøre, line') siima —> pyytöneuvot; Venheet oli se vihoinen polttanu. Eikä heilä olis ollu vaadookhaan 'siimaa|kaan' AR 248

vaado|kivi siiman paino, kives; rautainen vaadokivi KT 168

vaajen (saam. áldu) vaadin, naarasporo, porolehmä, simle, voksen reinsimle som har kalvt det året; väärtti njoarusti 'lassosi, heitti suopungilla (kiinni)' heti kaksi nuorta koirasporroo ja vaajemen KT 391; Sitte perheen ihmisillä oli lisäksi ollu monta vaajentaki, joilta het olthiin saanheet maittoo makkeesheen, lihavaan '(lihavaan) rasvaiseen' kaffijuusthoon AR 6; vaajeimen AR 130

vaakkara|poika (saam. váhkar) kuopus, pahnanhimmainen, skrapkaka, en kvinnes siste barn; AR 10

vaakka|täkät (saam. váhkká 'pohje, sääri', váhka|deahki 'säärilihat', 'kjøtt på skankene, på beina');

«Vaakkatäkät met jätämä toistaiseksi,» puhuskeli Anni ja vei net luovan alle KT 152

vaaksa peukalon ja keskisormen väli, noin 18-20 senttiä, (lengdemål) spann; [Anni] käski vuolla 'veistää' risun oksista vaaksan pitukaisii 'pituisia' koivutikkui KT 249

vaalee|sininen vaalean|sininen, lysblå

vaana vähäinen, knapt; vaanat 'vähäiset, niukat' ruokavarat KT 358; vaana ruoka oli laiduttannu häntäki KT 381

vaanasti (saam. vánis 'lite, lite av, knapt, knapt om') vähän, niukasti; rahhaa oli vaanasti KT 19; vähän ja vaanasti ruokkaa KT 145

vaanuus vähäisyys, puute, niukkuus, mangel av; ruvan vaanuudesta 'ruuan vähyydestä' KT 32; Se taisiki 'taisi|kin' nyt olla heidän suurin vihoinen, se nälkä ja vaanuus KT 359

vaara fare; «Noo, joka vaaraan 'vaaraan' mennee, se vaaraan hukkuu 'vaaraan tuhoutuu'! Eikä se niin menny se sananparsi?» ihmetteli Aleksanteri KT 317

vaara (saam. várri) tunturi, fjell

vaaran vajelttajat tunturin|vaeltajat, de som vandrer på fjell

Vaaran|pää saam. Várre|geahči, Tuorisjokilaakson ja Pyssyjokilaakson välissä oleva laaja tunturialue, jonka korkein kohta on 614 metriä meren pinnan yläpuolella; siitä itään on Gaalppii, pohjoiseen Sitnupäät, länteen Kottisokat; Kulkkiijat tulthiin Ison Sitnupään kautta kiini Vaaranpäihin. Vaaran kylkkee miehet seurailthiin kohta Gaalpihan saakka KT 352-353; kulkkiijat tulthiin Ison Sitnupään kautta kiini Vaaranpäihin KT 353; AR 7

vaara|sokka pyöreä tunturinlaki; Monesti het kierrethiin vaarasokan eli 'tai' tievan KT 122

vaari: pittää vaarila 'pitää vaaria, varoa, katsoa ettei, å ta vare på, være forsiktig; vahdin ei sopinu nukkuut. Hänen piti valvoot ja pittää vaarila, ettei kethään tulis KT 320

vaaroin|rintheilä (vaaroen) tunturien rinteillä

vaatet|kappalet vaate|kappale, klesplagg

vaatheen|pessijät vaatteiden|pesijät (pestä 'å vaske') KT 355

vaatita vaatettaa, vaatia, pukea, å kle på; «Ja tet oletta vaatinheet puuran,» [kamuffloineet turvekodan pukemalla sen koivunlatvoihin] - - - «Emmä met ole sitä niin vaatinheet 'pukeneet' kyllä, mutta 'vaan' tehneet kodin vähän näkymättömäksi KT 189; Kesälä puu oli ihmisten iloksi vaatinu' (vaatinnut) vaatettanut' ittensä vihrishiin' (vihreisiin) vihreään' AR 77

vahti (no. vakt, vaktpost) hän oli vahtina 'hän oli vartiossa' KT 12; vahtina oleissa 'vartiossa ollessaan' KT 13; ko mithään vaaralista ei kuulunu ... niin vahti ei tarvinu herättää heitä. Äl-Jounila oli viimeinen vahti 'viimeinen vahti|vuoro' KT 108; vahdin' vahdin'

vahvenella vahvennella, vahvistaa (sieltä täältä, useita kertoja, vähitellen), å gjøre tykkere, forsterke

vaihetella vaihdella, vaihtaa, å bytte, skifte, veksle; vaihetella ajatuksii 'vaihtaa ajatuksia' KT 81; vaihetteleva 'vaihteleva'; Ihmiset vaihetelthiin 'vaihtoivat' tavaraa kummallekin avuksi KT 57; Vahdin het vaihetethiin joka tiiman 'tunnin' päästä KT 107; Matalalla äänelä het vaihetethiin mieli|pitheitä KT 187

vaihettelu|kauppa vaihto|kauppa, byttheandel (> < uudenaikainen rahakauppa)

vaijenu vaiennut (vaieta 'å bli tyst')

vaijoot vajota, å synke (ned); saattaisko todela Lutheruksen kansa vaijoot niin syväle rapakhoon, ette se panis hänen [Annin] pyhän kirkon hevosen talliksi KT 276

vaikkein vaikein, det vanskeligste

vaikkiimphiin vaikeimpiin (vaikea 'vanskelig')

vailuu puuttuu, mangler; Onko kaikki paikala. Yksi poika viluu KT 293; Kahdela vanhuksellaki kans vilui tupakka KT 359; Häneltähän [Hitleriltä] net viluthiin voima- ja rahavarat AR 19

vaimi-ihminen nais|ihminen, nainen; keho vaimi-ihminen 'heikko naisparka' KT 255

vaimo nainen, kvinne; net hyvin 'hyvinkin' parisenkymmentä miestä ja vaimoo 'naista', jokka KT 9; vaimoin äänii 'naisten ääniä' KT 232; Tämmäinen asia [lapsen odottaminen] ei ollu miesten. Vaimoin' (vaimojen) naisten' se oli AR 70

vain tyhä kunhan vain, bare, om ... bare; Ko net viholiset vain tyhä mentäis! KT 16; Kyllä pojat tulhaan sieltä ko het vain tyhä kerkiivät hakemasta ruokkaa KT 100; saattoi se kyllä olla vain tyhä 'vain pelkkä' väliaika KT 316

vain vai, eller; Eikö totta? Vain mitä? KT 34; Kuka oli syypää? Oliko syy heidän? Oliko se Hitlerin? Vain aijanko? 'vai ajan|ko' KT 57; Juhaneksen iltana vain oliko se uuden vuoden aattona KT 197

vaippuut väsyä, å bli trøtt, trøtte ut; Sillä suuri jäkäläpartavanhus [vanha koivu, joka kasvaa jäkälää] oliko kumartannu vaipunheen 'väsyneen' päänsä jokheen saakka KT 7-8; Siinä valkkeen rannassa 'tulen ääressä' oli vaipunheen ihmisen kuitenkin hyvä oleskella KT 84

vaitelematta (saam. váidalit 'valitella, beklage, klage over') valittelematta, uten å beklage, uten klage seg over; vaitelematta siitä [kuormastaan] kenelekhään KT 304

vaiteleskelehan 'valittelemaan' AR 165

vaiteli valitti; KT 410

vaivainen vähäinen, mitätön, vaivainen, onneton; Vain joku pajunlehti - - - ennen pitkää puttois 'putoaisi' vaivainen lehtiki vielä maahan KT 289

vaivaisen|kassan|jäsen köyhäinhuollon asiakas (vaivaisen|kassa no. fattig|kasse); Elli oli vastannu kaupпамiehele, etten se mie kyllä ole mikhään vaivaisenkassanjäsen eli 'tai' kommuunin|nauta 'kunnan|elätti(lehmä)'. «Mie maksan!» AR 52

vaivata vaivata, kiusata, å plage; se vaivais 'se vaivasi, kiusasi'

vaivuthiin vaipuivat (vaipua 'å synke ned'); siksi ko het itteki vaivuthiin maahan KT 109

vajatteli vajosi (kerta toisensa perästä); Jalka vajatteli käydessä uutheen lumheen kiini pälvheen saakka 'jalka vajosi kävellessä uuteen lumeen aina sulaan maahan asti' KT 399

vajatti vajosi; ko mies sattumalta lasketti jalan lumen täyttämhään kuophaan, hän vajatti siihen kiini haaranvälhiin saakka 'vajosi siihen aina haarojaan myöten' KT 399

vajelella vaellella, å vandre; Hansi oli urrutellen vajelellu mettää 'Hansi oli hyräillen vaellellut metsässä' 35; tuntui suloiselta vajelella sielä [tunturilla] suunnatta ja päämäärättä 'ilman suuntaa ja päämäärää' KT 209

vajelttaja vaeltaja, vandrer; Aamuisen mettän vajelttaja KT 78

vajelus vaellus, vandring; jatkaat vajelusta 'å vandre videre' KT 69

vajjoovan vajoavan; Hän kuuli jään rođattavan ja näki miesten vajjoovan järven jääkylmhään vetheen KT 280

vajotettaisko upottaisivat|ko; Vain vajotettaisko englantilaiset sen laivan eli net laivat, millä sitä ihmisväkkee [evakuoituja] kuljetelhaan KT 127

vajottaat upottaa, å senke ned; vajottaminen 'upottaminen'

vaksiini (no. vaksine) rokote; AR 280

valakka (saam. valahat 'viileke, suopungin asento vasemman hartian yli ja oikean kainalon ali'; saam. valahagas 'å ha hengende over skulderen og rundt kroppen') viileke, kannike; Muutamilla näkyi kuitenkin vielä pyssyki olleval valakassa eli kannikkeessa olan yli KT 53; Siinä hän otti kiikarin valakasta ja alkoi kiikaroitteen ja kattoskelehan KT 85; hän pisti pyssyn ja kiikarin valakhaan 'ripusti pyssyn ja kiikarin olalle' KT 86

valatti (se) valahti, juolahti, det falt (ham) inn; Vanha kysymys valatti yhtä äkkii taas hänen mielheen 'vanha kysymys juolahti taas yhtäkkiä hänen mieleensä' KT 34

valentunheet vaalenneet; «Ei kukhaan aavistaiskhaan sitä, jos met kuolisimma tänne ... Piian se kerran

joku mettän kulkkija saattaiski löytää meidän valentunheet luut KT 330

valet|puhe valhe, løgn

valetella valehdella, å lyve; Valetelhan 'valehtelevat' net minule KT 276; hän oli oppinu vielä valettelehanki 'valehtelemaan|kin' - - - hän oli valetellu 'valehdellut' AR 225; valetella - - - hän valeteli 'valehteli' AR 228

valettellija valehtelija, lyver; AR 225

vali|päivä (no. valg 'vaali') vaali|päivä

vali|sedeli (no. seddel 'seteli, lista') vaali|lista (Norjassa on lista|vaalit, ei henkilö|vaalit)

vali|uurnhiin vaali|uurniin

valita å velge; Sillä oli paras valita saman rannan, mitä het jo illalaki olthiin kattelheet 'illalla|kin olivat katselleet' KT 130

valjenu valjennut, tullut valoisammaksi (valjeta 'å lysne'); Yö oli jo valjenu melkkein paljon 'yö oli jo melko lailla valjennut' KT 85; yön valjetessa 'kun yö valkeni aamuksi' KT 69

Valkaman|törmä (valkama 'båtstø, törmä 'banke, bredd'); lauvantaisissa ilta|markkinoissa Pyssyjovent rannala, Valkamantörmälä KT 45; «Tämähän on niin ko Saimaan kanavan vettä,» sanoi Hansi ko muisti laulun, jota het olthiin lauleskelheet lauvantai-iltoina Valkamantörmälä KT 167

valkkee valkea, hvit; Talvela se [Tšohkarassa-tunturi] on valkkeissa, kesälä taas harmaajissa 'harmaissa' vaattheissa KT 8; Maailman ideologiat - - - Valkkee tuli mustaksi ja musta valkkeeksi KT 121; ko ensimmäinen rajet|iili oli menny yli 'ohi', oli maa valkkeela 'valkeanaan' rakheita KT 194

valkkee valkea, tuli, ild; valkkeen ranthaan 'tulen äärelle'; Montakhaan valkkeeta ei olis saattanu panna 'Useampaakaan tulta ei olisi voinut laittaa' KT 10; Valkkee ei sammunu KT 194; Saattaishan sielä vaikka poltela valkkeeta KT 209; Valkkeet '(valkeat) tulet' vaatheenpessijät sammutethiin 'vaatteidenpessijät sammuttivat nuotiot' KT 355

valkkeen|isku ukon|sään valkkeen|isku 'ukkososen salaman|isku', 'lyn' KT 75

valkkeen|liekhiin tulen|liekkiin

valkkee|päinen lakkapäinen, valkotyrskyinen; Vestalta saattaa nähdä Porsangin vuonon uhkaavana valkkeepäisenä eli tyvenenä peilinä 'Lännessä voi nähdä Porsangin vuonon uhkaavan valkopärskeisenä tai tyynenä peilinä' KT 8

valkkee|tilkkuinen (tilkku 'pilkku, läiskä, flekk'); kaksi valkkeetilkkuiista, hänttää heiluttavvaa mustaa koiraaki oli tullu ottahan heitä vasthaan KT 389; Aslakka otasti suopungin, vanhan Dielko-nimisen koiran [saam. dielku 'täplä, laikku, läikkä, blink, flekk'] ja vetohärät myötä KT 391

vallala (valta 'makt'); omala pyssyn vallala ja luvalla 'sillä vallalla ja luvalla, minkä oma pyssy antoi, omin luvin' KT 92

vallan|himo makt|begjær

Vallijoki ehkä: saam. Válljok; jos pitäis sattuu jotaki, niin het kaalettais poikki joven ja pantais yli tunturin Tenhoon 'Tenolle' päin, eli 'tai' sitten Vallijoven saarele KT 83

vallitti vallitsi (vallita 'å herske, være'); Kuosuvaaran takana vallitti syvä rauha KT 11

valota valua, å renne; vesi valois 'valuu' emänän vaatheitten alle KT 203

valloila valua, tipahdella, tippua, å dryppe, falle; Puunoksista valloili vesipisaroita KT 203

valmis lopussa, ferdig, kaputt; «Etkö sie toljana näje, ette tyskäläinen on valmis. Pörhään päin tulemassa 'perääntymässä'» KT 232

valmistaat valmistaa, tehdä valmiiksi

valpeini —> pyytöneuvot

valmistuut valmistautua, tehdä valmisteluja; Tämmäiselle pitkäle, hankalalle matkale piti valmistuut KT 172

valphaana valppaana, hereillä (valpas 'vaktsum'); Unta emänälle ei tullu. Täysin valphaana hän käänteli itteensä 'kääntyili' kyljeltä toisele KT 347

valta valta, mahti, valtio; sota|valloile; Vesta|valttoin; «Sota saattais heti tulla lophuunki. Ei sillä yhdellä vallala ole niin paljon ihmistä ja sotatavaraa, ette se saattais jatkata sottaa ikuisesti, jos Hitler lapsii ei aja sothaan KT 273

valta|kysymys pää|kysymys, hovedsak, hovedsakelig spørsmål

valttava valtava, suunnaton, enorm, mektig

valvoot valvoa, å være våken; valvheila 'valveilla, valvomassa, våken'

vanha gammel; Vanhoita 'vanhoja' tienraivajoita ja edellä|mennijöitä kuosuvaarantakalaiset kunnioitethiin 'kunnioittivat' KT 95; Syvemälle ette syvemälle hän vajois 'vajosi' vanhoishiin muisthoin 'vanhoihin muistoihinsa' KT 155; vanhaat AR 212

vanhen vanhempi (isä tai äiti), en av foreldre; hänen oma vanhenki 'hänen oma vanhem-pansakin' KT 33; heidän vanhemitten 'vanhempien(sa)' vanhematki ... ja vielä kaikki heidän esivanhematki KT 242; vanhimiten 'vanhempien, esivanhempien'

vanhoitten koti vanhain|koti, eldre|hjem; vanhoitten koti oli tuhkana KT 372

vanhus subst. vanhus, gamling, adj. vanha, gammel

vankka mahtava, iso, mektig, stor; Pannetjärven rannalta ruvankanttajat nousthiin matalan soron päälle ja kattoskelthiin näkyiskö tunturilla mithään. Miesten näköala oli vankka. Ko kaikki oli tyyhää, het laskethiin alas ... rinnettä KT 223; Vankan, vanhan jäniksen miehet ammuthiin sieltä jostaki lumirinteeltä ja keitethiin muutamassa skierrikössä KT 386

vanthuut vanttuut, lapaset, votter; KT 404

vapaa fri; vaphaina 'vapaina'; Niin vaphaana ko ihminen näissä oloissa saattoikhaan olla. - - - Vapaa

kaikesta KT 120

vapaa|paikka vapaa-alue, fri|zone; Kuosuruodon suojassa, vapaapaikassa, jossa hän [Anna-Kreetta] sai olla rauhassa KT 378

Vapattaja Vapahtaja, Frelser; Vapattajan syntymäpäivä AR 270

vaphaus vapaus, frihet; Nyt het koitelthiin 'yrittelivät' ostaat vaphauden ittelens leivälä ja vedelä. Lyhenttääat rangaiustuksen aikkaa KT 93; Maan vaphaus oli heileki [kvääneille] ittestäns aivan selvä asia AR 211

vappaa aikkaa vapaa-aikaa, vapaata aikaa

vara: varaksi, varala, varan vuoksi 'varovaisuus'; Se oli Anni, joka varaksi 'varoiksi' oli lausunu hänele [Pikkupojalle] nämät sanat. Anni piti huolen kaikesta KT 44; Emmäkö met ole panheet heidät sinne sillä varala ette 'sen varalta että, sitä varten että' het tuotais jotaki syömistä? KT 100; Varan vuoksi 'kaiken varalta, varovaisuuden vuoksi' senthään piti kattostaat 'vilkaista' KT 70; Mutta varan vuoksi vain! KT 135; «Oliko se ihminen syntyny tähän maailmhaan sillä varala, ette hän pitäis hajottaat entisten sukupolviin rakennustyöt? - - - Eikö se ihminen ollu luotu sillä varala, ette hän jatkkais Luojan työtä?» AR 73

Varanki no. Varanger; Varankhiin AR 210; Pyssyjovesta, Kentästä, Brännästä ja Keisistä tuli Varankhiin viidettäkymmentä miestä, ja viis kuus nuorta tytärilmistä AR 229; Varangistaki tuli ihmistä Aittiruthoon - - - toistakymmentä kovvaa, norjalaista sotamiestä AR 231

varas tyve; varkhaitten laila '(varkaiden lailla) niin kuin varkaat' KT 219; «Onhan se häppeetä '(häpeää) häpeällistä' ottaat toisen ommaa ... Saada varkhaan nimen 'varkaan nimi'» KT 241; alastullijat - - - Heile oli paras liikkuut pimmeessä. Varkhaisin 'varkain, salaa' omassa kotikylässä KT 219

varastaat varastaa, å stjele; «Ei sinun piđä varastaat! 'Älä varasta!'; Tyskälaiselta sai varastaat, vaikka tyskälaiselta ei kukhaan oikheen varastannukhaan. Tyskälaiselta ihmiset otethiin KT 116

varastelema varastelemme; «Mutta onko se tämäki homma oikheen. Methän 'me|hän' varastelema» KT 240

varata varoittaa, å advare; sie varraat; Näin varais 'varoitti' Aaro KT 214

varemin varhaisemmin, aikaisemmin, tidligere; varemin aamula KT 118; Iltapimme tuli varemin ette varemin 'aina vain aikaisemmin' KT 273; jo varemin syksylä AR 231

vari|pata lämminvesi|pata; AR 299

varista tippua, pudota

varjela varjella, suojella, å beskytte, verne; Kuosuvaarantakalaisten henki oli niin halpa, ettei kukhaan 'kenenkään' tarvinu varjela sitä KT 207

varkhaisin varkain, i smug, stjäland

varoittaa varoa, olla varuillaan; Etumaisena käveli Äl-Jouni kovasti varoittain sitä, ettei hänen jalan alla risu risattais 'risahtaisi' KT 66; Miehilä oli kuitenkin pakko varoittaa sitä, ettei sielä tyskäläinen olis ollu

piileskelemässä KT 181

varpu ris, kvist; varpuja ovat mm. kanerva, puolukka, mustikka, kaarnikka eli variksenmarja, juolukka ja vaivaiskoivu; Koko ruðon pohjaki oli jonkunlaista varvun peittämää pounumaata. Eniten siinä näkyi kuitenkin marja|varppuu 'variksenmarjan varpua', puolanvarppuu ja mustikan|varppuu KT 96

varraili varoitteli; (varailla 'varoitella') «Ole sie vain nyt varovainen sen kiikarin kans - - -» varraili Iisakki ystävää AR 225

varsin heti, med det samme; Kaikin 'Kaikki' heistä ei kuitenkaan olleet saanheet unta varsin KT 164

varsin ko heti kun, med det samme; peuran|pyyttjä katois ulos varsin ko hän oli tyyhenästäný '(nopeasti) tyhjentäný' kaffikupin KT 89

varsi skaft, stilk; saaphaitten varssiin 'saappaiden varsiin' KT 101; vartten 'varsien'

varthaassa vartaassa (varras 'spid, grillspyd')

vasiten (saam. vásedin) varta vasten, varsinaisesti, egentlig forstand, for at; Oli niin ko vasiten pyhäpäivä heilä olis ollu KT 187

vaski kupari, kopper; AR 102

Vassa saam. Vasis, no. Reinøya, saari Porsanginvuonolla; Vassala KT 19; AR 427-428

vasta (saam. fasttain) taas, taasen, igjen; Virta ... jättää sen [oksan] vasta johonkin joven kiviselle törmäle KT 7; Sitte hänen ajatukset siirrythiinki vasta päivän toimiin KT 43; Miehet ... muistelthiin 'kertoivat' toisile vähän päivän matkasta ylös Pyssyjoen ranttaa ja vasta 'taas' takaisin vähän ylempää vaaran kylkkee KT 263; ei sinne [Pyssyjoen kylään] mannaa kyllä ollu satanu. Vasta tunturilla 'tunturilla taas' tuli vesisadetta ja slattaa taivhaan täyðeltä KT 276

vastaamaton vastausta vaille jäävä, umulig å svare på; Vastaamaton kysymys oli se, ette KT 37

vasta|hankkaa vasta|hankaa; met purjettimma kovvaa vastahankkaa Porsangin vuonoo halki 'me purjehdimme kovvassa vastahankaisessa (tuulessa) Porsangin vuonon halki' KT 23

vastalet vastale, rinne, (vasta)mäki, motbakke

vasta|luokka (saam. luohkká 'mäki, rinne, ahde') ylä|mäki, mot|bakke

vasta|maa vastale, rinne, motbakke; Ko miehet vastamaan, eli oikheemin loivan vastarinteen, olthiin kiikkunheet ylös 'kun miehet olivat nousseet vastamaan tai oikeammin sanottuna loivan rinteen' KT 42

vasta|rintheet ylä|mäet, mot|bakkene; AR 25

vastata å svare på; Siihen vastakhoon 'vastatkoon' se, jolla on paljon järkkee KT 104; vastais '(hän, se) vastasi'

vastoin|käiminen vastoin|käyminen, motgang

vastoin|käynti motgang; met jouðuma nyt kyllä vielä odottelehan vähän ja kestähänki vastoinkäyntii 'ja kestäämään vastoinkäymistä|kin' KT 100

vastoin|mielinen vasten|mielinen, inhottava, motbydelig

vastoin|mielisyys vasten|mielisyys, avsky, motvilje

Vater|lanttii isän|maata (sa. Vater|land 'isän|maa', Heimat|land 'koti|maa'); Netki 'ne|kin (saksalaiset)' olthiin kulkemassa. Jutelemassa etelhään. Kohdi isänmaata, Vaterlanttii eli Heimatlanttii AR 16

vatta vatsa, mage; vattakhaan 'vatsa|kaan'; vattalansa 'vatsallaan'; vatta koristen 'vatsa kurnien'; Sitte het menthiin levole vatta tyyhänä. Tyhä suolet jääthiin korisehan 'Sitten he menivät nukkumaan tyhjin vatsoin. Suolet vain jäivät kurnimaan' KT 85; «Vähän vattaa väänttää» 'on vähän vatsanväänteitä, jeg har magesmerter, magen vrenger seg' KT 253

vatta|kippuukhaan vatsa|kipua|kaan; Eikä het pölänheet vattakiphuukhaan KT 91

vatta|laukku vatsa|laukku, magesekk; Miesten vattalaukku oli tyyhä. Mutta niin oli sölkälaukkuki KT 60; Nurin käännetty elläimen vattalaukkuhan oli kaikkina aikoina ollu hyvä hilla-, piimä- ja vielä 'jopa' veri|astiiki 'veri|astia|kin' KT 145

vattalens vatsallaan; «Nämät viimi sata meetterii ryömin mie yksi vallatens 'vatsallani' ette pääsisin kenenkhään kuulematta eli 'tai' havaittematta 'havaitsematta' niin likele, ette alkaisin kuulehan ihmisten puhetta,» sanoi Äl-Jouni toisile KT 354

vatta|nahka mahalaukku [makkaran kuoreksi]; [Anni] otti vielä lisäksi vattanahkaa, ette hän sais tarpheeksi makkaroita tuolle nälkäiselle ihmisjoukole KT 152

vattan|päällinen (poron) vatsarasva, kuu (se on selkeästi erottuva kerros heti nahan alla); vattanpäällinen ja selkärangan sisäpuolella oleva rasva ei ole niin arvostettua kuin munuaisrasva; Vertä, makkara|suolta ja kuuta, hyvää munhais|kuuta 'munuaisrasvaa' ja vattanpäällistä. Keittäkkää lihhaa ja makkaraa KT 148; hän oli sotkemassa 'sekoittamassa' verikakko|taikinaa. Taikinhaan hän lisäis vielä suolaa ja kuuta, vattanpäällistä, muuta hänellä ei ollu. Munhaiskuu oli lopussa KT 173

vattan|täyttävä vatsantäyttävä, kylläiseksi tekevä; [meri] oli antanu heile monta, hyvää, vattantäyttävää keskipäivä|ateriiki 'päivällistä|kin' KT 43-44

veden|alus|venet u|båt, sukellus|vene; Vedenalus|venheistä saakka 'sukellusveneistä asti, jopa sukellusveneitäkin' sielä [Porsangin vuonolla] näkyi KT 113

vedenalusvenet|suoja KT 335

veden|pittämä veden|pitävä, vanntett

veisasti (hän) otti ja veisasi [virren]

veisata laulaa virsiä, å syngte salmer; ei kukhaan heistä olis uskonu ... ette se Äl-Jouni kyllä saattaa vielä veisataki 'osaa jopa veisata|kin, laulaa virsiäkin' KT 157; hän veisais 'veisasi'; veisathiin '(he) veisasivat'

veissaaja (virsien) laulaja, veisaaja; veissajitten 'veisaajien'

veissaili (hän) veisaili; Kaikki värsyt 'säkeistöt' kuosuvaarantakalaiset veisailthiin ulkomuistoo

'ulko|muistista' KT 362

veissuu veisuuta, veisaamista

veisun|ääni laulu|ääni (joka sopii virsien veisaamiseen)

veitti veitsi, kniv; veitten 'veitsen'

vekotellen viipotellen; Joku riekkoki hyppäis vekotellen lentähän huomattessa, ette 'joku riekkokin hypähti viipotellen lentämään huomattessaan, että' KT 41

veljen|rakhaus (ranska 'fraternité') veljes|rakkaus, lähimmäisenrakkaus, broderkjærlighet, neste kjærlighet; Mutta nyt eli Kain. Aabel oli kuollu ja hänen kans oli kuollu veljenrakhaus KT 287

velli keitto, suppe; velli|pata - - - liha|velli 'liha|keitto' AR 58; —> hernet|velli

venet vene, laiva, båt; venheen 'veneen'; siikatheet olthiin juuri - - - painamassa meidät rantakallioihin venheinens ja kaikkineens '(veneineen ja kaikkineen) veneineen päivineen KT 394

venet|hamina vene|satama, vene|valkama, bådhavn; [Willen talolta Rudosta] miehet menthiin pyssyjokilaisten entis|aikaisheen venethaminaan KT 177

venet|matka vene|matka, båtatur; Venetmatka etelhään sotalaivala KT 114

venhäätti venytti (vähän, nopeasti); Kaffinkeittäjä [Juhan-Mikko] hökätti vielä pari kertaa ja samassa hän venhäätti pitkänlaista kaulaa vielä etheenpäin KT 112

veres tuore, raikas, fersk; samala tulvi kothaan 'kotaan' hyvältä tunttuvaa, verestä, kaalonlaista 'raikasta, kylmähköä' aamu|ilmaa KT 77; Kuka täällä ... tekaisis meile vereksen tumpun 'tuoreen (hapan)leivän' KT 84; muori oli vielä kuossutellu päälispiimää ja verestä lehmänvoileippää vesimärile 'likomärille' poijile KT 192; «Hyvältä tämä kuuma liemi maistuu. Ja makkee se on veres lihaki» KT 241

veri blod; vertä 'verta'; kohdi poltettuu markkinaa ja mertä, joka oli tarttunu heile verhiin 'mennyt heille veriin' jo lapsuuden onnellisina aikoina KT 414

veri|kakko kumppus, palttu, blodkake

verikakko|taikina (taikina 'røre') —> vattanpäälinen

veri|pää poro, jolla on kasvava sarvi, verisarvi (saam. varra|čoarvi); «Na, voi pahas! Ei nävy sitte ei veripäätäkhään 'veri|pää|kään' [jos porolla on syksyllä verisarvet, se on vähän raukka parka, heikoilla kosiopuuhissa, ja joutuu helpolla laumasta syrjityksi] KT 123

veri|ruoka palttu, blodpudding; AR 16

veriruoka|poksi (no. boks 'purkki, säilykepurkki'); AR 15

verkko net, garn —> pyytöneuvot

verta verran, näin, slik; ko tämän verta hiljaisella syyskesälä 'kun (tämän verran) näin myöhäisellä syyskesällä' KT 16

vertä verta (veri 'blod')

vesakhoon vesaikkoon KT 225

vesa|mettiköinen pieni vesakkoinen metsä; siinä vesa|mettiköisessä viserteli linnunpoikasta KT 188

vesi vann; gen. veden 'veden'; Mies ... kaaloi 'kahlas' käden alle saakka 'kainaloita myöten' kaalhoon vethään 'kylmään veteen' AR 125

vesi|kaari sateen|kaari, regn|bue; Kauheet tulipalot ... ympäri Porsangin vuonon ... Vesikaaren färisenä kiilteli vuononki kalvo, josta lummoovaa näkköö uleltui pilvhiin saakka KT 251

vesi|kurppa (saam. gurpi 'pienehkö kantamus, mytty, nyytti') vesi|leili; Saa nyt sitten sieki 'sinä|kin' sen vesikurpan [itsesi; ihmisessä on vettä 70 %] poikki joven! KT 51

vesi|lantto lammikko, kulppa; Satheela saattoi ihminen väärin astuissa kumppustaat silmänsä vesilanthoon eli rapajänkän silmhäänki KT 30

vesi|leipä veteen leivottu ohut leipä; Vähäisistä jäänheistä jauhovaloista Anni leipoi vielä pienenlaisen vesileivän jokhaiselle. Muuta niestaa miehet ei saanheet myötä ... «Jauhoista ja vedestä tehty leipä, jossa on vielä 'jopa' pari suolansilmääki, pittää kelvata» sanoi leippoja 'leipoja' KT 385; kiven päällä paistetun vesileivän KT 385

vesi|leipä|palanen KT 70

vesi|löyly vesi|höyry, vanndamp; Märän tunturimaan ja syksyisten varppuin hajjuu 'varpujen hajua' levis heidän ympäri. Syysauringon vähäisestä lämmöstä se nousi vesilöylyn kans heidän nenhään 'nenäänsä' KT 209

vesi|märkä liko|märkä, läpi|märkä, gjennomvåt; Kuosuruthoon het saavuthiin satheisena aamupäivänä vesimärkinä, «niin ko hiiret» KT 245

vesi|tampussa (no. stamp 'saavi, korvo; suuri kylpysaavi'); het olthiin saunostanheet 'kylpeneet' vesitampussa 'vesi|tynnyrissä' AR 220

vesi|tuiskussa veden pärskyessä; Pausniemen ylipuolta miehet kaalastethiin niin ko nuoret orihevuset vesituiskussa joven KT 272

vesta (no. vest) länsi; Vestalta 'lännessä' saattaa nähä Porsangin vuonon KT 8; ruvanhakkijat kävelthiin ... pientä Kuosujokireikkää melkkeinpä vestas päin 'ruuan|hakkijat kävelivät pientä Kuosujoen kurua lähes länteen, mot vest' KT 41

vestainen lännenpuolinen, läntinen; vestaista taivhaanranttaa päin KT 122

vesta|pohjainen (no. nord|vest) luode; Pyssyjoki ... kääntyi Tšudijoven kohdalta vestapohjaisheen KT 7

vesta|puoli länsi|puoli

vesta|seinä lännenpuolinen seinä; Vain pitkä vestaseinä oli sinä iltapäivänä ennen pimmeetä sannu 'saanu' iilan kathoon saakka KT 83

vesta|taivas (no. vest 'länsi') taivas lännessä, läntinen taivas (taivas 'himmel')

vesta|tunturi tunturin läntinen osa

Vesta|valttoin (valttoin 'valtojen'); Vesta|vallat 'Länsi|liittoutuneet (valtiot)' KT 81; KT 303

vetelheet vedelleet (vetää 'ä dra, tekke'); ihmiset olthiin kaatelheet 'kaadelleet' ja vetelheet puita mettästä
KT 342

vetelys døgenikt; Nälkäinen ja vähän nukkunu ihminen on semmoinen vetelys KT 88

vetelä vedellä, å dra opp (flere gang); vetelä kallaa yli riipan 'vedellä kaloja laidan yli (veneeseen)' KT 23

veto|härkä (saam, geasehan|heargi) veto|poro, trekk|rein; Poromies hiihteli edellä kaksi vetohärkkää myötä.
Toinen härkä veti ahkiita. Toinen kulki ahkiin pörässä KT 388

vetevä vetävä, vivahtava; Likempää maata niilä [kivillä] oli keltaisen|vihriselle vetevä 'kellanvihreään
vivahtava' jäkälä|parta KT 51

vettäät vetää, å dra; vettäin 'vetäen'; vettäissä 'vetäessään'; Järvi ei näyttäny ennää vettävän 'vetävän' häntä
[Iisakkia] puolheensa 'puoleensa' KT 306

viðile viti|lumeen AR 170

viedä viedä, å føre, lede, bringe; vienny'(oli) vieny't; viedä ihmiset etelhään KT 60

vieikkin aika (tammukan) paras syöntiaika; AR 358; AR 393

viekkaasti nopeasti, raskt; AR 200

Vieksa, kruununtien pohjoispuolella oleva noin 10 km pitkä kaksihuippuinen vaara, Ailikaisenuoman
ja Vieksavuoman välissä; Pohjaisesta, oliko se Vieksasta päin, kuului pitkä mitraljöösin sarja. - - -

Äijinniemestä päin vastais vielä pidempi sarja KT 46; Yhtä mennoo 'Saman tien' [Annin unessa] emäntä oli
Vieksan takana tekemässä juustoo. Siihen tuli Anna ja Hansiki. Piika aikoi vielä kysäistä emänältä jotaki.
Sitte hän heräis KT 255; AR 27; Hänen [Ellin] etupuolela aukeni Pohjais-Vieksan [saam. Davve Vieksa]
sillee, loiva vasta|rinnet AR 68

Vieksa|fielma AR 44; AR 71

Vieksa|joki (saam. Vieksa|johka); het päästhiin Aarnekurkkiin kautta Vieksajoven ranthaan ja
kaalastethiin joven tietystä, vanhaasta kaalama|paikasta AR 37

Vieksan|nokka AR 118

Vieksan Pohjais|pokki (kartassa lähin paikka Stuurra bogeláddot; saam. bohki 'kapeikko, kapea laakso,
smalt sted, smal passasje mellom vann, elv, fjell') Davvevieksan (Pohjois-Vieksan) ja Vieksan välinen
suo|alue; Elli-emäntä nousi kiini Vieksan Pohjaispokin kohdale, hyväle hillapaikale AR 70; Lamula,
kaunhiisti vestale kaarevalla Pokin puoli|ymmyräiselä hillajänkälä AR 71

Vieksan|rinne AR 16; AR 19

Vieksan|uoma AR 44; AR 57

vielä jopa, vieläpä; edes, enää; Vähän heilä oli vielä muitaki vaatheita KT 10; «Tämän kovan taihvaan

alla tulee ihmisenki olla kova. Vielä kivveeki 'jopa kiveäkin' kovempi!» KT 55; Olisko net ihmiset sielä vielä 'edes' hengissäkään? Vain mitä 'Vai mitä?' KT 76; Jos niilä [perääntyvillä saksalaisilla] vielä 'enää' on olemassakhaan mammaa KT 105; Likenevä myrskysään|seinä oli vielä 'enää' vain lyhykäisen matkan päässä KT 194

vieras gjest; fremmed, utlending; Vierhaile laitethiin ruokkaa - - - Tääläki vierhaan piti olla niin ko hän olis ollu kotona. Vierhaat syöthiinki heidän kans iltaruvan KT 284

vierempää vierempänä, kauempana (jostakin), lengre bort

Vierimän|kuru +; Soffi jäi ajattelehan ommaa sisarta, monta vuotta nuoremppaa ko hän itte - - - Hän oli [unessa] sisaren kans Jormin|rannala - - - het kaalettiin Jormii - - - sielä Alamaala oli niin soma oleskella - - - Anni-mamma ... lähti taluttelehan heitä Vierimänkurruu kohdi AR 41-42

vierilä vierillä, tienvierustoilla; Tien päälä ja vierilä|ki oli kuhissu tyskäläistä KT 183

vieri|puolheen syrjemmäksi, lengre bort KT 163

vieritysten vieretysten, vierekkäin

vierhaan|varainen vieraan|varainen, gjestfri

vierheen viereen, ääreen; (hän) siirtyi arinan vierheen KT 99

viero|kielet vieraat kielet, fremmede språk; Suomalaissukuinen kieli [kveeni] olis pitäny hävitä maasta, niin ko kaikki muutki vierokielet [norjalaistumispolitikki] KT 200

viheliäisen pahuksen; kuka viheliäisen viisas olis saattanu arvata KT 198

vihiny vihkinyt; pappi ... oli vihiny heidät KT 76

viholinen vihollinen, fiende; Viholisen pakottamalla se piian olis tehty 'Jos vihollinen siihen pakottaisi, niin olisi ehkä tehty' KT 12; Viholinen ... ei kuulunu ihmisten lukhuun eikä joukhoon .... Viholinen oli pannu ittensä ihmisten rajan ulkopuolele KT 52; Senki 'sen|kin, pahuksen' viholinen! Ryöväri! Maantienritari! KT 53; hänen [Aren] mielestä viholinen oli semmoinen sana, jota hänen ei sopis ottaat suuhun AR 219

viholisen pahuksen, sielunvihollisen; Kaikki pantu maan tasale. Silitetty! «Ausradierattu,» niin ko tuoi viholisen vihollinen itte oli sanonu KT 52; Senki viholisen tyskäläinen KT 208; Se pahan hengen tyskäläinen KT 208; Viholisen vihollinenki oli jo kova sana näitten ihmisten suussa. Se kuvvais 'kuvasi' kuitenkin jotenki heidän tuntheita nuoile vierolaisile 'noita ulkomaalaisia kohtaan', jotka olthiin tulheet Norjhaan maan herroiksi KT 251; Se pahan hengen vihollinen on pannu kaikki matalaksi. Maan tasale. Ausradieranu,» sanoi Iisakki vihasesti itkun|sekaisella äänelä KT 325; Vähän aijan päästä hän [saarnamies Aslakka] vielä lisäis: «Eikä se nyt piian 'ehkä' pitäis, poika, tyskäläistakhaan sannoot viholisen tyskäläiseksi. - - - Olihan se sillä tyskäläisela ollu Lutherus, jonka postillaa mie itteki olen lujeskellu» AR 65; Mutta vieläki oli monta vihollista, jotka jouttuu voittaa, ennen ko ihminen on pärjäny yli tämän kauheen aijan: tyskäläinen, täi ja nälkä,» sanoi Elli AR 193

vihrinen vihreä, grønn; Mettä loistaa vihريسeltä 'metsä loistaa vihreänä' KT 9; Viholisellahan oli vihrinen uniformi KT 40; tuota vihrispukuista mies- ja ryöväri|joukkoo KT 228

vihriselle vettävä vihertävä, lähinnä vihreä (vettävä 'vetävä'); vihriselle vettävä, kulunu vaadet KT 64

viiden viidestään, viisi kerrallaan, viiden joukkona KT 167

viidenkolmatta kaksikymmentäviisi|vuotias

viihdiksi vyyhdiksi (vyyhti 'hespel'); AR 266

viikoittain viikko kaupalla, i flere uker; AR 121

viiltähän viiltämään (viiltää 'å skjære, snitte'); löytyi kyllä vielä jauhopussiki, jota tyskäläinen ei ollu kerinny viiltähän halki baijunätilä 'saksalainen ei ollut ehtinyt viiltää kiväärinpistimellä halki' KT 71

viimen lopulta, lopuksi, til slutt; viime kerralla, edellisen kerran, forrige gang; Viimen het olthiin ruokkailheet Tuorisjoven takana KT 60

viimen viimeksi vihdoin ja viimein, lopulta, endelig, (helt) til slutt; Viimen viimeksi levoton uni armatti emänttää KT 348

viinthon kallelleen, vinoon; Skeltterit het sijoitethiin vähän viinthon sisälepäin 'skeltterit (seinälaudat, seinäruoteet) he sijoittivat hieman sisäänpäin kallelleen' KT 27; Stuka oli ... lentäny ... viinthon ylös pilvhiin 'viistosti ylös pilviin' KT 47

viipyyt viipyä, å drøye, oppholde seg, være; ko het näin kauvoin viipyyvät KT 84; Tunturilla sai sitten viivytellä ja viipyyt, istuskella ja puhela tuota tätä KT 219

viiri vimpel; Kiikarilla miehet nähthiin selvästi, millä laila kirkon torni viirin kans 'viireineen' kaatui kohdi pohjaista KT 332; Rippikouluaijana Anni oli kattoskellu kirkon tornin viirii. Siinähan oli näkyny vielä se vuosilukuki, ko ihmiset olthiin saanheet kirkon Pyssyjokheen. Oliko se 1908 vain 'vai' 1909 se vuosiluku? KT 339

viisi fem; viis soppivinta; (ei) enämen ko eniten viisi henkkee 'henkeä'

viis|soutoinen (no. fem|børing, nordlandsbåt med fem ell. seks rorsrom) vene, jossa on viisi (tai kuusi) airoparia; «Muistatko, Kranni-Petteri, muistatko silloin ko purjettimma ympäri Sværholtin, ko tuuli tuli kohdi viissoutoisen etukeulaa?» kysyi hän [Aaroni] KT 394

viittii (viitsii) kehtaa, sillä on otsaa, tekee häpeämättömästi jotain; «Ko se [saksalainen] viittii lyöđä toista ihmistä pyssynpyrstölä,» sanoi Anni KT 300

viivytellä å drøye, dra ut, å la vente på seg; Viivytelhänkö net 'viivytelivätkö ne' sielä KT 84; viivyttelehän 'viivyttelemään'

vijaton viaton, uskyldig; vijattommii 'viattomia'; Aamhuun asti hän [Anni] nukkui lapsen vijatonta unta KT 158

vikatet|mies viikatemies, kuolema; AR 418

vikatheiksi viikatteiksi (viikate 'ljä'); Ko ihminen takois pyssyt vikatheiksi 'kun ihminen takois pyssyt viikatteiksi' KT 102; siipi|vikatheen (luhtaheinän kokoamiseen käytettävä) 'siipiviikate'; AR 298

vililä villillä; [lähestyvästä ukkosrintamasta] musta muuri - - - niin ko kohdipystö 'kohtisuora, äkkijyrkkä' seinä - - - kovvaa lähtöö 'vauhtia' se likeni heitä ja muitaki, jotka satuthiin olemaan sen vililä tiellä KT 194

vilja riista, luonnon|antimet; lähteet kattoskelehan, olisko sielä [tunturin piilopaikoissa] peuroi, porroi eli muuta riista, «Jumalan viljaa» KT 35; Riistaa ei kuitenkaan näkyny sen enäämpää ko muutakhaan Jumalan viljaa KT 123; AR 349

viljasti viljalti, runsaasti, rikelig; Kuosuruto oli iso. Siinä oli viljasti puita. Mutta muuta viljaa heilä ei sattunu olla KT 375

viljat vitjat, ketjut; hän pidätteli 'piti kiinni' sitä [taskukelloa] viljoin 'ketjujen' renkhaasta KT 167

villa|vanthuut villa|lapaset, ull|votter; AR 85

vind|jakki (no. vind|jakke) tuuli|takki, tuulta pitävästä kankaasta tehty pusero tai takki; Arkina hänellä [Aarolla] oli vaatimaton vaal^{oo}ee tuulitakki, jota hän itte sanoi norjan kieltä matkiin 'matkien, jäljitellen' vindjakiksi KT 101

vinkkelissä suorassa kulmassa (90°); vinkkelihin 'vinkkeliin, suorakulmaiseksi, suoraan kulmaan'

vinkkuut vinkua, viuhua, puhaltaa, å hyle, plystre; Kuosuruto on laaja mettäuoma, jossa kassuu 'kasvaa' vinkkuviin etelätuultten ja kovviin pohjaismyrskyin vääntämää koivuu KT 16

vintastanheet vintanneet, nostaneet vinttikaivosta vettä; AR 343

virhaatti (otti ja) virutti, huuhtaisi, pesaisi; Juhan-Mikko virhaatti vielä silmätki ojan virkistytävällä vedellä KT 122

viritethiin he virittivät, panivat taas palamaan; miehet ... viritethiin taas valkkeen arinhaan KT 90

virittelehän virittelemään, viritellä (tulsta); (hän) alkoi virittelehän valkkeeta KT 99

virkule virkulle (virkku 'virkeä, nopea ja tarkkaavainen, kvikk'); AR 278

virren|veissuu virren|veisuuta (virsi 'salm')

virret salmene; [Äl-Jouni] veisais heile *Muista Herra kerran vielä* [tätä ei löydy suomalaisesta vuoden 1943 virsikirjasta, mikähen lienee?] päästä päähän KT 157;

—> hengellinen virsiperintö

—> Anna-Kreeta-ämmi

—> laulut: virret

virsi|kirja salme|bok; hänen [Aaroni-äijin] ikivanha virsikirja, jonka peret uskolisesti oli pitäny kunniaassa vuosisattoin vierissä 'vuosisatojen vierissä', oli unhettunnu lähteissä 'lähtiessä, lähdetessä' köökin|pöydäle KT 362

virtais (se) virtasi

virttava virtaava, valuva, kulkeva; jokinen, eli pieni virttava oja 'puro' KT 42; tuota viholisen loppumatonta etelhään virttavaa ihmis|tulvaa KT 64; het ...juothiin virttavaa ojavettä KT 140

viruttaat huuhtoa, å skylle, rense i vann; jovessa virutetut putaatit KT 191

viruttella huuhdella; Silloin joutuis joven ranthaan viruttelehan hijen pois kasvoista 'silloin joutuisi (menemään) joen rantaan huuhtelemaan hien pois kasvoilta' KT 82; [Anni] virutteli 'huuhteli' keittoliikka pathaan KT 90

virvoittunheinaki virkistyneinä|kin

vishiin kai, varmaan|kin KT 113

viskais (hän) viskasi, heitti

viskhaattat kuiskutella, kuiskailla hiljaa; juuri 'aivan' viskhaattavalla äänelä KT 162

viskutella (no. å hviske) kuiskailla; viskutteli hän KT 162

vissin (no. visst) kai, varmaankin; «Nyt mie kyllä vissin olen varaastannu. Ottanu toisen ommaa» KT 86

vistailehan ehkä: etsimään, hamuilemaan, syömään (lehmät ovat persoja lehmän|tateille ja muille sienille); kesäisinä sunnuntaipäivinä - - - Navetassa sai käyđä ja lypsää lehmät, ennen ko net laski ulos laitumelle eli 'tai' sientä vistailehan KT 180

vistaissa vitjoissa, ketjuissa, kytkyissä; Monela oli kiikari hihna|kannikkeessa niskan ympäri. Se heiluskeli siinä edestakaisin niin ko kello lehmän kaulassa, lehmän vistaissa KT *

visusti tarkkaan; Keitetyt kalat talonväki söi niin visusti, ettei jäänheet ko kuivat ruodot KT 345

vittat (saam. bessodat 'vitsas, mäystin') (vitsaat) mäystimet, vidjebånd; Porontaljasta palmikoitut vittat mies oli laittanu niihin [suksiin] vanhoitten sitteitten sijale 'vanhojen siteiden sijaan' KT 404; Nutukan kiverä nokka sopi aivan hyvin sivakan vithaan '(vitsakseen) mäystimeen', mutta ei norjan sitheisiin [metallisiin rotan|loukku|tyyppisiin suksensiteisiin, norske rottefelle|skibinding] KT 404; pisti nutukan nokat sivakoitten vithoin 'mäystimiin' KT 404

vittii viti|lunta (saam vahca), uutta kevyttä lunta, nysnø, løssnø; Yön aikana oli tomhaattannu 'tulla tupsahtanut' kymmenen senttii verestä vittii 'uutta vitilunta' KT 289 —> vidin

Vittikkö Pyssyjoen keskustan paikkoja, kirkonseutu; Vittikön, Vittiköstä KT 272; Vittikössä KT 333; —> Pyssyjoen pohjoispuoli; AR 162

voima|palanen hitunen voimaa, voiman|ripe (voima 'kraft'); toiset, joila vielä oli säilyny pikku voima|palanenki, - - - ja vielä viimisillä voimanripheiläki 'voiman|rippeillä|kin' het kuljetethiin sotaveljii myötä KT 109

voi säpsätti voi hirmu! kauhistus! (lieväkö kirous); Na, voi säpsätti ko se [joen vesi] oli kylmää KT 50

voittaaat voittaa, vallata, å vinne, seire

voitto|rikas (no. seier|rik) voittoisa; Tyskän voittorikas armeja marsi 'marssi' taas! KT 22

vuodet vuode, seng

vuojana (saam. vuoján) ajokas, ajo|härkä, kjøre|rein

vuoli veisti (vuolla 'veistää, å spikke'); Anni vuoli terävän tikun puunoksasta KT 156; Koivusta vuoltu 'veistetty' kainalosauva KT 62; Joven miehet kaalastethiin ... neljeltä puolelta vuoltu koivusauva kädessä KT 287

vuono (saam. vuotna) fjord

vuonon|pöra vuonon|perä, -pohjukka, fjord|botn

vuosi|mitala vuosi|kaupalla, i årevis

vuosi år; vuosii 'vuosia' ennen tätä päivää KT 56; näitten viimi vuotten 'näiden viime vuosien' aikana KT 381

vuota|kengät (saam. sisti 'poron parkkinahka, garvet reinskinn, lær') poron parkkinahasta tehdyt jalkineet, sistikät, sisnakengät, kommager; [Soffi ja hänen sisarensa, lapsina Soffin unessa] het kaalettiin Jormii, vuotakengät jalassa, ruojukset pauloila käärittynä lapsen jalkhoin AR 42; Märkkää kenkäheinäähän se ei sopinu panna nutukhaan eikä vuota|kenkhäänkhään AR 53; Hänen [Ellin] takin helma heiluili sistikkä|jalkkoin ympäri, joissa olthiin monifärilisilla pauloila käärityt vuotakengät AR 61

vuottaat vuotaa, å lekke; Itte Anni kattoi 'katsoi' ette olisko makkarat aivan keittämälaila ja -valmhiina. Ei niistä pitäny vuottaat pöräti paljon vertä KT 153

vähhintä ainakin, i det mindste; Sielä [Isonjoven laksossa] olis piian vielä huonompi olla ko Kuosuvaaran takana, missä meillä vähhintä on lämmin turvetkammi, koti KT 298

vähhimitten vähiten, kaikkein vähimmin, minst

vähhyys vähyys, pula, knapphet, mangel

vähhään vähään; Vähhään het olthiin tydynheet KT 11

vähä|puhhuvampi vähä|puheisempi (vähä|puheinen 'fåmælt, ordknapp')

väki ihmiset, folk; partit. väkkee 'väkeä'; väjen 'väen'

väki voima, tuki, kraft, støtte; Joku käveli kainalo|sauvan väjessä KT 109

Väkkärä (kartassa Veahkir, no. Vækker, kv. Väkkärä); Väkkärhään KT 317; Väkkärästä miehet ei tuonheet ko monta pokko|kala|palaista KT 317; väkkärälaiset; Väkkärän peret AR 221

välipäihin välillä, innimellom; Välipäihin het leppäilthiin KT 166

vällii sillä vällii 'sillä välin', mens; Saðet oli lissääntyny 'yltynyt' sillä vällii ko KT 69

vällii (väliä) välistä; silloin [Narvikin sotaretkellä] oli luodi menny kahden silmän vällii läpi miehen pään KT 87

välttää välttää, karttaa, kiertää jonkin matkan päästä, å forsøke å undgå, gå utenom noe; välttäin 'välttäen, kiertäen jonkin matkan päästä'; Turhat kiroussanat piti välttää KT 27

värin|tevot väärät teot; Vielä toistenki värintevoista hän tunki syylisyyttä KT 205

värissehän (värisemään) vapisemaan; Pelosta Iisakki alkoi kovasti värisehän KT 128

värissevä värisevä, vapiseva, skjelvende; Hikisenä ja värissevänä mies oli hädin tuskin selviny [Iisakki Narvikin frontilla] KT 67

värsy (no. vers) säkeistö, (Raamatun) jae; Kaikki [virren] värsyt het veisathiin KT 15; Saarnan Aaroni aloitti Johanneksen evangeliumin kolmanen luvun kuudenestatoista värsystä 'jakeesta' KT 363

värrein (saam. Vearrai) kehnoin, pahin, keljuin, (mest) vrang, urimelig; Ruokakysymys se olis värrein kysymys meile AR 342; AR 411

väry tuulen|väry; värryy|ki 'väryä|kin'; paivupensas, joka liikutteli oksii lämpimän etelätuulen väryssä KT 123

västi (no. vest) liivi, liivit

väylä dypt vann, åpen sjø, lenger ute fra landet; Moneksi minuutiksi tuuli oli vaistostannu 'tuuli oli laantunut äkillisesti muutamaksi minuutiksi' sen verran, ette pörämies oli saannu aikkaa purjettiit venheen vähän väylemäksi 'ulommas rannasta' KT 394

vääjäkkö (saam. veajet) kalanpoikanen, pikkukala, yngel, fiskeyngel; hän näki ojassa vääjäköitä. - - - Tämä on lohopenikkä KT 212; Hän [Soffi] oli sisaren kans Jorminrannala, jossa het kattoskelthiin pikku|tammukoita, vääjäköitä AR 41; kattoskelemassa vääjäköitä AR 42

vääjäkkö|verkko pienisilmäinen verkko —> pyytöneuvot

väänneskelheet vääntyilleet KT 92

väänttää vääntää; Kaikin voimin hänen [kompastuneen ja kaatuneen miehen] piti taas väänttää ittensä ylös 'vääntäytyä pystyyn' KT 338

väärtteys kestiystävyy|suhde; AR 71; ystävyys ja lähimäisyys 'lähimmäisyys, å være en medmenneske' ja väärtteys AR 74

väärtti (saam. verdde) kestiystävä, väärtti, gjestevenn, venn; Mies [poropaimen] oli heidän [pysyjoikilaisten] hyvä väärtti - - - Het sanothiin «hyvästi» väärttile, jota het tulleissa olthiin puuristelheet. Sehän kuului hyvhin taphoin 'tapoihin' KT 138; (gen.) väärttin; Pjera-väärtti asui emänän ja pojan kans Aittiruđossa KT 265; Het ei ... tuntenheet väärttiin merkkii väärttien [omistamien porojen] korvamerkkiä' KT 282

väärytellä vaivata, kiusata, olla kipeä; Tauti ei kiussailu heitä, ei vielä yskäkhään 'ei edes yskä|kään'. Vatta saattoi väärytellä vähän, mutta kaikki se tuli ruvasta AR 105

vörräjä (saam. verrát) veräjä, grind, gjerdeport; AR 232

Y

yđin ydin, sisin, kjerne; Pettymys oli ottanu asunon 'käynyt asumaan' heidän sieluin 'sielujensa' sisimpään yđimheen 'ytimeen' KT 332

yđin|kontti ydin|luu, marge|bein; Yđinkontit het otethiin. Nylkkijät leikathiin jalat poikki jäsenistä ja laitethiin kontit keittovalmhiiksi KT 152

yhđksen yhdeksän, ni; Kello alkoi jo likenehän yhđksee 'yhdeksää' KT 151

yhđen|ikäiset yhtä vanhoja, saman|ikäiset; [Marthiini ja Siigvalli] Pojat olthiin ehtinheet kassuuhan täysiksi miehiksi. Yhđenikäiset het olthiinki, 1922 syntynheitä KT 190

yhtenä yhdessä, koko joukolla, kaikki

yhteen|purttuin yhteen purtujen (purra 'å bite'); Välilä pääsi vielä kirouksen sanaki miesten lujasti yhteen|purttuin hamppaitten välilä 'välistä' KT 106

yhtä mennoo saman tien, med detsamme; Sitä [lihapalasta] iilaajat syöthiin säästellen, ettei se loppuis yhtä mennoo KT 97

yhtä äkkii yhtäkkiä, plutselig, med ett

yksissä|kynsin toinen toistensa kimpussa; AR 440

ylen|määräinen ylen suuri, tavattoman suuri; tunturin mettättömhään ylenmääräiseen laajuutheen päin KT 85

yli ohi, over; ko kaikki oli yli ja turvalista KT 136; Kova sää 'myrsky' oli ollu sillä kerttaa yli 'ohi' KT 192

yli|kentät ylä|niityt (jossakin ylempänä tunturilla olevat niityt > < rantaniityt); tuonpuolilaisten heinäladot - - - Niillähän on net ylikentät sielä. Kesälähän net nävythiin niittelevän KT 227

yli|kerta seinän ylimmät poikkipuut; yli|kerran; Sen [ylikerran] kodan rakentajat kiinhätethiin seiphäitten ylipäitten sisäpuolele 'Sen [ylikerran] kodan rakentajat kiinnittivät seipäitten yläpäiden sisäpuolelle' KT 27-28; laskeet ylikerran 'laskea ylikerran, laittaa ylikerran' KT 28

ylin|kontit ydin|kontit, poron luut, jotka keitetään ja joista syödään rasvaiset ytimet, marge|bein KT 239

yli|kylä —> Petäjävaara

yli|kypsynheen yli|kypsän

Yli|marastoman poikki AR 221

ylppee ylpeä, stolt

ylppee|mielinen ylpeä, stolt; Siitä het [ruuanhakijat] olthiin vielä vähän ylppeemielisetki KT 324

ylipuolele ylä|puolelle, på øvre side (av); tien ylipuoli on maastossa ylempänä, tunturien puolella, alipuoli on alempana, meren puolella; päästä ylipuolele tietä ja siitä tunturin turvaan KT 98

yltä alta hiedassa yltä päältä hiekassa KT 70

yltä kyltä yllin kyllin, runsaasti, enemmän kuin tarvitsisikaan, rikelig

ylömpää ylempänä, korkeammalla

ylömäksi ylemmäksi, korkeammalle

ylön = antaa ylön, luovuttaa, å gi opp; Mutta ylönpakolaiset ei senthään antanheet AR 254

ylön|katto|ko (ylen|katso|ko) halveksiko; «Älkkää tet pojat ylönkattoko meitä,» nuhteli Juhan-Petteri.

«Methän pääsimä tänneki' (me|hän pääsimme) pääsimme|hän me tänne|kin' KT 328

ylös|vetäminen (no. opp|dra 'kasvattaa') kasvattaminen; Ja lapset? Net olthiin oleskelheet ämmin tykönä.

Vanha muori ... ei aina tahtonu onnistuut lapsen ylösvetämisessä. Hän oli vanha KT 49; ylös|vettäissä

'ylös|vetäessään, kasvattaessaan'; Oppi [kuten kymmenen käskyä Kloorikassa] kuitenkin kuului lapsen

ylös|vetämisheen 'kasvatukseen' KT 79

yymyräinen pyöreä; silmät yymyräisenä päässä 'silmät pystyssä, silmät hämmästyksestä sepposelällään'

KT 13; Uskomattomilla, yymyräisilä silmilä KT 89

yymyrä|kivinen pyöreästä sorasta oleva, karkeasta harju|sorasta muodostunut; het olthiin laskemassa

alas Vestakuosuvaaran loivaa yymyrä|kivistä jäkälä|rinnettä 'he olivat laskeutumassa Kuosuvaaran loivaa,

pyöreästä sorasta muodostunutta, jäkälää kasvavaa länsirinnettä' KT 46

ymmärtää ymmärtää, å forstå; (hän) ei ymmärtänny; Kaikila oli tyyhä, korisseva vatta 'kuriseva vatsa.'

Sitä ihmiset ei voinheet ymmärttää väärin KT 401

ymmärtämätön käsittämätön, mahdoton käsittää, ufattelig; Heile se oli ymmärtämätöntä KT 40; «Ja

miksi minun [Iisakin] pittää kärssiit 'kärsiä, joutua kärsimään' näin ymmärtämättömästi 'käsittämättömän

paljon' tässä elämässä» KT 405

ympäri|peso (no. rund|vask) suursiivous; [Anni] siivois 'siivosi' kodin ympäri 'teki kodin suursiivouksen'

KT 239

yrtti|kaffi urte|kaffe; yrttikahvi, puolukanlehdistä tehty juoma KT 77

ystäviitä ystäviä

yön|vajettaja (yö 'natt', vajelttaja 'vaeltaja, vandrer'); nuoit kuus yönvajelttajaa 'oistä kulkijaa' päästhiinki

'pääsivätkin' kenenkhään havaittematta '(havaitsematta) huomaamatta' jatkahan 'jatkamaan' matkaa kylhään

KT 68

yöpyhän yöpymään, (for) å overnatte; AR 206

yö|sija nukkuma|paikka, nattelosji; [Kuosuvaaran kammin] Oven vasemanpuolisheen nurkhaan miehet

[vieraat] saathiin yösjan KT 284; hajima yö|sijjaa 'etsimme yöpymispaikkaa' KT 285

yöttyyt olla yötä, yöpyä, nukkua, å overnatte; Ruvatta 'ilman ruokaa, syömättä' ei saattanu yöttyyt KT 10;

ulkoilman alla 'ulkosalla, taivasalla' emmä hyvin saattanheet yöttyyt KT 285

Ä

äiji isoisä, bestefar; Antti-äiji, Aren isoisä KT 53; hänen [Iisakin] Iisakki-äijivainaja KT 129

äiji|kaima isoisä, joka on minun kaimani (jolla on sama etunimi kuin minulla)

Äijin|niemi [ei löydy kartoista]; Pohjaisesta, oliko se Vieksasta päin, kuului pitkä mitraljöösin sarja. - - -

Äijinniemenstä päin vastais vielä pidempi sarja KT 46; Äijinniemen kauppa AR 220

äijä vanha ukko, gamling

äijän|käppyrä ukkeli, pikku-ukko, (liten) gamling; tuo iso äijänkäppyrä, niin het [alastullijat] käskethiin 'kutsuttiin, nimitettiin' häntä [saksalaista upseeria] itteksens KT 59

äimä parsinneula, stoppenål; AR 254.

Äl-Jouni KT 30; 38; 40; —> alastullijat; joukon johtaja KT 50; Äl-Jouni tykkäsi Dorian Redin kirjoittamista sosialistisista lauluista KT 64; KT 64-66; Äl-Jouni oli tyhä ja aina luja KT 67; [Äl-Jouni oli jättänyt käyttämättä kovia sanoja] ettei hän loukkais toista [uskovaista Iisakkia], sotakaverii, krannimiestä ja ystävää. Muutoin hän kyllä helpostikin saattoi sanaista 'tulla sanoneeksi, lausahtaa' mitä vain KT 130; hänen suokeri|mies, Juhan-Mikko KT 131; Mieheli [Äl-Jounilla] oli vielä hyvä, kaunis veisun|ääniki. Hän, jonka kuosuvaarantakalaiset olthiin luulheet Pyssyjovent jomalattomimaksi pakanaksi, hän veisais heile *Muista Herra kerran vielä päästä päähän* KT 157; Äl-Jouni valittiin Kuosuvaaran kartanon isännän toimeen KT 172; Hän se [Äl-Jouni] oli piian 'ehkä' pääsosialisti Kuosuvaaran takana KT 196; [saksalaisten eteneminen oli pysähtynyt] Siitä hän [Äl-Jouni] oli tehny pilalaulunki, josta syystä hänen kohta viedhään tyskän fankileirhiin KT 302; Äl-Jouni keventää Iisakin kuormaa tunturivaelluksella KT 304-305; [tyskän vahti Kukkujänkän sokassa] Parasta oli jättäät ampumatta KT 350-351; AR 208

ämmi isoäiti, mummo, bestemor; vanha muori; kothiin ämmiin ja lasten tykö 'kotiin isoäitien ja lasten luo' KT 23; Ja lapset? Net olthiin oleskelheet ämmin tykönä. Vanha muori ... ei aina tahtonu onnistuut lapsen ylösvetämisessä KT 49; Millä lailakhoon se vanha Priita-muori ja lasten ämmi nyt jaksais? KT 121

ämmä akka, kjerring; AR 29-30

ämmä|aunas (saam. ávnas) ehkä: (tarpeellinen) vaimo, vaimon|aihe, vaimon|kokelas; silloin het olthiin käynheet hajeskelemassa ämmä|aunasta|ki vielä 'jopa' Lemmijovesta ja vieläpä muista kylistä saakka KT 315; myös: emäntä|aunas AR 129; AR 499

Ämmän kotasija —> Paussokka

äpön|vaatheita nuken|vaatteita (äppö 'nukke, dukke'); AR 85

äsköisillä äskeisillä; Nuoila äsköisillä sanoila KT 101

ääni lyd, stemme, røst; äänheen 'ääneen' KT 301

ääneti ja äänettä puhumatta ja aiheuttamatta ääniä, sanomatta sanaakaan ääneen KT 67

Äärli; Äärli ja Svärre KT 101; Äärli ... oli käväissy kattostamassa ommaa perettä, eli faarii ja muorii

Tšappirjoven sisälä KT 202; Äärli raudunpyydössä Raakkaskurkkiilla KT 344

—> pyytöneuvot; AR 212

äärretelhiin ärsyttelivät, kiusoittelivat; äärretelhiin toiset ... Hanssii KT 352

äärtyneenä ärtyneenä, irriterit

Ö

öilä öiseen aikaan, yön aikana; tunturilla oliki satanu, joskus öilä vieläpä kauheestiki KT 282

öinen sadet yöllinen sade; Öinen sadet oli loppunu. - - - vaaroin|rintheilä, joita yö|sadet oli kastutellu 'kastellut' KT 78-79

öystälä (no. øst 'itä') idässä; «Kyllähän se öystälä 'idässä' on pojat aina päivii 'päiviä'» 'idästä nousee uusi päivä taas huomenna ja ylihuomennakin' KT 94

Öystäle (öyställe) itään; nuoit kaksi miestäki, jokka monta viikkoo ennen heitä olthiin lähtenheet Itä-Finnmarkhuun. Öystäle KT 386; AR 379

Av samme forfatter tidligere i HiF-Undervisning:

Kvenske fortellinger og eventyr for barn og ungdom. Nedtegnet av J. BERONKA og

J. QVIGSTAD. Utvalgt og kommentert av VAPPU INKERI PYYKKÖ. Høgskolen i Finnmark. Undervisning 2003:5 (ISSN 0805-1844). 58 s. — 2. reviderte og omarbeidede utgave i samarbeid med HANNE ELIN UTVIK. **HiF-Undervisning 2006:4.** 96 s. Pris 70 kr.

Kvenske fortellinger og eventyr fra gamle dager. Nedtegnet av J. BERONKA og

J. QVIGSTAD. Utvalgt og kommentert av VAPPU INKERI PYYKKÖ. I samarbeid med HANNE ELIN UTVIK. Høgskolen i Finnmark. **HiF-Undervisning 2007:2** (ISSN 0805-1844). 177 s. Pris 92 kr, ekskl. mva.

Barentsin alueen sanoja. Finske og kvenske gloser i litteratur fra Barentsregionen. Utvalgt og utarbeidet av VAPPU INKERI PYYKKÖ. **HiF-Undervisning 2003:6** (ISSN 0805-1844). 123 s. Pris 85 kr.

JOHAN PETTER POSTI, *Kaikki on hyvin laivasa.* *Jakta Sööplumsten myötä Hammerfestistä Pispärkin vesile ja takasin.* *Surnaali 25.4.-3.9.1894* [Johan Petter Postis loggbok 1894]. Med innledning og kommentarer av VAPPU INKERI PYYKKÖ. **HiF-Undervisning 2004:1.** 72 s. Pris 60 kr.

*Finsk-norsk ordliste til MARJUKKA KENTTÄLÄ, *Kieli käyttöön – suomen kielen alkeisoppikirja.* Av VAPPU INKERI PYYKKÖ. **HiF-Undervisning 2005:1.** 179 s. Pris: 110 kr.*

*Fasit til oppgavene i MARJUKKA KENTTÄLÄ, *Kieli käyttöön – suomen kielen jatko-oppikirja.* Av VAPPU INKERI PYYKKÖ. **HiF-Undervisning 2006:1.** 59 s. Pris: 50 kr.*